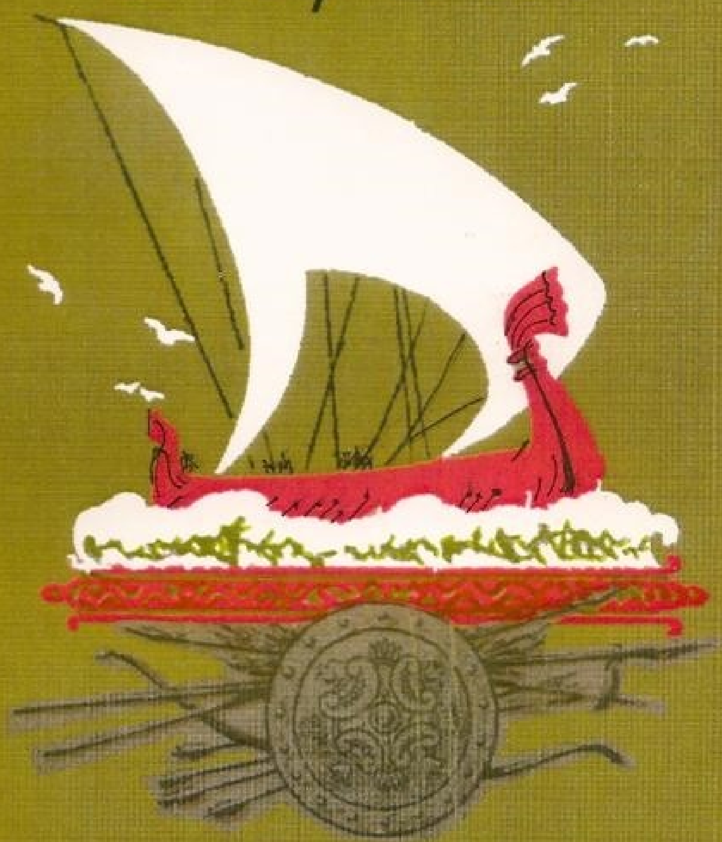
T. Efremov

LA HOTARUL OICUMENEI

Editura Tineretului

Ivan Antonovici Efremov

LA HOTARUL OICUMENEI

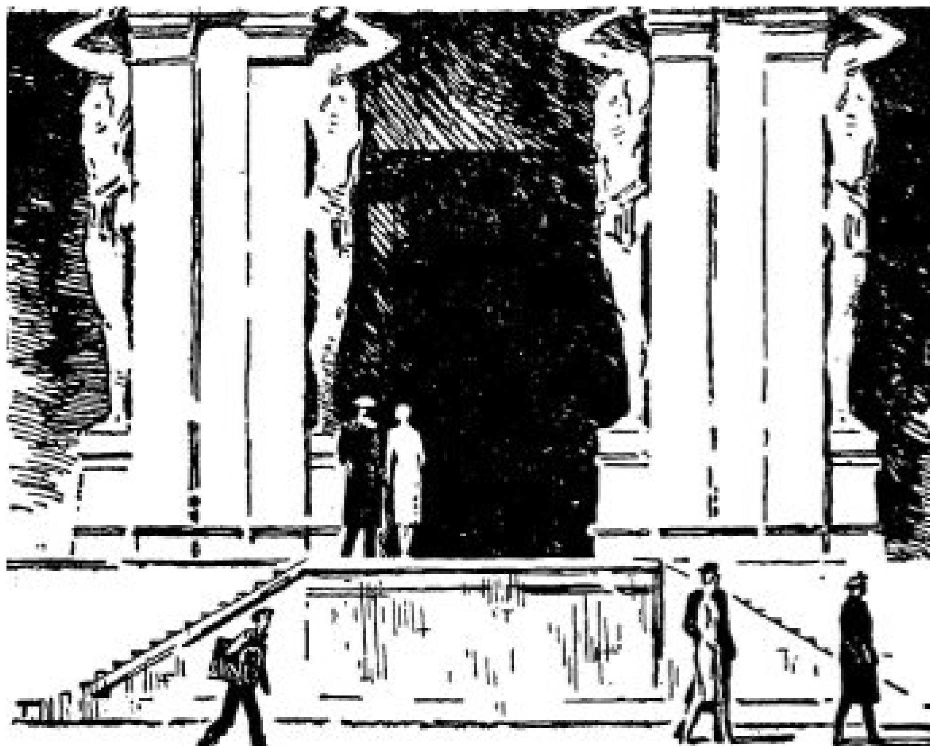
În românește de:
A. IVANOVSCHI și **CONSTANTIN MIHĂLESCU**

Editura Tineretului
București, 1955

ilustrații N. Grișin

Иван Антонович Ефремов
На краю Ойкумены, 1946

PROLOG

Vântul răcoros de toamnă ridica valuri mici pe Neva. Săgeata de pe frontispiciul fortăreței Petropavlovsk părea, în strălucirea zilei însorite, o rază de aur avântată spre bolta cerului albastru. Jos, Podul Palatelor își încovoia lin spinarea lată și puternică. La treptele lustruite ale cheiului băteau, în legănare ritmică, unde sclipitoare.

Un tânăr marinar stătea acolo, pe o bancă. Deodată, se uită la ceas, sări ca ars și o luă grăbit pe chei, de-a lungul palatului Amiralității. În văzduhul străveziu de toamnă se înălța cununa de coloane albe a zidurilor galbene.

Automobilele goneau fără zgomot pe asfaltul neted. Lumina fulgera sclipiri jucăușe în geamurile lor limpezi și pe luciul colorat al caroseriilor.

Tânărul mergea repede pe chei, cu pas ușor și sigur, fără să ia seama la forfota sărbătorească din jurul lui. Simțind că-i e cald, își împinse pe ceafă șapca de marinar. Tramvaiele coborau pe pod cu zgomot. Tânărul traversă o grădiniță cu copaci aprinși de purpura toamnei, străbătu o peluză întinsă și se opri o clipă înaintea unei intrări păzite de uriași de granit care sprijineau un balcon greoi, suspendat deasupra trotuarului în pantă. Pe două din trupurile uriașe de granit se vedeau încă, ca niște răni cicatrizate, urmele bombelor nemțești. Tânărul împinse ușa masivă, intră, își scoase mantaua și se îndreptă grăbit spre scara largă de marmură albă care urca din vestibulul sumbru către o colonadă luminoasă, străjuită de un șir de statui, tot de marmură.

Îl întâmpină, zâmbindu-i vesel, o fată înaltă și subțire. Ochii ei cenușii, atenți și depărtați unul de altul, se încețoșară parcă, dar după o clipă îl priviră cu căldură. Ușor încurcat, marinarul se uită la ea. În timp ce se apropia, fata își punea în geantă numărul de la garderobă. Tânărul înțelese că nu întârziase, se înviоră și-i propuse, cu glas sigur, să înceapă vizita cu muzeul de jos, unde erau secțiile de antichități.

Își făcură drum prin mulțime și trecură printre coloanele care susțineau plafonul zugrăvit în culori vii. Străbătură mai multe săli, toate foarte mari. După ce văzură tot soiul de cioburi de vase și de lespezi cu inscripții neînțelese, sculpturi sinistre și negre din străvechiul Egipt, sarcofage, mumii și felurite obiecte de ritual funerar, mai sinistre încă sub bolțile sălilor posomorâte de la parter - simțiră nevoia de culori vii și de soare. Se grăbiră dar să urce. Mai trecură, fără să se oprească, prin încă două încăperi, apoi se îndreptară spre o scară laterală, care ducea la sălile de sus ale unei aripi de clădire nu prea mare, cu ferestre

înguste, prin care străbătea lumina palidă a cerului. Acolo, între coloane albe, erau câteva vitrine octoedrice. Micile obiecte de artă antică expuse în ele nu atrăgeau cu nimic atenția celor care treceau pe lângă ele.

Dar din a treia vitrină străluci deodată înaintea ochilor fetei o pată atât de viu și de minunat colorată în verde-albăstrui, încât făcea impresia că-și iradiază propria ei lumină. Fata își duse însoțitorul într-acolo. Pe un pătrat de catifea argintie era așezată în plan înclinat o piatră netedă, cu marginile rotunjite, deosebit de curată și de transparentă. Culoarea ei sclipitoare, verde-albăstruie, era neînchipuit de vie, de luminoasă și adâncă, iar în strălucirea ei avea o nuanță caldă, așa cum are vinul limpede. Pe luciul neted, șlefuit pesemne de mâna unui meșter, se vedeau, gravate clar, figuri de oameni cât degetul cel mic.

Culoarea, sclipirea și transparența luminoasă a pietrei erau izbitoare în mijlocul austerității posomorâte a sălii și sub reflexul spălăcit al cerului de toamnă.

Fata auzi cum însoțitorul ei suspina adânc. Privindu-l, văzu că tânărul urmărea, parcă, o amintire.

— Așa e câteodată marea în sud, la amiază, când e vremea bună, zise el încet, cu tonul foarte sigur al omului convins prin propriile lui simțuri.

— Eu n-am văzut cum e marea în sud, răspunse fata, dar această piatră îmi dă o senzație nedeslușită de adâncime, de lumină, de bucurie… nu pot să spun anume ce… Și unde se găsesc asemenea pietre?

Nici inscripția cea mare, comună celor patru vitrine: „Obiecte de ritual funerar ale anților[1], secolul VII. Câmpia Niprului de mijloc, râul Rosi”, nici mica etichetă din interiorul vitrinei: „Kurganul de la Grebenț, sanctuar gentilic antic”, - nu-i puteau lămuri pe cei doi tineri. Nu

[1] Anții (latină: *antae*, în greacă Άνται) au fost o ramură a slavilor timpurii; ei au avut o organizare statală tribală care a existat în secolul al VI-lea în regiunea dintre Dunărea de Jos și în nord-vestul Mării Negre (Republica Moldova de azi și centrul Ucrainei). Ei sunt frecvent asociați cu cultura arheologică Penkovka.

înțelegeau, nici rostul obiectelor din jurul pietrei minunate: cuțite și vârfuri de sulițe, toate știrbite și mâncate adânc de rugină, cupe largi și puțin adânci și mici trapeze de bronz înnegrit sau de argint, atârnate de lanțuri subțiri.

— Cred că astea sunt din săpăturile făcute în regiunea Kiev, căută să ghicească tânărul. Dar asemenea pietre n-am auzit să se fi găsit pe undeva prin Ucraina.

Și adăugă, cercetând cu privirea largul încăperii:

— Pe cine să întrebăm?

Parcă dinadins, nu era acolo niciun ghid; numai o femeie de serviciu stătea pe scaun, într-un colț, lângă scară.

Dar se auziră pași: un bărbat voinic, în haine negre, călcate cu grijă, cobora scara. Judecând după felul cum femeia de serviciu se ridică și-l salută respectuos, fata ghici îndată că noul sosit îndeplinea acolo o funcție înaltă. Îi făcu semn tânărului, dar acesta pornise, fără să-i mai aștepte îndemnul, în întâmpinarea lui. Luând poziție militărească, rosti:

— Îmi permiteți să vă întreb ceva?

— Desigur. Ce doriți? îi răspunse savantul.

Vorbea liniștit, mijindu-și ochii de miop către cei doi.

Tânărul arătă obiectul care îi interesa. Savantul zâmbi:

— Ai gust, tinere! încuviință el. Ai ales unul din cele mai interesante obiecte din muzeul nostru! Ați putut vedea bine imaginea de pe piatră? Nu? Figurile sunt prea mici? Dar pentru ce aveți aci dispozitivul acesta? Ia uitați-vă!

...și savantul apucă un cadru de lemn, prins sus de marginea vitrinei, și iată că, după ce îl trase în jos, exact în dreptul pietrei, se opri o lupă mare, apoi se auzi țăcănind un comutator. O lumină vie se revărsă asupra pietrei. Și mai curioși acum, fata și tânărul se uitară prin lupă. Mărite, figurile gravate arătau pline de viață. Într-o parte a câmpului vizual străveziu, verde-albăstrui, apărea o imagine mică - o fată goală, în picioare, cu mâna dreaptă ridicată spre obraz. Bucle bogate și unduitoare îi cădeau pe umerii rotunzi, arcuiți în linie dulce. Chipul, lucrat cu

deosebită îngrijire, era puțin întors și avântat cu mândrie în sus, ca și cum voia să-și arate frumusețea.

În cealaltă parte a câmpului vizual apărea, săpat în piatră, un grup: trei bărbați îmbrățișați. Gravura era executată cu și mai mare măiestrie decât imaginea fetei.

Cele trei trupuri subțiri și mușchiuloase fuseseră surprinse într-o mișcare viguroasă, dar stăpânită cu eleganță. Cel din mijloc, mai voinic și mai înalt, își întindea larg brațele pe după umerii celorlalți doi. Iar aceștia, înarmați cu sulițe, își țineau capetele înclinate, foarte atenți. Atitudinea lor dovedea o încordare vigilentă, proprie luptătorilor puternici care nu se îndoiesc că vor respinge orice atac.

Cum am spus, gravura era executată cu deosebită măiestrie. Ideea apărea limpede: prietenie, frăție, tovărășie în luptă - totul exprimat cu extraordinară vigoare.

Farmecul pietrei, străvezie și luminoasă, care slujise și de fond și de material, sporea frumusețea operei. O sclipire caldă și umedă, izvorând parcă de undeva, din adâncul transparent al pietrei, da celor trei trupuri omenești îmbrățișate ceva din lumina voioasă, de aur, a soarelui…

Dedesubtul figurilor și pe marginea de jos, netedă, a pietrei, cercetătorul putea să vadă câteva semne neînțelese, încâlcite, zgâriate dezordonat și în pripă…

— Ei, nu v-ați săturat? Văd eu ce vă pasionează!

La spusele savantului, cei doi tineri tresăriră.

— Bine. Vreți să vă povestesc ce e cu piatra asta? E una din enigmele care se ivesc uneori în documentele istorice ale timpurilor de demult. Și care-i enigma? Ascultați, să vi le spun toate, pe rând. Piatra se cheamă beril[2]. Mineralul nu e din cele foarte rare. Foarte rare sunt însă pietrele ca aceasta, cu reflexe atât de limpezi și colorate verde-

[2] *Beril* - mineral din grupul alumino-silicaților. Duritatea 7,5-8. Unele varietăți transparente, colorate în verde intens, se numesc smaralde și sunt pietre prețioase. Alte varietăți albastre azurii se numesc acvamarine, iar cele trandafirii, vorobievite. (n.a.)

albăstrui. Se găsesc numai în sudul Africii. Asta e una. Mai departe: piatra e gravată - o gemă - asemenea lucruri erau foarte prețuite în perioada de înflorire a artei antice grecești. Dar berilul e un mineral foarte dur. Ca să tai în el imagini atât de fine, trebuie să ai un diamant, - iar maeștrii elini nu aveau diamante. Prin urmare, două. Mai departe. Din cei trei bărbați, cel din mijloc e, fără îndoială, un negru, cel din dreapta un elin, iar cel din stânga face parte din vreun alt popor mediteranean: poate e cretan, poate etrusc... În fine, după tehnica folosită de artist pentru a înfățișa plastica trupului omenesc, ar trebui să credem că gema datează din epoca de înflorire a Eladei. Anumite particularități însă ne silesc să ne gândim la altă epocă, mult mai apropiată. Nu insist asupra faptului că sulițele pe care le vedeți aci se deosebesc mult, ca formă, atât de cele cunoscute în Elada, cât și de cele cunoscute în Egipt. Deci, o serie de indicii contradictorii, care se bat cap în cap... Dar gema există, iat-o...

Savantul tăcu o clipă, apoi urmă tot așa, întrerupându-se din când în când:

— Mai sunt și alte enigme istorice și destul de multe. Toate ne dovedesc același lucru: că știm puțin, foarte puțin! Ne facem imagini greșite despre viața din antichitate. De pildă, în tezaurul nostru de obiecte de metal scump, se aflã, printre cele rămase de la sciți, o cataramă de aur. Are două mii șase sute de ani și se vede pe ea, gravată minuțios, imaginea unui tigru fosil cu colții în chip de spadă[3]. Așa... Dar paleontologii vă vor spune că acest tigru a dispărut de pe fața pământului acum trei sute de mii de ani. Ce ziceți de asta? Și în adâncul piramidelor egiptene veți vedea fresce în care sunt redate, cu uimitoare precizie, toate speciile de animale care au trăit

[3] Tigrii cu colții în formă de spadă făceau parte dintr-un grup de feline mari, care au trăit la sfârșitul perioadei terțiare și în cursul celei cuaternare (între 6 milioane și 300 mii de ani în urmă). Se deosebeau prin colții maxilarului superior, foarte lungi (până la 30 cm) ca și prin capacitatea de a-și deschide larg gura, din cauză că și colții erau foarte dezvoltați. Se presupune că vânau cele mai mari ierbivore. (n.a.)

în Egipt. Printre ele, se află și o fiară uriașă, un fel de hienă colosală, necunoscută nici în Egipt, nici în celelalte părți ale Africii! Sau la muzeul din Cairo există o statuie care înfățișează o fată. A fost găsită în ruinele orașului Ahetaton din Egipt, zidit în secolul al XIV-lea înaintea erei noastre. Fata nu e deloc tipul egiptencei, iar stilul operei nu e de loc egiptean; nu știm de unde au fost luate nici tipul, nici stilul! Colegii mei v-ar explica totul scurt și fără ezitare: avem de-a face cu o sti-li-za-re, adăugă savantul, pronunțând în glumă ultimul cuvânt, așa, tărăgănat. Eu însă, în asemenea cazuri, îmi aduc aminte de un peștișor pe care îl vedeam adesea pe aceleași fresce egiptene. E mic, de altfel, un pește ca toți peștii, dar e arătat totdeauna cu burta în sus. Cum vine asta? La egipteni, ai căror artiști țineau totdeauna să înfățișeze exact realitatea, ne pomenim deodată cu un pește nemaipomenit! Bineînțeles, explicațiile n-au lipsit; și stilizarea, și religia, cu influența cultului practicat de credincioșii zeului Amon. Perfect convingător! Așa că toată lumea s-a liniștit. Dar iată că, după cincisprezece ani, s-a constatat că asemenea pești există și astăzi se găsesc în Nil și - lucru absolut exact - înoată întotdeauna cu burta în sus! Cazul e instructiv... Ei, dar poate că am vorbit prea mult, m-am lăsat în voia pasiunii... La revedere, tineri studioși, și continuați a vă interesa de enigmele istoriei!...

— O clipă numai... strigă fata. Cum? E cu putință ca nici dumneavoastră, profesor, să nu fi putut pătrunde ideea acestei opere? Măcar așa, ca pentru dumneavoastră? Spuneți-ne, încheie fata, rușinându-se de îndrăzneala ei.

Savantul zâmbi.

— Ce să fac? Nu vă pot împărtăși decât presupuneri și nimic altceva! Un lucru, însă, e sigur: adevărata artă reflectă viața, trăiește și se ridică spre culmi noi numai dărâmând, prin luptă, ceea ce e vechi. În timpurile îndepărtate, când a fost lucrată această gemă, lipsa drepturilor, asuprirea și robia erau în floare. Cei mulți

trăiau în suferință, dar lupta pentru eliberare dusă de robi n-a contenit niciodată. Asupriții au ridicat totdeauna armele împotriva crudei sclavii. Prin urmare, privind această gemă care înfățișează trei luptători, înclinăm a crede că prietenia lor s-a născut în furtuna luptei pentru libertate… Poate că fugiseră împreună din robie… Mie mi se pare că piatra aceasta e o mărturie a luptelor furtunoase de demult, ascunse pentru noi sub vălul vremurilor apuse. E posibil ca însuși artistul - cine o fi fost el - să fi luat parte la luptă… Și nici nu s-ar putea altfel: tocmai de aceea opera lui e atât de perfectă. Este, se zice, una din biruințele răzlețe în lupta dintre nou și vechi - biruință repurtată în negura veacurilor. Asemenea mărturii, ajunse până la noi, atrag cu deosebire atenția oamenilor sovietici, care s-au ridicat la luptă împotriva a tot ce împiedică dezvoltarea noului. În toate: în viață, în știință și în artă. Iată: gema vă interesează acum și pe voi.

Fata și tânărul se uitară iarăși prin lupă, uluiți de torentul acesta de cuvinte neașteptate. Piatra le părea misterioasă, de neînțeles.

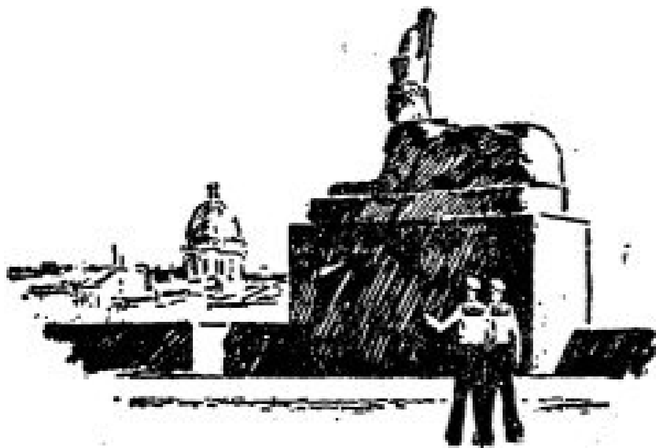
Culoarea mării, adâncă, limpede și pură… Pe fondul ei, trei oameni îmbrățișați frățește… piatra sclipind în lumini vii… auriul celor patru trupuri goale, încântătoare, ieșind la iveală și luminând atât de puternic acolo, în sala întunecată și sobră… Și fata, plină de viață și de farmec, se simți parcă pe țărmul mării…

Cu un suspin ușor, marinarul își îndreptă trupul obosit de încordare; fata tot se mai uita. De departe, răsunând prin coridoare, se auziră deodată pași și larma unui grup de excursioniști. Fata își ridică privirea de pe lupă. Comutatorul țăcăni, cadrul se ridică, dar cristalul verde-albăstrui tot își mai trimitea sclipirile, de acolo, de pe așternutul lui de catifea.

— Mai venim aici, nu? întrebă marinarul.

— Venim, desigur, și nu numai o dată, îi răspunse fata.

Cu o mișcare plină de dragoste, tânărul o luă de braț și, îngândurați, porniră amândoi pe treptele albe ale scării, către sălile de sus.

Capitolul I
UCENICUL SCULPTORULUI

Stânca se prelungea, netedă, până departe în mare. Nevăzută în întunericul nopții, apa clipocea ușor sub mal. Piatra era încă înfierbântată de căldura zilei, așa că pe Pandion nu-l supărau răbufnirile răcoroase ale vântului care se strecura printre stânci.

El privea îngândurat departe, acolo unde dispărea, în beznă, fâșia lungă și argintie - Calea Laptelui. Urmărea cum se prăbușesc stelele căzătoare. Se aprindeau multe deodată, străfulgerau cerul cu ace scânteietoare și dispăreau în zare, stingându-se apoi în apă ca niște săgeți de foc. Altele se împrăștiau în văzduhul înalt și-și luau

zborul în depărtări necunoscute, spre țările fantastice de peste mare, spre hotarele Oicumenei[4].

„O să-l întreb pe bunicul unde cad stelele” își zise tânărul și se gândi ce bine ar fi dacă ar putea să zboare și el așa, dincolo de boltă, în necunoscut.

Pandion nu mai era un copilandru - peste câteva zile o să aibă vârsta de luptător. Dar el n-o să fie luptător, o să fie artist celebru, sculptor vestit. Se deosebea de ceilalți oameni prin darul înnăscut de a vedea, de a simți și de a reține formele naturii. Așa îi spusese sculptorul Agenor, meșterul său. Într-adevăr, pe acolo pe unde alții treceau cu nepăsare, el se oprea, zguduit până în adâncul sufletului, iar ochiul lui prindea imagini pe care încă nu era în stare să le înțeleagă și să le explice. Nenumăratele aspecte ale naturii îl atrăgeau prin schimbările lor de la ceas la ceas și, cu timpul, ochiul lui din ce în ce mai ager putea să prindă și să păstreze multă vreme trăsăturile care îl impresionau. Frumusețea tainică stăruia pretutindeni: în creasta de dantelă a unui val care venea grăbit spre țărm, în buclele inelate pe care Tessa, fiica maestrului, le purta fluturate în vânt, în coloanele zvelte ale trunchiurilor de pin, ca și în stâncile sinistre care se înălțau semețe deasupra mării. Încă de pe atunci tânărul își pusese în gând să întruchipeze forme neasemuite, să desprindă frumusețea și s-o pună el, sub ochii celor care nu ar fi în stare s-o vadă ei înșiși. Dar ce poate fi mai frumos decât trupul omenesc! Și cât de greu e să-l înfățișezi plastic!...

Iată de ce trăsăturile vii, prinse în memorie, aveau atât de puțină asemănare cu întruchipările de zei și de eroi pe care le vedea în jurul său și pe care învăța să le reproducă! Nici operele celor mai iscusiți maeștri ai Oiniadei[5] nu puteau exprima, plastic și viu, trupul omenesc.

---

[4] *Oicumene* - „pământ locuit”. După credința grecilor antici, era înconjurat de un cerc de pământ pustiu, nelocuit, pierdut în mijlocul oceanului. (n.a.)

[5] *Oiniada*, patria lui Pandion, se afla la extremitatea sudică a Acarnaniei, țară așezată pe țărmul sud-vestic al Greciei de nord. (n.a.)

Simțea nedeslușit că în acele opere erau scoase artificial în relief și accentuate grosolan numai unele trăsături, numai cele care exprimă bucurie, voință, mânie ori blândețe. Atât! De dragul impresiilor puternice, sculptorul le jertfea pe toate celelalte. Nu, el se simțea dator să dea expresie vieții! Atunci va fi cel mai mare sculptor al țării lui, va fi slăvit de admiratori. În operele lui se va întruchipa, în bronz ori în piatră, frumusețea vieții, ca niciodată până atunci - pe vecie.

Tânărul se avântă departe cu gândurile lui îndrăznețe, când deodată un val puternic izbi stânca cu zgomot, împroșcând pietrele și împroșcându-l și pe el pe obraz. Tresări, își veni în fire și zâmbi rușinat în întuneric. O, zei! Până atunci mai este vreme! Deocamdată, Agenor îl ceartă adesea că lucrează fără pricepere și - parcă e un făcut! - totdeauna are dreptate... Dar bunicul? Dacă învățăcelul are sau nu succese ca artist, asta îl interesează prea puțin. Bunicul nu are decât o singură grijă: să facă din nepot un luptător vestit. Parcă artistul are nevoie să fie puternic! Totuși, era bine că bunicul îl crescuse așa. Tânărul se știa foarte puternic și foarte rezistent. Cât de mult îi plăcea să-și arate puterea și dibăcia, seara, la întrecerile cu ceilalți băieți din sat! Tessa era acolo - și el vedea atunci cu bucurie, din lumina ochilor ei, cât era de fericită.

Sări în picioare. Obrajii îi ardeau, își simțea toți mușchii încordați. Scoase mândru pieptul înainte în bătaia vântului, își înălță capul spre cer și, deodată, râse încetișor, apoi se apropie, fără grabă, de marginea stâncii, se uită în bezna fără fund și, chiuind, sări în apă. Noaptea liniștită și tăcută prinse îndată viață. Mângâietoare, marea sclipea în nenumărate luminițe în jurul brațelor și umerilor lui, răcorindu-i trupul înfierbântat.

Undele jucăușe îl ridicau ori se sileau să-l arunce înapoi; el însă înota, ghicind în întuneric curenții schimbători ai apei, sărind cu mișcări sigure pe valurile înalte care-i ieșeau fără veste în față. I se părea că marea nu are nici

fund, nici margini și că se face una cu cerul întunecat. Ridicat de un val puternic, zări pe țărm, departe, o flacără roșie. Făcu o mișcare ușoară și valurile îl purtară ascultătoare spre mal, spre pata cenușie de nisip, abia văzută în întuneric. Ușor înfiorat de frig, se urcă iarăși pe piatra netedă, își ridică mantaua de lână aspră, o făcu sul și porni, în goană, spre lumina care ardea pe țărm. Împrejur, până departe, se răspândea fum aromitor de vreascuri culese dintr-un desiș de tufari.

La lumina slabă a flăcărilor potolite se vedea o casă mică, acoperită cu stuf, cu zidurile făcute din bolovani colțuroși. Crengile ocrotitoare ale unui platan singuratic o fereau de urgia intemperiilor. Un bătrân înfășurat într-o manta cenușie ședea îngândurat lângă foc. Auzind pași, se întoarse zâmbind spre voinicul care se apropia și își arătă fața zbârcită, arsă de soare și umbrită de barba căruntă și creață care-i acoperea obrajii.

— Unde ai zăbovit atâta, Pandion? întrebă bătrânul, ca și cum l-ar fi dojenit. M-am întors de mult și voiam să-ți vorbesc.

— Nu credeam că o să vii așa de curând, - se dezvinovăți Pandion, - și am dat o fugă să mă scald. Sunt gata să te ascult toată noaptea, dacă vrei.

Bătrânul clătină din cap:

— Nu, am a-ți spune multe, iar tu trebuie să te scoli mâine dis-de-dimineață. Vreau să te pun la o încercare, așa că trebuie să fii în depline puteri. Iată turte calde, le-am adus acum, iată și miere. Astăzi mâncăm ca în zi de sărbătoare. Ia, însă puțin și fără lăcomie, așa cum trebuie să mănânce un luptător.

Pandion rupse cu plăcere o turtă și întinse cu marginea albă și moale în mierea din ulcea. Mânca fără să-și ia ochii de la bunicul său care, tăcut, își privea cu duioșie nepotul. Ochii bătrânului semănau uimitor cu ochii lui Pandion: erau strălucitori și aurii ca razele de soare. Se spunea în

popor că oamenii cu astfel de ochi se trag din dragostele pământești ale lui Hiperion[6], „fiu al cerului”, zeul soarelui.

— Azi, după ce ai plecat, m-am gândit la tine, zise Pandion. De ce alți aezi[7] au case bune, mâncare din belșug și nu se gândesc decât la cântecele lor, pe când tu, bunicule, care știi atâtea, care compui cu atâta măiestrie cântece noi, trebuie să muncești la mare? Pentru tine e prea greu acum să tragi la vâsle, și alt ajutor afară de mine nu ai: noi n-avem robi!

Bătrânul zâmbi și își lăsă mâna lui cu vine ca sforile pe capul cârlionțat al lui Pandion.

— Și despre asta aveam de gând să-ți vorbesc, însă mâine. Acum îți spun numai atât, că poți să faci câte cântece vrei și despre zei, și despre oameni; dacă ești cinstit cu tine însuți și dacă ești cu ochii deschiși, vezi îndată că ele nu sunt pe placul nobililor proprietari și nici pe al mai-marilor de oști. Așa că pentru ele nu primești nici daruri scumpe, nici robi, nici glorie; nu te cheamă prin casele bogate și nu-ți poți câștiga hrana cu cântecele… Dar e timpul să ne culcăm, zise bătrânul, curmându-și vorba. Uite: carul mare se și întoarce spre cealaltă parte a cerului. Repede mai gonesc caii lui negri! Omul însă, ca să fie puternic, are nevoie de odihnă. Să mergem. Și zicând așa, se îndreptă spre intrarea îngustă a colibei lor sărăcăcioase.

A doua zi bătrânul îl trezi pe Pandion devreme.

Toamna rece se apropia; cerul era acoperit, stuful uscat foșnea, frământat de vântul tăios, iar platanul înfrigurat foșnea și el, legănându-și frunzele tremurătoare cu margini crestate.

Sub îndrumarea severă și neînduplecată a bunicului, Pandion făcea exerciții de gimnastică. Le făcuse de mii și

---

6 (*În mitologia greacă*) Unul dintre titani; fiul Geei și al lui Uranus. Tatăl lui *Eos* (Aurora), *Helios* (Soarele) și al *Selenei* (Luna). Confundat uneori cu Soarele sau cu unul dintre aștrii nocturni (ex. Luceafărul). (n.hy.)

7 *Aezi* - cântăreți populari în străvechea Eladă. Mai târziu s-au numit rapsozi. (n.a.)

mii de ori, încă de copil, în fiecare zi, la răsăritul și la asfințitul soarelui. Acum însă bunicul le alegea pe cele mai grele și-l punea să le facă de tot mai multe ori.

Pandion aruncă o suliță grea, zvârli pietre și sări obstacole cu un sac de nisip în spate... În cele din urmă, bunicul îi legă de mâna stângă un butuc greu de nuc, îi dădu în dreapta o ghioagă noduroasă și-i puse pe cap o oală de piatră, hârbuită. Stăpânindu-și râsul ca să nu-și irosească respirația, Pandion, la un semn al bunicului, se repezi în goană spre miază-noapte, acolo unde o cărare ocolea malul de piatră înalt și povârnit. Ajuns pe cărare, cu iuțeala viforului, se cățără într-o clipă pe cea dintâi treaptă a malului, coborî de acolo imediat și o luă îndărăt în goană tot mai repezită. Bătrânul îl întâmpină lângă colibă, îl ușură de toate poverile și-și lipi obrazul de al lui, ca să simtă, după răsuflare, cât era de obosit.

După ce tăcu puțin, tânărul zise:

— Aș putea să fac asta de mai multe ori la rând, fără să cer îngăduința de a mă odihni.

— Da, așa e, îi răspunse bătrânul încet, îndreptându-se mândru de șale. Poți să fii luptător, poți să te bați fără să obosești și poți să duci povara armelor de aramă. Fiul meu, adică tatăl tău, ți-a dat sănătate și putere, eu ți le-am întărit și te-am făcut răbdător și îndrăzneț.

Bătrânul cuprinse cu privirea toată făptura tânărului, se uită, ca și cum ar fi zis „bun”!, la pieptul lui larg și bombat, la mușchii puternici sub pielea netedă și curată, apoi urmă:

— Tu nu mă ai decât pe mine, biet bătrân neputincios. Avere n-ai, robi n-ai, și toată fratria[8] noastră e alcătuită doar din trei căsuțe așezate aici, pe țărmul stâncos. Lumea e largă și multe primejdii îl amenință pe cel singur. Cea mai mare e să-ți pierzi libertatea, să cazi în robie. De aceea am căutat să fac din tine un luptător viteaz, bun de orice la război. Acum ești liber și poți să-ți slujești neamul. Să-i

[8] *Fratrie* - grupare (înfrățire) de mai multe ginți. În timpurile străvechi, pe când orânduirea gentilică era încă destul de puternică, triburile erau alcătuite din fratrii. (n.a.)

aducem jertfă de recunoștință lui Hiperion, ocrotitorul nostru, cinstind ziua când ai ieșit din copilărie!

Bunicul și nepotul porniră de-a lungul desișurilor de papură ruginie și de stuf, spre locul unde o limbă îngustă de pământ pătrundea, ca un val prelungit, departe în mare.

Doi stejari groși, cu crengile larg întinse străjuiau la capătul promontoriului. Între ei se înălța un altar - câteva lespezi de gresie brută - iar mai încolo se vedea, înnegrit de vreme, un stâlp de lemn în care era cioplit un chip de om. Totul alcătuia un templu vechi, unde era cinstit zeul locului, Acheloos, fluviu care se vărsa acolo în mare.

Gura fluviului se pierdea în zăvoaie verzi, prin care zburătăceau păsări, venite din miazănoapte. În față se deschidea priveliștea mării învăluită în ceață. Veneau dintr-acolo valuri, sărind cu vuiet peste vârful ascuțit al promontoriului care părea gâtul unui animal uriaș, cu capul vârât în apă.

Vuietul solemn al valurilor, țipetele stridente ale păsărilor, șuieratul vântului printre stufișuri și freamătul stejarilor - toate se contopeau într-o amplă simfonie tulburătoare.

Bătrânul aprinse focul pe altarul de lespezi. Aruncă în flăcările vii o bucată de carne, și o turtă. După ce aduse jertfa, îi arătă lui Pandion o piatră mare de lângă marginea povârnită a unei stânci, ascunsă sub mușchi, și-i porunci s-o dea la o parte. Flăcăul birui cu ușurință povara pietrei și, făcând ce-i spunea bunicul, vârî mâna într-o crăpătură adâncă dintre două straturi de calcar. Se auzi un clinchet: Pandion scoase de acolo o spadă de aramă, un coif și o centură lată făcută din plăci pătrate de aramă - apărătoare pentru partea de jos a trupului - toate coclite.

— Sunt armele tatălui tău, răpus de tânăr, îl lămuri bunicul cu glas scăzut. Scut și arc trebuie să-ți găsești singur.

Tânărul se aplecă, mișcat, asupra armelor și începu să le curețe cu grijă de cocleală.

Bătrânul se așeză pe o piatră. Rezemat cu spatele de stâncă, urmărea tăcut mișcările nepotului, căutând să-și ascundă tristețea.

Deodată Pandion lăsă armele, se repezi la bătrân și-l îmbrățișă cu avânt. Moșneagul cuprinse în brațe trupul vânjos al băiatului. I se părea că și el, bătrânul, și feciorul lui, mort de mult, se întrupaseră în acest voinic născut pentru luptă. Îi căută privirea și rămase îndelung cu ochii în ochii lui mari, cu reflexe aurii.

— Acum, Pandion, hotărăște singur: ori te duci la căpetenia frateriei noastre, să lupți alături de ceilalți tineri, ori rămâi ucenic la Agenor.

— Rămân la Agenor, îi răspunse Pandion, fără să stea mult pe gânduri. Dacă mă duc la căpetenie, trebuie să rămân acolo, să mănânc cu ceilalți luptători și tu să rămâi singur. Nu vreau să mă despart de tine, vreau să te ajut.

— Nu, Pandion, acum, trebuie să ne despărțim, zise bătrânul, îndurerat, dar hotărât.

Mirat, tânărul încercă să se tragă îndărăt, dar bătrânul îl ținu strâns lângă el.

— Eu am împlinit, Pandion, ce i-am făgăduit fiului meu, tatăl tău, urmă el. Acum intri în viață, începutul drumului tău trebuie să fie slobod, fără poveri, cum ar fi grija de un bătrân neputincios. Plec din Oiniada noastră; mă duc în mănoasa Elidă[9], unde se află fiicele mele cu soții lor. Când vei ajunge meșter vestit, vino să mă găsești acolo…

Băiatul se împotrivi aprig, dar bătrânul clătina mereu din cap:

— Nu… Nu!… și multe vorbe - și mângâietoare, și de rugăminte, și de supărare a spus Pandion, până să-și dea seama că hotărârea bătrânului era neclintită, că fusese îndelung pregătită și întărită de cunoașterea vieții.

Rămase toată ziua lângă el și, cu tristețea în suflet, grea ca o piatră, îl ajută să-și facă pregătirile de plecare.

---

[9] *Elida* - ținut în partea de nord-vest a Peninsulei Peloponezului. (n.a.)

Seara, se așezară amândoi lângă o barcă întoarsă cu fundul în sus, câlțuită de curând și bunicul își luă vechea lui liră, cu care de atâtea ori își întovărășise cântecele.

Glasul bătrânului aed, puternic ca al unui tânăr, zbura de-a lungul țărmului, pierzându-se în depărtări.

Melodia era tristă ca vaietul ritmic al mării.

La rugămintea lui Pandion, bătrânul cântă legende în care era vorba despre originea poporului lor, despre ținuturi și țări învecinate.

Dându-și seama că-l asculta pentru cea din urmă oară, tânărul prindea cu nesaț fiecare vorbă, silindu-se să-și întipărească în minte cântecele acelea nedespărțite, în închipuirea lui, încă din copilărie, de imaginea bunicului. Părea că îi vede pe eroii de demult, care adunaseră laolaltă triburile răzlețite.

Bătrânul aed cânta frumusețea sobră a patriei lui, în care însăși natura era întruchiparea zeilor pe pământ, cânta măreția celor care, iubind viața și știind să biruie natura, nu se ascundeau în temple și nu-și întorceau privirile de la realitate.

Inima tânărului clocotea, ca în fața unor drumuri care goneau spre depărtări necunoscute, dezvăluind, după fiecare cotitură, ceva nou și neașteptat.

În dimineața următoare, ai fi zis că se întorsese vara. Azurul limpede al cerului respira fierbinte, greierii umpleau văzduhul neclintit cu țârâitul lor, razele soarelui se răsfrângeau orbitor în stâncile și pietrele albe. Marea clipocea leneș lângă mal, străvezie, ca un vin vechi legănat într-o cupă uriașă.

Când barca bunicului dispăru în depărtare, Pandion își simți pieptul apăsat de durere. Se prosternă cu fruntea pe brațele încrucișate și rămase așa, ca un copil singur și părăsit. Simțea că, o dată cu plecarea bunicului drag, i se rupsese ceva din inimă. Lacrimile îi udau mâinile, dar nu erau lacrimi de copil, lacrimi de ușurare, ci lacrimi care

curgeau, rostogolindu-se în boabe rare și grele, fără să-i ogoiască durerea.

Visurile lui de fapte vitejești zburaseră și nimic nu-l mai mângâia. Atât ar fi vrut: să fie cu bunicul.

Conștiința că plecarea bătrânului era pentru el o pierdere fără leac îi veni încet și necruțător. Dar se stăpâni, mușcându-și buzele și, rușinat că plânsese, își ridică fruntea și se uită peste întinsul mării, mult, până când gândurile zbuciumate începură să i se desfășoare în rânduială și cumpănit. Se ridică, se uită la țărmul care ardea în bătaia soarelui, la căsuța de sub platan, și iarăși îl cuprinse aleanul, greu, copleșitor. Înțelese că vremea copilăriei se dusese pentru totdeauna, că viața fără griji, cu visurile ei nevinovate, unele chiar copilărești, nu se va mai întoarce.

Plecă agale și intră în căsuță. Își încinse spada, își adună lucrurile și le înfășură în mantie. Legă bine ușa, să n-o doboare furtuna, apoi o luă pe cărarea de piatră, măturată de vânturile mării. Iarba uscată și aspră foșnea trist sub picioarele lui. Cărarea îl duse pe o colină acoperită cu tufiș des, de un verde întunecat, ale cărui frunze mărunte, încălzite de soare, răspândeau mireasmă tare de măsline tescuite. Acolo, drumul se desfăcea în două: unul o lua la dreapta, către un grup de colibe de pescari, celălalt, de-a lungul malului, spre sat. Pandion o luă la stânga. Dincolo de colină picioarele i se adânciră în praful alb și fierbinte. Țârâitul greierilor acoperea vuietul mării. Coasta pietroasă a muntelui cobora până lângă râu, unde dispărea sub copaci. Frunzele înguste ale oleandrilor și verdeața deasă a smochinilor alternau cu coroane bogate de nuci uriași și toate se contopeau într-o singură masă unduitoare care, alături de zidurile de calcar alb, părea aproape neagră. Cărarea se adâncea în umbra răcoroasă și, după câteva cotituri, ieșea într-o poiană cu căsuțe îngrămădite pe coastele line ale viilor.

Pandion grăbi pasul, se îndreptă spre o casă scundă și albă, ascunsă după trunchiurile noduroase ale unor măslini și intră sub șopron. Un bărbat în vârstă, mic de statură și cu barba neagră, îi ieși în întâmpinare: era meșterul sculptor Agenor.

— Ai venit, Pandion? strigă cu bucurie artistul, salutându-l. Și eu care mă gândeam să trimit după tine… Aha, asta era! se dumeri el, uitându-se la arme. Vino să te îmbrățișez, dragul meu. Tessa, Tessa! strigă apoi. Ia uite ce viteaz a sosit la noi!

Pandion întoarse repede capul și o văzu, în ușă, pe fată: era înveșmântată în himation[10] roșu, închis peste hitonul[11] subțire și albăstrui, ieșit de soare. Un zâmbet de fericire îi descoperea dinții fără cusur. Dar peste o clipă se încruntă, zâmbetul îi pieri, și fata îl învălui pe băiat într-o privire rece.

— Vezi? Tessa e supărată pe tine: în două zile, n-ai putut să dai o fugă până la noi, să-mi spui că nu mai vii la lucru! îl dojeni sculptorul pe Pandion care asculta tăcut, cu capul plecat, uitându-se pe sub gene când la fată, când la meșter.

— Ce ai, dragul meu băiat?… Adică, acum nu mai ești băiat, ci luptător! zise Agenor. Ești mâhnit. Și ce e cu sulul pe care-l aduci?

Încă sub impresia emoțiilor încercate cu o zi înainte, Pandion începu să povestească, cu glas întretăiat. Din vorbele lui fără șir se înțelegea doar că bunicul plecase…

În timp ce povestea, veni și soția sculptorului.

Agenor își lăsă mâinile pe umerii tânărului:

— Ne ești drag de mult, Pandion, și suntem bucuroși că te-ai întors. Eu, mai ales, sunt fericit că vrei să te faci artist, nu luptător. O să fii și luptător mai târziu, dar deocamdată ai încă multe lucruri de făcut, la desăvârșirea cărora nu poți ajunge decât muncind și meditând îndelung…

---

[10] *Himation* - veșmântul pe care îl purtau femeile eline. O bucată dreptunghiulară de stofă, în formă de șal care se arunca peste umăr, iar pe vreme rea se trecea și peste cap. (n.a.)

[11] *Hiton* - haină lungă, din stofă subțire și fără mâneci, pe care o purtau femeile eline. (n.a.)

După obicei, Pandion se înclină adânc în fața soției lui Agenor. Ea îi acoperi capul cu poala mantiei, apoi îl strânse cu duioșie la piept.

Fata nu-și putu stăpâni un strigăt de bucurie, după care, rușinată, fugi în casă petrecută de zâmbetul tatălui.

Agenor se așeză la intrarea atelierului, să se odihnească. Lângă casă erau câțiva măslini bătrâni. Trunchiurile lor mari, numai noduri, se împleteau între ele. Privirea gânditoare a artistului descoperea în acestea forme de oameni și de animale. Iată un uriaș îngenuncheat, cu brațele larg desfăcute și ridicate deasupra grumazului încovoiat; iată alt trunchi, căruia nodurile îi dădeau înfățișarea unui trup hidos, răsucit în chinuri. Și ai fi zis că toți copacii se încovoiau, silindu-se să împingă în sus povara crengilor fără număr, acoperite cu frunziș mărunt și argintiu.

Prin fața casei trecu grăbită o femeie în himation de sărbătoare, albastru aprins, împodobit cu paiete de aur. Artistul își recunoscu fiica abia în clipa când silueta ei dispărea de pe povârnișul colinei. Călcând ușor cu picioarele goale, soția lui Agenor se apropie și se așeză alături de el.

— Tessa se duce iarăși în crângul de pini, la Pandion, zise sculptorul, apoi adăugă: Ei își închipuie că nu le cunoaștem taina!

Femeia râse, apoi întrebă, serioasă:

— Ce zici de Pandion, acum, după ce a stat la noi un an și mai bine?

— Mi-e și mai drag, răspunse Agenor.

Femeia încuviință, aplecându-și capul.

— Însă… (sculptorul își căuta cuvintele).

— …prea multe vrea! termină ea în locul lui.

— Da, prea multe vrea, și zeii au fost darnici cu el. Dar n-are cine să-l învețe… eu nu-i pot da ce caută! urmă sculptorul mâhnit.

— Mie mi se pare că se frământă să se găsească pe sine însuşi. Nu seamănă cu alţi tineri, zise încet femeia. Şi nu înţeleg ce-i mai trebuie? Câteodată mi-e şi milă de el.

— Da, draga mea, ai dreptate, năzuinţa spre ceea ce nimeni n-a izbutit încă, nu-i poate aduce fericirea. Iar îngrijorarea ta... o înţeleg, te gândeşti la Tessa... Ţi-e frică?

— Nu, nu mi-e frică - fata e mândră şi curajoasă. Simt însă că dragostea ei pentru Pandion poate să-i aducă multă suferinţă. E rău când un om ca el e stăpânit de pasiune şi nu-şi găseşte liniştea. Aşa rămâne: dragostea nu-l lecuieşte...

— Cum m-a lecuit pe mine, spuse sculptorul zâmbind cu duioşie. Poate că şi eu am fost cândva ca Pandion...

— Nu, tu ai fost totdeauna mai liniştit şi mai hotărât, îi răspunse femeia, mângâindu-i părul încărunţit.

Agenor privea departe, dincolo de copacii după care dispăruse Tessa.

Fata mergea acum repede spre mare, uitându-se mereu împrejur, deşi ştia că în ziua aceea de sărbătoare nimeni nu urca atât de devreme în crângul sacru.

O adiere fierbinte venea, plutind, dinspre pereţii albi ai munţilor pleşuvi. La început drumul tăia o câmpie plină de mărăciniş, şi Tessa călca uşor, cu băgare de seamă, ca nu cumva să-şi agaţe poalele hitonului, făcut dintr-o ţesătură subţire, aproape străvezie, adusă de dincolo de mare - cel mai bun hiton din câte avea. Mai încolo, drumul urca un dâmb al colinei, acoperit de sus până jos cu flori roşii ca sângele. În bătaia soarelui aprins, colina părea cuprinsă de vâlvătăi purpurii. Acolo nu mai erau mărăcini, aşa că fata, adunându-şi faldurile hitonului, îşi urmă drumul în goană.

După ce trecu în grabă de copacii răzleţi, intră în crâng. Trunchiurile drepte ale pinilor aveau sclipiri de ceară vânătă, creştetele fremătau, răsfirate, luptându-se cu vântul, iar crengile cu ace fragede şi lungi de-o palmă prefăceau lumina vie a soarelui în pulbere de aur.

Mirosul de rășină înfierbântată și de cetină se îmbina cu adierea răcoroasă a mării și se răspândea, plutind, în tot crângul.

Fata își încetini mersul. Fără să-și dea seama, se lăsa cucerită de liniștea măreață a crângului.

La dreapta, printre trunchiuri, se înălța o stâncă cenușie, acoperită cu cetină. Soarele lumina puternic o poiană, iar pinii care o înconjurau păreau turnați în aur roșu. Din poiană se auzea mai deslușit murmurul ropotitor al mării, apa nu se vedea, dar își trimitea acordurile ei grave și ritmice, care aminteau mereu că era acolo.

Pandion ieși, alergând de după stâncă, s-o întâmpine pe Tessa. O luă de mâini, o trase mai aproape de el, apoi se îndepărtă ușor și o privi cu luare aminte, ca și cum ar fi vrut să-și întipărească în minte întreaga ei înfățișare.

Inele de păr negru și lucios îi tremurau în jurul frunții netede; sprâncenele subțiri i se ridicau ușor spre tâmple, arcuindu-se abia simțit și dând ochilor ei mari și albaștri o ușoară expresie de mândrie ironică.

Cu o mișcare lină, Tessa se trase la o parte.

— Grăbește-te, acuși sosește lumea, zise ea, privindu-l cu dragoste.

— Sunt gata!

Cu aceste cuvinte, Pandion se îndreptă spre o peșteră îngustă, crăpată vertical în stâncă: atelierul lui. Înăuntru, pe o lespede de calcar, se vedea o statuie neterminată, jumătate mărime, de argilă tare; tot acolo erau și sculele de lemn ale sculptorului: pile mici și turtite, cuțitașe și lopățele.

Fata își scoase himationul, apoi își ridică încet mâinile la agrafele care susțineau faldurile ușoarei țesături, despicată de-a lungul umerilor.

Pandion îi urmărea mișcările, zâmbind și căutând printre scule. Dar când se întoarse spre statuie, zâmbetul i se stinse: prea era mare deosebirea între imaginea aceea grosolană și Tessa cea vie și fermecătoare. Însă, oricum,

argila tot prinsese ceva din formele armonioase ale trupului ei. Astăzi le va desăvârși, dând lutului inert farmecul liniilor vii.

Încruntat și hotărât, Pandion se întoarse spre Tessa. Ea se uită la el pe sub gene și încuviință cu capul, apoi, coborând pleoapele, se rezemă cu spatele de trunchiul unui pin. Un braț și-l duse după ceafă. Pandion începu să lucreze în tăcere. Privirea lui era pătrunzătoare, ochii îi alergau de la fată la argilă și invers, măsurând, potrivind și comparând.

De multe zile dura această luptă între mâinile creatoare și argila fără viață, moale și indiferentă, care trebuia silită să ia forma neasemuită a unei ființe vii.

Vremea trecea. Urechea trează a tânărului o auzea pe Tessa cum ofta când și când înăbușit, obosită.

Pandion lăsă lucrul, se îndepărtă de statuie și o privi. Auzindu-i geamătul greu de dezamăgire, Tessa tresări. Într-adevăr, imaginea era și mai neizbutită decât înainte. Expresia de viață care se înfiripa din trăsăturile abia schițate, și abia simțite, pierise. Statuia nu era decât o imitație grosolană. Nu! Nu aceasta era Tessa, fata cu trupul bronzat, sprijinită de trunchiul de aur al pinului uriaș!

Mușcându-și buzele, tânărul o compara pe Tessa cu statuia; căutând cu încordare să vadă unde era greșeala. Dar nu era greșeală, nu putea fi vorba de greșeală ci - pur și simplu - el, Pandion, nu fusese în stare să dea lutului expresia vieții, să prindă și să fixeze mișcarea formelor vii. Crezuse că iubirea și admirația lui pentru frumoasa Tessa îl vor înălța și-i vor da puterea să realizeze o adevărată creație, să dăruiască lumii o statuie nemaivăzută. Așa i se păruse în ajun, așa i se păruse chiar adineauri. Și iată că nu era în stare... nu știa... n-avea putere... Nici chiar pentru Tessa, pe care o iubea cu atâta patimă! Ce-i rămânea de făcut? Privirea i se întunecă, sculele îi scăpară din mâini, sângele i se ridică în obraji. Deznădăjduit,

dându-și seama de nepriceperea lui, alergă spre fată și căzu în genunchi în fața ei, căutându-i privirile.

Tulburată și nedumerită, Tessa îi cuprinse cu mâinile obrajii înfierbântați și deodată, cu instinctul ei de femeie, înțelese ce se petrecea în sufletul lui de artist. Se aplecă asupră-i, duioasă ca o mamă, îi vorbi blând, îl mângâie pe cap, îi răsfiră cu degetele subțiri părul scurt și inelat, până simți că deznădejdea ce-l stăpânea începe să se potolească.

Din depărtare se auziră glasuri. Pandion se uită împrejur. Simțea că tot avântul i se stinsese, că mărețele lui nădejdi i se spulberaseră, că visul tinereții nu i se va împlini niciodată. Se apropie de statuie și rămase în fața ei, îngândurat. Tessa îl prinse ușor de cot:

— Să nu faci asta, copil fără minte! îi șopti ea.

— Ai dreptate, Tessa, nu pot, nu îndrăznesc, îi răspunse Pandion, fără să-și ia ochii de la statuie. Dacă... - și vorba i se curmă - dacă n-ar fi făcută după chipul tău, dacă nu te-ar înfățișa pe tine, aș distruge-o pe loc. E așa de grosolană, și de urâtă! Acest chip, care nu seamănă nici pe departe cu chipul tău, n-ar trebui să rămână.

Zicând acestea, Pandion împinse ușor piatra și statuia în peșteră, astupând bine crăpătura îngustă cu bolovani și cu cetină uscată.

Plecară apoi împreună spre mare. Valurile se izbeau cu putere de țărm. Merseră mult, în tăcere. Pandion vorbi cel dintâi, voia ca iubita să-i înțeleagă durerea și dezamăgirea. Fata îl îndemnă să muncească înainte, îi spuse că avea toată încrederea în el, în puterea lui de a-și realiza scopurile. Dar Pandion nu se lăsa înduplecat. Abia acum înțelegea că era încă departe de măiestrie și că, până la adevărata artă, trebuie să străbată un drum lung, ani îndelungați de muncă stăruitoare.

— Nu, Tessa, abia acum îmi dau seama că nu sunt în stare să te întruchipez într-o statuie! strigă el cu patimă. Sunt prea sărac aci, și aci, - adăugă, ducându-și mâna la inimă și la ochi, - ca să pot înfățișa frumusețea ta.

— Dar nu e și a ta, Pandion? zise fata și, cu o sinceră pornire, îi înlănțui gâtul cu brațele.

— Da, Tessa... și cât de mult sufăr, uneori, din pricina asta! Mă închin în fața frumuseții tale, dar nu sunt în stare să-ți fac statuia!... Și vreau, vreau cu orice preț să te întruchipez în lut, în lemn, în piatră! Trebuie să înțeleg de ce-i atât de greu să redai viața. Dacă nu pot să-mi dau seama de acest lucru, atunci operele mele vor părea totdeauna moarte.

Tessa îl asculta cu luare aminte și, simțind că în clipa aceea Pandion îi spunea tot ce avea pe suflet, își dădu seama cu amărăciune, că nu putea să-l ajute. Durerea artistului o durea și pe ea și în inimă îi creștea un zbucium nelămurit.

Deodată, Pandion zâmbi. Tessa nu apucă să-și dea seama despre ce e vorba și se trezi ridicată în brațele lui puternice. Tânărul alergă cu ea spre mal, o lăsă pe nisipul umed și dispăru dincolo de colină.

O clipă mai târziu, Tessa îi zări capul deasupra crestei unui val și curând Pandion se întoarse la țărm. Mușchii îi zvâcneau sub piele, apa îi șiroia pe trup și din tristețea de adineauri nu mai rămăsese nici urmă. Tessa își zise că ceea ce se petrecuse în crâng nu fusese ceva serios și surâse, amintindu-și de chipul ei jalnic modelat în lut și de fața abătută a sculptorului.

Pandion se ironiza și el, băiețește, lăudându-se că era îndemânatic și puternic. Și se îndreptau așa amândoi spre casă, mergând încet și oprindu-se mereu. Însă Tessa simțea că în adâncul sufletului ei continua să se cuibărească neliniștea.

Agenor își lăsă mâna pe genunchiul lui Pandion.

— Dragul meu, poporul nostru e încă tânăr și sărac. Avem nevoie de sute de ani de belșug, pentru ca sute de oameni să poată năzui la înalta măiestrie de artist, pentru ca sute de oameni să poată cerceta frumusețea omului și a lumii. Până nu de mult, noi ciopleam chipurile zeilor în

stâlpi de piatră sau de lemn. Dar iată că astăzi căutăm să pricepem legile frumuseții și nu greșesc afirmând că poporul nostru le va lua înainte altor popoare și va ajunge să înfățișeze mai bine decât ele, frumosul. Deocamdată însă, meșterii din țările străvechi și bogate sunt mult mai iscusiți decât noi…

Sculptorul se ridică, trase dintr-un ungher al odăii un cufăr mare de lemn galben și scoase din el un obiect înfășurat în pânză roșie. Era o statuetă de fildeș, nu mai înaltă de un cot[12], pe care bătrânul o așeză cu băgare de seamă în fața lui Pandion. Cu vremea, culoarea fildeșului căpătase o nuanță trandafirie, iar fața lui șlefuită arăta peste tot ușoare crăpături înnegrite.

Statueta înfățișa o femeie; brațele ei întinse înainte purtau, încolăciți până la coate, doi șerpi. Centura, cu marginile ușor îngroșate, îi cuprindea strâns mijlocul subțire, susținând fusta lungă până la călcâie, mult mai largă în partea de jos și împodobită, deasupra tivului, cu cinci dungi de aur. O mantie ușoară îi acoperea spatele, umerii și antebrațele, dar pieptul îi rămânea gol până la brâu.

Părul greu și ondulat era înnodat în creștet, nu la ceafă, cum îl purtau femeile eline. Din nod se desfăceau șuvițe dese, care-i acopereau gâtul și umerii.

Pentru Pandion, statueta aceea era ceva cu totul nou. Se vedea bine că era opera unui mare maestru. Atrăgea atenția, cu deosebire, figura ei, surprinzător de nepăsătoare, fața ușor turtită cu pomeții foarte proeminenți, cu buzele groase și cu maxilarul inferior ieșit în afară.

Sprâncenele drepte și groase sporeau mai mult expresia de nepăsare de pe obrazul statuetei, dar pieptul îi era mult ridicat, ca și cum ar fi închis în el un suspin înăbușit de greu.

12 *Cot* (0,44 m) - unitate de măsură pentru lungime în antichitate. (n.a.)

Pandion rămase înlemnit. O, dacă ar stăpâni el arta meșterului necunoscut! Dacă dalta lui ar putea desprinde, cu aceeași precizie și cu aceeași eleganță, o formă ca aceea care trăia sub patina trandafiriu-gălbuie a fildeșului vechi!

Încântat de efect, Agenor îl privea atent, mângâindu-și ușor obrazul cu vârfurile degetelor.

Întrerupându-și contemplarea, Pandion depărtă puțin neprețuita statuetă. Fără să-și ia ochii de la opera cu luciu palid a străvechiului meșter, îl întrebă pe Agenor, încet și trist:

— E din vreun oraș vechi din răsărit?[13]

— O, nu! îi răspunse Agenor. E mai veche decât toate orașele acelea, mai veche și decât Micena cea bogată în aur, și decât Tirinthul, și decât Orhomenos[14]. Am luat-o de la Hrysaor, ca să ți-o arăt. Tatăl lui când era tânăr, călătorind pe mare cum călătoreau și alții, s-a oprit în Creta, unde a găsit statueta aceasta printre ruinele unui templu străvechi, la douăzeci de stadii[15] de ruinele orașului regilor mării[16], distrus cândva de cutremure groaznice.

— Tată, - imploră Pandion stăpânindu-și tulburarea și atingând ușor bărbia artistului[17], - tu știi atâtea! Să fi vrut, n-ai fi putut oare să-ți însușești arta străvechilor meșteri, ca să ne înveți și pe noi și să ne duci acolo unde s-au păstrat aceste opere neasemuite? Se poate să nu fi văzut tu palatele cântate în legende? De câte ori te-am visat, ascultând poveștile bunicului!

Agenor își plecă ochii; o umbră grea îi întunecă fața liniștită și blândă.

---

[13] Pandion vorbește despre partea de răsărit a Greciei, unde, în perioada preelenică - a doua jumătate a celui de al doilea mileniu, înaintea erei noastre (1600-1200) - înflorea așa-zisa civilizație miceniană, care înlocuise, nemijlocit, civilizația cretană. Civilizația cretană, încă nelămurită pe deplin, a strălucit în bazinul mediteranean în perioada preelenică (mileniile III-II înaintea erei noastre). (n.a.)

[14] *Micena, Tirinth, Orhomenos* - centre ale civilizației din epoca miceniană. (n.a.)

[15] *Stadiu* - măsură de lungime, egală cu 177 m. (n.a.)

[16] E vorba de orașul *Cnossos*, centru al civilizației cretane. (n.a.)

[17] Gest de implorare în Grecia antică. (n.a.)

— Eu nu te pot lămuri, răspunse el după o scurtă chibzuire. Dar ai să simți, curând, chiar tu: ce e mort, mort rămâne. Străin lumii noastre, străin sufletului nostru... Neînchipuit de frumos, dar searbăd... Ne încântă, dar nu trăiește!

— Înțeleg, părinte! strigă Pandion cu patimă. Am rămâne robi ai meșteșugului mort, chiar dacă l-am imita în chip desăvârșit. Dar noi trebuie să ne ridicăm pe aceeași treaptă cu meșterii antici, ba chiar să-i întrecem, și atunci... o, atunci!...

Negăsind vorbe potrivite, Pandion tăcu.

Agenor îl privea cu ochii aprinși; mâna lui mică și aspră îi strânse cotul, în semn de încuviințare.

— Ai spus limpede tocmai ce n-am fost în stare să spun eu. Da, arta antică trebuie să ne fie măsură și piatră de încercare, dar noi trebuie să urmăm calea noastră. Și, pentru ca această cale să nu fie prea lungă, trebuie să învățăm și din înțelepciunea străveche, și de la viață. Ești isteț, dragul meu...

Deodată Pandion lunecă fără zgomot pe podeaua de lut și îmbrățișă picioarele sculptorului.

— Părintele și învățătorul meu. Îngăduie-mi să văd orașele străvechi... Zeii mi-s martori că nu pot altfel. Trebuie să le văd! Mă simt în stare să ajung sus, pe culme! Dar trebuie să cunosc patria acelor opere rare, care se găsesc uneori și pe la oamenii noștri, și care îi tulbură! Poate că eu...

Tăcu - se înroșise până în vârful urechilor, însă privirea lui hotărâtă căuta cu stăruință s-o găsească pe a lui Agenor.

Sculptorul tăcea, încruntat. Se gândea adânc, privind undeva, într-o parte.

— Ridică-te, Pandion, spuse el în cele din urmă. Da, mă așteptam de mult la toate astea... Nu mai ești copil și n-aș putea să te opresc, chiar dacă aș dori. Ești liber să te duci, unde vrei; îți vorbesc însă ca unui copil al meu, ca unui

discipol, mai mult decât atât: îți vorbesc cum i-aș vorbi unui prieten, de la egal la egal și te previn că dorința ta te poate duce ori la nenorociri înspăimântătoare, ori la moarte.

— Nu mi-e frică de nimic, tată! și Pandion își lăsă capul pe spate, respirând adânc, cu nările umflate.

— Văd că am greșit, ești copil încă, zise Agenor, liniștit. Dacă mă iubești într-adevăr, ascultă-mă cu inima deschisă.

Și Agenor începu să povestească cu glas puternic, încordat:

— În orașele din răsărit mai dăinuiesc încă obiceiuri străvechi își se mai găsesc multe opere de artă antică. Femeile poartă, cum purtau cele din Creta acum o mie de ani, veșminte lungi și dintr-o țesătură aspră, în toate culorile, și-și lasă pieptul descoperit, acoperindu-și numai umerii și spatele. Bărbații umblă cu cămăși scurte și fără mâneci, poartă părul lung, și sunt înarmați cu spade mici și grele, de bronz.

Cetatea Tirinth e încinsă cu un zid uriaș, înalt de 50 de coți, făcut din blocuri cioplite, colosale.

Micena e și mai impunătoare. Așezată pe culmea unui deal înalt, are porți uriașe de piatră, cu zăbrele de aramă, și mari construcții care se văd de pe câmpie, de la mari depărtări.

Cu toate că zugrăvelile de pe pereții palatelor din Micena, din Tirinth și din Orhomenos par proaspete și vii, cu toate că pe drumurile netede, pavate cu bolovani mari de piatră albă, mai trec uneori, în goană, carele bogaților proprietari de pământuri - buruienile, semn al uitării, năpădesc tot mai mult drumurile, curțile caselor pustii și chiar creștetul zidurilor puternice.

A trecut de mult vremea bogăției, vremea îndepărtatelor călătorii în Aigyptosul[18] legendar. Acum, în jurul acestor orașe sunt puternice așezări de fratrii, care cuprind mulți

---

18 *Aigyptos* - numele grecesc al Egiptului antic. Vine de la alteratul egiptean Het-Ka-Pta (Templul lui Pta), al doilea nume al „Cetății cu Ziduri Albe” (Memfis). (n.a.)

luptători. Căpeteniile lor au cotropit împrejurimile până la mari depărtări, au înglodat așezări întregi în temene[19] pe care le stăpânesc, au subjugat popoarele slabe și s-au proclamat stăpâni peste țări și peste oameni. Aici, în Oiniada, încă nu avem asemenea căpetenii puternice, nici orașe și temple frumoase. În schimb, acolo sunt mai mulți robi - bărbați și femei - în stare jalnică pentru că și-au pierdut libertatea. Printre ei nu întâlnești numai prizonieri, luați de pe la străini, ci și robi localnici de neam sărac.

Prin urmare, ce să mai spunem despre călătorii care se duc în țări străine! Dacă nu sunt ocrotiți de o fratrie puternică, ori de un neam cu care să le fie frică puternicelor căpetenii să se pună rău, ori dacă nu sunt însoțiți de o ceată numeroasă de oameni înarmați, nu le rămân decât două căi: moartea sau robia.

Ține minte, Pandion! zise sculptorul, apucându-i amândouă mâinile. Trăim vremuri grele și primejdioase, gințile și fratriile se dușmănesc între ele, legi cărora să se supună toată lumea nu sunt și pe orice călător îl amenință robia. Acele țări neasemuite nu sunt locuri în care să te încumeți a călători. Ține minte că, părăsindu-ne, vei ajunge pe tărâmuri străine, vei fi fără cămin și fără ocrotire și că oricine te va putea umili, sau chiar ucide, fără să se teamă de despăgubire și de răzbunarea sângelui[20]. Ești singur și sărac, și nici eu nu te pot ajuta cu nimic, prin urmare n-ai cum să-ți strângi o ceată de însoțitori, cât de mică! Singur, te prăpădești repede, afară doar dacă zeii te-ar ascunde vederii oamenilor... Iată, Pandion, cu toate că la început pare foarte ușor să treci strâmtoarea de o mie de stadii, de la capul Acheloos al nostru până la Corint, să faci apoi o jumătate de zi de drum până la Micena, o zi până la Tirinth și alte trei până la Orhornenos - totuși, pentru tine, asta ar fi ca o călătorie dincolo de hotarele Oicumenei!

[19] *Temenos* (pl. temene) - domeniu al unui basileu, în epoca arhaică a Greciei. Mai târziu, domeniu închinat unei divinități. (n.a.)

[20] Ucigașul era expus la răzbunarea sângelui din partea rudelor celui ucis, dar putea scăpa de urmărire, plătindu-le o despăgubire după învoială. (n.a.)

Agenor se ridică și se îndreptă spre ieșire, luându-l pe Pandion cu el.

— Ne ești drag și mie, și nevestei mele, dar nu e vorba de noi... Gândește-te cât ar suferi Tessa, dacă ar ști că-ți târăști zilele, jalnic, în robia străinilor!

Pandion se înroși ca para focului, dar nu răspunse nimic.

Agenor simțea că nu-l înduplecase, că tânărul șovăia între două porniri nestăpânite: una care-l ținea pe loc și alta care-l îndemna să plece, înfruntând toate primejdiile.

Nici Tessa nu știa cum ar fi mai bine. De aceea, când se împotrivea, când, stăpânită de o nobilă mândrie, îl ruga stăruitor pe Pandion să plece.

Trecură așa câteva luni, și când adierea vântului de primăvară aduse din Peloponez, de dincolo de strâmtoare[21], de pe coline și munți mireasma suavă de flori, Pandion își alese, hotărât, calea vieții.

Acum, îl aștepta lupta: de o parte el singur, de cealaltă lumea străină și îndepărtată. Cele șase luni pe care avea de gând să le petreacă departe de meleagurile lui iubite, îi păreau o veșnicie. Avea din când în când impresia tulburătoare că-și părăsea patria pentru totdeauna. Urmând sfatul lui Agenor și al altor bărbați înțelepți din sat, Pandion hotărî să plece în Creta, locul de baștină al urmașilor unui popor de oameni ai mării, leagănul unei civilizații străvechi. Cu toate că insula uriașă se afla în mijlocul mării, nemăsurat mai departe decât orașele antice din Beoția[22] și din Argolida[23], era mai puțin primejdios, pentru un om singur, să călătorească până acolo.

Așezat în centrul căilor maritime, insula era acum locuită de diferite neamuri. Pe țărmurile ei puteai vedea totdeauna oameni străini - neguțători, marinari, hamali. Populația Cretei vorbea multe limbi, se îndeletnicea cu negoțul, nu ducea războaie, ca Elada, și se purta mai omenos cu cei care veneau de prin alte părți. Numai în

---

[21] E vorba de golful Corint. (n.a.)

[22] *Beoția* - regiune în partea răsăriteană a Greciei, vecină cu Attica. (n.a.)

[23] *Argolida* - ținut în nord-estul Peloponezului.

mijlocul insulei, dincolo de munți, trăiau încă urmași ai triburilor muntene, dușmănoase față de străini.

Pandion trebuia să treacă peste golful Calidon spre capul ascuțit al Achaiei numit Araxos și, după întreruperea de iarnă - pentru că în anotimpul furtunilor, corăbiile, șubrede cum erau, nu plecau în călătorii lungi - să se năimească acolo vâslaș pe vreuna din corăbiile care plecau spre Creta cu încărcătură de lână.

În serile cu lună plină, tineretul din sat se aduna la joc în poiana cea mare din crângul sacru.

Pandion stătea în curtea cea mică a casei lui Agenor, tăcut și împovărat de gânduri triste. A doua zi trebuia să facă ceea ce nu mai putea amâna: să-și smulgă din inimă oamenii pe care-i iubea, să-și smulgă din inimă locurile care-i erau dragi și să înceapă lupta cu destinul necunoscut. Îl aștepta despărțirea de iubită, un viitor plin de primejdii, singurătatea…

În casa întunecată și mută se auzi foșnetul veșmintelor Tessei, apoi fata se ivi în cadrul negru al ușii, potrivindu-și faldurile vălului aruncat pe umeri, și-l strigă încetișor. Pandion sări îndată, grăbindu-se s-o întâmpine. Tessa își adunase părul la ceafă, într-un nod greu. Din creștet plecau trei panglici, care se legau dedesubtul nodului.

— Astăzi te-ai pieptănat ca o fată din Attica! îi spuse Pandion. E frumos!

Tessa zâmbi și-i întrebă cu tristețe:

— Cum, Pandion, nu te duci la joc, de bun rămas?

— Dar tu vrei să te duci? o întrebă el.

— Da, vreau să joc în cinstea Afroditei, zise Tessa cu hotărâre. Și încă dansul „cocorului”!

— Dansul „cocorului”, jocul attic, poate chiar pentru el te-ai și pieptănat așa? Mi se pare că la noi nu l-a jucat încă nimeni până acum.

— Dar azi o să-l jucăm toți pentru tine, Pandion!

— De ce pentru mine? se miră tânărul.

— Cum, ai uitat? răspunse Tessa cu glas tremurător. „Cocorul” se juca în Attica în amintirea lui Tezeu[24] și în cinstea biruinței lui. Să mergem, iubitul meu!

Tessa întinse mâinile spre Pandion și amândoi - tineri, strâns înlănțuiți - intrară sub bolta de copaci de la marginea satului...

...Marea îi întâmpină cu vuiet, punându-le în față, ca o ispită, întinderea ei fără sfârșit. Departe, luciul apei se umfla sub razele soarelui de dimineață ca arcul unui pod uriaș.

Valurile veneau încet, unul după altul, trandafirii în lumina zorilor, aducând de undeva - poate chiar din Aigyptosul legendar - stropi de spumă aurie. Soarele trimitea mănunchiuri de raze jucăușe, ce se legănau pe apa fără odihnă, străpungând văzduhul cu luminile lor subțiri și tremurătoare.

Poteca de pe care se mai putea vedea satul rămăsese dincolo de colină. Familia lui Agenor trimitea, de acolo, cele din urmă fluturări de salut.

Țărmul era pustiu. Pandion și Tessa rămăseseră singuri în fața mării. Lângă mal se vedea o barcă mică și neagră, cu care Pandion avea să înconjure capul de la gura fluviului Acheloos și să treacă golful Calidon.

Mergeau în tăcere, încet, cu pași șovăitori: Tessa se uita țintă la Pandion, iar el nu-și lua ochii de la chipul iubitei.

Ajunseră la barcă curând, prea curând. Pandion își îndreptă trupul și suspină adânc, ca să-și ușureze pieptul. Sosise clipa a cărei așteptare îl apăsa de atâtea zile și de atâtea nopți. Avea multe de vorbit cu Tessa în aceste din urmă clipe, dar nu putea să scoată un cuvânt.

Era încurcat. Îi treceau prin minte crâmpeie de gânduri, fără șir și fără legătură între ele.

---

24 *Tezeu* - rege legendar al Atticei, s-a dus în Creta și acolo, în labirintul subteran, a biruit Minotaurul. În fiecare an, cei mai frumoși tineri și cele mai frumoase fete erau dați jertfă monstrului. Biruindu-l, Tezeu și-a scăpat astfel țara de acest tribut de sânge către regele Cretei. (N-A.)

Deodată, cu o mișcare neașteptată, Tessa își încolăci strâns brațele după gâtul lui și, ca și cum s-ar fi temut să n-o audă cineva, îi șopti grăbită, cu glas tremurător:

— Jură, Pandion, jură pe Hiperion… pe înspăimântătoarea Hecate[25]… Ba nu, jură mai bine pe iubirea ta și a mea că nu treci dincolo de Creta, că nu te duci acolo, în Aigyptosul îndepărtat… să cazi în robie și să te pierd! Jură-mi că te întorci curând… și șoapta Tessei se stinse într-un hohot de plâns înăbușit.

Pandion o strânse lângă el și jură. Vedea în închipuire întinderi de apă, stânei, crânguri, case, ruine de așezări necunoscute, tot ce-l va despărți de Tessa șase luni îndelungate, în care timp n-avea să știe nimic nici el de ea, nici ea de el…

Închise ochii și simți cât de puternic bătea inima fetei.

Timpul își urma zborul; clipa despărțirii se apropia, fatală, și așteptarea era tot mai grea.

— Pleacă, Pandion, mai repede… cu bine… șopti fata.

El tresări, o lăsă și se grăbi spre barcă. Izbuti, cu brațele lui puternice, s-o urnească, deși barca avea fundul adâncit în nisip și se împotrivea, hârșâind. O împinse intrând și el până la genunchi în apa rece, care clipocea agitată, apoi își întoarse privirea spre țărm. Legănată pe valuri, barca îl lovea acum ușor cu marginea.

Nemișcată ca o statuie, Tessa privea țintă promontoriul după care trebuia să dispară curând barca lui Pandion.

În sufletul tânărului păru că se frânge ceva. Cu o mișcare bruscă desprinse barca de nisip, sări înăuntru și se așeză la vâsle. Tessa întoarse capul; o răbufnire de vânt dinspre apus îi flutură părul, despletit anume în semn de jale.

Barca se depărta repede, împinsă puternic de vâsle. Pandion se uita țintă la Tessa, iar ea stătea neclintită, cu chipul mult înălțat deasupra umărului gol.

---

[25] *Hecate* („de departe răpitoare”), zeița lunii și a vrăjilor, la elini. (n.a.)

Șuvițe din părul ei negru și lucios, răvășite de vânt, îi acopereau fața. Tessa nici nu încerca să le dea la o parte. Totuși, Pandion îi vedea ochii sclipitori, nările care-i tremurau, buzele roșii întredeschise și pletele bogate care, unduind în bătaia vântului, îi acopereau gâtul, i se risipeau în inele pe obraji, pe tâmple și pe pieptul înălțat. Fata rămase nemișcată, până când barca se depărtă... se depărtă... îndreptându-se spre sud-est.

Tessa avea impresia că nu barca ocolea promontoriul, ci că promontoriul, întunecat și sinistru cu umbra lui sub soarele încă jos, înainta dinspre stânga în mare, apropiindu-se treptat de barcă. Iată-l atingând linia subțire și neagră din mijlocul mării sclipitoare - iat-o dispărând dincolo de el.

Fără să-și mai dea seama de nimic, Tessa se lăsă pe nisipul aspru și umed.

Barca se afundă în haosul valurilor. De mult pierduse din vedere capul Acheloos, și Pandion vâslea din răsputeri, de parcă i-ar fi fost teamă că dorul l-ar putea face să se întoarcă. Nu se gândea la nimic; voia doar să se istovească, trudindu-se sub arșiță...

Soarele bătea acum dinspre pupa bărcii: marea, colorată ca mierea brună, rostogolea valuri mici și molcome. Pandion aruncă vâslele pe fundul bărcii și sprijinindu-se cu băgare de seamă numai pe un picior, ca să nu se răstoarne barca îngustă, își luă vânt și sări în mare. După ce se răcori, înotă, împingând barca înaintea lui, apoi se urcă din nou în barcă și, în picioare, își întinse trupul cât era de lung.

În față se vedea un promontoriu ascuțit, ceva mai la stânga o mică insulă alungită, care mărginea spre sud portul Calidon, prima țintă a călătoriei lui. Vâsli din nou, și insula începu să crească încet, răsărind din mare. Piscul ei se desfăcu în cununi țepoase și răzlețe de copaci. Curând apăru în fața lui un șir de chiparoși drepți, ca miște sulițe

uriașe. Copacii se înălțau, drepți, în albastrul curat al cerului, ocrotiți de vânturi de un colț de stâncă în chip de cârlig, care se ridica dinspre sud. Pandion își strecură cu băgare de seamă barca printre pietre acoperite cu alge roșcate și lunecoase. Fundul neted, de nisip, se vedea limpede prin apa străvezie, de un verde auriu. Pandion sări pe mal; descoperi, lângă un vechi altar acoperit cu mușchi, o mică poiană cu iarbă moale de primăvară. Bău ce-i mai rămăsese din apa luată pentru drum. Foame nu-i era. Până la portul ascuns în partea cealaltă a insulei nu erau mai mult de douăzeci de stadii. Dar, fiindcă voia să ajungă la stăpânul corabiei voios și cu puteri proaspete, se culcă să se odihnească.

Închise ochii - și îi apărură, limpezi, imaginile serbării din ajun.

Pandion și alți tineri din sat stăteau culcați pe iarbă, așteptând ca fetele să-și termine jocul lor în cinstea Afroditei. În veșminte ușoare, strânse la mijloc cu panglici colorate diferit, fetele jucau două câte două, spate la spate. Se țineau de mâini și se uitau una la alta, peste umăr, ca și cum fiecare din ele ar fi admirat frumusețea celeilalte.

Faldurile largi ale veșmintelor albe zburau și se lăsau în lumina lunii, ca valuri de argint. Trupurile brune ale dănțuitoarelor, cu luciri de aur palid, se mlădiau ca trestiile, în ritmul sunetelor de flaut - dulci sau tânguitoare, triste sau vesele.

Apoi, tinerii se amestecară printre fete și începură dansul „cocorului”; se ridicau pe vârfurile picioarelor și își întindeau larg brațele încordate în lături, ca aripile în zbor. Pandion se afla lângă Tessa; fata îl privea țintă, cu îngrijorare.

Tot tineretul din sat îi dădea lui Pandion mai multă atenție ca de obicei. Numai Eurimah, cel mai îndrăgostit de Tessa, arăta, cu fața lui luminată de bucurie, cât de bine îi părea că-i pleacă rivalul, și numai Eoie, cea veșnic pornită pe glume, îl mai necăjea câte puțin. Pandion vedea

că ceilalți nu glumeau cu el ca până atunci și că se auzeau mai puține vorbe tăioase și provocatoare: parcă se și ridicase un hotar între el, cel care pleca, și ceilalți, care rămâneau. Purtarea prietenilor dovedea și milă, dar și invidie: Pandion se afla în pragul unei mari primejdii, dar în același timp era și superior tuturor celorlalți.

Luna scăpata încet dincolo de copaci. Un văl de umbră deasă se așternea peste poiană.

Nu mai juca nimeni. Tessa și prietenele ei cântară „Iresiona”, un cântec cu rândunici și cu primăveri, care-i plăcea mult lui Pandion. În cele din urmă tinerii plecară, perechi-perechi, pe cărarea dinspre sat. Pandion și Tessa veneau în urma tuturor, încetinindu-și dinadins mersul. Abia ajunseseră pe creasta dealului din preajma satului, când, deodată, Tessa tresări, se opri și se strânse lângă Pandion.

Coasta de calcar, povârnită, de dincolo de vii, reflecta ca o oglindă uriașă lumina lunii. Ai fi zis că, asupra așezărilor, asupra țărmului întins și asupra mării, se așternea un văl străveziu, plin de farmec trist și de tainic dor.

— Mi-e frică, Pandion... șopti Tessa. Puterea Hecatei, zeița lunii, e mare, iar tu te duci chiar pe locurile pe unde stăpânește ea...

Tulburarea pe care i-o mărturisea Tessa îl cuprinse și pe Pandion.

— Nu, Tessa! Hecata nu stăpânește în Creta, ci în Caria[26], și drumul meu nu e într-acolo! strigă tânărul și, strângând brațul fetei, se grăbi spre casă...

Pandion se trezi din visurile lui. Trebuia să mănânce și să-și caute de drum. Aduse jertfă zeului mării și, ieșind la mal, însemnă pe pământ lungimea umbrei, apoi o măsură cu piciorul.[27] Umbra, lungă de nouăsprezece picioare, îi arăta că trebuie să se grăbească: nu mai era mult până seara și voia să ajungă cât mai repede la corabie.

---

26 *Caria* - țară pe țărmul sud-vestic al Asiei mici. (n.a.)

27 Măsurând lungimea umbrei, cei din Elada antică măsurau timpul. (n.a.)

După ce ocoli insula cu barca, Pandion zări o coloană de piatră albă, care arăta că acolo era portul, și începu să vâslească mai repede.

Capitolul II
ȚARA DE SPUMĂ

Vântul învolbura nisip zgrunțuros și, când trecea printre tufele de mărăcini, șuiera trist. Obcina, ca un drum făcut de niscaiva uriași nevăzuți, se întindea spre răsărit mărginind, șerpuitoare, o vale verde și întinsă. Muntele cobora în pantă lină spre mare, acoperit de flori galbene, colorate atât de viu, încât, de departe, ți se părea că ai în față o placă uriașă de aur, care se desprindea din albastrul sclipitor al apei.

Pandion iuți pașii. În ziua aceea îl ardea cumplit dorul de Oiniada. Își amintea de vorbele celor care-l sfătuiseră să

nu se avânte atât de departe, în Creta, în ținutul acesta străjuit de munți, unde oamenii, urmași ai unui străvechi popor de marinari, nu sunt prietenoși cu străinii.

Pandion se grăbea. În cele cinci luni de călătorie, cercetase multe locuri de pe această insulă - fâșie lungă de pământ muntos, în mijlocul mării. Văzuse obiecte minunate și stranii, lăsate de oameni străvechi prin temple părăsite și prin orașe aproape pustii.

Petrecuse zile multe printre ruinele imensului Palat al Securii din orașul Cnossos, ale cărui ziduri vechi se pierdeau în negura vremurilor pe veci uitate. Urcând și coborând nenumăratele scări ale palatului, tânărul văzuse pentru întâia oară săli mari, cu coloane roșii care se subțiau în partea de jos, admirase cornișe pictate în pătrățele negre și albe sau împodobite cu linii arcuite, negre și azurii, care aminteau goana valurilor unul după altul.

Pereții erau zugrăviți în culori vii. Lui Pandion i se tăia răsuflarea de admirație, când se uita la diferitele imagini: jocuri sacre cu tauri, procesiuni de femei cu vase în mâini, fete care jucau în mijlocul unei curți, în afară căreia se îngrămădeau bărbați, fiare nemaivăzute, cu trupuri mlădioase, munți și plante fantastice. Contururile figurilor i se păruseră nefirești, plantele se înălțau în sus pe tulpini prea lungi și aproape fără frunze. Își dăduse seama că artiștii din vremurile trecute, în dorința lor de a exprima o idee oarecare, denaturau înadins proporțiile normale. Dar ideea îi rămânea neînțeleasă tânărului crescut în libertate, în mijlocul unei naturi frumoase, deși sobre.

La Cnossos, la Tilissos și la Eliros - ca și ruinele misterioase ale anticului port[28] casele nu erau făcute din obișnuitele blocuri de piatră cioplită, ci din lespezi drepte și netede de piatră cenușie stratificată. Pandion văzuse acolo numeroase statuete de fildeș, de bronz și de faianță,

---

[28] Așa-numita „cetate de ardezie”, al cărei nume străvechi a rămas necunoscut. (n.a.)

reprezentând femei, vase minunate, tipsii și cupe de aur amestecat cu argint, gravate cu desene nespus de fine.

Dar arta care-l uimise pe tânărul sculptor îi rămăsese tot atât de neînțeleasă ca și inscripțiile enigmatice de pe ruine, făcute cu semne uitate, într-o limbă moartă. Marea măiestrie, vădită în fiecare amănunt, oricât de neînsemnat, al fiecărei opere, nu-l satisfăcuse. Ar fi dorit ceva mai mult: nu numai imagini abstracte, ci realizarea căreia i se închina el - frumusețea vie a trupului omenesc.

Și, pe neașteptate, descoperi imagini de oameni și de animale, executate cu mult realism, în operele de artă aduse din Aigyptosul îndepărtat.

Oamenii din Cnossos, din Tilissos și din Eliros, care i le arătaseră, îi spuseseră că pe insula Creta, în ținutul Festos, acolo unde locuiesc urmașii străvechiului popor de marinari, se păstrează încă multe opere de acestea. Și Pandion, cu toate sfaturile celor care îl preveniseră că gândul lui era primejdios, luase hotărârea să pătrundă acolo, în cercul acela de munți de pe litoralul de miazăzi al Cretei.

Da, îi mai trebuiau încă multe zile ca să vadă tot ce era de văzut și să poată pleca apoi spre casă, la Tessa. Doar acum se simțea stăpân pe puterile lui. Oricât de dornic ar fi fost să învețe câte ceva de la meșterii din Aigyptos, dragostea de patrie și dragostea pentru Tessa erau mai puternice; jurământul dat îl stăpânea cu tărie.

Minunată va fi întoarcerea acasă, cu cele din urmă corăbii de toamnă, când se va uita în ochii albaștri și strălucitori ai iubitei, când va vedea bucuria stăpânită a maestrului Agenor, omul care îi ținuse loc și de tată, și de părinte!

Scrută întinderea nemărginită a mării. Nu, acolo, în fața lui, erau țări îndepărtate și străine, era Aigyptosul. Patria era în spate, dincolo de lanțul lung al crestelor de munți, de care deocamdată se îndepărta, nu se apropia. Mai trebuia să vadă acolo, la Festos, templele antice despre

care auzise vorbindu-se atâtea pe litoral. Suspină și plecă, aproape în fugă. Din creastă, cobora o coastă largă, acoperită cu dâmburi de piatră, ca niște mușuroaie, printre care se vedeau pete negricioase de tufăriș. În mijlocul copacilor de la poalele muntelui se zăreau, nelămurit, ruinele unui edificiu uriaș, ziduri pe jumătate prăbușite, resturi de bolți și o poartă, rămasă întreagă într-un cadru de coloane negre alburii.

Ruinele se înălțau mute. Zidurile se dădeau la o parte și se deschideau înaintea lui Pandion, asemenea unor brațe de uriași gata să-și înhațe victima. Crăpături largi - urmele unui cutremur recent - brăzdau fața zidurilor.

Tânărul sculptor mergea încet printre ruine, ca să nu le tulbure tăcerea și se uita cu luare aminte prin ungherele întunecoase de sub coloanele, încă în picioare.

După ce ocoli un colț, se trezi într-o sală pătrată, fără acoperiș, cu pereții zugrăviți în culorile vii pe care acum le cunoștea. Privind bărbații zugrăviți acolo unul după altul - unul în cafeniu și altul în negru, fiecare cu scut, cu spadă și cu arc, între fiare și corăbii ciudate, Pandion își aduse aminte de vorbele bunicului și-și dădu seama că toate acestea înfățișau călătoria unui grup de războinici în țara oamenilor negri, așezată, așa cum spuneau legendele, departe, departe de tot, tocmai la hotarul Oicumenei.

Surprins de această mărturie cu privire la călătoriile îndepărtate pe care le făcea acest vechi popor, se uită îndelung și atent la picturile murale - până când, întorcându-se spre stânga, descoperi în mijlocul sălii un cub de marmură împodobit cu rozete albastre și cu spire de sticlă. La temelia cubului erau mănunchiuri de flori proaspete.

Prin urmare, mai fusese cineva pe acolo: printre aceste ruine trăiau oameni! Ținându-și răsuflarea, tânărul se repezi spre ieșire, prin galeria acoperită, năpădită de iarbă înaltă.

Porticul - doi stâlpi albi pătrați și două coloane roșii - îl scoase la marginea unui mal drept și nu prea înalt, abia întrecând vârfurile frunzișului des al copacilor stufoși. O potecă îngustă, bătătorită și prăfuită, șerpuia pe mal. Tânărul coborî în vale și se pomeni deodată pe un drum neted, bine pietruit. O luă spre răsărit, călcând ușor pe pietrele fierbinți. Frunzele late ale platanilor din dreapta drumului, tremurând lin în văzduhul încins, aruncau o fâșie de umbră. Drumețul răsuflă ușurat, adăpostindu-se de bătaia soarelui dogoritor. De mult îl chinuia setea, dar era obișnuit încă din patria lui, săracă în apă, să fie cumpătat. După ce străbătu vreo două stadii, văzu mai în față, lângă un deal mic, de la care drumul se îndrepta spre miazănoapte, o clădire lungă și joasă. Câteva încăperi, ca un șir de cutii toate la fel, erau deschise spre drum și cu desăvârșire pustii. Pandion înțelese că era un vechi adăpost pentru călători, cum mai văzuse adeseori pe drumurile litoralului de nord, și se grăbi să intre pe ușa din mijloc, zugrăvită în multe culori și despărțită în două de o singură coloană. Un susur slab îi atrase atenția. Moleșit de dogoare și de drumul lung, intră în baie, unde, printr-o gaură făcută în zid, apa venea dintr-un bazin închis între lespezi grele, printr-o țeavă mare, care trecea pe marginile a trei bazine.

Pandion își scoase haina și sandalele, se scăldă în apa rece și curată, își potoli setea și se culcă pe o bancă lată de piatră. Susurul apei și șoapta ușoară a frunzișului îl legănau; pleoapele umflate de arșiță și de vânt i se lipiră. Ațipi, dar nu dormi mult; pe podeaua luminată de soare, umbra aproape că nu-și schimbase locul. Pandion sări în picioare și își aruncă repede pe umeri veșmântul lui ușor. Se simțea odihnit și împrospătat. După ce mâncă un boț de brânză uscată și bău din nou apă, se îndreptă spre ieșire. Dar rămase deodată nemișcat: din depărtare venea zvon de glasuri. Ieși în drum și se uită împrejur. Da, fără îndoială de dincolo de drum, din spatele unui desiș de

tufari, veneau izbucniri de râs, crâmpeie de vorbe neînțelese și, din când în când, scurte acorduri de strune.

Pandion simți și bucurie, dar și teamă. Mușchii i se încordară. Fără să vrea, dibui mânerul spadei. Șopti o scurtă rugă către Hiperion, ocrotitorul și străbunul lui, apoi o luă prin desiș în direcția de unde venea zvonul de glasuri. Aerul era apăsător; un miros iute și aromat îi îngreuia răsuflarea, destul de anevoioasă și altfel.

Ocolind cu băgare de seamă tufele înalte, cu țepușe uriașe, strecurându-se printre trunchiurile de fagi cu coaja subțire și netedă, albă-cenușie, se apropie de un desiș de mirți, nepătruns ca un zid așezat de-a curmezișul drumului.

Din frunzișul des coborau ciorchini de flori albe ca neaua. O clipă, lui Pandion îi apăru înaintea ochilor Tessa: în patrie, mirtul era simbolul tinereții feciorelnice. Acum, glasurile se auzeau aproape de tot; oamenii vorbeau înăbușit - de ce oare? - și tânărul înțelese că nu calculase bine distanța. Clipa hotărâtoare sosi. Aplecat, Pandion se strecură iute pe sub crengile joase; le dădu încet la o parte și văzu, într-o poieniță acoperită cu iarbă proaspătă, o priveliște ciudată.

În mijlocul poienii era culcat un taur alb ca zăpada, uriaș, cu coarne lungi și cu pete mici negre împrăștiate pe luciul părului curat, pe coaste și pe bot.

Ceva mai departe, la umbră, stătea un grup de oameni: tineri, fete și vârstnici. Un bărbat zvelt, cu barba creață și cu un cerc de aur pe cap, îmbrăcat într-o cămașă scurtă, strânsă la mijloc cu o centură de bronz, ieși din grup și făcu un semn. În clipa următoare, din grup se desprinse o fată, înfășurată într-o mantie lungă și grea. Ridică brațele; mantia îi căzu la picioare și fata rămase goală. Avea doar, în jurul șoldurilor, o pânză lată și, peste pânză, un brâu lat, alb, tivit cu șnur gros, negru și mătăsos. Părul ei, tot atât de negru, dar cu reflexe albăstrii, era despletit, iar pe brațe, mai sus de cot, purta brățări înguste și sclipitoare.

Cu pași repezi și ușori, de parcă juca, fata se apropie de taur. Deodată, scoțând un strigăt gutural, se opri. Taurul deschise ochii, clipi somnoros, își îndoi picioarele dinainte și-și înălță încet capul masiv. Cu un țipăt strident, fata se repezi, iute ca o săgeată și sări pe spinarea monstrului.

Taurul se ridică pe picioarele din față și-și înălță botul în sus. Fata se lipi strâns de spinarea lată, puternic arcuită, a animalului, i se agăță cu o mână de unul din coarne, iar cu cealaltă îi cuprinse gâtul peste măsură de gros. Pandion vedea bine: fata avea chipul încruntat și-și ținea buzele foarte strânse. Contrastul dintre formele frumoase, dar colosale, ale taurului, și trupul subțire al fetei, îl ului.

Taurul mugi înăbușit, se ridică și, cu o ușurință uimitoare pentru trupul lui uriaș, făcu un salt. Fata se propti cu mâinile pe grumazul lui puternic și se răsturnă, sprijinindu-se în cap. Cu această mișcare de o clipă, zbură printre coarnele colosului și căzu, în picioare, la trei pași de el. Întinse brațele, bătu din palme și scoase din nou același țipăt strident. Taurul își plecă fruntea și se repezi furios la fată. Pe Pandion îl cuprinse groaza: „Fata asta, frumoasă și îndrăzneață... o s-o ucidă taurul!” Nesocotit, trase spada și era gata să se năpustească în poiană, când fata, cu o repeziciune pe care nici ochiul n-o putea prinde, sări spre taur și, ferindu-se de coarnele lui aplecate amenințător, îi sări iarăși în spate. Înfuriat, animalul porni în goană prin poieniță, zvârlind pământul cu copitele și scoțând mugete înspăimântătoare. Tânăra învingătoare stătea liniștită pe monstrul înfuriat, strângându-i puternic între genunchi coastele rotunde, umflate de răsuflarea precipitată. Taurul o luă la fugă către grupul de oameni, care îl salută cu strigăte de veselie. Fata bătu tare din palme, își lăsă trupul pe spate, se sprijini pe cap și sări la pământ, înapoia animalului. Apoi, emoționată și respirând des, se alătură spectatorilor.

Taurul se avântă în goană până la capătul poienii, se întoarse și se năpusti asupra grupului. Dar îi săriră înainte

cinci oameni: trei tineri și două fete - și același joc se repetă, într-un ritm mai viu. Sforăind, taurul se năpustea cu furie asupra tinerilor care îl provocau, strigând și bătând din palme, dar ei îi săreau în spate, îl încălecau, se lipeau pentru o clipită de coastele lui, ferindu-se cu dibăcie de coarnele-i cumplite. Una din fete izbuti să-l încalece chiar pe grumaz, lângă coarne. Taurul își bulbucă ochii, clăbuci de spumă i se prelingeau pe bot. Cu capul plecat, cu botul aproape atingând pământul, se silea s-o arunce jos pe îndrăzneață, dar ea se lăsă pe spate, i se prinse de grumaz cu mâinile întinse îndărăt și i se propti cu picioarele de cap, lângă urechi. După ce rămase așa câteva clipe, sări jos.

Tinerii și celelalte fete se așezară, la oarecare distanță, în șir, unul îndărătul altuia, și începură să sară, pe rând, peste monstrul care pornise asupra lor în goană nebună. Jocul ținu mult. Taurul alerga mugind înfricoșător, moartea era acolo, amenințătoare, iar tinerii și fetele roiau fără frică în jurul lui, mlădiindu-se ca în zbor.

Animalul mugea acum, răgușit; sudoarea îi șiroia pe trup, spuma îi zbura din gură și răsufla întretăiat. Încă o clipă și se opri, cu capul plecat, aruncând priviri într-o parte și în alta. Văzduhul se cutremura de strigătele celor de față. Omul cu cerc de aur în jurul capului făcu un semn și jucătorii lăsară în pace taurul învins. Toți, atât cei din picioare, ca și cei care până atunci stătuseră pe iarbă, se adunară la un loc și, înainte ca Pandion să fi avut când să-și vină în fire, dispărură în desișul de tufari.

În poiana pustie rămase numai taurul sleit de puteri. Și numai horcăitul răsuflării lui și iarba călcată mai arătau că acolo fusese o asemenea luptă.

Mișcat, Pandion își dădu seama abia atunci ce noroc avusese: văzuse acel joc străvechi, răspândit cu secole în urmă în Creta, la Micena și prin alte orașe ale Greciei antice.

În această luptă fără vărsare de sânge, omul mlădios și sprinten biruia taurul, animalul sacru pentru lumea veche, întruchipare a puterii războinice, a forței greoaie și cumplite. Animalul era iute ca fulgerul; dar i se opunea o iuțeală și mai mare. Precizia mișcărilor salva viața omului. Încă din copilărie, Pandion se silise să-și dezvolte puterea și dibăcia, așa că își dădea bine seama cât de grea trebuie să fi fost pregătirea pentru cei care luau parte la acest joc primejdios.

N-avu curajul să-i urmeze, ci se întoarse la drum. Socotea că e mai bine să ceară ospitalitate oamenilor atunci când vor fi acasă la ei.

Pe o lungime de mai multe stadii, drumul mergea drept, apoi o lua dintr-o dată spre sud, în direcția mării. Pe marginile lui nu mai erau acum copaci mari, ci numai tufe prăfuite. Umbra lui Pandion se făcea tot mai lungă. Dintr-un tufiș, se auzi un zgomot ușor. Tânărul se opri și trase cu urechea. O pasăre, cu neputință de văzut în lumina soarelui, își luă zborul zgomotos și dispăru în tufiș. Liniștit, Pandion plecă mai departe, fără să mai țină seama de zgomote. Din depărtare veneau chemările duioase și dulci ale unei turturele. Alte două îi răspunseră. Urmară câteva clipe de tăcere, dar când Pandion trecu de cotitură, auzi iarăși turtureaua, foarte aproape acum. Se opri s-o vadă. Deodată, în spate, auzi un fâlfâit de aripi: două gaițe vinete își luau zborul pe deasupra lui. Întoarse capul și văzu trei oameni cu ciomege groase în mâini.

Cu țipete asurzitoare, cei trei necunoscuți se repeziră la el. Pandion apucă repede spada, dar primi o lovitură în cap. I se făcu negru înaintea ochilor și se clătină sub greutatea celor trei, care săriseră pe el. Alți patru, ieșiți de după tufe, se apropiau pe la spate. Pandion simți că i se întunecă mintea: își dădea seama că era pierdut, dar se apăra înainte, cu deznădejde. O lovitură puternică peste mână îl făcu să scape spada. Se lăsă în genunchi, îl dădu peste cap pe cel care-i sărise în spate, îl doborî pe al doilea

cu o lovitură de pumn, iar pe al treilea îl zvârli la o parte cu o izbitură de picior.

Ai fi zis că atacatorii n-aveau de gând să-l ucidă. Lăsară ciomegele și, îmbărbătându-se unul pe altul cu strigăte războinice, săriră iarăși asupra lui. Împovărat de trupurile lor, Pandion se prăbuși cu fața în jos; praful îi umplu gura și nasul, îi intră în ochi. Cu respirația tăiată de groaznica sforțare, se ridică în brânci și încercă să se elibereze de dușmani. Dar ei îl apucau de picioare, îl strângeau de gât. Grămada de trupuri se prăbuși din nou, greoi, la pământ; praful se ridica în rotocoale mari și roșii sub razele soarelui. Atacatorii își dădeau seama că tânărul era foarte puternic și foarte rezistent. Acum nu mai strigau; pe drumul pustiu și tăcut nu se mai auzeau decât zgomotele luptei: opinteli și gemete răgușite.

Praful acoperea trupurile, veșmintele nu mai erau decât zdrențe murdare și sfâșiate, dar lupta continua.

De mai multe ori Pandion sărise în picioare și se eliberase din strânsori, dar dușmanii se repeziseră iarăși, agățându-i-se de genunchi. Deodată ei sloboziră strigăte răsunătoare de izbândă: le soseau ajutoare. Și ceilalți patru intrară și ei în luptă. Cu mâinile și picioarele prinse în curele tari, abia răsuflând de oboseală și deznădejde, Pandion închise ochii. Vorbind cu însuflețire într-o limbă necunoscută, învingătorii se întinseră alături de el, la umbră, să se odihnească după lupta cea grea.

Când se ridicară, îi poruncіră prin semne să meargă cu ei. Înțelegând că ar fi fost zadarnic să se împotrivească și hotărând să-și cruțe puterile pentru un prilej mai bun, Pandion arătă, printr-un semn cu capul, că primea să-i urmeze. Necunoscuții îi dezlegară picioarele. Încercuit strâns de dușmani, tânărul porni, clătinându-se.

Nu merseră mult și Pandion văzu câteva case sărăcăcioase, de piatră necioplită. De acolo ieșiră oameni: un bătrân cu cerc de bronz pe cap, câțiva copii și câteva femei. Bătrânul se apropie de Pandion, îl cercetă cu

privirea, arătându-se mulțumit, îi pipăi mușchii și, vesel, le spuse ceva însoțitorilor care-l duseră pe tânăr la una din căsuțe.

Ușa se deschise, scârțâind strident. Înăuntru era o vatră joasă, o nicovală, scule împrăștiate și o grămadă mare de jeratic. Pe un perete atârnau două roți de fier, mari și ușoare. Un bătrân scund, cu obrazul răutăcios și cu brațele lungi, îi porunci unuia dintre însoțitorii lui Pandion să ațâțe jeraticul, apoi luă din cui una din cele două roți și se apropie de captiv. După ce-i înălță capul cu un pumn brutal sub bărbie, fierarul dezdoi roata, o măsură pe gâtul tânărului, bombăni ceva, nemulțumit, și dispăru în fundul fierăriei. Se auzi un zornăit, și omul se întoarse cu un lanț de fier. Îi băgă veriga de la capăt în foc, apoi începu să îndoaie roata pe nicovală, potrivind-o, cu lovituri dese de ciocan, până la mărimea dorită.

Abia atunci își dădu seama Pandion ca ceea ce i se întâmpla era nespus de grav. Începură să i se perinde în minte imagini scumpe: acolo, pe țărmul drag, Tessa îl aștepta, încrezătoare în el și în iubirea lui, sigură de întoarcerea lui. Acum or să-i pună zgardă de rob și, peste câteva clipe, o să fie încătușat cu lanțul acela solid, fără nădejde că o să scape curând... Și el, care număra clipele pe care le mai avea de stat în Creta... că ar fi putut ajunge curând, cu corabia, în golful Calidon, de unde începuse nenorocita lui călătorie!...

— O, Hiperion, străbunul meu, și tu, Afrodita, trimiteți-mi moartea, ori, dacă nu, salvați-mă!... șopti încet tânărul.

Fierarul își vedea de lucru liniștit și cu socoteală; mai măsură o dată zgarda, îi turti capetele, le îndoi și le găuri. Nu-i mai rămânea decât să nituiască lanțul. Mormăi ceva, scurt. Însoțitorii lui Pandion îl prinseră în brațe și-i poruncira, prin semne, să se culce lângă nicovală. Dar el își încordă toate puterile, ca pentru cea din urmă încercare. Sângele îi țâșni de sub curelele care-i strângeau coatele, însă, simțindu-le că slăbesc, captivul uită de

dureri. Încă o clipă, și legăturile plesniră. Izbi atunci cu capul în falcă pe omul care îl ținea sub el, și omul se prăbuși; răsturnă alți doi, zbughi afară și o luă la goană pe drum. Dușmanii săriră după el, urlând furioși. Apărură în fugă bărbați înarmați cu sulițe, cu cuțite și spade, numărul urmăritorilor sporea mereu. Pandion se abătu din drum și, sărind peste tufe, alergă spre mare. Urlând furioși, gonacii îl urmăreau de aproape.

Tufișurile se răreau. Începea un mic urcuș, și fugarul se opri o clipă: departe, jos, la poalele unui zid de stânci drepte, se întindea, sclipind în bătaia soarelui, marea. Iar la vreo zece stadii de țărm se vedea deslușit o corabie roșie, plutind încet.

Pandion sărea când la dreapta, când la stânga pe malul prăpăstios, căutând o potecă pe care să poată coborî. Dar de amândouă părțile, până departe, nu erau decât pereți de stâncă. Nu mai avea nici o scăpare: dușmanii ieșeau acum din tufe și căutau să încheie, din fugă, o linie arcuită, în care să-l prindă din trei părți…

Pandion aruncă o privire spre urmăritori, apoi se uită în jos. „Aici e moartea, dincolo e robia - își zise el. Tessa, când vei afla, mă vei ierta…” Nu mai avea nici o clipă de pierdut.

Stătea pe un bloc de piatră, atârnat peste prăpastie. La vreo douăzeci de coți în adânc era alt bloc, ca o treaptă, pe care se vedea un pin stufos.

Cu o privire de bun rămas spre marea dragă, Pandion sări peste crengile dese ale copacului singuratic. Urletul furios al dușmanilor îi mai ajunse o clipă la urechi. Rupând frunzișul și sfâșiindu-și trupul, căzu amețitor până la crengile groase de jos, depăși marginea stâncii și se prăbuși pe pământul moale al coastei povârnite. Se rostogoli încă vreo douăzeci de coți, apoi se opri pe o treaptă de stâncă, udă de spuma valurilor. Amețit de cădere, fără să-și dea seama măcar că era salvat, se ridică și se așeză în genunchi. De sus, urmăritorii căutau să-l

ajungă cu pietre și cu sulițe. Marea clipocea la picioarele lui.

Corabia se apropia, ca și cum marinarii voiau să știe ce se petrecea pe mal.

Pandion simțea că-l doare tot trupul. Ochii îi erau încețoșați de lacrimi și capul îi vuia înăbușit. Deși amețit, totuși își dădea seama că, în clipa când urmăritorii vor aduce arcuri, îl vor ucide. Marea îl îmbia, corabia din apropiere îi părea un prilej de mântuire, trimis de zei. Nu-i trecu prin minte că vasul era, poate, străin, sau chiar dușman: era încredințat că marea lui iubită nu putea să-l trădeze. Se ridică și, după ce se încredință că se putea sluji de brațe, sări în apă și începu să înoate spre corabie. Valurile îi acopereau capul, trupul, de atâtea ori lovit, i se supunea anevoie, rănile îl ardeau chinuitor și gura îi era uscată.

Corabia se apropia; se auzeau dintr-acolo strigăte de îmbărbătare, se auzeau și vâslele scârțâind puternic din încheieturi. Corabia ajunse lângă el, brațe zdravene îl prinseră și-i ridicară pe punte. Pandion se întinse ca mort pe scândurile calde și căzu în nesimțire, dar oamenii îl treziră și-i dădură apă. Bău mult și cu lăcomie, apoi se simți târât la o parte și învelit. Și tânărul sculptor se cufundă într-un somn adânc.

Munții Cretei abia se mai deslușeau în zare. Pandion se mișcă, gemu fără voie, apoi se trezi. Se găsea pe o corabie care nu semăna cu cele din țara lui: nu avea nici bordurile joase, nici coastele căptușite cu leasă de nuiele, nici vâslele deasupra calei. Corabia aceasta avea borduri înalte, iar vâslașii se trudeau sub covertă, de amândouă părțile unei tăieturi care se lărgea spre fundul calei. Pânza catargului din mijloc era mai lungă și mai îngustă decât cea de pe vasele eline.

Pe covertă se găseau mormane de piei, care răspândeau un miros greu. Pandion zăcea pe o punte strâmtă,

triunghiulară, la prova vasului. Un om bărbos, cu nasul coroiat, veni lângă el și-i întinse o ceașcă cu apă călduță amestecată cu vin. Purta un veșmânt de lână groasă și vorbea o limbă necunoscută, cu intonații aspre, metalice. Pandion clătină din cap. Omul îi atinse umărul și, cu un gest poruncitor, îi arătă pupa corăbiei. Pandion își înfășură zdrențele ude de sânge în jurul șoldurilor și plecă, de-a lungul bordului, spre pupa, unde era un locșor ferit de soare. Acolo stătea un bărbat slab, cu nasul tot atât de coroiat ca și al celui care-l însoțea pe Pandion. Își destinse în zâmbet buzele încadrate de o barbă aspră, proeminentă; chipul lui, uscățiv și ars de vânt, părea turnat în bronz. Părea a fi crud și lacom de pradă.

Pandion își dădu seama că se afla pe o corabie feniciană de negoț și că avea în față ori pe conducătorul, ori pe stăpânul vasului.

Nu înțelese primele două întrebări pe care i le puse. Atunci negutătorul îi vorbi într-un dialect ionic stricat, pe care Pandion îl cunoștea, amestecând cuvinte din limba cariană și din cea etruscă. Îl întrebă de pățania lui, află din ce loc era și, apropiindu-și de el obrazul cu nas coroiat și cu ochi sfredelitori, care nu clipeau, îi zise:

— Te-am văzut cum ai fugit. Ai săvârșit o faptă vrednică de un erou din vremurile străvechi. Eu am nevoie de asemenea războinici neînfricați și puternici. Pe mările acestea și pe țărmurile lor sunt mulți tâlhari care jefuiesc pe neguțătorii noștri. Dacă îmi vei sluji cu credință, viața ta va fi ușoară și eu te voi răsplăti.

Pandion clătină din cap și-i spuse, vorbind fără șir, că trebuie să se înapoieze cât mai curând în patrie, apoi îl imploră să-l debarce pe insula cea mai apropiată.

Ochii stăpânului sclipiră cu răutate.

— Corabia mea merge de-a dreptul la Tyr[29] și n-am decât marea în calea mea. Sunt rege pe vasul meu, iar tu ești în

---

29 *Tyr* - străvechi port al Feniciei, la sud de orașul numit astăzi Beirut, în partea de sud a Siriei. (n.a.)

puterea mea. Pot să poruncesc imediat și să termin cu tine, dacă e nevoie. Haide, alege: ori aici, rob, pus în lanțuri lângă vâsle - și fenicianul arătă jos, sub covertă, unde se mișcau vâslele în cadență și plutea cântarea tristă a vâslașilor - ori capeți arme și te alături celor de colo - și degetul negustătorului arătă îndărăt, sub umbrar, unde stăteau, tolăniți alene, cinci bărbați zdraveni, pe jumătate goi, cu chipuri de dobitoace și de fiare. Aștept. Hotărăște-te mai repede!

Pandion se uită în jurul lui; corabia se depărta în grabă de Creta, distanța dintre el și patria lui creștea mereu. N-avea de unde să aștepte ajutor.

Se gândi că, războinic fiind, tot îi va fi mai ușor să fugă. Dar fenicianul, care cunoștea bine năravul elinilor, îl sili să jure pe cele trei cumplite jurăminte de credință.

Apoi stăpânul îi unse rănile cu leacuri și-l duse la războinici, spunându-le să-i dea de mâncare.

— Dar să fiți cu ochii în patru după el! le porunci plecând. Nu uitați că pentru greșeala unuia, răspundeți toți!

Cel mai în vârstă dintre războinici zâmbi, aprobativ. Îl bătu pe umăr, îi pipăi mușchii și le spuse ceva celorlalți. Aceștia râseră cu hohote. Pandion se uită la ei cu nedumerire: suferința lui adâncă îl despărțea acum de oameni.

Până la Tyr nu erau mai mult de două zile de mers. În cele patru zile câte le petrecuse pe corabie, Pandion se obișnuise oarecum cu situația lui. Urmele loviturilor nu se mai vedeau; rănile nu-i fuseseră adânci, trecuseră și ele.

Stăpânul corabiei, dându-și seama că Pandion avea mintea limpede și că știa multe, se arăta mulțumit și stătea adesea de vorbă cu el. În felul acesta află Pandion că se găsea pe străvechea cale maritimă, găsită de poporul cretan, spre țara de la miazăzi a oamenilor negri. Drumul corăbiilor trecea pe lângă Aigyptosul înfricoșător și

puternic, de-a lungul țărmurilor deșertului nesfârșit, până la Poarta Cețurilor[30].

Dincolo de Poarta Cețurilor, acolo unde stâncile de la miazăzi se apropiau de cele de la miazănoapte, închipuind o strâmtoare îngustă, era sfârșitul uscatului, imensa Mare Cețoasă[31]. De acolo corăbiile își schimbau direcția, se îndreptau spre sud și ajungeau curând la hotarul țării calde a negrilor, unde erau neprețuite bogății: fildeș, aur, grăsimi și piei. Această cale era urmată de locuitorii din Creta, care făceau expediții până la mari depărtări. Pandion văzuse imaginea unei asemenea călătorii în ziua care-i fusese fatală; poporul de marinari ajunsese până în țările îndepărtate ale sudului, unde nu ajungeau expedițiile plecate din Aigyptos.

Acum, corăbiile fenicienilor navigau de-a lungul țărmurilor de la miazăzi și de la miazănoapte, făcându-și rost de mărfuri ieftine și de sclavi puternici, dar rareori treceau dincolo de Poarta Cețurilor.

Dându-și seama că Pandion avea însușiri prețioase, fenicianul încerca să-l câștige. Îl ispitea cu frumusețea călătoriilor îndepărtate, cu perspectiva unui viitor fericit, îi spunea că, după zece sau cincisprezece ani de serviciu norocos, va putea ajunge și el negustor, ori stăpân de corabie…

Tânărul îl asculta cu interes, dar știa că viața de negustor nu era pentru el, că niciodată nu-și va părăsi patria, pe Tessa și viața liberă de artist pentru bogățiile din țările străine.

Dorea s-o mai vadă pe Tessa, măcar o clipă, să asculte iarăși vuietul puternic al crângului sacru de pini, în care trăise atâtea clipe de fericire. Și dorul îl ardea, îl chinuia mai aprig de la o zi la alta. Rămânea îndelung treaz, alături de tovarășii lui de drum care dormeau adânc și se silea să-

30 *Poarta Cețurilor* - strâmtoarea Gibraltar. (n.a.)

31 *Marea Cețoasă* - Oceanul Atlantic. (n.a.)

și stâmpere bătăile inimii și să-și înăbușe gemetele deznădejdii.

Stăpânul corabiei îi porunci să învețe cum se ține vâsla de la pupa. Și vremea trecea greu pentru Pandion, când stătea la una din cârmele de la pupa, potrivind direcția corabiei după mișcarea soarelui ori după stele, cum îl învăța cârmaciul!

Așa era și în noaptea aceea. Rezemat cu șoldul de bordul navei și ținând cu putere dârjala[32] godilei, Pandion înfrunta împotrivirea vântului care se ridica. De cealaltă parte a corabiei stăteau cârmaciul și un războinic[33]. Stelele apăreau din când în când prin spărturile norilor, dar rămâneau mai mult în abisul negru al cerului posomorât, iar glasul sinistru al vântului, din ce în ce mai grav, trecea în vuiet amenințător.

Valurile aruncau violent corabia, vâslele în mișcare loveau înăbușit. Se auzea într-una glasul unui războinic care îi îndemna pe sclavi cu ocări și cu gârbaciul.

Stăpânul vasului, care stătuse până atunci dormitând în fundul adăpostului, ieși pe covertă, privi cu luare aminte marea și se apropie neliniștit de cârmaci. Stătu cu el de vorbă mult, apoi trezi din somn războinicii adormiți și, după ce-i trimise la vâsle, se așeză lângă Pandion.

Vântul își schimbă pe neașteptate direcția și se năpusti furios asupra corabiei; valurile se ridicau din ce în ce mai înalte, coverta era plină de apă. Trebui să se dea jos catargul care, lungit acum peste mormanele de piei, trecea dincolo de prova și izbea adânc înaltul spărgător de valuri.

Cei de pe corabie luptau din toate puterile împotriva valurilor și a vântului. Stăpânul, murmurând ceva - poate rugăciuni, poate blesteme - porunci să se întoarcă nava spre miazăzi. Luată de vânt, corabia porni repede spre depărtarea întunecată și nepătrunsă a mării. Noaptea de grea trudă trecu repede. Se crăpa de ziuă. În lumina

32 Prăjină lungă, de lemn necioplit.

33 Corăbiile din antichitate aveau la pupa, în chip de cârmă, câte o vâslă de fiecare parte. (n.a.)

cenușie, ca de amurg, valurile, rostogolindu-se cu furie, se vedeau și mai limpede. Furtuna nu se domolea. Vântul, tot atât de puternic, ținea corabia sub apăsarea lui năvalnică.

Pe covertă se auziră strigăte de spaimă. Toți îi arătau stăpânului ceva, peste bordul din dreapta al corabiei. Acolo, în lumina difuză a zorilor, se vedea o dungă uriașă de spumă care tăia marea. Pe măsură ce se apropiau de această panglică albastră-cenușie, valurile își ogoiau goana lor turbată.

Tot echipajul vasului se îngrămădi în jurul stăpânului; până și cârmaciul își lăsă postul în seama unui războinic. În locul strigătelor de spaimă, se auzeau acum vorbe repezi și aprinse. Pandion văzu că atenția tuturor era îndreptată asupra lui: oamenii îl arătau cu degetul și-l amenințau cu pumnii. Fără să înțeleagă despre ce era vorba, el îl urmărea cu ochii pe stăpân și-l vedea împotrivindu-se cu mânie. Atunci bătrânul cârmaci îl prinse pe negutător de braț și-i vorbi îndelung la ureche. Stăpânul dădea din cap, ca un om care arată că nu-i de părere cu ceva și-i răspundea răstit. În cele din urmă însă, păru că se învoiește. În aceeași clipă, oamenii se repeziră la Pandion, uluit, legându-i mâinile la spate.

— Ei zic că tu ne-ai adus nenorocul - îi explică stăpânul, arătându-i cu dispreț pe cei din jurul lor - că tu ești vestitorul primejdiei, că din pricină că ești tu aici corabia e lovită de năpastă, adică e dusă spre țărmurile Ta-Chemt[34]-ului, ale Aigyptosului, cum îi ziceți voi. Ca să-i îmbunăm pe zei, trebuie să te ucidem și să te aruncăm în mare: asta îmi cer toți oamenii și eu n-am nici o putere să te apăr.

Pandion tot nu înțelegea și-l privea țintă pe fenician.

— Tu nu știi, că dacă suntem aruncați pe țărmul Ta-Chemt-ului, ori murim, ori cădem în robie toți, bombăni stăpânul, posomorât. Pe vremuri, Ta-Chemt-ul se războia cu popoarele de lângă mări, și de atunci, oricine ar veni la

---

[34] Egiptenii își numeau țara „Pământ Negru” - *Ta-Chemt*, popular, „Chemt” sau „Chemit” (Negru). (n.a.)

țărmurile acestei țări și s-ar opri în altă parte decât într-unul din cele trei porturi slobode pentru străini, e luat rob ori e ucis, iar avutul lui intră în tezaurul regelui. Acum ai priceput? își întrerupse el vorba și întorcându-și privirile, se uită cu luare aminte la fâșia de spumă care se apropia mereu.

Pandion înțelese că moartea îl amenința din nou. Iubea nespus viața și era gata să lupte pentru ea până la ultima clipă. Își întoarse privirea neputincioasă și plină de ură asupra mulțimii înfuriate de pe covertă. Văzându-se pierdut, luă o hotărâre.

— Stăpâne! strigă el. Poruncește oamenilor tăi să-mi dea drumul, mă arunc în mare de bunăvoie!

— La asta mă gândeam și eu, îi răspunse fenicianul. Și fricoșii ăștia, să ia pildă de la tine!

La poruncă, războinicii îl dezlegară. Fără să se uite la nimeni, Pandion se apropie de bordul navei. În fața lui toți se dădeau la o parte, în tăcere, ca înaintea unui om care se duce la moarte sigură.

Pandion privea încordat fâșia de spumă care ascundea țărmul neted; își măsura puterile instinctiv cu goana valurilor furioase. Prin minte îi treceau crâmpeie de gânduri. „Țara de dincolo de fâșia de spumă… Țara înspumată… Africa”[35].

Iată teribilul Aigyptos! Și el care-i jurase Tessei, pe iubirea lui și pe toți zeii, că nici nu se gândea să se ducă acolo! O, zei, ce făcea destinul din el!… Dar acum, de bună seamă, va muri. Și va fi mai bine așa…

Se aruncă în abisul clocotitor și, încordându-și brațele puternice, se depărtă înot de corabie. Valurile îl prinseră: înveselite parcă de moartea unui om, îl aruncau în sus, îl lăsau să cadă în goluri adânci, năvăleau peste el, îl apăsau și-l înăbușeau, umplându-i gura și nasul cu apă și plesnindu-l peste ochi cu spumă și stropi. Pandion nu se mai gândea la nimic; lupta deznădăjduit pentru viață,

[35] *Aphros* - spumă, în vechea limbă greacă. (n.a.)

pentru fiecare gură de aer, dând desperat din mâini și din picioare. Născut pe țărmul mării, elinul era un înotător neîntrecut.

Vremea trecea, valurile nestăvilite îl duceau spre țărm. Nu întorcea capul să vadă corabia; în fața morții de neînlăturat, uitase de ea. Valurile scădeau, undele se rostogoleau mai domoale, în linii lungi, stârnind și năruind în clocot asurzitor creste încovoiate, acoperite cu spumă. Fiecare val îl purta cu o sută de coți înainte. Uneori aluneca pe clinul unui val și atunci puterea uriașă a apei se revărsa ca o cascadă asupra lui, cufundându-l în prăpastia ei de întuneric. Inima înotătorului doar că nu plesnea de încordare.

Străbătu așa, înot, stadii și stadii; lupta lui cu valurile ținu mult. În cele din urmă, ajuns la capătul puterilor, înțelese că-i vine din ce în ce mai greu să se împotrivească îmbrățișării puternice a apei. Istovit, simți că i se stinge până și voința de a trăi; mușchii slăbiți se încordau tot mai anevoie, dorința de a lupta scădea tot mai repede. Săltându-și mâinile aproape inerte, Pandion se ridică pe creasta unui val și, cu fața întoarsă spre îndepărtata patrie, strigă:

— Tessa, Tessa!

Numele iubitei, aruncat de două ori în fața destinului și a puterii monstruoase și indiferente a mării, a fost acoperit imediat de mugetul valurilor furtunoase. Un val îi acoperi trupul nemișcat, se sparse tunător asupra lui și, deodată, tânărul căzu la fund, într-un vârtej de nisip răscolit.

Doi războinici cu fuste verzi și scurte, cum erau înveșmântați cei care făceau de strajă pe coasta Marii Ape Verzi[36], scrutau zarea, rezemați în sulițe lungi și subțiri.

— Degeaba ne-a trimis stăpânul Seneb, zise alene cel mai în vârstă.

36 Așa se numea, la egipteni, Marea Mediterană. (n.a.)

— Dar corabia fenicienilor era chiar lângă țărm, obiectă celălalt. Dacă furtuna n-ar fi trecut, am fi pus mâna pe o pradă ușoară, și chiar în apropierea cetății!

— Ia uite colo, îl întrerupse cel mai în vârstă, arătând în lungul malului. Să n-am parte de mormânt dacă nu e un om de pe navă!

Cei doi războinici se uitară mult timp și cu luare aminte la o pată care se zărea pe nisip.

— Hai acasă, propuse în cele din urmă cel mai tânăr. Am umblat destul prin nisip. Cui îi trebuie un leș de străin, vrednic de dispreț, în loc de pradă scumpă, marfă, robi, care au dispărut o dată cu corabia?

— Vorbești fără să te gândești, îl întrerupse din nou cel mai în vârstă. Câteodată, neguțătorii ăștia au asupra lor veșminte bogate și lucruri de preț. Un inel de aur nu ți-ar strica... Și ce nevoie avem să-i dăm socoteală lui Seneb pentru fiecare înecat?

Cei doi războinici porniră pe fâșia umedă de nisip bătătorit de furtună.

— Ei, unde ți-s scumpeturile? întrebă batjocoritor cel mai tânăr. E în pielea goală!

Cel mai în vârstă mormăi, posomorât, un blestem.

Într-adevăr, omul care zăcea la picioarele lui era gol, cu mâinile strânse a neputință sub trup, iar părul scurt și creț îi era plin de nisip.

— Ia te uită, că nu-i fenician! strigă cel mai în vârstă. Ce trup puternic și frumos! Păcat că a murit, ar fi fost un rob bun și Seneb ne-ar fi răsplătit.

— De ce neam o fi? întrebă celălalt.

— Nu știu: o fi turuș[37], ori chefti[38], ori din vreun neam de hanebu[39] de lângă mările din miazănoapte. Ei ajung rareori în binecuvântata noastră țară și, sunt prețuiți pentru

---

[37] *Turuș* - etrusc. Etruscii trăiau în Italia de mijloc (în regiunea Toscanei de azi) și erau vestiți prin cultura lor. Către începutul mileniului I î.e.n. erau constituiți într-o federație de 12 cetăți. (n.a.)

[38] *Chefti* sau *cheftui* - „în spate”, „dindărăt”, numele insulei Creta și a locuitorilor ei (în vechea egipteană). (n.a.)

[39] *Hanebu* - „oameni nordici”. (n.a.)

rezistența, pentru deșteptăciunea și pentru puterea lor. Acum trei ani… Dar stai că nu e mort, lăudat fie Amon!

Prin trupul celui întins pe nisip trecuse un tremur ușor.

Lăsându-și jos sulițele, cei doi îl întoarseră pe spate și, deoarece omul era încă în nesimțire, se grăbiră să-l frece pe pântec și să-i îndoaie picioarele…

Truda lor nu rămase zadarnică. Curând înecatul, care nu era altul decât Pandion, deschise ochii și tuși adânc.

Organismul lui robust înfruntase încercarea grea. După mai puțin de un ceas, cei doi paznici îl duceau în cetate, sprijinindu-l.

Se opriră de multe ori să se odihnească; totuși, înainte de cele mai dogorâtoare ceasuri ale zilei, ajunseră cu tânărul sculptor la o mică fortăreață, pe unul din nenumăratele brațe care formau delta Nilului, ceva mai la apus de un lac întins.

Războinicii îi dădură apă, câteva bucăți de turtă muiată în bere și-l culcară într-un șopron de lut, strâmt și răcoros.

Cumplita încordare nu trecuse fără să lase urme: o durere ascuțită îi înjunghia pieptul, iar inima îi slăbise. Deși cu ochii închiși, i se părea că vede mereu tot valuri și iar valuri. În starea lui de grea amețeală, Pandion auzi totuși cum se deschide ușa cea șubredă, înjghebată din bucăți de scânduri groase din coastele vreunei corăbii. Un tânăr cu obrazul urât și bolnăvicios, căpetenia cetățuii, se aplecă asupra lui. Ridică încet, cu băgare de seamă, mantia care acoperea picioarele tânărului, și-l privi îndelung și cercetător. Pandion nu putea bănui că hotărârea pe care o lua atunci căpetenia avea să-l ducă la noi și grele încercări.

Omul îi înveli la loc și ieși din șopron, mulțumit.

— Câte două inele de aramă[40] și câte un urcior cu bere la fiecare, hotărî el, scurt.

[40] În Egipt se foloseau ca monedă inele de metal (după pilda fenicienilor). Cele de metale scumpe erau prețuite după greutate. (n.t.)

Cei doi străjeri se ploconiră cu umilință înaintea lui, apoi îl străfulgerară de la spate cu priviri pline de mânie.

— O, puternică Sokhmet, ia te uită ce ne dă el pentru un rob ca ăsta… șopti cel mai tânăr, după ce căpetenia se îndepărtă. Ai să vezi că o să-l trimită în oraș și o să capete pe el cel puțin zece inele de aur!…

Căpetenia se întoarse pe neașteptate.

— Hei, Senni! strigă el.

Războinicul mai în vârstă alergă, supus.

— Să ai grijă de el, ți-l încredințez. Spune-i bucătarului meu să-l hrănească bine, dar bagă de seamă, prinsul pare un luptător puternic. Mâine să găsești o luntre ușoară: îl trimit plocon la Casa cea Mare[41]. Să-i punem ceva în bere, ca să adoarmă, altfel putem avea mare bătaie de cap cu el.

Pandion deschise încet ochii; își simțea pleoapele grele ca plumbul. Dormise atât de mult, încât nu mai știa nici dacă e zi sau noapte, nici în ce loc se află. Din crâmpeie de imagini pe care abia le putea reconstitui își aminti că, după o luptă crâncenă cu marea furioasă, fusese dus undeva, și că zăcuse într-un loc liniștit și întunecos. Se mișcă, și-și simți tot trupul ferecat. Întoarse cu greu capul și văzu un zid verde: erau trestii dese, cu spice răsfirate ca stelele. Deasupra era cerul străveziu, iar undeva, aproape, aproape de tot, apa lovea și clipocea ușor. Încetul cu încetul, Pandion își dădu seama că se găsea culcat într-o barcă îngustă și lungă, legat de mâini și de picioare. Ridică puțin capul și văzu pulpele câtorva oameni care împingeau barca cu ghiondere. Erau bine legați, aveau pielea bronzată tare și erau încinși cu centuri albe.

— Cine sunteți? Unde mă duceți? strigă Pandion, căutând să-i vadă pe cei de la pupa.

Unul din ei, cu obrazul ras și neted, se aplecă peste el și-i spuse repede nu știu ce într-o limbă ciudată, cu totul

---

41 *Casa cea mare* (per-o), din care a derivat cuvântul „faraon”, era în vechea ebraică, numele convențional al faraonului, regele Egiptului; nimeni n-avea voie să-i pronunțe adevăratul nume. (n.a.)

necunoscută. Rezonanța vorbei era melodioasă și vocalele cadențau apăsat. Încordându-și mușchii ca să rupă frânghiile, Pandion repeta mereu aceleași întrebări. Curând însă nefericitul văzu că nu era și nici nu putea fi înțeles. Barca era ușoară și izbuti s-o încline mult, dar unul din paznici îi vârî sub ochi ascuțișul unui pumnal de bronz. Scârbit de oameni, de el însuși și de toată lumea, Pandion nu se mai împotrivi, ci rămase liniștit cât ținu drumul cel lung prin labirintul tufărișurilor dese de baltă. Când barca ajunse la o schelă largă de piatră, soarele apusese de mult și luna era sus.

Oamenii îi dezlegară picioarele și i le frecară repede și cu îndemânare ca să restabilească circulația sângelui. Războinicii aprinseră două făclii și se îndreptară spre un zid înalt de lut uscat. În zid era o ușă grea, întărită cu șine de aramă.

După o discuție vie și îndelungată cu straja, cei care-l aduseseră pe Pandion înmânară un sul mic unui om bărbos, buimăcit de somn, care răsărise ca din pământ și primiră în schimb o bucată de piele neagră.

Ușa grea scârțâi jalnic. Îi dezlegară mâinile și-l îmbrânciră înăuntru, la închisoare. Străjerii, înarmați cu sulițe și cu arcuri, traseră la loc zăvorul masiv. Pandion se văzu într-o încăpere pătrată, strâmtă, înțesată cu oameni întinși pe jos. Răsuflau greu și gemeau, somnul le era neliniștit. Înecându-se de duhoarea grea care, cum i se părea lui, ieșea chiar din pereți, Pandion își alese un loc liber și se așeză cu băgare de seamă. Nu putea dormi. Se gândea la întâmplările din ultimele zile și-și simțea inima apăsată greu. Noaptea se scurgea încet cu aceste gânduri singuratice.

Se gândea la un singur lucru: libertatea. Dar nu găsea mijlocul prin care s-o dobândească. Nimerise în adâncul unei țări cu totul necunoscute. Prizonier, singur, fără arme, necunoscând limba dușmanilor între care se afla, nu putea să facă nimic. Își dădu seama că cei de acolo n-aveau

de gând să-l ucidă, așa că se hotărî să aștepte. Mai târziu, când va cunoaște cât de cât țara... dar ce putea aștepta el de la acest „mai târziu”? Ca niciodată, dorea din toată inima să aibă un tovarăș, cu ajutorul căruia să înfrunte înspăimântătoarea singurătate. Se gândea că nu există soartă mai tristă decât să fii singur, străin între dușmani, într-o țară despre care nu știi nimic și pe care n-o cunoști, rob despărțit de lume prin zidul nepătruns al unei asemenea stări. E mult mai ușor să fii singur în mijlocul naturii: natura oțelește sufletul, fără să-l umilească...

Elinul se supuse soartei și căzu într-o ciudată stare de apatie. Așteptă până la revărsatul zorilor, uitându-se cu nepăsare la tovarășii lui de nenorocire, prizonieri din diferite neamuri asiatice necunoscute. Ei erau mai fericiți decât el: cel puțin puteau să stea de vorbă și să-și împărtășească necazurile, să-și amintească de trecut și să-și croiască împreună nădejdi de viitor. Privirile curioase ale celor din temniță erau mereu ațintite asupra lui, dar el tăcea mereu.

Străjerii îi aruncară o bucată de pânză aspră, ca să-și facă o centură în jurul șoldurilor, apoi patru negri aduseră apă într-un vas mare de pământ, turte de orz și câteva fire de verdeață.

Pandion rămase uimit de fețele lor cu desăvârșire negre, pe care ieșeau la iveală atât de pronunțat dinții, albul ochilor și buzele roșii-cafenii. Înțelese că și ei erau robi, și iarăși se miră: păreau veseli și blajini, râdeau arătându-și dinții albi ca zăpada și glumeau, atât pe seama prizonierilor, cât și între ei. Cum? Va trece vremea, și el se va mai putea bucura de ceva, va putea să-și uite starea jalnică de om care și-a pierdut libertatea? Îi va pieri, oare, din suflet această durere care-l roade într-una? Dar Tessa? O, zei, dacă ar ști Tessa unde se află el! Dar nu, mai bine să nu știe, ori se va întoarce la ea, ori va muri. Altfel nu se poate.

Un strigăt prelung îi întrerupse șirul gândurilor. Ușa se deschise și Pandion văzu un râu larg care curgea, sclipind, foarte aproape de temniță. Robii fură înconjurați de războinici înarmați cu sulițe, apoi îngrămădiți în cala unei corăbii mari, care porni în susul râului și prinșii nici n-avură când să se uite împrejur. În cală era o căldură înăbușitoare; soarele, sus acum, ardea, iar în aerul îmbâcsit de aburi grei, respirația era anevoioasă.

Seara, din pricina răcorii, prizonierii începură să mai prindă viață și să vorbească iarăși între ei. Corabia își urmă drumul până dimineață, când făcu un scurt popas. Prizonierii primiră hrană, și obositoarea călătorie continuă. Trecură așa mai multe zile. Năucit și nepăsător, Pandion nici nu le mai număra.

În cele din urmă, glasurile vâslașilor și ale războinicilor răsunară cu mai multă însuflețire, de pe covertă veni larmă de oameni grăbiți: călătoria se sfârșise. Prizonierii rămaseră toată noaptea în cală, iar în zori Pandion auzi strigăte prelungi de comandă.

Pe un platou prăfuit și calcinat de arșița soarelui, garda se înșiră în semicerc, cu sulițele întinse. Prizonierii ieșeau unul câte unul și, care cum ieșea, era prins în brațe de doi războinici uriași, care aveau la picioarele lor o grămadă de frânghii. Egiptenii apucau cu putere brațele prizonierilor, le răsuceau și le împreunau coatele la spate. Uriașii nu țineau seama nici de gemete, nici de țipete; păreau încântați de puterea lor și de ușurința cu care stăpâneau aceste biete victime fără apărare.

Veni și rândul lui Pandion. Unul din războinici îl apucă de braț, chiar în clipa când Pandion pusese piciorul pe pământ. De durere, amorțeala i se risipi. Deprins să se bată cu pumnul, tânărul se smulse ușor din mâinile războinicului și-l lovi puternic peste ureche. Uriașul se prăbuși cu fața în praf, iar celălalt războinic, uluit, sări cât colo. În clipa următoare, treizeci de dușmani îl înconjurau pe Pandion, cu sulițele îndreptate asupra-i. Cuprins de o

furie oarbă, el sări înainte: voia să moară luptând, moartea îi părea o izbăvire... Nu știa însă că egiptenii au, în ce privește domolirea sclavilor, o experiență acumulată de mii de ani. Războinicii se dădură numaidecât la o parte și se repeziră acum asupra lui Pandion, din spate. Viteazul sări afară din cerc, dar ei îl dădură peste cap, prinzându-l sub greutatea trupurilor. Coada unei lănci îl izbi dureros între coaste, în partea de jos a pieptului, o pânză de flăcări roșii i se ivi, plutind, înaintea ochilor și respirația i se tăie. Într-o clipă, un egiptean îi ridică mâinile deasupra capului, i le împreună și i le strânse la încheieturi cu o unealtă de lemn, care semăna cu o barcă jucărie.

După aceea, războinicii îl lăsară în pace.

Repede legați, prizonierii erau mânați pe o potecă îngustă, care șerpuia între malul râului și ogoare. Tânărul sculptor simțea o durere groaznică: mâinile lui, ridicate deasupra capului, erau strânse într-o menghină de lemn, cu două colțuri ascuțite care-l apăsau pe încheieturi, așa că nu putea să-și îndoaie brațele de la cot ca să și le sprijine pe creștet.

De pe o potecă lăturalnică veni un alt grup de prizonieri și se alătură la grupul lui Pandion. Apoi mai veni încă unul, și așa se adunară cam două sute de sclavi.

Toți erau legați în chipul cel mai neomenos. Mulți aveau mâinile prinse în menghine, ca Pandion. Fețele tuturor erau schimonosite de durere, palide și nădușite. Tânărul mergea ca prin ceață, abia văzând că în jurul lui se întindea o țară bogată. Aerul era foarte răcoros și foarte curat, drumurile înguste și liniștite, fluviul cel uriaș își mâna încet valurile spre Marea Apă Verde. Palmierii își legănau ușor crestele sub adierea unui vânt lin de miazănoapte și holdele verzi de grâu dat în spic alternau cu vii și livezi.

Țara era o uriașă grădină, cultivată de milenii.

Pandion nu se putea uita într-o parte și în alta. Mergea greu, cu dinții încleștați de durere, pe lângă zidurile înalte

care împrejmuiau casele bogaților, clădiri ușoare și zvelte, cu câte două rânduri și cu ferestre înalte și înguste, tăiate deasupra ușilor străjuite de coloane de lemn. Albe ca zăpada, zugrăvite cu desene complicate în culori vii și luminoase, zidurile apăreau foarte clar în strălucirea soarelui.

Deodată, înaintea captivilor se ivi o uriașă clădire de piatră cu ziduri drepte, neînchipuit de groase, făcute din blocuri mari de piatră, cioplite uimitor de regulat. Întunecata și misterioasa clădire strivea parcă, sub greutatea ei monstruoasă, pământul pe care stătea, mută. Pandion trecu de-a lungul unui șir de coloane groase și cenușii, care, pe fondul verde viu al grădinii fără margini, păreau și mai întunecate. Șiruri drepte de palmieri, de smochini și de alți arbori fructiferi se întindeau până departe. Dealurile erau inundate de bogata verdeață a viilor.

În grădina de lângă fluviu se ridica o clădire înaltă și zveltă, zugrăvită în aceleași culori luminoase ca și celelalte case din oraș. Lângă fațada ei întoarsă spre fluviu, dincolo de poarta largă, stăteau de strajă stâlpi înalți cât catargele, împodobiți cu mănunchiuri de panglici care fâlfâiau în vânt. Deasupra intrării principale, casa avea un balcon uriaș, alb ca neaua, străjuit de o parte și de alta de două coloane și adăpostit sub un acoperiș cu totul turtit, pe cornișa căruia era desenat un șirag de flori: una albastră și alta aurie, ca și ornamentele în zig-zag care împodobeau, sus, coloanele albe.

În adâncul balconului umbrit de covoare și de draperii, se vedeau oameni îmbrăcați în veșminte lungi, albe ca zăpada, din stofă subțire și încrețite mărunt. Omul care ședea la mijloc își aplecă asupra balustradei capul îngreuiat de o coroană înaltă, roșie-albă.[42]

---

[42] Coroana faraonilor era dublă, roșie-albă, pentru a simboliza puterea lor asupra „ambelor țări”, Egiptul de Sus și Egiptul de Jos. Cea roșie era a Egiptului de Jos, cea albă a Egiptului de Sus. (n.a.)

Cei din garda care-i însoțea pe prizonieri, ca și mai-marele lor, care pășea în frunte cu demnitate, se prosternară toți într-o singură mișcare. La un semn pe care-l făcu faraonul cu mâna - pentru că el era, chiar el, faraonul, zeul viu și singurul stăpân al țării Ta-Chemt - captivii erau așezați unul după altul și trecuți încet prin fața balconului. Curtenii, strânși grămadă, schimbau între ei vorbe cu glasul pe jumătate și râdeau. Frumusețea palatului, luxul veșmintelor pe care le purtau faraonul și cei din jurul lui, ținuta lor degajată și plină de îngâmfare contrastau atât de mult cu chipurile crispate ale captivilor canoniți, încât sufletul lui Pandion se aprinse de revoltă. Era aproape amețit de durerea pe care o simțea în mâini, trupul îi tremura ca de friguri, buzele îi erau mușcate, arse și plesnite. Totuși se îndreptă de mijloc, oftă adânc și-și ridică spre balcon fața mânioasă.

Faraonul le spuse ceva curtenilor; ei dădură din cap a încuviințare. Coloana de prizonieri se mișca încet. Curând, Pandion ajunse în spatele casei, la umbra unui zid înalt; apoi, după ce toți captivii se adunară acolo, sub paza războinicilor tăcuți, se ivi de după colț un bărbat trupeș, cu nasul coroiat. Avea în mână un toiag lung de lemn negru, bătut în aur, și era însoțit de un scrib cu o tăbliță și cu un sul de papirus.

Îngâmfat, omul îi spuse șefului gărzii câteva vorbe, la auzul cărora acesta își îndoi trupul într-o plecăciune adâncă și repetă, în auzul războinicilor, ordinul pe care îl primise. Apoi începu să arate cu degetul pe câte un prizonier. Atunci războinicii îi îmbrânceau brutal pe ceilalți și-l trăgeau la o parte pe cel arătat. Pandion a fost ales printre primii, iar după el încă vreo treizeci, din cei care păreau mai viguroși. Toți au fost duși îndărăt, pe același drum, până la marginea grădinii, după care războinicii îi mânară de-a lungul unui zid scund. Cărarea cobora în pantă din ce în ce mai repede și ducea la un patrulater uriaș de ziduri mute, într-o văgăună din mijlocul lanurilor

de grâu. Războinici înarmați cu arcuri se mișcau în voie sus, pe zidurile groase de cărămidă, înalte de zece coți. La colțuri se vedeau rogojinile care-i apărau de soare.

Zidul din spre fluviu avea o intrare; alte uși sau ferestre nu se mai vedeau; suprafața oarbă, verde-cenușie a zidurilor, împrăștia dogoare.

Captivii au fost duși înăuntru. Războinicii care-i escortaseră se îndepărtară repede și Pandion se văzu într-o curte mică, strânsă între două ziduri. Al doilea zid, cel dinăuntru, era mai scund decât cel dinafară, și avea o singură ușă în partea dreaptă. În spațiul liber erau câteva bănci cioplite grosolan și o clădire joasă, cu o ferestruică neagră la intrare. Acum, grupul de captivi era păzit de alți războinici, cu pielea mai puțin neagră decât a celor care îi aduseseră acolo. Toți erau înalți, cu trupuri mlădioase și bine legate. Mulți aveau ochii albaștri și părul roșcat. Pandion nu știa că sunt libieni, fiindcă până atunci nu văzuse astfel de oameni, și nici locuitori băștinași.

Din clădirea de alături ieșiră doi oameni; unul ducea o bucată de lemn șlefuit, iar celălalt un vas cenușiu de porțelan. Libienii îl întoarseră pe Pandion cu spatele spre noii veniți. Tânărul simți o înțepătură ușoară: unul din ei îi așezase pe omoplatul stâng o scândurică pe care erau înfipte, cu vârfurile în afară, cuie de fier scurte și ascuțite. Apoi omul lovi, scurt, peste scândurică. Sângele țâșni. Fără să vrea, Pandion scoase un strigăt. Libianul șterse sângele și începu să frece locul cu o cârpă muiată în lichidul din vas. Sângele se opri repede, dar omul muia mereu cârpa și continua să frece rana. Pandion văzu că libienii aveau toți, pe câte un omoplat, un semn roșu aprins: un chenar oval făcut din mici figuri[43]. Abia atunci înțelese Pandion că fusese înfierat cu pecetea robiei. Îi scoaseră cătușele. Pandion nu-și mai putu stăpâni gemetele: avea dureri îngrozitoare în articulații. Cu cea mai mare greutate izbuti să-și destindă brațele. Se aplecă, intră pe ușa joasă din

---

43 Hieroglifele care alcătuiau numele faraonului erau rânduite într-un chenar oval. (n.a.)

zidul dinăuntru, și, sleit de puteri, se așeză jos, în praful din curte. După un timp, bău apă tulbure dintr-un vas uriaș de pământ, care se afla la intrare, apoi începu să cerceteze locul. După voia stăpânilor de acolo, aceea trebuia să-i fie locuința pe toată viața. Ziduri atât de înalte, - încât nu puteau fi trecute - cu străji pe creste, închideau o curte mare, pătrată, cu fiecare latură cam de câte două stadii. Pe toată jumătatea din dreapta a locului împrejmuit se vedeau cocioabe pitice de lut, lipite una de alta. De-a lungul lor era o trecere îngustă, în colțul din stânga, același lucru. Acolo, în fund, era un mic zid despărțitor, de unde venea miros iute de amoniac. Lângă ușă, se puteau vedea niște vase cu apă, o bancă lungă, înaltă de trei sferturi de cot: masa la care mâncau sclavii, cum află Pandion mai târziu.

Partea liberă era netedă și bătătorită: niciun firișor de iarbă nu se vedea pe întinderea ei cenușie și plină de praf. Aerul era greu, înăbușitor; părea că dogoarea zilei își lăsase tot zăduful în bazinul acela pătrat, închis între ziduri înalte își neacoperite. Așa arăta „șena”, casa de muncă, una din multele sute de case, toate la fel, împrăștiate în Ta-Chemt. Acolo erau îngrămădiți sclavi de felurite neamuri - forța de muncă, temelia bogăției și a frumuseții Aigyptosului. Șena era pustie și mută: robii fuseseră scoși la muncă. Doar câțiva bolnavi zăceau, nepăsători, la umbra zidului. În această casă de muncă erau aduși captivii care, căzuți de curând în țara robiei, nu aveau încă familii și nu aveau urmași, care să sporească numărul brațelor de muncă în Țara Neagră.

Acum Pandion era *merè,* adică rob ereditar al faraonului, făcând parte din cei opt mii de oameni care munceau la grădinile, la canalele și la clădirile, de pe domeniile palatului.

Ceilalți captivi, care trecuseră o dată cu Pandion prin fața regelui și rămăseseră apoi lângă zidul palatului, fuseseră împărțiți între demnitari ca *sahu,* adică robi care, după moartea stăpânului, treceau în șena faraonului.

În aerul care te înăbușea, tăcerea apăsătoare era întreruptă, din când în când, de suspinele și de gemetele adânci ale robilor aduși odată cu Pandion. Tânărul simțea cum îl arde pe spate, ca un cărbune aprins, stigmatul. N-avea astâmpăr. În locul întinderilor nemărginite ale mării, în locul crângurilor umbroase, în locul țărmurilor patriei, veșnic scăldate de valuri - avea acum un petic de pământ uscat, strâns între patru ziduri. În loc să trăiască liber alături de iubita lui - era rob în țară străină, departe, nespus, de departe de tot ce-i era apropiat și drag.

Numai nădejdea că se va putea elibera vreodată îl oprea să nu-și spargă capul de zidul care îi ascundea lumea largă și neînchipuit de frumoasă.

Capitolul III
ROB LA FARAON

Ca și anul trecut, se deschideau mugurii. Povârnișurile erau acoperite cu covoare de flori roșii ca focul. Venise iarăși primăvara pe țărmurile Oiniadei. Constelația strălucitoare a Săgeții[44] apunea devreme; vântul de apus, suflând lin, vestea începutul navigației. Cele cinci corăbii care plecaseră spre Creta la începutul primăverii se înapoiaseră cu bine în portul Calidon, însoțite de două vase cretane. Și Pandion tot nu venea!

44 *Săgetătorul* - apusul timpuriu al acestei constelații însemna sfârșitul furtunilor de iarnă. (n.a.)

De multe ori Agenor cădea pe gânduri, dar se ferea de ai lui, să nu-l vadă îngrijorat. Se temea: oare nu cumva călătorul neocrotit de nimeni pierise în Creta, dispăruse undeva în munții de pe insula uriașă, ori între neamuri de alte limbi, ori, poate, în vreuna din numeroasele cetăți mari? Luă dar hotărârea să se ducă în portul Calidon și apoi, dacă i s-ar ivi acolo vreun prilej, să plece în Creta. În felul acesta va afla, poate, ceva despre soarta lui Pandion.

Acum, Tessa stătea mai mult singură; nu mai putea suferi nici compătimirea mută a rudelor.

Copleșită de adânca ei tristețe, privea întinderea nemărginită și veșnic mișcătoare a mării. Uneori alerga la țărm, cu nădejdea că, la întoarcere, Pandion va veni neapărat în același loc unde se despărțiseră.

Dar aceste zile de nădejde trecuseră de mult. Acum, Tessa era încredințată că dincolo de linia orizontului se întâmplase o nenorocire. Pandion era captiv sau mort, altfel s-ar fi întors.

Fata implora valurile care veneau în goană din depărtări, poate chiar de acolo unde se afla acum iubitul ei, să-i spună ce s-a întâmplat, ca și cum ele i-ar fi putut da vreun semn. Dar marea îi trimitea ritmic la picioare val după val, toate la fel, și vuietul lor nu-i spunea mai mult decât tăcerea.

Cum ar putea să afle de soarta iubitului? Cum ar putea să înfrunte depărtările, ea, femeie, al cărei rost era să fie gospodină, îngrijind de aproape rosturile casei, să stea lângă bărbat ori să-i tămăduiască rănile? Dar femeia care îndrăznește să nu se supună bărbatului - fie el tată, soț sau frate - nu are altă cale decât să se facă hetairă[45] în oraș sau în port. Ea era femeie, prin urmare nu putea pleca în alte țări nici măcar pentru a încerca să-l găsească pe Pandion! Nu-i rămânea decât să se zbată, neputincioasă, pe țărmul nesfârșitei mări. Nu putea face nimic! Nu-l putea

[45] hetairă - nume dat curtezanelor din Grecia antică. (n.hy.)

ajuta cu nimic! Și chiar dacă Pandion nu mai era în viață, ea n-o să afle niciodată, niciodată, locul unde a murit...

Torentul de lumină albastră-argintie pe care-l trimitea luna inunda toată valea, apoi, stăvilit de umbrele negre, verticale, din golurile adânci ale râpilor cu maluri drepte, se prelingea pe deasupra fluviului, de-a lungul cursului apei, de la miazăzi spre miazănoapte. În puțul pătrat - casa de muncă din apropierea Nut-Amonului, marea capitală a Aigyptosului era întuneric beznă. Zidurile însă erau puternic luminate și fețele lor zgrunțuroase trimiteau reflexe slabe și tulburi.

Pandion, treaz, stătea culcat pe un braț de iarbă uscată, aruncat pe jos în cușca lui strâmtă. Scoase cu băgare de seamă capul prin ușa joasă ca gura unei vizuini și, fără să-i pese că l-ar putea vedea paznicii, se ridică în genunchi să admire luna care se înălțase deasupra crestei zidului sinistru. Îl durea inima la gândul că aceeași lună strălucea acum și acolo, departe, în Oiniada. Poate că Tessa, Tessa lui, o întreba în aceeași clipă pe Hecate în ce loc se află el, și nici nu bănuia că ochii lui erau ațintiți dintr-o groapă infectă, asupra potirului ei de argint... Își trase capul înăuntru și se culcă, cu fața la perete. În întuneric plutea iz de argilă încinsă.

Deznădejdea zguduitoare din primele zile, accesele turbate de durere i se potoliseră. Se schimbase mult. Sprâncenele lui dese și frumos arcuite erau acum mereu încruntate, în ochii lui, cu reflexe aurii ca ai strămoșului Hiperion, mocnea o flacără de mânie, care sclipea dârză în taină, iar buzele îi erau totdeauna strânse.

Trupul lui puternic rămânea însă plin de neistovită vigoare, și nici mintea nu-și pierduse nimic din agerimea ei. Încrederea nu-i slăbise, și el visa, ca și până atunci, la libertate.

Tânărul se prefăcea cu încetul într-un luptător de temut, nu numai prin curajul și prin puterea lui, nu numai prin

îndârjirea fără margini și prin dorința de a se stăpâni în mijlocul iadului care-l înconjura și de a trece prin toate încercările, păstrându-și visurile, năzuințele și iubirea - dar mai ales prin faptul că ceea ce el, om singur, care nu cunoștea nici limba oamenilor între care trăia și nici țara în care se alia, nu putuse realiza până acum, fusese, în sfârșit, realizat: avea tovarăși! Tovarăși! Numai omul care s-a găsit singur în fața unei puteri cumplite și copleșitoare, numai omul care a fost silit să trăiască singur, departe de patrie, într-o țară străină - numai un asemenea om poate înțelege pe deplin rostul acestui cuvânt. Tovarăș! Ajutor prietenesc, înțelegere, ocrotire, gânduri și visuri comune, un sfat bun, o mustrare binevenită, sprijin, mângâiere... În cele șapte luni, petrecute la muncă în jurul capitalei, Pandion prinsese câte ceva din limba ciudată a Aigyptosului și ajunsese să se înțeleagă destul de bine cu oamenii de felurite neamuri cu care își ducea viața.

Din mulțimea de cinci sute de robi închiși în șenă și mânați zilnic la muncă, găsea din ce în ce mai mulți oameni cu o individualitate precisă și hotărâtă.

Căpătând treptat încredere unii în alții, robii se apropiară, încetul cu încetul, și de Pandion.

Îi uneau lipsurile grele suferite laolaltă, năzuința comună de a-și dobândi libertatea, de a lovi forța oarbă și asupritoare a statului Țării Negre și de a se întoarce în patria pe care o pierduseră. Patria! Toți aveau în suflet Patria, deși ea se găsea pentru unii dincolo de mlaștinile misterioase de la miazăzi, pentru alții dincolo de nisipurile de la răsărit sau de la apus, iar pentru câțiva, printre care și Pandion, dincolo de mare, la miazănoapte.

Erau puțini, însă destul de puternici ca să se pregătească de luptă. Cei în vârstă, istoviți de munca neomenească și veșnic flămânzi, se stingeau încet, fără să cârtească. Pe ei nu-i interesa nimic, în ochii lor nu sclipea tăișul hotărârii: nu mai aveau dorința să țină, pe ascuns, legături cu tovarășii lor. Munceau, abia mâncau și

dormeau somn greu, pentru ca dimineața, la strigătul supraveghetorului, să tresară și să intre din nou în coloană, fără vlagă, nepăsători la toate.

Pandion înțelese de ce erau în șena atâtea cocioabe despărțite: pentru ca oamenii să nu fie împreună. După ce mâncau seara, robii n-aveau voie să stea de vorbă. Străjile de pe ziduri urmăreau, neobosite, să nu se calce această poruncă, iar cei care nu se supuneau erau săgetați pe loc sau ciomăgiți a doua zi. Nu aveau toți puterea și îndrăzneala să se strecoare târâș, pe neauzite și ocrotiți de întuneric, până la cuștile altora. Lucrul acesta nu-l făceau decât puțini din tovarășii lui Pandion.

Pandion se împrieteni mai de aproape cu trei din tovarășii lui. Cel dintâi era Chidogo, un negru uriaș, înalt aproape de patru coți, originar din ținuturile care se întindeau la sud-vest, foarte departe de Aigyptos. Bun din fire, vesel și inimos, Chidogo era și el un sculptor iscusit. Fața lui expresivă, cu nas turtit și cu buze groase, îl atrase pe Pandion prin inteligența și prin energia ce le exprima. Pandion se deprinsese să vadă negri bine făcuți, dar acest gigant îi atrase imediat luarea aminte prin trupul lui deosebit de proporțional și de armonios. Mușchii lui prelungi și tari ca fierul arătau că omul era neobișnuit de puternic, rămânând totuși subțire, ușor și mlădios. Ochii, neînchipuit de mari, păreau totdeauna atenți și surprindeau prin vioiciunea cu care-i luminau chipul întunecat.

La început, Pandion și Chidogo se înțelegeau prin desenele pe care le schițau, în grabă, pe pământ sau pe vreun perete, cu câte un bețișor ascuțit; mai târziu, se înțelegeau destul de bine folosind vorbe din limba Ta-Chemt-ului, amestecate cu unele din limba lui Chidogo, ușor de reținut.

În nopțile fără lună, în bezna neagră ca tăciunele care stăpânea în șenă, Pandion și Chidogo veneau unul la altul

târându-se, vorbeau în șoaptă și căpătau puteri noi și curaj, punând la cale planuri de fugă.

La o lună după ce Pandion trecuse pentru întâia oară pragul șenei, au fost aduși acolo, pe înserate, mai mulți sclavi prinși de curând.

Noii sosiți, - unii stând în picioare, alții culcați lângă intrare - aruncau în jurul lor priviri neputincioase. Fețele lor abătute purtau pecetea chinului și a durerii, atât de bine cunoscută fiecărui captiv. Pandion, care se întorsese de la muncă doar de câteva clipe, se apropie de unul din hârdaie, să ia apă. Acolo încercă o surprindere atât de mare, încât era cât pe ce să scape vasul din mână: doi din cei aduși de curând vorbeau încet în limba etruscă. Pandion cunoștea această limbă, deoarece pe țărmurile Oiniadei veneau adeseori etrusci. Popor străvechi, aspru și misterios, etruscii erau socotiți drept vrăjitori, care pătrund tainele naturii.

Cutremurat de amintiri din patrie, Pandion le vorbi și ei îl înțeleseră. Îi întrebă cum ajunseseră acolo, dar ce doi tăcură, încruntați: parcă n-ar fi fost bucuroși că îl întâlniseră.

Amândoi erau de statură mijlocie, foarte bine legați și lați în spete. Părul negru, murdar și încâlcit, le atârna în plete inegale, de o parte și de alta a feței. Cel mai în vârstă părea a fi de vreo patruzeci de ani, celălalt arăta de vârsta lui Pandion.

Semănau mult unul cu altul; obrajii scofâlciți le scoteau la iveală pomeții, iar ochii lor sclipeau la fel, în priviri scurte, ce trădau o îndârjită hotărâre.

Nedumerit de răceala etruscilor, Pandion se simți jignit și se grăbi să se retragă în cocioaba lui. Câteva zile în șir nu le dădu, dinadins, nicio atenție, cu toate că vedea cum îl urmăreau cu ochii.

La vreo zece zile după sosirea etruscilor, Pandion și Chidogo stăteau ghemuiți alături, la capătul mesei, mâncând tulpini de papirus. Mâncară iute și, ca totdeauna,

le mai rămase timp să stea și de vorbă, până să vină și ceilalți. Alături de Pandion, de cealaltă parte, era etruscul cel mai în vârstă. Deodată, omul își lăsă mâna lui grea pe umărul tânărului și, când Paindlion se întoarse spre el, i se uită drept în ochi.

— Un tovarăș rău nu se poate izbăvi - vorbi etruscul încet, dar oarecum provocator, fără să se teamă de loc că va fi înțeles de paznici - oamenii din Ta-Chemt disprețuiau pe captivi și de aceea nu învățau limbile lor.

Înciudat, și nepricepând ce rost aveau asemenea cuvinte, Pandion voi să scuture de pe umăr mâna etruscului, dar omul îl strânse și mai tare, până ce degetele i se înfipseră, ca niște gheare de aramă, în umărul tânărului.

— Îi disprețuiești pe nedrept, arătă etruscul cu capul, spre ceilalți robi care mâncau fără să ia seama la nimic. Ei nu sunt mai prejos de tine. Și ei visează să fie liberi...

— Ba sunt mai prejos! îl întrerupse Pandion, înfruntându-l. Au căzut de-atâta timp în robie și încă n-am auzit să fi evadat vreunul.

Etruscul își strânse buzele a dispreț:

— Tinerii care n-au minte trebuie să învețe de la cei în vârstă. Tu ești voinic ca un cal tânăr, puterea ta nu se istovește după o zi de muncă grea, iar hrana neîndestulătoare nu te-a doborât încă. Ei sunt istoviți de puteri, asta e deosebirea, norocosule. Dar ține minte: singur nu poți fugi, noi trebuie să aflăm calea și s-o răzbatem prin forță, iar forța noastră stă în unire. Când vei fi un bun tovarăș pentru toți, numai atunci visurile tale se vor apropia de înfăptuire...

Pandion plecă ușor capul, fără să răspundă. Era surprins că omul îi ghicise, cu atâta putere de pătrundere, gândurile ascunse.

— Ce zice, ce zice? întreba stăruitor Chidogo.

Pandion era gata să-i răspundă, dar supraveghetorul bătea în masă: sclavii care terminaseră de mâncat făcură loc altora și plecară la odihnă.

Noaptea, Pandion și Chidogo vorbiră îndelung despre etrusc. Într-adevăr, omul avea dreptate, el înțelegea situația robilor mai bine decât toți. Oamenii aceia înfierați cu semnul faraonului trebuiau să cunoască bine drumurile pe unde ar fi putut ieși din această țară. Altfel n-ar putea să fugă. Mai mult decât atât, ei trebuiau să răzbească printre vrăjmași, care zic că „sălbaticii” n-au alt rost pe lume decât să muncească pentru „poporul ales” de zei.

La aceste gânduri, amândoi prietenii se simțiră cuprinși de mâhnire; totuși, aveau încredere în acel etrusc cu mintea ageră.

După câteva zile, în șena faraonului erau patru prieteni. Prestigiul lor sporea treptat în mijlocul celorlalți sclavi. Curând, mulți îl recunoșteau drept conducător pe etruscul cel mai în vârstă - care purta numele cumplit de Cavi, zeu al morții. Ceilalți trei - adică Remd (al doilea etrusc), Chidogo și Pandion - tineri, puternici, răbdători și îndrăzneți, erau credincioasele lui ajutoare.

Încetul cu încetul, dintre cei cinci sute de robi, ieșeau la iveală tot mai mulți luptători gata să-și dea viața pentru idealul, abia întrezărit, de a se întoarce în îndepărtata lor patrie. Tot atât de încet renăștea și în sufletele celorlalți, terorizați și chinuiți, încrederea în puterile lor. Nădejdea că, uniți, se vor putea împotrivi puterii organizate a statului uriaș, creștea.

Zilele amare de robie, cu munca grea, odioasă, treceau serbede și deșarte, mai ales pentru că ele sporeau prosperitatea unor oameni cruzi, stăpâni pe mii și mii de robi. În fiecare zi, o dată cu răsăritul soarelui, cete de sclavi vlăguiți, păziți de războinici, părăseau șena și se împrăștiau pe la diferite munci.

Locuitorii Aigyptosului disprețuiau popoarele străine și nu-și băteau capul să învețe limba robilor; de aceea, noii

veniți erau folosiți mai întâi la muncile cele mai simple, și abia mai târziu, după ce învățau limba Ta-Chemt-ului și erau în stare să înțeleagă poruncile complicate, îi puneau la felurite meșteșuguri. Supraveghetorii nu-și dădeau osteneala să țină minte cum îi chema pe prizonieri; fiecare sclav purta o poreclă, după numele poporului din care făcea parte. Așa, Pandion se numea *ecueș*[46], etruscii, *turuși,* iar Chidogo și ceilalți negri erau datori să răspundă la numele de *nehsi,* adică negru.

În primele două luni petrecute în șenă, Pandion și alți patruzeci de sclavi noi întrețineau canalele de irigație din grădinile lui Ammon, dregeau stăvilarele rupte de revărsările din anul trecut, afânau pământul în jurul pomilor fructiferi, scoteau apa și o cărau la răzoarele de flori.

Încetul cu încetul, văzând că noii veniți sunt răbdători, puternici și deștepți, supraveghetorii alcătuiră din ei o echipă sorocită să muncească la construcții. În felul acesta, prin voia soartei, cei patru prieteni și alți treizeci de robi voinici, conducători ai captivilor din șenă, se găsiră strânși laolaltă. Dar această împrejurare rupse legătura lor cu cei rămași: echipa lui Pandion lipsea cu săptămânile, rămânând de multe ori peste noapte în alte șene.

Cea dintâi muncă pe care i-au încredințat-o lui Pandion a fost să desfacă, bucată cu bucată, un templu străvechi și o criptă de pe malul apusean al fluviului, departe de grădinile faraonului, la vreo cincizeci de stadii de șenă. Păziți de un supraveghetor și de cinci războinici, prizonierii au trecut fluviul cu barca, apoi au fost mânați de-a lungul malului, spre nord, către coastele înalte ale unor stânci prăpăstioase care formau în acel loc o imensă terasă. Ocoliră ogoarele pe o potecă, până dădură de un drum pietruit. Și deodată se desfășură înaintea ochilor lui, Pandion o priveliște care i se întipări în minte pentru totdeauna. Robii rămaseră pe o pantă largă, care cobora

46 *Ecueș* - nume generic pentru popoarele din bazinul Mării Egee. (n.a.)

spre fluviu. Supraveghetorul pleacă, poruncindu-le să-l aștepte acolo.

Pentru întâia oară avea Pandion putința să privească fără grabă, să se uite bine împrejur.

Drept înaintea lui, la trei sute de coți înălțime, se ridica un zid de stâncă roșu-arămiu, pătat de umbre negre-albăstrii. La poalele acestui zid se desfășura, în trei terase largi, colonada albă a unui templu[47].

Pe locul drept de lângă mal se înălța o coloană de piatră, cenușie și netedă. Avea pe ea două șiruri de sculpturi ciudate - oameni cu capete de lei, monștri, stând liniștiți[48]. Mai încolo începea o scară largă și albă, cu parapete înclinate, pe care erau sculptați șerpi galbeni, cu trupuri unduitoare, câte unul de fiecare latură. Scara ducea la altă terasă, susținută de coloane de două ori mai înalte decât omul, din calcar orbitor de alb. În partea din mijloc a templului se vedea încă un șir de coloane la fel. Pe fiecare coloană era sculptat câte un chip de om, cu coroană de rege pe cap și cu mâinile încrucișate pe piept.

Colonada împrejmuia un platou întins, a doua terasă a templului. Aceasta a doua terasă era străbătută de o alee cu monștri de piatră, așezați pe rând. La treizeci de coți mai sus venea terasa superioară, înconjurată peste tot de coloane și adâncită într-o scobitură naturală, care alcătuia în stâncă un semicerc.

Terasa de jos era lată cam de un stadiu și jumătate. Coloanele de pe margini erau simple, în formă de cilindru, cele din centru erau pătrate, iar cele mai de sus erau cioplite în șase sau în șaisprezece muchii. Coloanele centrale, vârfurile celor laterale, cornișele porticelor, ca și figurile de oameni erau zugrăvite în albastru aprins sau în roșu, pentru ca albul de zăpadă al pietrei să pară și mai orbitor.

---

47 Templul din Karnac, aproape de orașul numit astăzi Luxor. (n.a.)

48 Sfincși. (n.a.)

Acest templu, luminat din plin de soare, se deosebea cu totul de templele posomorâte și masive, pe care le văzuse Pandion până atunci. I se părea că nu s-ar putea închipui nimic mai frumos pe lume decât aceste încântătoare șiruri de coloane albe ca zăpada, în chenare de ornamente colorate. Iar pe terasele largi erau copaci de soiuri necunoscute lui Pandion - scunzi, cu ramuri dese și bogate, acoperite din belșug cu frunziș mărunt și compact. Copacii aceștia răspândeau o aromă puternică și apăsătoare, iar frunzișul lor verde-auriu se desena, ca podoabe de sărbătoare, pe albul coloanelor înfipte în stânca roșie.

Într-o pornire de entuziasm delirant, Chidogo îi dădea lui Pandion cu cotul, fluiera și scotea, în semn de admirație, strigăte nearticulate.

Niciunul din robi nu știa că templul din fața lor era foarte vechi, că fusese zidit de meșterul Senmut cu vreo cinci sute de ani înainte, pentru iubita lui, regina Hatșepsut[49] și că se numea Zeșer-Zeșeru[50], adică „cel mai măreț dintre cele mai mărețe”. Copacii exotici care creșteau în jurul templului fuseseră aduși din Puntul[51] îndepărtat, unde regina Hatșepsut trimisese anume o mare expediție navală. De atunci, cu prilejul fiecărei noi expediții în Punt, se aduceau copaci, care să-i înlocuiască pe cei uscați și, în felul acesta, podoaba templului părea că se păstrase neschimbată din timpurile cele mai îndepărtate.

Glasul supraveghetorului se auzi din depărtare. Robii plecară în grabă și, după ce ocoliră platforma din stânga, se pomeniră în fața unui alt templu antic, construit tot pe terasa unei stânci. Templul, în formă de piramidă, era mic și se sprijinea pe un complex de coloane dese[52].

---

49 *Hatșepsut* - regină din dinastia a XVIII-a (1525-1503 î.e.n.). (n.a.)

50 Celebrul templu al reginei Hatșepsut din Deir-El-Bahri. (n.a.)

51 *Punt* - țară legendară, bogată în aur și în mirodenii. După concepția egiptenilor, se afla la izvoarele Nilului, în Ta-Nuter, Țara Duhurilor. Mai târziu, când corăbiile lor au început să plutească până departe, în sud, numele de Punt l-au primit țările pe care le-au descoperit pe litoralul de est al Africii, mai la sud de Somalia. (n.a.)

52 E vorba de templul lui Mentuhotep IV, faraon din timpul Regatului Mijlociu, aparținând dinastiei a

Ceva mai sus, pe malul fluviului, se vedeau alte două edificii de granit cenușiu șlefuit, nici acelea prea mari. Supraveghetorul își duse echipa până la edificiul cel mai apropiat și grupul lui Pandion se pierdu în mulțimea celor două sute de sclavi care începuseră să dărâme templul. Tencuiala albă care acoperea pereții din interior era împodobită cu desene executate magistral, în culori. Slujbașii de la construcții și meșterii din Aigyptos, care conduceau lucrările, nu se îngrijeau decât de blocurile de granit șlefuit, scoase din zidăria dinafară a porticului și din colonadă: pe acestea aveau poruncă să le scoată întregi. Cât despre pereții din interior, trebuiau dărâmați fără cruțare.[53]

Pandion se simți adânc zguduit văzând cum se distrugeau asemenea opere de artă străvechi și izbuti să se alăture unui grup de sclavi care așezau blocurile de piatră pe sănii de lemn[54], apoi le trăgeau cu frânghii până la mal și le încărcau într-o luntre joasă și grea.

Nu știa că faraonii dărâmau de mult neasemuitele temple antice: ei nu prețuiau monumentele trecutului, ci se grăbeau să-și glorifice numele construind, pentru veacurile viitoare, temple și morminte din materiale luate de-a gata.

Nici hyksoșii[55], nomazi sălbatici, care cuceriseră Ta-Chemt-ul cu multe secole înainte, nici robii răzvrătiți, care supuseseră țara câtva timp, cu două secole înainte de nașterea lui Pandion, nu se atinseseră de aceste mărețe edificii. Acum însă, din porunca tainică a faraonilor, mormintele regilor de demult erau dărâmate. Stăpânitorii Aigyptosului prădau pentru vistieria lor, aurul ascuns în piramidele Regatului Vechi[56], dispărute sub năvala

---

XI-a, circa 2050 ani î.e.n. (n.a.)

53 Se dărâmau, mai ales, templele din vremea Regatului Mijlociu (2160-1580 î.e.n.), pentru cantitățile mari de piatră bine lucrată din care fuseseră clădite. (n.a.)

54 Săniile erau trase pe valuri de rondele. Egiptenii cunoșteau și întrebuințarea șinelor de lemn tare. (n.t.)

55 Cel dintâi rege al Egiptului, Menes, a întemeiat orașul de scaun Memfis (an 3200 î.e.n). Hyksoșii, popor de păstori războinici, au cotropit Egiptul în jurul anului 1700 și l-au stăpânit până la 1580. După izgonirea lor, capitala țării s-a mutat la Teba. (n.t.)

56 *Regatul Vechi*, cu dinastiile a III-a până la a VIII-a (anii 2980-2445 î.e.n.). (n.a.)

nisipului, în criptele mici și elegante ale Regatului Mijlociu și în vastele subterane, săpate în timpul marilor regi din primele dinastii ale Regatului Nou[57].

Pandion nu lucră la dărâmarea templului mai mult de trei luni. Și el, și Chidogo munceau cu sârguință, crezând că în felul acesta îi vor ușura pe ceilalți. Sârguința aceasta însă nu le convenea decât supraveghetorilor, deoarece sistemul de muncă din Ta-Chemt era organizat așa fel, încât cei slabi erau siliți să se țină în pas cu cei puternici.

Când se văzu că negrul și elinul erau amândoi foarte puternici și foarte isteți, îi trimiseră la atelierul pietrarilor, să învețe, apoi îi luă unul din sculptorii faraonului. Atunci legăturile dintre ei și tovarășilor de la șenă se rupseră cu totul. Pandion și Chidogo se adăposteau acum într-un șopron lung și șubred, în care mai erau și alți robi deprinși cu îndeletnicirea aceea, foarte simplă, de pietrar.

Erau acolo și locuitori de baștină - meșteșugari liberi - dar aceștia ocupau, osebit, câteva cocioabe într-un colț al curții. Locul era larg, însă plin de piatră necioplită și grămezi de pietriș. Egiptenii se țineau parcă anume la o parte, ca să nu fie cumva bănuiți și să fie pedepsiți, că ar avea legături cu robii. După cât află Pandion ceva mai târziu, întocmai așa și stăteau lucrurile.

Șeful de atelier, marele meșter al faraonului, nici nu bănuia că Pandion și Chidogo erau sculptori în toată puterea cuvântului, și rămase adânc impresionat văzând ce ieșea din mâinile lor. Dornici să dea opere de creație în arta lor, cei doi munceau cu râvnă uitând chiar, în unele momente, că se străduiau pentru un faraon odios și pentru o țară blestemată, o țară de robi.

Chidogo modela cu pasiune figurine de animale: behemoți[58], crocodili, antilope și altele, pe care elinul nu le cunoștea; după acele modele, alți robi executau statuete de faianță. Egipteanul văzu că Pandion era în stare să facă și

57 *Regatul Nou,* cu dinastiile a XVIII-a până la a XX-a (anii 1580-1205 î.e.n). (n.a.)

58 *Behemot* - mamifer acvatic cu pielea foarte groasă, un fel de hipopotam. (n.t.)

chipuri de oameni. Se arătă deci bucuros să-l sfătuiască pe acest ecueș care promitea atât de mult, cerându-i să migălească lucrul cât mai îndelung. „O ușoară lipsă de atenție, și strici totul!” repeta mereu sculptorul egiptean, citând această povață moștenită de la străvechii meșteri din țara Pământului Negru. Pandion învăța cu sârguință, și, câteodată, parcă i se mai potolea dorul. Atât statuile și basoreliefurile pe care le sculpta în piatră tare, modelate îngrijit, cât și ornamentele de aur fin pe care le executa plăceau mult.

Avu prilejui să intre, împreună cu șeful de atelier, chiar și în palatul faraonului. Încăperile erau neînchipuit de luxoase. Pe podelele înflorate se vedeau, încadrate în chenare de linii șerpuitoare, ori de spirale multicolore, zugrăveli care înfățișau, cu o vioiciune fără pereche, faptele de vitejie ale faraonului la vânătorile de lei și de tauri sălbatici. Plăcile de faianță de pe zidurile odăilor erau acoperite cu smalț auriu, diafan, iar sub smalț sclipeau, în nuanțe străvezii și gingașe, desene complicate lucrate cu aur fin - încântătoare opere de artă.

Și printre toate aceste minunății, tânărul elin privea cu ură stolul de curteni îngâmfați și țepeni.

Se uita atent la hainele lor albe, în falduri mărunte și dese, la salbele lor grele, la inelele care le împodobeau degetele și la insignele de aur care le străluceau pe piept, la perucile cu zulufi inelați care le cădeau pe umeri și la pantofii brodați, cu vârfurile în sus.

Lunecând ca o umbră pe urma meșterului care-și căuta, grăbit, de ale lui, Pandion vedea vase scumpe cu pereți foarte subțiri, făcute din cleștar de munte și din unele roci dure, apoi vase de sticlă, oale de porțelan cenușiu cu desene albăstrii și palide, și își dădea seama ce muncă titanică ceruse realizarea acestor desăvârșite opere de artă. Cea mai puternică impresie i-o produse uriașul templu din apropierea grădinilor lui Amon, acolo unde își

începuse chinuitoarea lui viață de rob, în spatele zidurilor înalte care împrejmuiau așezarea numită „șena”.

La templul acesta, închinat multor zei, se muncea de un mileniu și încă tot nu era terminat. Regii Ta-Chemt-ului aduceau fiecare, pe rând, contribuția lui, sporind prin noi adaosuri uriașul monument, care avea acum mai multe de 800 de coți lungime.

Pe malul drept al fluviului, în incinta capitalei Nut-Amon, sau, mai simplu, „Orașul Nut”, cum îi ziceau locuitorii Aigyptosului, se întindea o splendidă grădină, cu șiruri regulate de palmieri înalți, iar la amândouă capetele ei se înălțau mai multe temple. Cu malurile fluviului și cu lacul sacru din fața templului zeiței Mut, divinitate despre care Pandion nu știa nimic, aceste temple erau legate prin alei lungi, împodobite pe margini cu statui de animale ciudate: fiare cu trup de leu, cu cap de berbec sau de om cioplite în granit și înalte cât trei staturi de om, care-ți făceau o impresie apăsătoare. Țepene, încremenite și enigmatice, ele se odihneau pe piedestaluri strâns alăturate, dublând aleea largă inundată de razele soarelui orbitor. Iar capetele lor stăteau aplecate asupra trecătorilor.

Uriașele săgeți de pe obeliscuri, de câte cincizeci de coți fiecare, învelite în foițe de azem[59] galben aprins, ca încinse la foc, străfulgerau prin frunzișul aspru al palmierilor.

Stratul de argint cu care erau acoperite lespezile de pe alei orbea, în timpul zilei, ochii uimiți; iar noaptea, sub stele și sub lună, părea un râu nepământesc, un năvalnic șuvoi de lumină.

Intrarea templului era apărată de piloni uriași, de mari și greoaie scuturi de zid, în chip de trapez, ceva mai largi la bază și mai înalte cu cincizeci de coți decât sfincșii de pe alei. Pilonii erau parte acoperiți cu uriașe sculpturi - chipuri de zei și de faraoni, parte brăzdați de hieroglifele misterioase din Ta-Chemt. Porți gigantice și monstruoase, acoperite cu plăci de bronz și cu ornamente strălucitoare

59 *Azem* - aliaj de argint cu aur. (n.t.)

de azem, cu țâțânile turnate din bronz, închideau până sus spațiile dintre piloni; grea fiecare cât mai mulți boi la un loc, erau tot atât de uimitoare.

În interiorul templului se aflau coloane dese și masive, înalte, unele, de câte cincizeci de coți, iar între capetele lor se vedeau sculpturi greoaie, în relief.

Uriașele blocuri de piatră îmbinate în ziduri, în bolți și în coloane erau cioplite și alăturate unele de altele cu o uimitoare precizie.

Desene și sculpturi, zugrăvite în culori vii și așezate rânduri-rânduri, împodobeau pereții, coloanele și cornișele. În fundul templului erau discuri solare și ereți, și zei cu capete de fiare, care priveau sinistru din întunericul aproape nepătruns.

Afară, sclipind în aceleași culori vii de aur și de argint, se înălțau edificii și sculpturi monstruoase și greoaie, amețind, orbind și apăsând simțurile.

Pandion vedea peste tot statui de granit trandafiriu, de granit negru, de gresie roșie și de calcar galben - toate reprezentând imagini de faraoni zeificați. Atitudinile lor, prea liniștite și prea pline de sine, nu-i păreau omenești. Uneori vedea coloși cioplIți dintr-o stâncă întreagă, înalți de câte patruzeci de coți, tăiați colțuros și grosolan, sau sculpturi înfricoșătoare cu aspect sinistru, vopsite, cioplite cu îngrijire și mult mai mari decât un stat de om.

La început tânărul elin, care crescuse într-o așezare simplă, în mijlocul naturii, rămânea copleșit de uimire. În această țară uriașă și bogată, totul îl impresiona puternic.

Monumentele colosale, construite prin mijloace necunoscute, care nu păreau a fi făcute de mâna unor simpli muritori, zeii cumpliți din întunericul templelor, religia obscură, cu rituri complicate, construcțiile cu pecete de adâncă antichitate, dar îngropate acum sub nisip - toate acestea îl apăsau la început pe Pandion. Credea că locuitorii Aigyptosului, închiși în ei și îngâmfați, cunoșteau cele mai adânci adevăruri și stăpâneau științele de bază,

puternice, ascunse în slovele Țării Negre și cu totul neînțelese pentru străini.

Și toată țara aceea, strânsă între pustiuri moarte pe panglica îngustă a unei văi de fluviu uriaș, care-și trăgea apele din depărtările necunoscute ale sudului, părea a fi altă lume, fără nicio legătură cu restul Oicumenei.

Încetul cu încetul însă, mintea vie a tânărului elin, însetată de adevăruri curate și firești, începu să se împotrivească nesfârșitei mulțimi de impresii.

Acum avea timp să cugete; simțea cum în sufletu-i tânăr, cu tendința neobosită de a cunoaște frumosul, crește o pornire, mai întâi nedeslușită, apoi conștientă, de răzvrătire, împotriva vieții și a artei din Aigyptos.

Ai fi zis că în țara aceea roditoare, care nu cunoștea urgia intemperiilor, cu cerul acela strălucitor și veșnic senin, în aerul acela nespus de diafan, de proaspăt și dătător de viață, oamenii ar trebui să trăiască sănătoși și fericiți. Dar tânărul elin, oricât de puțin ar fi cunoscut țara, vedea totuși mizeria cumplită și strâmtoarea în care trăiau nem-hiii, cei mai săraci și cei mai numeroși băștinași. Templele uriașe, statuile uriașe și grădinile neasemuite nu puteau ascunde șirurile nesfârșite de colibe sărace ale meșteșugarilor care, cu zecile de mii, munceau la palatele și la templele capitalei. Iar în ceea ce privește starea robilor care se chinuiau în sutele de șene, Pandion o cunoștea mai bine decât oricare altul.

Încetul cu încetul, își dădea seama, tot mai limpede, că arta din Aigyptos avea alte năzuințe, că nu căuta legile pe temeiul cărora să poată ajunge a reflecta viața. O singură dată s-a găsit în fața unei priveliști care i s-a părut cunoscută, care i-a plăcut și l-a bucurat: atunci când a văzut templul Zeșer-Zeșeru, monument neîmprejmuit cu ziduri, pierdut pe pământul înconjurător.

Toate celelalte temple gigantice, ca și toate mormintele, erau închise între ziduri înalte. Și acolo, între zidurile acelea, meșterii din Aigyptos folosiseră toate mijloacele cu

putință pentru a-l îndepărta pe om de viață, pentru a-l umili, a-l strivi, a-l sili să-și simtă nimicnicia față de măreția zeilor și a faraonilor stăpânitori.

Și într-adevăr, omul se simțea strivit când se uita la monumentele gigantice, când se gândea la munca uriașă și la cantitățile colosale de materiale folosite pentru ridicarea lor. Mulțimea de forme egale, realizate în același chip monoton și mereu repetate, dădea impresia unei întinderi fără sfârșit. Sfincșii, toți la fel, pilonii, coloanele, zidurile toate la fel, toate cu amănunte stilizate și scoase în evidență, erau tăiați numai din linii drepte și neclintite. În coridoarele întunecoase ale templelor, se înălțau, de amândouă părțile, statui uriașe, uniforme, sinistre și posomorâte.

Oamenilor din Aigyptos le era frică de spațiu. Izolându-se de natură, ei îngrămădeau în temple grămezi de piatră: coloanele, zidurile groase, grinzile cioplite tot din piatră, toate acestea ocupau, uneori, un loc mai întins decât spațiile dintre ele. În fundul templului, șirurile de coloane erau mai dese; în săli, lumina neîndestulătoare scădea treptat, până se cufunda într-un întuneric desăvârșit. Din pricina mulțimii de uși strâmte, templele păreau lăcașuri misterioase, de nepătruns, iar bezna din ele sporea și mai mult groaza pe care o inspirau zeii.

Pandion înțelese că această înrâurire asupra sufletului omenesc era calculată și că se realizase prin experiența adunată, secole după secole, de meșterii constructori din Aigyptos.

Dar dacă ar fi văzut monstruoasele piramide care se avântau în înalt, cu formele lor regulate, deasupra valurilor mișcătoare ale nisipurilor din deșert, ar fi înțeles mai bine că, prin asemenea monumente, omul înfrunta, semeț, natura, că această împotrivire semeață ascundea frica pe care le-o inspira stăpânitorilor Ta-Chemt-ului natura neînțeleasă și ostilă și - în sfârșit - că această frică se oglindea și în religia egiptenilor, misterioasă și rigidă.

Meșterii din Ta-Chemt își preamăreau zeii și stăpânii, se străduiau să le exprime forța în statui, colosale, înfățișându-i, de pildă, pe faraoni în atitudini încremenite, cu trupuri simetrice și masive.

Pe pereți, faraonii erau reprezentați în proporții mult mai mari decât cele firești, pentru ca oamenii Țării Negre, care mișunau la picioarele lor, să pară pitici. În felul acesta, regii din Aigyptos se foloseau de orice prilej pentru a-și spori măreția. Ei credeau că se vor înalta și că influența lor va crește dacă vor înjosi, în toate chipurile, poporul.

Pandion își dădea seama că el, ca artist, va merge pe altă cale. În viziunea lui, frumosul era viu, armonios și proporționat, așa cum e trupul omenesc. Visa opere care să nu-l apese, care să nu-l micșoreze pe om ci, dimpotrivă, să-l înalțe. Simțea că adevărata artă e aceea care înfățișează viața voioasă și simplă. Ea trebuie să se deosebească de toate operele din Aigyptos, după cum și patria lui, cu aspectele ei variate: râuri, ogoare, păduri, mări și munți, cu anotimpurile ei atât de viu colorate, se deosebea de această țară în care stâncile se înalță toate la fel, mărginind un singur fluviu, același și iar același, cu grădini îngrijite pe care deșertul le strânge în valuri de nisip încins. Înainte cu mii de ani, locuitorii din Aigyptos se ascunseseră în valea Nilului ca să se ferească de dușmani. Acum, urmașii lor încercau să fugă de realitate, ascunzându-se în temple și în palate.

Pandion încă nu-și dădea seama că măreția artei din Aigyptos se datora însușirilor înnăscute ale robilor de diferite neamuri, că se alegeau, din milioane de robi, elementele cele mai înzestrate care își jertfeau în silnicie puterile creatoare întru preamărirea acestei țări a sclaviei. Eliberat cu totul din constrângerea sentimentului de ploconire în fața puterii Aigyptosului, Pandion se hotărî să fugă cât mai curând. Dar voia să-l înduplece mai întâi și pe prietenul său Chidogo.

Acestea erau gândurile care-l stăpâneau atunci când plecă, împreună cu conducătorul lui, cu Chidogo și cu alți zece robi, într-o lungă călătorie, spre ruinele orașului Ahetaton[60].

Vâslea pe apa lină a fluviului și simțea cu bucurie că barca înaintează ușor. Drumul era lung. Aveau de străbătut aproape trei mii de stadii. Cam aceasta era și distanța care despărțea patria lui de Creta. Altădată, această distanță i s-ar fi părut infinit de lungă. Acum însă, află că până la Marea Apă Verde - așa îi ziceau locuitorii din Aigyptos mării la al cărei țărm, în partea de nord, îl aștepta Tessa lui - era de două ori mai departe decât până la Ahetaton, și bucuria i se risipi; pentru întâia oară își dădu bine seama cât de departe se afla în adâncul Africii, „Țara de spumă” și ce distanță uriașă îl despărțea de țărmurile mării lângă care nădăjduia să se poată întoarce.

Se pleca posomorât asupra vâslelor; barca aluneca pe panglica sclipitoare și fără sfârșit a fluviului lin, depășind desișuri de verdeață, ogoare cultivate, stufișuri dese și stânci încinse de soare.

La pupa, adăpostit sub un cort pestriț, stătea culcat sculptorul faraonului; un sclav îl răcorea, slugarnic, cu evantaie lungi. Pe maluri erau risipite nenumărate colibe mici și neîncăpătoare: pământul cel mănos hrănea o uriașă îngrămădire de oameni, care umblau încolo și încoace pe ogoare, prin grădini ori prin desișurile de papirus, ca să-și agonisească o hrană sărăcăcioasă. Mii de oameni trăiau acolo, înghesuiți în ulițele prăfuite și arse de soare ale nenumăratelor orașe, pe când împrejur se înălțau, trufașe, templele greoaie, bine închise ca să nu pătrundă nicio rază de soare.

Deodată, Pandion își dădu seama că nu numai el și tovarășii lui munceau silnic în Ta-Chemt, că, pe cât se pare, toți cei care trăiau în căsuțele acelea jalnice, duceau

60 *Ahetaton,* (azi Tel-el-Amarna), capitala faraonului Ehnaton (Amenhotep IV, 1424-1388 î.e.n.) care a încercat să introducă în Egipt o nouă religie cu un singur zeu, Aton (soarele). (n.a.)

aceeași viață fără bucurii, trăiau în aceeași robie, sclavi ai acelorași mari stăpânitori și demnitari care îi disprețuiau, așa cum îl disprețuiau și pe el, nenorocit sălbatic stigmatizat…

Adâncit în gânduri, lovi tare cu vâsla lui în vâsla altui rob.

— Hei, etueșe, ai adormit? Bagă de seamă! se auzi strigătul puternic al cârmaciului.

Noaptea, robii erau închiși: toate așezările mai mari și toate templele aveau, în preajma lor, închisori.

La popasurile de noapte, sculptorul faraonului era primit cu onoruri de căpeteniile locului: cât se odihnea, îl vegheau două slugi de încredere.

În a cincea zi de călătorie, barca ocoli un grup de stânci negricioase, scăldate la temelie de fluviu. Dincolo de ele se desfășura o câmpie întinsă, mărginită, spre mal, cu palmieri și smochini înalți, în rânduri. Barca se apropie de un chei pietruit, de la care coborau, până în apă, două scări largi. Deasupra zidului crenelat de pe mal, se înălța un foișor înalt, cubic. Prin poarta grea, pe jumătate deschisă, se vedea o grădină cu iazuri și cu pajiști înflorite; în fund se ivea o clădire albă, împodobită cu desene în multe culori.

Era casa marelui preot al templelor de acolo.

Primit de paznici cu plecăciuni slugarnice, sculptorul faraonului intră pe poartă. Robii rămaseră afară, păziți de doi războinici. N-avură mult de așteptat; sculptorul se întoarse curând, însoțit de un bărbat care ținea în mână un sul de papirus, și-și duse robii, pe lângă temple și pe lângă case, spre un teren întins, acoperit cu dărâmături de ziduri, de coloane și de bolți. În mijlocul acestei cetăți moarte, se înălțau încă unele clădiri mai mici, nu prea ruinate. Buturugi rare, care se mai vedeau încă, arătau că pe acolo fuseseră cândva grădini; bazinele secate, iazurile, canalele fără apă și lespezile de piatră, toate erau năpădite de valuri groase de nisip, iar de-a lungul zidurilor ruinate

se întindeau povârnișuri de nisip îngrămădit. Nu se zărea nicio vietate. O tăcere moartă plutea, grea, peste dogoarea istovitoare.

Sculptorul îi spuse lui Pandion, pe scurt, că aceste ruine erau resturile unui oraș, cândva capitală neasemuită a unui faraon blestemat, care se lepădase de zei[61].

— Numele lui nu trebuia rostit de niciun fiu adevărat al Țării Negre.

Ce făcuse acest faraon care domnise cu patru secole mai înainte, de ce-și construise el o capitală nouă - Pandion nu putu să afle.

Însoțitorul sculptorului desfășură sulul de papirus; era un plan după care cei doi egipteni găsiră un edificiu înalt și alungit, cu coloanele de la intrare prăbușite. Pereții din interior erau căptușiți cu plăci de piatră albastră-azurie în care șerpuiau vinișoare aurii.

Pandion și ceilalți robi de la atelierul de sculptură aveau însărcinarea să scoată cu băgare de seamă aceste plăci subțiri și șlefuite, bine lipite de pereți. Munca aceasta le luă mai multe zile. Robii rămâneau și noaptea tot acolo, între ruine: hrana și apa li se aduceau, de la o așezare din apropiere.

După ce terminară lucrul, Pandion, Chidogo și alți patru robi primiră poruncă să cerceteze clădirile și să caute printre ruine, poate vor găsi obiecte care să merite a fi duse în palatul faraonului. Negrul și elinul plecară împreună. Pentru întâia oară nu erau păziți nici de strajă, nici de supraveghetor. Se urcară în foișorul de la poarta unei clădiri mari și cercetară împrejurimile. Dinspre răsărit, nisipurile deșertului înaintau asupra ruinelor, întinzându-se, cât putea să cuprindă ochiul, în șiruri de coline scunde și în mormane de pietriș mărunt.

Pandion se uită îndărăt spre ruinele mute și, strângând tulburat brațul lui Chidogo, îi șopti:

---

[61] E vorba de Ehnaton (Amenhotep IV). (n.t.)

— Hai să fugim! N-or să ne caute imediat, nu ne vede nimeni…

Pe obrazul liniștit al negrului trecu un zâmbet.

— Cum, tu nu știi ce e deșertul? se miră el. Dacă plecăm, mâine ne găsesc morți, uscați de soare. Ei, - Chidogo se gândea la egipteni - ei știu ce fac! Un singur drum spre răsărit are puțuri, dar acela e păzit. Aici, pustiul ne încătușează mai rău decât lanțurile…

Posomorât, Pandion dădu din cap; pornirea de o clipă i se risipise. Coborâră în tăcere din foișor și plecară în căutare, unul într-o parte și altul în alta. Se uitau prin spărturile zidurilor, pătrundeau în întunericul dărâmăturilor. Chidogo avu norocul să găsească, înăuntrul unui palat cu două etaje, bine păstrat și cu resturi de gratii de lemn la ferestre, o mică statuie de calcar gălbui, tare, care reprezenta o fată, o egipteancă. Îl chemă pe Pandion și amândoi admirară opera anonimă. Obrazul frumos al fetei era tipic: o egipteancă, într-adevăr! Elinul cunoștea chipul femeilor din Aigyptos: frunte mică, ochi înguști, oblici, umerii obrajilor ușor proeminenți și buzele pline, cu gropițe la colțuri. Chidogo îi duse sculptorului statuia găsită, iar Pandion se adânci printre ruine. Călca mașinal peste dărâmături, trecea peste grămezi de pietre, și tot mergând așa, fără țintă, ajunse în umbra răcoroasă pe care o făcea o parte dintr-un acoperiș, rămas deasupra unei coloane. În fund, drept în fața lui, se vedea o ușă închisă. Pandion apăsă pe clanță. Ușa putredă se nărui și tânărul sculptor pătrunse într-o încăpere care primea o lumină difuză prin crăpătura tavanului.

Era o odaie nu prea mare, cu ziduri groase, căptușite cu pietre bine rânduite. Se vedeau acolo, acoperite cu un strat gros de praf, două fotolii ușoare de abanos încrustat cu ornamente albe, iar într-un colț o lădiță în care, printre crăpăturile scândurilor putrede, sclipea ceva. Lângă peretele opus, pe un soclu de granit trandafiriu șlefuit, se vedea o sculptură de piatră cenușie, lucrată cu îngrijire

numai în partea superioară și reprezentând o femeie tânără, în mărime naturală, între două pantere de piatră neagră, care parcă lunecau, mlădiindu-se, de o parte și de alta a statuii, ca s-o păzească. Pandion șterse, cu luare aminte, praful de pe sculptură și se trase un pas îndărăt, mut de admirație.

Autorul acelei opere reușise să reproducă artistic, în piatră, țesătura diafană care acoperea trupul tânăr. Mâna stângă a femeii ținea, strâns la piept, o floare de lotus. Părul ei des, despărțit în două și răsucit de o parte și de alta în șuvițe lungi și subțiri, îi încadra fața în valuri bogate, apoi îi cădea până mai jos de umeri. Fermecătoare, femeia nu părea să fie egipteancă: avea obrazul rotund, nasul drept și mic, fruntea lată și ochii foarte mari și îndepărtați, iar maxilarul inferior nu era proeminent, ca al femeilor din Aigyptos. Pandion privi statuia din profil și uimirea lui spori văzând expresia ciudată, de ascuțită ironie, întipărită de sculptor pe obrazul tinerei. Nu întâlnise niciodată vreo statuie cu o expresie de vioiciune și de inteligență ca aceea; artiștii din Aigyptos preferau imobilitatea măreață și placidă.

Tânăra semăna cu femeile din Oiniada, sau mai precis, cu frumoasele care trăiau pe insulele mării lui iubite.

Fața senină și inteligentă a statuii era foarte departe de frumusețea sobră a operelor din Aigyptos. Fusese cioplită de un artist desăvârșit, fără pereche. Pandion simți cum îl chinuie iarăși dorul. Stătea cu brațele încrucișate și încerca să-și imagineze modelul după care lucrase sculptorul, să-și reprezinte imaginea acestei femei tinere, pe care o simțea aproape, cine știe de ce, și care ajunsese în Aigyptos cu patru secole înainte, cine știe cum. Căzuse oare și ea captivă, ca și el, ori venise acolo de bunăvoie, dintr-o țară necunoscută?

Când răzbi de sus o rază de soare și lumina, neclară din pricina prafului, căzu asupra statuii, lui Pandion i se păru că chipul femeii își schimbă expresia: ochii parcă i se

luminară, buzele parcă i se mișcară și un tremur de viață, ascuns până atunci, însufleți luciul pietrei.

Da, iată cum ar trebui să fie statuile… iată de la cine ar trebui să învețe artiștii cum să înfățișeze frumusețea vie: de la acest meșter care murise de atâta vreme! Cu o prudență plină de evlavie, Pandion puse degetele pe chipul acela sculptat, desluși amănuntele aproape imperceptibile, care dădeau impresia că opera trăia cu adevărat. Rămase mult în fața frumoasei fete, privindu-i zâmbetul prietenesc și totodată ironic; i se părea că-și găsise un nou prieten, care avea să-i lumineze, cu zâmbet mângâietor, zilele lungi lipsite de bucurie.

Fără să vrea, gândurile îi zburară la Tessa și imaginea ei îi apăru, vie.

După aceea, îngândurat, privi picturile de pe tavan și de pe ziduri, cu ornamentele lor îmbinate: stele, mănunchiuri de lotuși, crini unduind în linii curbe, capete de tauri. Dar deodată tresări. Imaginea în care o văzuse pe Tessa dispăruse și, în locul ei, se ivise pe peretele întunecat altă imagine dureroasă: captivi legați doi câte doi, prosternați la picioarele faraonului. Își dădu seama că întârziase. Trebuia să se întoarcă mai repede și să explice pentru ce întârziase. Dar, după ce mai aruncă o privire asupra statuii, înțelese că nu trebuia să i-o ducă sculptorului: ar fi fost, - își zicea Pandion, - o trădare, necunoscuta ar fi căzut a doua oară în robie. Se uită grăbit împrejur, își aduse aminte de lada pe care o văzuse în colțul încăperii, se lăsă în genunchi și scoase de acolo patru cupe din faianță în chip de flori de lotus, acoperite cu smalț azuriu aprins. Era destul. Se mai uită o dată la statuie, silindu-se să-și întipărească în minte toate liniile ei și, cu un suspin greu, luă cupele. Se uită împrejur, astupă repede intrarea cu bolovani mari și, adunând pietriș, îl împrăștie cu grijă peste ei, ca să dea înfățișarea unui zid surpat de mult. Apoi vârî cu grijă cupele în centură, făcu, fără să vrea, un semn de bun rămas spre ascunzătoarea în care lăsase statuia și

plecă alergând, luându-se după strigătele robilor care, pesemne, îl căutau. Printre celelalte, se deosebea glasul răsunător și puternic al lui Chidogo.

Sculptorul faraonului îl primi cu amenințări, dar când văzu vasele cele prețioase, se îmblânzi.

La înapoiere, călătoria ținu cu trei zile mai mult: vâslașii aveau de înfruntat puterea curentului, potrivnic acum. Pandion îi povesti lui Chidogo întâmplarea cu statuia, iar acesta încuviință felul în care a procedat, adăugând că tânăra aceea ar putea fi dintre mașași, neam care trăia în partea de nord al marelui deșert apusean.

Pandion îl ispitea pe Chidogo cu planuri de fugă, dar negrul clătina din cap: „Nu!”

În cele șapte zile de călătorie nu izbuti să-și înduplece prietenul; el însă, Pandion, simțea că nu mai poate să trăiască așa. Se gândea că în curând o să se istovească și o să moară. Îi era dor de tovarășii rămași la lucrările de construcții și în șenă. Își dădea seama că în ei clocotește o forță care, dezlănțuită, le-ar putea da libertatea, sau măcar nădejdea că odată și odată vor fi iarăși liberi. Pe când acolo unde se afla, nu-i era cu putință nici măcar să nădăjduiască! Și furia neputincioasă îl înăbușea.

Două zile după întoarcerea la atelier, sculptorul faraonului îl luă la palatul în care locuia mai-marele constructorilor. Acolo se organiza o serbare. Pandion trebuia să facă, din argilă, modele de statuete și după aceste modele, forme pentru dulciuri.

După ce termină, primi poruncă de la stăpân să rămână în palat până la sfârșitul ospățului pentru ca după aceea să ducă, împreună cu alți robi, litiera în care avea să se întoarcă acasă sculptorul faraonului. Trecând nepăsător printre sclavii și sclavele care umblau de colo până colo prin palat, Pandion se retrase în grădină.

Se înnopta. Stelele sclipeau pe cerul fără lună și ospățul nu se mai termina. Valurile de lumină galbenă, care

pătrundeau în grădină prin ferestre, smulgeau din beznă trunchiurile de copaci, frunzișul și tufarii înfloriți, sclipind în luminițe roșii pe oglinda apei din bazine. Oaspeții erau jos, într-o sală mare, al cărei tavan se sprijinea pe coloane din trunchiuri de cedru. Dinăuntru venea zvon de muzică. Pandion, care de mult nu mai auzea decât cântece triste și necunoscute, se strecură nevăzut până la o fereastră largă și joasă, se ascunse acolo între tufe și rămase să se uite și să asculte.

Din sala plină de lume venea mireasmă puternică de mirodenii. Pereții, coloanele și ramele ferestrelor erau împodobite cu ghirlande de flori proaspete, mai ales lotuși, după cât putu vedea Pandion. Pe bănci scunde, lângă locurile oaspeților, erau puse urcioare colorate, pline cu vin, coșuri împletite și cupe mari cu fructe. Încălziți de băutură, unși cu uleiuri aromate, oaspeții se îngrămădeau de-a lungul pereților, iar în mijlocul sălii, între coloane, dănțuiau încet fete înveșmântate în haine lungi. Părul împletit în nenumărate cosițe subțiri, le cădea, negru, pe umeri, nenumărate brățări de mărgele, în toate culorile, le cuprindeau încheieturile mâinilor, iar prin țesăturile subțiri se străvedeau brâiele de mărgele, tot atât de colorate, cu care erau încinse. Pandion observă dintr-o privire că femeile din Aigyptos n-aveau linii delicate și nu erau mlădioase ca cele din patria lui. Câteva, mai tinere, stăteau la o parte și cântau din felurite instrumente: două din flaut, una dintr-o harpă cu multe coarde, iar alte două scoteau sunete ascuțite și tremurătoare dintr-un fel de lăute lungi cu câte două strune.

Dănțuitoarele țineau în mâini talgere subțiri și sclipitoare de bronz și le loveau unul de altul, întrerupând din când în când melodia printr-un sunet scurt și sonor. Muzica, nouă pentru Pandion, era o alternanță de note înalte și de note joase care gemeau strident, când în tempo larg, când accelerat. Jocurile se terminară. Obosite, dănțuitoarele făcură loc cântăreților. Pandion trăgea cu

urechea, silindu-se să prindă cuvintele, dar nu izbutea decât atunci când cântau încet sau când notele coborau.

În cel dintâi cântec era vorba despre o călătorie în ținuturile de la miazăzi.

„Acolo întâlnești o fată frumoasă. Ea vrea să-și închipuie că ești altul și-ți dă floarea sânului ei” - înțelese Pandion.

În alt cântec se preamărea vitejia oamenilor din Ta-Chemt. Cântăreții scoteau strigăte războinice și spuneau cuvinte înflorate, pe care Pandion nu le înțelegea, așa că, tulburat, se retrase încet de la fereastră.

„Numele de viteaz nu piere cât e lumea” - iată cele din urmă cuvinte pe care le prinse, apoi cântecul se sfârși. După aceea se auziră râsete, mișcare și zgomot. Pandion se uită din nou în sală.

Robii aduseră o fată cu fața albă, cu părul tăiat scurt, și o împinseră la mijloc. Fata rămase acolo, aruncând împrejur priviri, sfioase și speriate. Pe podeaua netedă se vedea risipă de flori strivite. Din mulțimea de oaspeți se desprinse un bărbat, îi spuse fetei, răstit, câteva cuvinte și-i întinse o țiteră de fildeș. Ea o luă, supusă, și începu să-și plimbe ușor degetele pe strune; îndată i se auzi și glasul care, plin și melodios, umplu sala. Oaspeții ascultau în tăcere. Nu era o melodie egipteană, sacadată și săltăreață, nu cobora prea jos, nu se ridica prea sus: notele ei se desfășurau lin și trist. La început căzură încet, ca niște picături sonore, răzlețe, apoi, contopite într-un ritm legănat, uniform ca susurul valurilor, se avântară cu o durere atât de nestăvilită, încât Pandion rămase neclintit. I se părea că în cântecul acela, în sunetele acelea neînțelese, în glasul acela fermecător, se legăna marea liberă, marea lui dragă și luminoasă, pe care cei de acolo n-o cunoșteau și n-o doreau. La început rămase uluit: prea multe simțiri tăinuite i se trezeau în adâncul sufletului. Dorul de libertate, una cu ființa lui, dorul care-l stăpânea cu atâta putere, striga sălbatic, plângea și se chinuia în cântecul acela. Astupându-și urechile și strângând din dinți

ca să nu țipe, Pandion fugi în fundul grădinii. Acolo se aruncă la pământ, sub copaci, în beznă, și izbucni în hohote sfâșietoare de plâns, pe care nu și le putea stăpâni...

— Hei, ecueșe, vino aici! Ecueșe! strigă sculptorul faraonului.

Tânărul nu băgase de seamă că ospățul se sfârșise.

Se vedea bine că sculptorul era beat. Sprijinindu-se de o parte de brațul lui Pandion și de cealaltă de un sclav născut în robie, el refuza litiera și voia să se ducă acasă pe jos.

Mergea, poticnindu-se la hopuri. Pe la jumătatea drumului începu deodată să-l laude pe Pandion și să-i prevestească un viitor strălucit. Pandion era încă sub impresia cântecului. Mergea și nu-l prea asculta. Ajunseră, așa, la porticul înflorat al casei. În ușă se iviră soția egipteanului și două sclave, purtând opaițe. Sculptorul faraonului urcă treptele clătinându-se; când ajunseră sus, îl bătu pe Pandion peste umăr. Știind că sclavii de la atelier n-au voie să intre în casă, Pandion se pregătea să coboare.

— Mai așteaptă, ecueșe! zise stăpânul vesel, silindu-se să schițeze un zâmbet viclean. Dă-l încoace!

Și aproape smulgând opaițul din mâna unei sclave, îi spuse ceva în șoaptă. Sclava dispăru în întuneric, iar egipteanul îl îmbrânci pe Pandion în sala de așteptare. Acolo, în partea stângă era, între două ferestre, un vas mare și frumos, împodobit cu un desen roșu închis. Pandion văzuse în Creta asemenea vase și iarăși i se strânse inima de durere.

— Măria sa, viața, sănătatea și puterea noastră, - vorbi solemn sculptorul faraonului, - a poruncit să fac încă șapte vase la fel. Vasul e adus din țările de lângă marea ta. Schimbăm numai culoarea asta barbară și punem în locul ei albastru, cum le place oamenilor din Ta-Chemt. Dacă lucrezi frumos, pun o vorbă pentru tine la Casa Mare. Și

acum… sculptorul ridică glasul și se întoarse spre două femei negre, care se apropiau cu pași grăbiți.

Era sclava de adineauri și încă una, o fată învăluită într-o mantie lungă și înflorată.

— Apropie-te! porunci egipteanul nerăbdător, apropiind opaițul de obrazul sclavei cu mantie.

Ochii fetei, mari, negri și ușor bulbucați, se întoarseră sfioși spre Pandion, iar printre buzele ei de copil, pline, dar fragede, se strecură un suspin tremurător. Pandion se uită la părul ei creț scăpat de sub văl, la nasul subțire cu nările fremătând nervos și-și zise că, fără îndoială, sclava era o asiatică dintr-un neam răsăritean.

— Ia privește, ecueșe! făcu egipteanul, smulgând cu o mișcare nesigură, dar puternică, mantia de pe fată.

Goală acum, fata țipă ușor și-și acoperi fața cu mâinile.

— Ia-ți-o de nevastă! zise sculptorul, împingând-o.

Iar fata, tremurând din tot trupul, se lăsă la pieptul lui Pandion.

Pandion se trase puțin îndărăt și mângâie părul cârlionțat al tinerei captive. Îi era milă, îl înduioșa ființa aceea drăgălașă și speriată.

Sculptorul faraonului pocni din degete, zâmbind, ca să-și arate mulțumirea.

— Să-ți fie nevastă, ecueșe. Și să aveți copii buni, care să rămână moștenire copiilor mei…

În sufletul lui Pandion parcă se destinse un arc de oțel. Zbuciumul inimii, trezit și sporit, de cântecul de adineauri, izbucni furtunos. O ceață roșie i se puse pe ochi. Se dădu la o parte, se uită împrejur și ridică brațul.

Trezit dintr-o dată, egipteanul fugi în casă strigându-și slugile într-ajutor. Fără să se mai uite în urma stăpânului spăimântat, Pandion, râzând disprețuitor, lovi cu piciorul vasul cel scump din Creta. Cioburile de argilă se risipiră în clinchet ușor pe lespezi.

Atunci casa se umplu de strigăte și de tropot. După câteva clipe Pandion zăcea la picioarele sculptorului, iar

acesta, aplecat asupra-i, îl scuipa blestemându-l și amenințându-l. Ceva mai târziu, după ce se mai liniștise, sculptorul îi spunea soției sale:

— Nemernicul! Ar trebui să-l ucid! Vasul pe care l-a spart face mai mult decât netrebnica lui viață… dar robul acesta poate să realizeze multe lucruri frumoase, așa că nu vreau să-l pierd. Îi cruț viața și nu-l bag la închisoare, fiindcă de acolo ajunge la minele de aur și se prăpădește. Îl trimit îndărăt la șenă, să-și bage mințile în cap. Pe urmă, la vremea semănatului, îl aduc din nou aici…

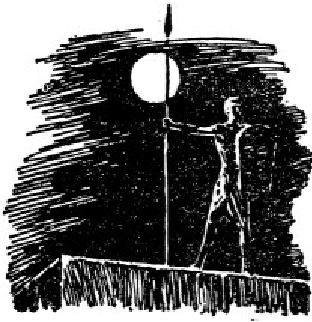
În felul acesta, snopit în bătăi, dar neînfrânt, Pandion se întoarse la șenă și, spre marea lui bucurie, găsi acolo pe cei doi etrusci, prietenii săi. După ce dărâmaseră templul, toți robii care lucrau la construcții trecuseră la udat grădinile lui Amon.

A doua zi, spre seară ușa dinăuntru a șenei se deschise, scârțâind ca totdeauna, și Chidogo intră zâmbind, întâmpinat de toți robii cu strigăte de bucurie. Spinarea îi era umblată și brăzdată - urmele loviturilor de bici - dar omul era vesel, îi râdea toată fața.

— Când am aflat că te-au trimis înapoi, - îi explică el lui Pandion, care rămăsese nedumerit, m-am trântit la pământ în atelier și am început să mă rostogolesc urlând, apoi am început să sfărâm tot ce-mi cădea sub mână. M-au bătut și m-au trimis aici. Asta doream și eu, încheie Chidogo.

— Dar parcă ziceai că vrei să ajungi meșter? îl, întrebă Pandion, făcând haz.

Negrul făcu semn că nu-i pasă și, holbându-și fioros ochii, scuipă în direcția marii capitale.

Capitolul IV
LUPTA PENTRU LIBERTATE

Pietrele încinse de soare frigeau umerii și brațele oamenilor. Adierea ușoară a vântului nu răcorea, ci doar spulbera, de pe fața netedă a bolovanilor de calcar, praf mărunt, care pătrundea în ochi și orbea.

Treizeci de robi se speteau trăgând frânghii noduroase, ca să ridice pe ziduri lespezi grele, cu basoreliefuri complicate: fiecare lespede trebuia așezată într-un loc anume pregătit, la opt coți înălțime. Patru sclavi încercați și îndemânatici țineau lespedea, fiecare de câte o latură.

Printre ei se afla și Pandion, alături de un rob egiptean, singurul băștinaș din Aigyptos. Ceilalți erau de alte neamuri. Egipteanul acela, osândit la robie pe viață pentru o crimă groaznică despre care nimeni nu știa nimic, avea o cușcă la capătul șenei, în colțul privilegiat dinspre sud-est.

Două semne, două dungi vinete și late, îi tăiau curciș pieptul și spinarea. Era însemnat și pe obraz cu un șarpe roșu, iar capul îi fusese ras. Ursuz, omul nu zâmbea niciodată, n-avea nicio legătură cu nimeni și, cu toată starea nenorocită în care se afla și el, îi disprețuia pe robii străini, cum îi disprețuiau și compatrioții lui liberi.

Acum, ținându-și capul plecat, și fără să ia seama la ceilalți, proptea cu mâinile o lespede mare, suspendată, ca să nu se clatine.

Udă de sudoare, pielea neagră a lui Chidogo sclipea în contrast izbitor cu marmura albă șlefuită.

Deodată, Pandion văzu că frânghia scripetelui începe să se rupă și strigă: „Luați seama!” Ceilalți doi sclavi săriră la o parte, dar egipteanul, fără să dea atenție strigătului și fără să știe că frânghia se rupea, stătea neclintit sub lespede.

Repezindu-se, Pandion îl izbi scurt în piept și-l aruncă îndărăt. În aceeași clipă lespedea se prăbuși, atingându-l ușor pe Pandion care sărise și el la o parte, zdrelindu-i brațul. Egipteanul îngălbeni. Lespedea se izbi de zid și un colț întreg din basorelief se rupse. Furios, supraveghetorul sări la Pandion și-l lovi cu biciul. Cureaua în patru muchii, din piele de hipopotam, groasă de două degete, despică adânc pielea de pe șalele celui lovit. De durere, lui Pandion i se făcu negru înaintea ochilor.

— Ce zor ai avut, nemernicule, să scapi viața unei stârpituri - zbieră supraveghetorul, ridicând iarăși biciul. Dacă ar fi căzut pe trupul moale, lespedea ar fi rămas întreagă! Sculptura de pe piatră face mai mult decât o sută de păcătoși ca voi! urlă el, lovind a doua oară.

Pandion se aruncă asupra brutei, dar câțiva războinici se repeziră, îl înșfăcară și-l biciuiră fără milă.

Noaptea următoare, Pandion zăcea pe pântece în cușca lui. Avea fierbințeli: pe spinare, pe umeri și pe picioare, bicele lăsaseră brazde adânci care se umflară. Chidogo, care venise târâș la el, îi dădea apă și-i uda din când în când fruntea.

Cum stăteau așa în cușcă, auziră la ușă un zgomot ușor, apoi șoapte;

— Ecueșe, aici ești?

Pandion răspunse, apoi simți că-l atinge o mână.

Era egipteanul. Scoase de la brâu un borcănaș, frecă îndelung ceva în palmă, apoi unse încetișor rănile lui Pandion cu un ulei subțire, care mirosea greu. Elinul tresărea de durere, dar mâna sigură a egipteanului nu se oprea o clipă. Când începu să-i ungă picioarele, lui Pandion parcă îi și trecuse durerea de pe spate și, după alte câteva minute, rănitul se liniști și adormi.

— Cu ce l-ai uns? întrebă Chidogo, din colțul în care stătea pitit.

Egipteanul tăcu puțin, apoi îi răspunse:

— L-am uns cu *chithi,* cel mai bun leac, un secret al preoților noștri. Mi l-a dat și mie mama: îl cumpărase cu bani mulți de la un ostaș.

— Ești un om cumsecade. Iartă-mă, dar credeam că ești o scârbă! strigă negrul.

Egipteanul mormăi ceva printre dinți și dispăru fără zgomot în întuneric.

Din ziua aceea se împrieteni cu tânărul elin; pe prietenii acestuia însă tot nu-i lua în seamă, ca și înainte. Acum Pandion auzea adeseori, noaptea, zgomot pe lângă cușcă; dacă nu era nimeni la el, trupul ciolănos al egipteanului se strecura grăbit înăuntru. Deși născut în Ta-Chemt, deși singur și înrăit de suferințe, când rămânea între patru ochi cu tânărul elin era totuși sincer și vorbăreț. Pandion îi află curând povestea.

Iahmos - fiu al lunii - se trăgea dintr-un neam vechi de *nedșeși,* adică foști slujitori credincioși ai faraonilor de demult, dar care, o dată cu schimbarea dinastiei, fuseseră înlăturați și aruncați în sărăcie. Iahmos însă, inițiat în științe, ajunsese scrib la guvernatorul din Sep Epur[62], când, îndemnat de soarta lui blestemată, se îndrăgostise de fata unui constructor care îi cerea o sumă mare de bani. Pierzându-și capul, amețit de dragoste și neavând nicio nădejde că o să se poată îmbogăți repede, Iahmos se hotărî să găsească cu orice chip suma de care avea nevoie și, în felul acesta, se făcu jefuitor de morminte regești. Știința de carte îl ajuta mult în această înspăimântătoare îndeletnicire, care se pedepsea cu multă cruzime. În scurt timp adună mult aur. Află însă, într-o bună zi, că iubita lui se măritase cu un slujbaș, departe, în ținuturile de la sud.

Încercă să-și înece durerea în ospețe zgomotoase și cu femei cumpărate, așa că banii se duseră repede. Curând avu nevoie de alții. Cunoscând acum căile întunecate care duceau la bogăție, se apucă din nou de groaznica lui îndeletnicire, dar până la urmă l-au prins și l-au torturat cumplit. Dintre tovarășii lui, unii au fost executați pe loc, alții și-au găsit moartea în chinuri grele. El a fost osândit să muncească în minele de aur. Convoaiele de condamnați erau îndreptate într-acolo numai o dată pe an, în timpul inundațiilor[63], așa că Iahmos fusese trimis deocamdată la o șenă unde era nevoie de brațe de muncă, deoarece se ridica un zid nou la templul lui Ptah[64].

Pandion îl asculta cu interes, minunându-se de curajul nemaipomenit al egipteanului care, altminteri, nu prea arăta a războinic.

Iahmos îi povestea câte îndurase prin criptele înspăimântătoare, unde capcane născocite de constructori

62 Sep - provincie. (n.a.)

63 Revărsarea Nilului (urmare a ploilor mari din Abisinia și din Cordofan), nu începe înainte de sfârșitul lunii iunie. În Egipt nu plouă însă niciodată. (n.t.)

64 Unul din cei 8 zei principali ai Egiptului, personificare a forței creatoare a Universului, sursă a tot ce este viu. Protector al artelor și meșteșugurilor. Inițial o zeitate locală a Memphis-ului, capitala Egiptului începând cu prima dinastie. Identificat de greci cu *Hefaistos*. (n.a.)

iscusiți pândeau, la fiecare pas, să prindă și să ucidă în chinuri pe îndrăzneții profanatori.

În mormintele cele mai vechi, ascunse la mari adâncimi sub piramide uriașe, comorile și sarcofagele erau apărate de porți grele, care închideau îngustele galerii de trecere. Mai târziu se construiseră labirinturi de galerii care nu duceau nicăieri, dar în care puteai să-ți găsești moartea în vreunul din puțurile adânci și cu pereți netezi, săpate acolo din loc în loc, ori puteai fi zdrobit de bolovani grei care se prăbușeau de sus când tu, jefuitor, încercai să dai la o parte lespedea care închidea intrarea în galerie, ori te puteau acoperi, când călcai pragul criptei, valurile de nisip care năvăleau din gropile făcute mai sus. Iar dacă îndrăzneai să pătrunzi și mai departe, se prăbușeau asupră-ți mase de pământ și te închideau, la strâmtoare. Între mormanele de nisip și pământ, surpat în urma ta, numai pentru că te încumetaseși să tulburi liniștea de mult răposaților faraoni. În alte morminte, mai puțin vechi, în bezna galeriilor scunde, se deschideau fără zgomot fălci de piatră, care te înhățau. Gratii, în care erau înfipte sulițe cu vârfurile înainte, se prăbușeau de pe coloane peste cei veniți, îndată ce picioarele lor călcau pe o anumită lespede a podelei. Iahmos știa câte asemenea capcane groaznice stăteau ascunse, de milenii și milenii, în tăcere și întuneric, așteptându-și victimele. Experiența se căpăta cu prețul vieții multora din tovarășii de jaf. Nu o dată, egipteanul dăduse peste resturile jalnice ale necunoscuților care își pierduseră viața prinși în capcane, cine știe când.

Iahmos și tovarășii lui petrecuseră multe nopți la marginea deșertului apusean, acolo unde cetățile morților se întindeau până departe, la sute de mii de coți. Cufundați în întuneric, neîndrăznind să vorbească ori să aprindă vreo lumină, pe dibuite, amețiți de urletele sinistre ale șacalilor și ale hienelor, ori înfiorați, ca de tunet, de răcnetele leilor, jefuitorii săpau în galerii înăbușitoare ori străpungeau câte

o stâncă dintr-o parte într-alta, căutând să descopere direcția în care se afla mormântul ascuns în adâncuri.

Era o meserie înspăimântătoare, pe potriva acelui popor care, căutând să păstreze pentru eternitate nu faptele vii, ci gloria celor morți, se gândea mai mult la moarte decât la viață.

Adânc zguduit, Pandion, care de dragul unor plăceri de o clipă își pusese și el adeseori viața în cumpănă, îl asculta cu spaimă pe omul acela slab și becisnic - și nu-l înțelegea.

— Dar de ce nu te lăsai de toate acestea? îl întrebă el o dată. Cum adică, nu puteai să pleci?

Egipteanul râse amar, în tăcere.

— Țara Ta-Chemt-ului nu e o țară ca celelalte. Tu, străine, nu poți s-o înțelegi. Noi, cei de aici, suntem toți captivi, nu numai robii, dar și fiii liberi ai Țării Negre. Altădată, în vremuri de mult uitate, deșerturile ne ocroteau. Acum, deșerturile ne sugrumă. Ta-Chemt-ul e o uriașă închisoare pentru toți, deoarece noi nu putem duce războaie cu neamurile îndepărtate, cu oștiri numeroase.

La apus, un deșert - regat al morții; la răsărit altul, care nu poate fi străbătut decât de caravane mari, cu provizii de apă; la miazăzi, triburi sălbatice, care ne dușmănesc - iar popoarele vecine fierb de mânie împotriva țării noastre, care și-a clădit bunăstarea pe suferința neamurilor mai slabe.

Tu nu ești fiu al Ta-Chemt-ului și nu poți să-ți dai seama ce îngrozitor e pentru noi să murim în ținuturi străine. În această vale Hapi, aceeași peste tot, în care strămoșii noștri au trăit robi de ani, au desfundat pământul, l-au brăzdat cu canale și l-au făcut roditor - aici trebuie să murim și noi. Ta-Chemt-ul e închis: acesta e blestemul care-l apasă. Acolo unde sunt prea mulți oameni, viețile lor n-au niciun preț. De mutat, n-avem unde să ne mutăm: o fi el poporul nostru ales de zei, dar oamenii din țările străine nu-i iubesc…

— Acum însă, n-ar fi mai bine să fugi? stărui Pandion.

— Să fug, singur și înfierat? se miră egipteanul. Soarta mea e mai tristă decât a unui străin. Ține minte, ecueșe: de aici nu fuge nimeni! Afară numai dacă vreo putere ar răsturna toată Țara Pământului Negru. Dar cine ar putea s-o răstoarne? Și totuși asta s-a întâmplat cândva, în vremurile de demult...

Și Iahmos oftă trist.

Mai atent încă decât până atunci, Pandion se grăbi să-l descoase. Află că, din când în când, țara era zguduită de mari răscoale, care porneau de la robi. Mai află că, alături de răsculați, se ridica și sărăcimea, deoarece traiul săracilor nu se deosebea mult de acel al robilor. Află, în sfârșit, că oamenilor de rând nu le era îngăduit să aibă legături cu robii, pentru că „omul sărac ațâță furia mulțimilor din casele de muncă” - așa scriau faraonii în povețele pe care le dădeau copiilor.

Strâmtă era lumea bieților fii ai Ta-Chemt-ului! Plugarul și meșteșugarul nu cunoșteau decât o singură uliță din așezarea lor. Căutau să aibă cât mai puțini cunoscuți și se umileau înaintea străjerilor „vestitori”, care aduceau poruncile date de slujbași. Faraonul cerea supunere și muncă grea, iar cei cât de puțin vinovați erau bătuți fără milă. Nenumărați slujbași împovărau țara. Afară de preoți și de demnitari, nimeni nu avea voie să iasă din sălașul lui și să călătorească.

Rugat de Pandion, Iahmos îi desenă pe nisip, la lumina slabă a lunii, o schiță a Ta-Chemt-ului. Și, tânărul elin se îngrozi. Se găsea în mijlocul văii unui mare fluviu, lung de mai multe mii de stadii. La miazănoapte și la miazăzi era apă, deci viață, însă nimeni nu s-ar fi putut strecura până la hotare prin această țară înțesată de fortificații și cu o populație atât de deasă. De amândouă părțile, aproape de tot, se întindeau ținuturi pustii în care omul nu-și putea agonisi traiul.

Puținele drumuri pe care se aflau popasuri cu apă erau pline de caravane și bine păzite.

După plecarea egipteanului, Pandion petrecu o noapte fără somn: încerca să născocească un plan de evadare. Își dădea bine seama că, în măsura în care îl va istovi munca de rob, muncă peste puterile omenești, îi va pieri și nădejdea de scăpare. Iar norocul nu putea să surâdă decât unui om neobișnuit de răbdător și de puternic.

În noaptea următoare, Pandion se târî până la etruscul Cavi, îi povesti tot ce aflase de la egiptean și-l rugă stăruitor să încerce a-i răscula pe robi. Cavi își ciupea îngândurat barba și tăcea, dar Pandion știa prea bine că răscoala era pregătită mai demult, că grupurile de robi din diferite neamuri își și aleseseră conducătorii.

— Nu mai pot îndura. La ce bun? strigă el cu atâta patimă, încât Cavi se grăbi să-i astupe gura. Mai bine moartea, adăugă elinul cu glas înăbușit. Ce să mai așteptăm? Ce poate să se schimbe? Peste zece ani, chiar dacă s-o schimba ceva, noi n-o să mai putem nici lupta, nici fugi. Cum? Ți-e frică de moarte?

Cavi înălță mâna.

— Știi bine că nu mi-e frică, îi taie vorba. Dar avem în seama noastră cinci sute de vieți. Vrei să le sacrifici? Ar fi un preț prea scump pentru moartea ta!

Pandion se ridică atât de repede, încât se izbi cu capul de tavan.

— Am să mă mai gândesc, avem să mai vorbim, se grăbi să adauge Cavi. E păcat doar că nu sunt decât două șene pe aici, pe aproape. Și e prost că n-avem și în altele oameni de-ai noștri. Mai vorbim noi mâine noapte, îți dau eu de știre. Spune-i și lui Chidogo…

Pandion ieși din cușca etruscului și o luă târâș de-a lungul zidului. Cu toate că se grăbea să ajungă la cușca lui înainte de răsăritul lunii, trecu totuși și pe la Iahmos. Egipteanul nu dormea.

— M-am târât până la tine, - șopti egipteanul mișcat, - dar nu te-am găsit. Voiam să-ți spun… Se opri o clipă, apoi urmă: Am auzit că mâine mă trimit de aici, cu încă alți trei

sute, la minele de aur, în deșert. De acolo nu se mai întoarce nimeni...

— De ce? întrebă Pandion.

— Puțini din robii trimiși acolo trăiesc mai mult de un an. Nimic nu e mai groaznic decât munca aceea în inima fierbinte a muntelui, fără niciun pic de aer. Apa, câtă li se dă, nu le ajunge, iar oamenii trebuie să spargă stânca tare și să care în spinare coșuri pline cu minereu. Spre sfârșitul zilei de lucru, chiar și cei mai rezistenți cad în nesimțire și pierd sânge pe urechi și pe gură. Rămâi cu bine, ecueșe; ești om luminat. Mi-ești drag, cu toate că zadarnic m-ai scăpat de la moarte. Nu mi-ești drag pentru asta, ci pentru că ai suflet... Dezgustat de viață, un străvechi cântăreț de-al nostru a înălțat un imn întru preamărirea morții și acum îl repet și eu:

— *„Nu pot uita de moarte, cum nu poate uita bolnavul de vindecare și de lume*, - șopti egipteanul, - *cum nu pot uita să mă adăpostesc sub pânza corabiei atunci când șuieră vântul, cum nu pot uita mireasma de lotus, drumul spălat de ploaie, ori întoarcerea din război...”*

Glasul lui Iahmos se frânse într-un suspin.

Cuprins de milă, tânărul elin se apropie de el.

— Dar ai putea, singur să te...

Pandion nu-și termină vorba, că Iahmos se și trase înapoi.

— Ce spui, străine? Cum aș putea oare să-i cer lui Ka[65] să-l roadă pe Ba[66] în chinuri care nu se vor termina în vecii vecilor?...

Pandion nu înțelegea nimic. Era pe deplin încredințat că o dată cu moartea se sfârșesc și chinurile. Dar nu zise nimic, ca să cruțe credința egipteanului.

Iahmos înlătură așternutul de paie și începu să sape într-un colț, grăbit.

---

65 *Ka* - după credința egipteană, sufletul rațional (rațiunea). (n.a.)

66 *Ba* - imaginea trupului. (n.a.)

— Uite, primește pumnalul acesta… dacă o fi să îndrăznești cândva… Iar asta… ca să-ți aduci aminte de mine, dacă s-o întâmpla cumva să scapi din robie. Și zicând, așa, Iahmos vârî în mâna lui Pandion un obiect neted și rece.

— Ce îmi dai și la ce-mi poate folosi? se miră tânărul elin.

— E o piatră pe care am găsit-o în subteranele unui templu vechi, ascuns între stânci.

Și, bucuros că avea prilejul să-și uite soarta evocând amintiri, Iahmos îi povesti lui Pandion cum, de mult, pe vremea când căuta morminte bogate, dăduse peste un templu străvechi, misterios, ce se înălța într-o adâncitură a marelui fluviu, la mii de coți mai jos de „Cetatea” de scaun a lui Nut-Amon.

…O luase pe urmele unei cărări vechi care, pornind de pe malul unui golf mic, năpădit de stufăriș des, ducea către niște stânci cu pereții drepți. Locul acela era departe de orice așezări omenești și nu era cercetat de nimeni, deoarece malurile stâncoase și aspre nu atrăgeau cu nimic nici pe agricultori, nici pe păstori.

Prin urmare, Iahmos putea să-și caute în liniște de cercetările lui. Fără să piardă timpul, porni, ținând cărarea, pe fundul unei văi strâmte și pline de bolovani. Dar cărarea era astupată: pesemne că bolovanii se prăbușiseră mult mai încoace de vremea când legătura cu malul fluviului se făcea pe acolo. Egipteanul trecea anevoie peste bolovanii rupți din stâncă, peste șanțurile săpate de ape, printre tufele pline de țepi. Valea era plină de păianjeni, și pânzele lor, întinse de-a curmezișul trecătorii, se lipeau de obrazul nădușit al jefuitorului de morminte regești…

În cele din urmă, zidurile văii înguste se îndepărtară unul de altul, descoperind o văgăună strânsă între coline înalte. Din mijlocul ei se ridica o movilă cu câte un șir de șanțuri de irigație de fiecare parte; poate că, pe vremuri,

fusese acolo un izvor din care oamenii trăgeau apă pentru grădini. O tăcere de mormânt stăruia în negura tulbure a văii. Aerul era înăbușitor și neclintit. Stânci negre și lucioase se înălțau de jur împrejur închizând văgăuna. Numai în partea opusă se zărea o trecătoare strâmtă, la fel cu aceea prin care ajunsese Iahmos în locul acela uitat de lume.

Jefuitorul se urcă pe o colină și de acolo văzu, deschisă în stâncă, gura unei galerii, pe care n-o putuse descoperi mai înainte din pricină că i-o ascundea creștetul movilei. Gura galeriei era astupată și Iahmos trebui să se trudească mult până să pătrundă înăuntru. În galerie era întuneric și răcoare. După ce se odihni puțin, își aprinse opaițul pe care-l purta totdeauna cu el și porni de-a lungul coridorului înalt, cercetând cu grijă statuile care-l străjuiau de amândouă părțile: îi era frică de cursele viclene, care ucideau în chinuri pe trecători. Dar temerile lui se dovediră deșarte, fie că străvechii constructori nu pregătiseră capcane știind că locul era bine tăinuit, fie că, după mii și mii de ani, ruinate și ele, capcanele nu mai puteau ucide. Iahmos pătrunse fără nicio piedică într-o vastă subterană rotundă. Acolo, în mijloc, era cioplit în piatră zeul Thot[67], care, din înălțimea soclului, își întindea pliscul lung spre pământ. În pereți se vedeau zece intrări, înguste doar cât niște crăpături și așezate la depărtări egale una de alta. Toate dădeau în încăperi pline cu obiecte pe jumătate putrezite de vreme: suluri, papirusuri, tăblițe de lemn cu desene și cu inscripții… Una din încăperi era încărcată cu mănunchiuri de ierburi uscate, care se prefăceau în praf la cea mai ușoară atingere, în alta zăceau grămezi de pietre. Iahmos cercetă opt încăperi fără să descopere nimic de seamă. Toate erau pătrate. A

[67] *Thot*, scris și *Thoth*, zeul egiptean al lunii, al aritmeticii, al vorbirii și inventatorul scrisului, este reprezentat ca un bărbat cu cap de ibis sau de babuin. În mitologia heliopolitană este considerat și „inima lui Ra”, personificând deci cunoașterea divină și esența gândirii creatoare, care transmite cuvântului forța adevărului, puterea de a crea realitatea. Este gardianul morților și intermediarul lor în fața zeilor. A fost asociat de greci zeului *Hermes*. Thot mai era cunoscut și ca zeu al științei, al înțelepciunii. (n.hy.)

noua intrare îl duse într-o încăpere alungită, cu coloane de granit de-a lungul pereților. Între coloane erau fixate plăci de diabază[68] neagră, acoperite cu inscripții în limba străveche a Ta-Chemt-ului. În mijlocul încăperii era încă o statuie a zeului Thot, cel cu pliscul lung. Pe soclul statuii, într-o cupă plată de aramă, sclipi în lumina opaițului o piatră scumpă. Iahmos o ridică lacom, o apropie de flacăra mică și nu-și putu stăpâni un strigăt de dezamăgire: piatra nu era dintre cele prețuite în Ta-Chemt. Ochiul încercat al jefuitorului văzu dintr-o dată că nu avea valoare. Totuși, lucru ciudat, cu cât se uita mai atent la ea, cu atât piatra necunoscută i se părea mai atrăgătoare. Era o bucată de cristal verde-azuriu, cât un vârf de suliță, plată, șlefuită și nespus de străvezie. Interesat acum, Iahmos cercetă inscripțiile de pe pereți, în nădejdea că va găsi vreo însemnare cu privire la piatră. Încă nu uitase limba străvechilor locuitori ai Ta-Chemt-ului, pe care o învățase în școala superioară de scribi, așa că încercă să descifreze hieroglifele păstrate neatinse pe placa de diabază.

În subsol era aer puțin, orificiile pentru aerisirea templului se astupaseră de mult, iar uleiul din opaiț era pe sfârșite. Totuși, Iahmos citea, citea stăruitor. Încetul cu încetul, se desfășura înaintea lui, a hoțului prigonit de societate, povestea unei întâmplări din timpurile străvechi, curând după terminarea marii piramide a lui Khufu[69]. Faraonul Gedefra l-a trimis atunci pe Baurged, vistiernicul lui, departe în sud, în Ta-Nuter, Țara Duhurilor, să cunoască hotarele pământului și Marele Arc, adică oceanul. Baurged a plecat cu șapte corăbii, cele mai bune pe care le avea țara, pornind din Sun[70], port la Apele de

---

68 *Diabazul* este o rocă magnatică (*vulcanit*) de origine bazaltică. Caracteristic rocii este culoarea neagră verzuie cu zone mai deschise datorită plagioclazului de origine metamorfică, roca poate fi îmbogățită cu clorit, din augit, iar din plagioclaz formându-se calcită. (n.hy.)

69 Khufu (Cheops în greacă) a fost un faraon al Regatului Vechi al Egiptului. A domnit din 2589 î.Hr. până în 2566 î.Hr.. Khufu a fost cel de al doilea faraon al dinastie a IV-a. El este general acceptat ca fiind constructorul Marii Piramide din Ghiza, singura supraviețuitoare din „Cele șapte minuni ale lumii antice”. (n.hy.)

70 Portul Sun, azi Kosseir, la Marea Roșie. (n.a.)

Azur[71]. Șapte ani a ținut călătoria fiilor Țării Negre. Au ajuns la Marele Arc, plutind apoi mult timp spre miazăzi, de-a lungul unor țărmuri necunoscute. Jumătate din oameni și patru corăbii au pierit în furtunile cumplite din Marele Arc, dar cei rămași au poposit în Puntul legendar. Porunca faraonului îi gonea însă tot înainte: trebuia să afle unde se găseau, în sudul îndepărtat, hotarele pământului. Și fiii Țării Negre și-au părăsit corăbiile și au pornit spre sud pe uscat.

Au călătorit așa doi ani și mai bine prin păduri întunecoase, au străbătut stepe nesfârșite, au trecut peste munți înfricoșători - lăcașuri de fulgere - și au ajuns, sfârșiți de puteri, la un fluviu mare, unde trăia un popor puternic, care știa să zidească temple de piatră. Și s-au încredințat că hotarele pământului rămâneau mereu tot în depărtări necuprinse, undeva în sud, peste stepele azurii și pădurile cu frunze de argint și că, dincolo de marginea pământului, se întinde iarăși Marele Arc, Oceanul, ale cărui hotare niciun muritor nu le putea cunoaște. Dându-și seama că nu vor fi în stare să împlinească până la capăt porunca faraonului, navigatorii s-au întors în Punt și au echipat alte vase în locul celor vechi, mâncate de carii sau sparte în lupta cu valurile Marelui Arc. Dar cei rămași abia ajungeau pentru o singură corabie. După ce au încărcat-o cu darurile primite în Punt, vitejii au vrut să se întoarcă îndărăt tot pe drumul neînchipuit de greu pe care veniseră. Dorința lor de a se vedea în patrie le-a sporit puterile: au biruit vânturile, valurile, furtunile de nisip, perfidia stâncilor submarine, foamea și setea, și au ajuns în portul Sun după șapte ani de la plecare.

În timpul acesta, în Țara Neagră se schimbaseră multe: noul faraon, necruțătorul Khafra[72], își silea supușii să uite de toate, afară de construirea celei de a doua piramide,

[71] Apele de Azur, Marea Roșie. (n.a.)

[72] *Khafra* sau *Khafre* (greacă *Chephren*) a fost un faraon egiptean al celei de a IV-a dinastii Egiptene (începutul mileniului III î.e.n.), având capitala în Memphis. Khafra a construit cea de a II-a piramidă ca mărime, Sfinxul și un templu care este singurul templu ce a supraviețuit din această dinastie. (n.t.)

deoarece voia ca acest monument colosal să-i preamărească numele peste mii și mii de veacuri. Întoarcerea călătorilor a nedumerit pe toată lumea, dar faraonul a rămas dezamăgit, aflând că marginile pământului și ale oceanului nu puteau fi atinse și că popoarele care trăiau departe, la sud erau foarte numeroase. Baurged îi dovedise, lui, care se socotea stăpân al lumii întregi, că Ta-Chemt-ul nu era decât un colțișor din nemărginitul pământ cu păduri întinse, cu râuri nenumărate, cu tot felul de roade și de fiare, locuit de tot felul de neamuri care se pricepeau și ele să muncească și să vâneze…

Mânia faraonului s-a abătut atunci asupra călătorilor: tovarășii lui Baurged au fost exilați în ținuturi îndepărtate, s-a dat opreliște, sub amenințarea pedepsei cu moartea, să nu se vorbească despre această călătorie, s-au șters din însemnările faraonului Gedefra pasajele în care se pomenea despre misiunea acestor călători în sud, în Țara Duhurilor - și însuși Baurged ar fi pierit de mânia lui Khafra, iar amintirea călătoriei lui ar fi dispărut pentru totdeauna din mintea oamenilor, dacă n-ar fi intervenit bătrânul preot al lui Thot. Zeul Thot era ocrotitorul științelor, al artelor și literelor, și însuși preotul îl îndemnase pe răposatul faraon să caute marginile pământului și noi bogății, atât de necesare Ta-Chemt-ului sărăcit de cheltuielile ce se făcuseră pentru uriașa piramidă. Înlăturat de preoții lui Ra[73] de la curtea faraonului Khafra, preotul i-a venit în ajutor călătorului și l-a adăpostit în tainicul templu al lui Thot, unde pusese la adăpost și felurite cărți secrete, planuri, plante și pietre aduse din țările îndepărtate. Apoi a poruncit ca povestea marii călătorii a lui Baurged să fie scrisă pe lespezi de piatră și păstrată într-o tainiță subterană, până va veni vremea să fie scoase la iveală. Din cea mai îndepărtată țară la care ajunsese dincolo de marele fluviu de la miazăzi,

73 *Ra* - numele zeului soarelui, zeitate supremă în Regatul Vechi. (n.a.)

Baurged adusese o piatră verde-azurie, prin care lumina străbătea ușor. Locuitorii din Ta-Chemt n-o cunoșteau, deoarece asemenea pietre se găseau numai la sud de marele fluviu, în Țara Stepelor Azurii, la care soseai după trei luni de drum. Baurged i-o oferise zeului Thot, ca dovadă că ajunsese la marginea lumii. Acum, Iahmos o găsise pe soclul statuii și o luase.

Nu putuse citi povestea întregii călătorii, fiindcă, în momentul când ajunsese la descrierea unor grădini submarine fermecate, descoperite de călătorii care plutiseră pe Apele de Azur, i se stinsese opaițul. Jefuitorul izbutise cu greu să iasă din subterane. Luase cu el numai piatra cea minunată, adusă din țări îndepărtate.

La lumina zilei, piatra părea și mai frumoasă. Iahmos nu se mai despărțise de ea, dar piatra nu-i adusese noroc.

Pandion avea de străbătut cale lungă până în patrie, și Iahmos nădăjduia că această piatră, cu care Baurged izbutise să se întoarcă din depărtări ca acelea, îi va ajuta și elinului.

— Și până atunci nu știuseși nimic despre această călătorie? îl întrebă Pandion.

— Nu, ea a rămas ascunsă fiilor Ta-Chemt-ului, îi răspunse Iahmos. Puntul îl cunoaștem de mult; corăbiile Ta-Chemt-ului au făcut multe călătorii acolo, dar ținuturile din sudul îndepărtat sunt încă, pentru noi, Țara misterioasă a Duhurilor.

— Bine, dar se poate să nu mai fi încercat și alții? Și nimeni n-a mai fost în stare, ca tine, să descifreze acele inscripții străvechi și să vorbească despre ele? stărui Pandion.

Iahmos rămase îngândurat; nu știa ce să-i răspundă.

— Cârmuitorii ținuturilor de la miazăzi au făcut multe călătorii până în adâncul ținuturilor de acolo, dar n-au lăsat alte însemnări. Au înșirat, în slove, doar bogățiile pe care le-au jefuit pentru faraon: fildeș, aur și pești. Căile însă au rămas necunoscute și nimeni n-a încercat să treacă

pe mare dincolo de Punt. Prea mari sunt primejdiile, iar țara nu mai are oameni viteji ca acei din vechime.

— Dar de ce n-a citit nimeni inscripțiile? stăruia mereu Pandion.

— Nu știu… nu pot să-ți spun, mărturisi egipteanul.

Într-adevăr, Iahmos nu putea să știe că preoții, care treceau în ochii oamenilor Țării Negre drept mari învățați, păzitori ai tainelor străvechi, nu mai aveau de mult aceste însușiri. Știința degenerase în rituri religioase și în formule magice; papirusurile care păstrau înțelepciunea veacurilor de demult pieriseră, mistuite de veacuri, în morminte. Templele erau părăsite și ruinate și nimeni nu se interesa de istoria oglindită în nenumăratele inscripții săpate în trainica piatră. Iahmos era străin de adevărul că aceasta era soarta de neînlăturat a științelor care se rup de forțele dătătoare de viață ale poporului și se închid într-un cerc îngust de inițiați…

Zorile se apropiau. Pandion se despărți, cu inima grea, de nefericitul și deznădăjduitul egiptean. Voia să ia numai pumnalul, iar piatra să i-o lase.

— Cum, tot nu înțelegi că nu mai am nevoie de nimic? îl întrebă Iahmos. Și vrei să lași minunea asta de piatră aici, în senă, în groapa asta murdară?

Pandion luă pumnalul în dinți, strânse piatra în mână și se târî, cât putu mai repede, spre cușca lui, ferindu-se cu grijă de lumina lunii.

Zăcu așa, treaz, până spre ziuă. Obrajii îi ardeau, trupul îi tremura. Se gândea că soarta lui făcea, acum, o mare cotitură, că poate i se apropie sfârșitul zilelor dureroase, pustii, deznădăjduite și chinuitoare.

Gaura care slujea de intrare în cușcă însemna pe zid o pată cenușie; întunericul opac din bârlogul sărăcăcios se mai risipise. Pandion ridică pumnalul în lumina difuză. Lama era lată, de bronz negru[74] cu o nervură la mijloc și

[74] Bronz negru - aliaj extraordinar de dur, aramă și un metal rar. Metalurgii din vechime știau să facă aliaje foarte dure, amestecând bronzul cu zinc, cu cadmiu sau cu alte metale. (n.a.)

bine ascuțită. Pe mânerul masiv, bătut în azem, era sculptată o leoaică cu trupul încordat - simbol al fioroasei zeițe Sehmet[75]. Pandion săpă cu pumnalul o groapă mică într-un colț, sub perete, și ascunse acolo darul primit. Atunci își aduse aminte de piatră; o găsi în paie, pe dibuite, și se apropie iarăși de ieșire, s-o vadă mai bine.

Piatra turtită, cu marginile rotunjite, tare, foarte curată și foarte străvezie, nu mai mare decât un vârf de suliță, în lumina tristă și scăzută a zorilor, părea de azur brumat.

Pandion o așeză pe palmă și scoase mâna din cușcă. În aceeași clipă, soarele care răsărea își revărsă razele asupra ei. Piatra străluci puternic, iar culoarea, verde-azurie, izbucni surprinzător de vie, de luminoasă și adâncă, cu o nuanță caldă, ca a vinului auriu și transparent! Fața pietrei, netedă ca oglinda, fusese șlefuită pesemne.

Strălucirea ei îi aduse aminte lui Pandion de ceva drag inimii sale și îi încălzi sufletul împovărat. Marea... Într-adevăr, așa arată marea departe de țărm, la ceasul când soarele e sus pe albastrul cerului fără nori. Natur-ae, piatră divină - așa o numise nefericitul Iahmos!

Neasemuita izbucnire de lumină a cristalului, în dimineața aceea lipsită de bucurii, îi păru tânărului elin ca un semn prevestitor de noroc.

Da, neprețuite erau aceste daruri! Un pumnal și o nestemată cum nu s-a mai văzut! Pandion era acum încredințat că piatra îl va ajuta să se întoarcă la mare - la marea care nu-l va trăda, care îi va reda libertatea și patria. Își cufundă privirea în adâncul ei străveziu, din care se ridicau valuri ca acelea de pe țărmurile patriei...

Toba răpăi înăbușit și amenințător deasupra cuștilor din șenă: suna deșteptarea!

---

[75] Zeița *Sekhmet* a fost inițial zeița luptătoare a Egiptului de Sus. Ea este descrisă ca având trăsături de leu, cel mai crud prădător cunoscut de către egipteni. Se spunea că respirația ei a creat deșertul. Ea a fost văzută ca protectoare a faraonului, ea fiind cea care îl ghida în război. Sekhmet, „*Cea puternică*”, reprezentând aspectul puterii zeității feminine. Soția lui Ptah, mama lui Nefertem, fica lui Ra, era respirația de foc a Ochiului lui Ra. Unii faraoni din perioada dinastică timpurie erau considerați a fi concepuți de Sekhmet. Mitologia tebană o asimilează laturii agresive a zeiței Mut. (n.hy.)

Pandion se hotărî să nu se despartă de piatra cea minunată, să nu lase acest simbol al mării slobode în pământul prăfuit din șenă, și să-l păstreze la el, toată viața!

După mai multe încercări neizbutite, descoperi, în sfârșit, un mijloc: ascunse bine piatra în centură, apoi îngropă repede pumnalul. Era cât pe aci să întârzie de la masa de dimineață.

Pe drum, și mai târziu, în timp ce lucra în grădină, îl urmări din ochi pe Cavi. Etruscul le spunea, scurt, câte un cuvânt, când unuia, când altuia din conducătorii aleși de oamenii din șenă. Pandion îi cunoștea. Unul după altul, aceștia alergau și transmiteau și altora ce le spusese el.

Elinul prinse un moment potrivit și se apropie de Cavi. Omul cioplea un bloc de piatră. Fără să-și ridice capul, îi spuse repede și cu glas înăbușit, pe nerăsuflate:

— Astă-seară, înainte de răsăritul lunii, în trecătoarea din margine, lângă zidul dinspre miazănoapte…

Pandion se întoarse la munca lui. Mai târziu, în drum spre șenă, îi împărtăși și lui Chidogo porunca etruscului.

Își petrecu toată seara în așteptare. De mult nu-și mai simțise sufletul atât de avântat, de mult nu mai fusese atât de hotărât să lupte!

Îndată ce șena se liniști și războinicii de pe ziduri ațipiră, Chidogo se ivi în umbra cuștii lui Pandion.

Se târâră apoi împreună spre zid, strecurându-se printre cocioabe. Ajunseră la zidul dinspre miazăzi și intrară în trecătoare. Întunericul era negru ca păcura.

Războinicii se arătau rar pe creasta acestui zid: le venea mai ușor să supravegheze ce se petrece jos, uitându-se prin golurile dintre cuști, sau de pe zidul de la apus, sau de pe cel de la răsărit. Așadar oamenii puteau nădăjdui că paza de sus n-o să audă un schimb de vorbe șoptite jos, cu glas scăzut.

În trecătoare erau culcați, pe două rânduiri, cap la cap și atingând pereții cu picioarele, nu mai puțin de șaizeci de robi. Printre ei erau și Cavi și Remd.

Cel mai în vârstă dintre etrusci îi chemă la el, în șoaptă, pe Pandion și pe Chidogo.

Tânărul elin puse, pe dibuite, pumnalul în mâna etruscului. Omul simți răceala metalului. După o clipă de nedumerire, înțelese și strânse repede mâna: se tăie, dar apucă arma cu lăcomie, mulțumind pe șoptite.

Chinuit de dorul unei arme, încercatul luptător era fericit. Își dădea seama că, cedându-i neprețuitul pumnal, tânărul elin îi recunoștea superioritatea alegându-l, astfel, conducător.

Fără să-l mai întrebe pe Pandion de unde își făcuse rost de pumnal, Cavi începu să vorbească. Făcea, pauze lungi, pentru ca toți cei din apropiere să-i poată repeta spusele și, în felul acesta, ele să ajungă până la cei de la margini. Sfatul conducătorilor începu. Era vorba de viața și de libertatea celor cinci sute de oameni închiși în șenă.

Cavi le spunea că răscoala trebuia să izbucnească imediat, altfel nu le mai rămânea nicio nădejde, ba chiar puteau ajunge și mai rău, dacă stăpânii i-ar risipi ca mai înainte la alte munci, departe unii de alții.

— Puterile ni se irosesc în munca grea la care ne silesc asupritorii. Zi după zi ne pierdem sănătatea, adică ne pierdem puterea, singura noastră chezășie de izbândă. Dacă vom muri în lupta la care pornim bucuroși acum, moartea va fi o cinste pentru noi, și de o mie de ori mai ușoară decât moartea sub biciul cumplit!

Un murmur de încuviințare se ridică în beznă de-a lungul șirurilor de ascultători.

— Da, răscoala nu poate fi amânată, - urmă Cavi, - dar mai întâi trebuie să găsim drumul pe unde să ieșim din țara asta blestemată. Chiar dacă am sparge zăvoarele la alte două sau trei șene și chiar dacă am avea arme, tot n-am fi destul de tari, tot n-am putea ține piept multă vreme. De când cu marea răscoală a robilor[76], stăpânitorii țin

[76] În secolul al XII-lea î.e.n. Acțiunea acestui roman se petrece aproximativ cu două secole mai târziu. (n.t.)

șenele izolate unele de altele: n-avem legături cu celelalte, n-avem cum să răsculăm deodată toată mulțimea de robi. Suntem chiar în capitală, aici e oaste multă, oaste este și în țară, și n-o să putem trece luptând peste tot. Arcașii din Aigyptos sunt necruțători, noi n-o să avem decât puține arcuri și, oricum, nu știm toți cum să le mânuim. Așa că trebuie să chibzuim dacă putem străbate deșertul spre răsărit ori spre apus. Deșertul e aproape, dacă ieșim de aici, dăm foarte curând de el. Altfel, cred că ar trebui să renunțăm, pentru că ne-am pierde zadarnic puterile și am muri în chinuri. Prin urmare să pornească la luptă cu slabă izbândă, numai cei hotărâți să înfrunte o moarte aproape sigură. În ceea ce mă privește, eu încerc.

După ce vorbi așa, etruscul tăcu. Printre robi se stârni un murmur de șoapte însuflețite.

Vorbele lui Cavi, repetate de la un capăt la altul, le treziseră la început spiritul de luptă. Acum însă, îndrăzneții conducători stăteau în cumpănă, încrederea în izbândă se risipea ca o umbră. Chiar și cei mai curajoși șovăiau. Era beznă. În întunericul adânc pluteau șoapte și vorbe abia îngânate în diferite limbi.

Amu, un semit bărbos, de felul lui din ținuturile care se întind dincolo de Apele de Azur, veni târâș în mijlocul grupului unde stăteau culcați cei patru prieteni. Mulți dintre robi erau de același sânge cu el.

— Cer să pornim îndată răscoala. Chiar dacă o fi să ne înghită moartea, tot trebuie să încercăm a ne răzbuna pe blestemații din țara aceasta blestemată! Pilda noastră va fi urmată și de alții. Ta-Chemt-ul trăiește de mult în pace. Arta fioroasă cu care ne asuprește a stins în milioane de robi voința de a lupta. Să le-o aprindem noi!

— Gândești frumos și ești viteaz, îl întrerupse etruscul. Dar ce-o să le spui oamenilor pe care îi conduci?

— O să le spun același lucru! răspunse semitul cu aprindere.

— Și ești sigur că ei or să te urmeze? șopti etruscul. Adevărul e greu de spus… iar minciuna n-are niciun rost. Oamenii își dau bine seama unde stă adevărul. Pentru ei, adevărul e ceea ce are fiecare în inima lui.

Semitul nu răspunse. În clipa aceea, libianul Ahmi se strecură mlădios printre oamenii culcați. Pandion știa că acest sclav tânăr, prins într-o bătălie la Coarnele Pământului, se trăgea dintr-un neam nobil. Libianul îi încredință că aproape de mormintele celor mai vechi regi ai Ta-Chemt-ului, pe lângă orașele Tenis și Abidos, trecea, spre sud-vest, drumul către Uahet-Uer, o mare oază din deșert. Acest drum era o cărare slab păzită și de-a lungul ei se înșirau puțuri bune, cu apă din belșug. Așa că, spunea el, - oamenii să intre în deșert dincolo de templul alb Zeșer-Zeșeru și să se îndrepte spre nord-vest, apoi, la o sută douăzeci de mii de coți de fluviu, să taie drumul. Libianul se oferea să le fie călăuză până la cărare, și chiar mai departe. Oaza avea ostași puțini, așa că răsculații ar putea s-o ocupe ușor. Mai departe, numai la douăzeci și cinci de mii de coți, în deșert, se afla a doua oază mare, Pașt, care se întindea ca o fâșie spre vest. Venea apoi oaza Mut de la care pornea până la dealurile Șarpelui Mort o potecă tot așa, cu puțuri, iar de acolo se deschidea alt drum, spire miazăzi. Drumul acesta ducea în țara negrilor, pe care libianul mărturisea că n-o cunoaște.

— Și eu știu drumul, - se amestecă în vorba Chidogo, - l-am străbătut în anul blestemat când am căzut în robie.

— În oaze sunt foarte multe curmale. Am putea să facem popasuri. Forturi nu sunt de loc. Ca să ajungem mai repede la Șarpele Mort, putem lua cu noi și vite de povară. Dincolo de Lacul Sărat se găsește apă în multe locuri, apropiate unul de altul.

Planul libianului, care părea ușor de îndeplinit, a fost primit de toți. Dar Cavi, mai prudent, îl întrebă:

— Ești sigur că de la malul râului până la puțuri sunt numai o sută douăzeci de mii de coți? Mă tem că drumul e mai lung…

— Poate să fie și ceva mai lung, - îi răspunse libianul fără să se tulbure. Dar un om voinic poate să-l străbată și fără să bea apă, numai să nu pornească după miezul nopții, iar după ce a pornit, să nu se oprească la odihnă. În deșert, omul nu poate trăi fără apă mai mult de o zi și o noapte și, afară de asta, după amiază nu se poate merge.

Un asiatic, un heriuș, propuse să năvălească toți, de pe drumul care duce la portul Sun, de-a dreptul asupra cetății. Dar oricât de ispititor ar fi fost pentru robi - cei mai mulți asiatici și neamuri Amu - să încerce a răzbi deodată spre răsărit, planul le păru tuturor cu neputință de realizat.

Propunerea libianului era mult mai bună, dar se iscă neînțelegere între negri și asiatici: pe cei din urmă, drumul spre sud-vest îi ducea și mai departe încă de patria lor, în schimb era îmbietor pentru negri și pentru libieni. Libienii nădăjduiau să răzbată la nord de oaza Mut, iar de acolo să treacă în țara lor, în partea care nu era supusă oștilor Ta-Chemt-ului. Pandion și cei doi etrusci doreau să meargă cu ei.

Dar pe toți îi împăcă un nubian în vârstă, care le spuse că știa el, spre sud, un drum care ocolea cetățile Țării Negre, trecând apoi prin stepele țării Nub spre Apele de Azur.

Secera subțire a lunii, se înălțase peste terasele dealurilor pustii, și robii porniți pe răscoală își pregăteau încă planul lor de fugă. Discutau acum amănuntele răscoalei, împărțind roluri fiecărui grup și numindu-și conducătorii.

Hotărâră să înceapă răscoala peste două nopți, îndată ce s-o face întuneric beznă.

Apoi cei șaizeci de oameni se împrăștiară târâș, fără zgomot, prin toate colțurile șenei. Pe cerul luminat de luna

abia înălțată, se profilau, întregi, siluetele paznicilor de pe ziduri. Plini de dispreț pentru cei care dormeau jos, în groapa adâncă, nici nu bănuiau ce se petrece acolo.

Toată ziua următoare, toată noaptea acelei zile și încă o zi, robii se pregătiră cu băgare de seamă, ca să nu fie descoperiți. De frica trădătorilor, conducătorii luau hotărâri numai cu oamenii pe care îi cunoșteau bine, socotind că și ceilalți se vor alătura mulțimii de răsculați, după ce vor măcelări paznicii. Sosi și noaptea răscoalei. Grupuri mici de oameni se adunau, fără zgomot, în întuneric: unul lângă zidul de la nord, altul lângă cel de la apus și al treilea lângă cel de la sud. În partea de răsărit, lângă zidul dinăuntru, se adunară două grupuri.

Mișcările oamenilor fuseseră atât de repezi, încât, în clipa, când Cavi lovi cu o piatră într-un urcior gol - semnalul de atac - robii se și aburcaseră, piramide omenești, unul peste altul. Șaptezeci de trupuri alcătuiau un urcuș, o punte vie rezemată de zidul drept. Erau cinci punți de acestea. Înfierbântați de apropierea luptei, oamenii alergau în toate părțile și urcau pe ele, căutând să ajungă la ziduri.

Cavi, Pandion, Remd și Chidogo ajunseră printre cei dintâi pe zidul dinăuntru. Într-o clipă, fără să stea la gânduri, tânărul elin se aruncă în beznă, urmat de zeci de oameni care alergau și săreau după el.

Doborî un războinic care ieșise din încăperea gărzii, îi sări în spinare, îi prinse capul și i-l răsuci spre spate. Vertebrele gâtului trosniră ușor și cedară: trupul rămase moale în brațele lui Pandion. Împrejur, în întuneric, mormăind înăbușit, robii îi căutau pe odioșii dușmani și săreau asupra lor. Se repezeau furioși, cu mâinile goale, deși războinicii erau înarmați. Cel atacat nici n-avea când să primească lupta cu unul, deoarece alții năvăleau asupră-i dintr-o parte și de la spate. Fără arme, dar, înarmați cu furia deznădejdii, robii își înfigeau dinții în mâinile care țineau arme și își vârau degetele în ochii dușmanilor.

Arme, arme cu orice preț! Acesta era singurul lor gând. Cei care izbuteau să smulgă o suliță sau un cuțit, simțindu-și mâinile întărite de o putere dătătoare de moarte, se repezeau și mai mânioși asupra dușmanilor. Pandion ucisese unul, îi luase spada și acum tăia în dreapta și în stânga. Chidogo mânui a o prăjină mare, din cele pe care robii înșirau hârdaiele când cărau apă.

Cavi sări de pe seara vie drept peste cei patru războinici care făceau de strajă la ușa dinăuntru. Uluiți, egiptenii nu opuseră decât o slabă împotrivire, striviți într-o clipă de grămada de oameni care se prăbuși în tăcere și în întuneric, peste capetele lor.

Cu un strigăt de biruință, Cavi trase zăvorul masiv și mulțimea de robi eliberați umplu imediat tot locul gol dintre ziduri. Unii năvăliră în casa mai-marelui șenei, ucigând pe războinicii care, schimbați din gardă, se odihneau.

Sus, pe ziduri, încăierarea fu și mai crâncenă. Cei nouă paznici de acolo îi văzuseră din timp pe atacatori. Săgețile porniră șuierând. În tăcerea nopții se auzeau gemetele răniților și zgomotul trupurilor prăbușite.

Dar cei nouă nu putură să se împotrivească mult, deoarece o sută de robi furioși se năpustiră de-a dreptul asupra sulițelor întinse. Unii căzură peste paznici și se rostogoliră de pe zid împreună cu ei.

În acest timp, răfuiala cu paznicii și cu slujitorii se sfârși. Oamenii găsiră la comandantul gărzii cheile de la poarta cea mare. Scrâșnetul aspru al balamalelor ruginite răsună în liniștea nopții ca un strigăt de biruință.

Sulițele, scuturile, cuțitele, arcurile - toate armele, până la cea din urmă săgeată - fuseseră luate de la cei căzuți. Robii care apucaseră arme trecură în fruntea coloanei, apoi se îndreptară cu toții, în grabă și în tăcere, spre fluviu. Dar când dădură de așezări omenești, se porniră pe jaf și pe omor, luară tot ce găsiră și zeci de locuitori își pierdură viața. Sclavii răsculați căutau arme și mâncare.

Fără străşnicia conducătorilor, ar fi dat foc la toate casele. Însă Cavi se temea că mişcarea va alarma prea curând garnizoana din capitală.

În sfârşit, începură să treacă fluviul, folosind toate bărcile, şlepurile şi plutele pe care le găsiră pe mal. Câţiva căzură în apă, sfârtecaţi pe loc de crocodilii uriaşi, paznicii fluviului.

Nu trecuseră nici două ore de la izbucnirea răscoalei, şi grupul din frunte se şi apropia de porţile unei şene aşezate de cealaltă parte a fluviului, pe drumul către templul Zeşer-Zeşeru.

Cavi, Pandion şi doi libieni se apropiară de-a dreptul de poartă şi bătură; alţi robi - vreo sută - se adunară lângă zid, în jurul lor.

— Cine sunteţi şi ce vreţi? se auzi, de sus, glasul paznicului.

Un libian, care cunoştea limba, ceru să vină mai-marele şenei întrucât aveau să-i dea o scrisoare din partea înaltului conducător al lucrărilor.

Se auzi cum se sfătuiau câţiva dincolo de poartă, se zăriră făclii aprinse. Prin poarta deschisă, răsculaţii văzură, între ziduri, o curte la fel cu aceea pe care abia o părăsiseră. Comandantul gărzii ieşi dintr-un pâlc de războinici şi ceru scrisoarea. Ca fulgerul, Cavi se repezi şi, urlând, îi înfipse în piept pumnalul lui Iahmos, în timp ce Pandion şi libienii săreau asupra războinicilor. Robii înarmaţi care stăteau gata de luptă sub ziduri, auzind larma, năvăliră în incintă cu chiote înspăimântătoare. Făcliile se stinseră. În întunericul adânc se contopeau gemete, urlete şi strigăte de luptă. Pandion izbuti să-i răpună repede pe cei doi războinici care păzeau poarta interioară. O deschise larg şi trimise cu strigăte puternice în şena trezită de zgomot înflăcărata chemare la răscoală. Robi de felurite neamuri alergau prin curte, uluiţi, strigându-şi fraţii. Vuietul, la început ca de albine îndârjite, crescu schimbându-se într-un urlet puternic. Războinicii de

pe ziduri alergau de colo până colo; le era frică să coboare și doar strigau, blestemând, furioși și aruncând, la întâmplare, câte o săgeată în întuneric. De jos, din curte, săgețile și sulițele bine mânuite îi uciseră pe războinicii de pe zid și lupta se potoli. A doua șenă era și ea eliberată.

Învălmășiți și amețiți de bucuria libertății, oamenii se revărsau grămadă pe poartă și se împrăștiau în toate părțile, fără să mai asculte de conducători. Curând se auziră dinspre așezări urlete deznădăjduite și în bezna nopții se aprinseră pete roșii: izbucneau incendii. Cavi îi sfătui pe ceilalți conducători să-și adune cât mai repede oamenii care înțelegeau că trebuie să fie disciplinați. Etruscul îngândurat își ciupea barba. În ochii lui ațintiți spre apus se reflectau, jucăușe, luminițele roșii și pâlpâitoare ale focurilor.

Se gândea că, poate, greșiseră; robii din cea de a doua senă ar fi trebuit să fie mai întâi pregătiți și numai după aceea eliberați. Răsculaților li se spusese că trebuiau să lupte laolaltă pentru un anumit scop, pe când cei oare li se alăturau acum erau nepregătiți, făcând fiecare cum îl tăia capul. O mulțime ca aceea, amețită de bucuria că se își răzbuna și, în același timp, își căpăta și libertatea, nu putea să le fie de folos răsculaților, ci mai curând putea să le strice.

Așa se și întâmplă. Mulți din robii din prima șena se porniră și ei pe jafuri și distrugeri. Afară de asta, în loc să se folosească fiecare clipă, se pierdea timpul.

Cu rândurile simțitor rărite, coloana se îndreptă spre a treia șenă, la opt mii de coți de a doua, chiar alături de templul Zeșer-Zeșeru.

Nu mai era când să schimbe planul răscoalei, deși Cavi prevedea greutăți mari. Într-adevăr, pe măsură ce se apropiau de șenă, etruscul vedea războinici înșirați pe ziduri și-i auzea strigând: „Aatu, aatu!”[77] Curând începură

[77] *Aatu* - răsculați. (n.a.)

să șuiere săgeți: egiptenii întâmpinau coloana de la distanță.

Răsculații se opriră să-și întocmească planul de atac. Pregătită de apărare, șena era o fortăreață puternic întărită, care nu putea fi cucerită ușor. Răsculații făcură o gălăgie de iad, pentru ca robii dinăuntru să se trezească și să sară asupra paznicilor. Însă robii întârziau: nu îndrăzneau, ori nu se pricepeau cum să atace straja de pe ziduri.

Cavi striga răgușit la conducători, căutând să-i convingă că atacul trebuia să înceteze. Dar nu reușea. Biruința, până acum câștigată ușor, îi înflăcărase. Li se părea că erau în stare să elibereze toți robii din Ta-Chemt și să ocupe țara.

Deodată, libianul Ahmi strigă sfâșietor. Sute de capete se întoarseră spre el și oamenii îl văzură dând din mâini și arătând spre apă. De pe malul care se ridica în trepte până la stânci, se vedea, la mare depărtare, fluviul cu mulțimea de cheiuri ale capitalei. Acolo, jucau peste tot nenumărate scântei de făclii, formând laolaltă ca o fâșie de lumină difuză și tremurătoare. Multe lumini de acelea ajunseseră până la mijlocul fluviului și se îndreptau acum spre două puncte de pe malul pe care se aflau răsculații.

Nu mai încăpea îndoială: grupe mari de războinici treceau fluviul și se grăbeau să înconjure locul unde bântuiau incendiile și unde se găseau răsculații.

Robii forfoteau pe mal. Încă tot nu aveau un plan de atac. Unii încercau să se apropie de dușmani mergând pe fundul canalului de irigație, alții trăgeau fără niciun rost cu arcurile, risipindu-și prețioasele săgeți.

Cavi cercetă în întuneric, cu privirea, grămada de oameni. Deși nu se vedea bine, își dădu totuși seama că abia vreo trei sute din ei ar fi fost în stare să lupte, că dintre aceștia nici jumătate n-aveau cuțite ori sulițe și că arcuri n-aveau cu totul decât vreo treizeci. Și se gândi că, peste puțin, necruțătorii arcași ai Țării Negre, sute și sute,

vor revărsa de departe, peste robi, o ploaie de săgeți lungi, iar alte sute și sute de războinici iscusiți vor încercui mulțimea care abia dăduse de gustul libertății!

Cu ochii scânteind de mânie, Ahmi striga că era miezul nopții și că, dacă nu se hotărau acum, n-or să mai poată pleca.

Libianul, Cavi și Pandion au trebuit să-și piardă multe clipe prețioase până să-i facă pe oameni să înțeleagă, înflăcărați și însetați de luptă cum erau, că ar fi zadarnic să încerce a se împotrivi ostașilor din capitală. Conducătorii stăruiau să plece toată lumea în deșert, fără întârziere. Iar cei care, dornici să caute arme, să se răzbune ori să jefuiască, n-ar vrea să meargă - să fie lăsați, la urma urmei, în voia soartei. Atunci robii se despărțiră: cei care nu voiau să plece mai departe o luară la vale, de-a lungul fluviului, spre moșia bogată a unui demnitar, atrași de zgomotul și de făcliile care-și jucau luminile acolo, iar ceilalți, peste două sute, se îndreptară spre deșert.

Curând mulțimea de oameni pătrunse, unduind ca un șarpe lung, în trecătoarea adâncă dintre coastele stâncilor, încă încinse de dogoarea zilei trecute și porni peste șes. O câmpie nesfârșită, plină de nisip și de pietriș, se întindea înaintea lor. Pandion se uită pentru ultima oară îndărăt, la fluviul uriaș care sclipea domol în vale. Câte zile de suferință, de deznădejde, de speranță și de mânie petrecuse acolo; apele acelea line oglindeau durerea lui! Bucuria și recunoștința caldă față de tovarășii credincioși îi umpleau inima. Își întoarse triumfător fața de la țara robiei și grăbi pasul, și așa destul de iute.

Ceata de răsculați ajunsese la douăzeci de mii de coți departe de capătul văii, când libianul dădu semnalul de oprire. În urma coloanei, la răsărit, cerul începea să se lumineze.

Spre apus, în zarea încă plumburie, se profilau, șterse, liniile movilelor rotunde de nisip, unele înalte de câte o sută cincizeci de coți, împrăștiate în valuri domoale până la

orizontul posomorât. În zorile încă nedeslușite, aerul era neclintit; lătratul șacalilor și râsul hienelor se potoliseră.

— Ce vrei, tu, cel care ne-ai tot zorit? De ce ne-ai oprit? îl întrebă nerăbdător pe libian unul din coada coloanei.

Libianul arătă terasele nesfârșite și colinele de nisip, apoi își lămuri tovarășii: drumul cel mai greu abia acum începea. Mai departe, - le spuse, - colinele erau și mai înalte, ajungând până la trei sute de coți. Oamenii să se înșire doi câte doi și să meargă înainte, fără să țină seama de oboseală: care rămâne în urmă, nu mai ajunge la țintă. El va merge în fruntea lor, căutând drumul printre dealurile de nisip.

Oamenii se plânseră că, în focul luptei, mai niciunul nu avusese timp să bea apă, că, de pe acum chiar, mulți erau chinuiți de sete și că nu toți aveau veșminte, cârpe sau bucăți de stofă cu care să-și apere de soare capetele și umerii. Dar nu era nimic de făcut. Și lanțul de oameni, lung de două sute de coți, porni mai departe. Mergeau tăcuți, uitându-se cum li se înfundau picioarele în nisipul mișcător. Drumul șerpuia în cotituri dese, așa că perechile din capul coloanei o luau când la dreapta, când la stânga, ocolind dunele călătoare.

La răsărit se aprinse o largă fâșie de purpură.

Nisipul, ridicat pe linia colinelor în coame rotunjite ca secera ori ascuțite și crestate, era acum ca aurul. În lumina dimineții, deșertul îi păru lui Pandion o mare cu valuri înalte, încremenite în nemișcare, și cu povârnișuri netede, viu colorate în galben-portocaliu. Cu încetul, ațâțarea nervoasă din noaptea trecută scădea. Oamenii se linișteau. Libertatea, întinderea deșertului, aurul zorilor strălucind în depărtări, aveau o înrâurire binefăcătoare asupra acestor oameni chinuiți până atunci în robie. Bucuria înflorea în toate inimile, iar mânia, frica, durerea și deznădejdea se risipeau.

Lumina se făcea tot mai vie, albastrul cerului se îndepărta tot mai mult în înaltul nesfârșit, soarele se înălța

treptat. Razele lui, care la început trimiteau mângâieri calde, frigeau acum ca focul. Înaintarea tărăgănată prin labirintul de trecători adânci, cu aer înăbușitor, dintre uriașele coline de nisip, era tot mai anevoioasă. Umbrele colinelor se făceau tot mai scurte. Din pricina mersului prin nisipul încins, îi dureau picioarele. Însă oamenii își vedeau de drum, fără să se oprească și fără să se uite în jurul lor: oricum, tot n-ar fi putut vedea altceva decât aceleași coline de nisip, toate la fel, repetându-se într-una, fără sfârșit.

Vremea trecea. Arșița și nisipul se contopeau într-un ocean de foc orbitor, înăbușitor și fierbinte, aidoma metalului topit.

Le venea greu, mai ales oamenilor din țările maritime de la nord, ca Pandion și cei doi etrusci.

Tânărul elin își simțea capul strâns ca într-un cerc de fier. Sângele îi zvâcnea năvalnic în tâmple și-i dădea dureri înspăimântătoare.

Era ca orb: în fața ochilor lui pluteau, curgeau ori se învârteau amețitor pete și linii în culori neînchipuit de vii, îmbinându-se fantastic. Furia neîmblânzită a soarelui prefăcea nisipul într-o mare de aur, topit în lumină.

Pandion aiura, treaz. Creierul lui, tulburat până la nebunie, era bântuit de vedenii. În mijlocul unor văpăi purpurii se mișcau statui egiptene colosale, care se înecau apoi în valurile unei mări violete. Marea se despica, făcând loc unor turme de vietăți ciudate, jumătate fiare, jumătate pasări, care, prăbușindu-se de pe malurile drepte de la înălțimi amețitoare, goneau apoi nu știu încotro. După aceea, faraonii de granit, stăpâni ai Țării Negre, se aliniau în ordine de bătaie și porneau asupra lui…

Clătinându-se, Pandion se freca la ochi, își trăgea palme peste obraji și se silea să vadă realitatea: coline de nisip încinse de căldură, desfășurate unele peste altele în lumina orbitoare, auriu-cenușie. Dar din nou vedea vârtejuri învolburate, roșii ca focul, și delirul greu îl cuprindea din

nou. Numai dorul pătimaș de libertate îl mai făcea să-și potrivească pasul după picioarele negre ale lui Chidogo, și mii de coline de nisip rămâneau îndărătul lui, într-acolo unde se afla Aigyptosul. Alte lanțuri de nisip, îngrămădite în coline înalte, se iviră înaintea, fugarilor. Între ele se deschideau pâlnii uriașe și netede, în fundul cărora se vedeau petice de pământ negru ca tăciunele.

De-a lungul lanțului de sclavi izbucneau, tot mai des, gemete răgușite și rugăminți. Ici și colo, oameni sleiți de puteri se prăbușeau în genunchi sau chiar cu fața în nisipul fierbinte, implorând tovarășii să le curme zilele. Dar oamenii își întorceau de la ei privirile posomorâte și mergeau înainte, iar glasurile celor căzuți rămâneau în urma coloanei stingându-se între movilele de nisip.

Nisipul, nisipul încins, monstruos în imensitatea lui necuprinsă, neclintit și sinistru, cotropise parcă tot universul cu marea lui de foc revărsată și înăbușitoare.

Deodată, printre flăcările aurii ale soarelui, sclipi în fața lor, departe, o dungă de argint. Libianul încercă să strige, să-și îmbărbăteze tovarășii, dar glasul abia i se auzea. Pe pânza ruginie și îndepărtată se deslușeau tot mai lămurit pete care trimiteau scântei albastre, orbitoare: erau fâșii de pământ acoperite cu sare cristalizată.

Acum, colinele de nisip erau mai mici și mai scunde; curând rămaseră numai grămăjoare întărite și bătătorite, pe care picioarele călcau cu ușurință, fără să se mai împotmolească în nisipul moale. Argila galbenă și tare, brăzdată de crăpături negre, părea o lespede netedă, ca lespezile de pe aleile din jurul palatului.

Soarele mai avea de urcat ca un lat de palmă până la nămiezi, când sclavii răsculați ajunseră la o terasă de piatră stratificată, negricioasă, dreaptă și nu prea înaltă de unde cotiră brusc la stânga, spre sud-vest.

Deodată, li se păru că văd, o gură de peșteră. Într-adevăr, în stâncă se deschidea, scobită la o mică distanță,

o intrare largă, în care se afla un puț vechi, un izvor cu apă rece și curată.

Ca să-i împiedice pe oamenii înnebuniți de sete să se încaiere, Cavi puse de pază, la gura intrării, pe cei mai puternici, lăsându-i pe cei istoviți să-și potolească ei întâi setea.

Soarele trecuse de mult de amiază și oamenii tot mai beau. Își umflau pântecele, se târau la umbra malului, dar imediat se întorceau din nou la apă.

Încetul cu încetul, își veneau în fire. Mai rezistenți, negrii începeau să vorbească între ei, se auzeau râsete scurte, certuri în glumă... Însă veselia nu se întorcea o dată cu înviorarea: prea mulți tovarăși credincioși pieriseră în labirintul munților de nisip, după ce abia porniseră, luptând cu bărbăție, pe drumul libertății. Și aceia înfruntaseră moartea, și aceia se înfrățiseră, în nestăvilit avânt, cu cei care izbutiseră acum să scape.

Pandion vedea cu mirare cât se schimbaseră robii cu care trăise atâta vreme în șenă; pecetea de mută nepăsare de pe chipurile lor obosite și supte dispăruse.

Ochii lor, până atunci tulburi și nepăsători, priveau cu atenție și cu vioiciune, trăsăturile aspre păreau parcă mai adâncite. Se simțeau oameni, nu sclavi. Pandion își aduse aminte: avusese dreptate înțeleptul Cavi, când îl mustrase că-și disprețuia tovarășii; lipsit de experiență, el nu-i putea înțelege și socotea înnăscută starea de adâncă deznădejde în care îi aruncase îndelungata lor captivitate.

Oamenii se înghesuiră între pereții trecătoarei, în petele mici de umbră salvatoare. Curând îi doborî somnul. De urmărire nu le era frică deocamdată: numai cei hotărâți să moară de dragul libertății ar fi putut încerca să treacă, ziua, prin iadul acela, prin marea aceea de nisip arzător.

Fugarii se odihniră până la asfințit. Picioarele lor, dezmorțite acum, călcau ușor. Puțina hrană, pe care cei mai voinici avuseseră înțelepciunea s-o poarte cu ei străbătând nisipurile, fusese împărțită cu grija între toți.

Până la izvorul următor era cale lungă. Libianul le spunea că aveau de mers toată noaptea, dar că în schimb, în zori, înainte de căldura cea mare, vor ajunge la apă. Dincolo de cele două puțuri se întindea încă un deșert cu dune de nisip - cel din urmă până la oaza cea mare. Din fericire, deșertul acela nu era mai întins decât cel străbătut, și dacă răsculații vor pleca înainte de a se însera, imediat ce soarele apune, vor putea să ajungă la oaza cea mare chiar înainte de a se lumina die ziuă. Iar acolo vor putea găsi și de mâncare, așa că hrana le va lipsi numai o zi și o noapte.

Toate acestea nu păreau prea înspăimântătoare pentru oamenii aceia, trecuți prin atâtea încercări. Gândul care le dădea aripi și-i înviora era, că, liberi acum, se îndepărtau tot mai mult de blestemata Țară Neagră și că, cu cât se îndepărtau, cu atât scădea și primejdia de a fi prinși.

Asfințitul se stingea. Peste văpaia lui de jeratic se cernea din văzduh cenușă, ca bruma. După ce mai băură, să se îndestuleze bine, fugarii porniră la drum.

Dogoarea apăsătoare scăzuse. Purtată pe aripa neagră a nopții, bezna mângâia și cuprindea, blândă, trupurile arse de focul deșertului.

Mergeau pe un șes întins, plin de pietriș colțuros, care rănea picioarele, dacă nu te uitai unde calci.

Spre miezul nopții coborâră într-o vale largă, acoperită toată cu bolovani de piatră sură. Aceste pietre ciudate, înalte de unu, doi și chiar de trei coți, erau risipite pretutindeni ca niște mingi aruncate de zeii nevăzuți. Oamenii nu mai mergeau înșirați, ci grămadă. Străbăteau acum valea de-a curmezișul, spre un deal care se vedea departe, drept în fața lor.

După ziua grea, în care suferința necruțătoare le luase parcă mințile, tăcerea nopții îi liniștea până în adâncul sufletului, limpezindu-le gândurile.

Lui Pandion i se părea că pustiul nemărginit se înălța până la cer, că stelele erau aproape de tot, aci, în văzduhul

străveziu, abia luminat. Luna răsări, așternând pe pământul întunecat vălul ei argintiu.

Robii ajunseră la poalele dealului. Povârnișul, acoperit cu lespezi de calcar dur, era lin. Roase și lustruite de nisipul mărunt mânat de vânt, lespezile răsfrângeau lumina lunii și coasta părea o scară de sticlă albastră.

Simțind sub picioare pietrele lucii și răcoroase, Pandion avea impresia că în curând va atinge bolta albastră a cerului.

Dar urcușul se sfârși, scara cu lumina ei rămase în urmă și începu coborâșul, lung și anevoios, în șesul care se așternea întunecat, ca o nesfârșită tipsie acoperită cu grăuncioare de nisip. La capăt, departe, se înălța un lanț de stânci crestate și povârnite, ca o îngrămădire de buturugi uriașe. Grămada de fugari se apropie de ele în zorii zilei și merse multă vreme prin labirintul de văgăuni înguste și adânci până când libianul-călăuză găsi izvorul. De pe stânci se vedea alt șir de munți de nisip - arc de cerc amenințător în jurul piscurilor care-i adăposteau acum pe fugari. Între clinurile trandafirii ale movilelor de nisip se întindeau umbre adânci, violete. Atât timp cât se aflau lângă apă, marea de nisip nu era chiar atât de înspăimântătoare.

Chidogo găsi un loc ferit de soare, la umbra unui cub uriaș de piatră, suspendat deasupra zidurilor de grezie stratificată, retezate la nord de o curmătură adâncă săpată de ape. Între piscuri era loc și umbră pentru toți. Acolo aveau să se adăpostească până la apusul soarelui.

Oamenii obosiți adormiră îndată. Acum nu mai aveau altceva de făcut decât să aștepte până când urgia din înălțimi va începe să se potolească, o dată cu declinul soarelui spre asfințit. Cerul, care noaptea li se păruse atât de apropiat, se îndepărtase din nou și, de acolo, imensitatea lui îi orbea și-i mistuia cu dogoarea, ca și cum ar fi vrut să se răzbune pe ei pentru clipele de răgaz pe care le avuseseră în timpul nopții. Vremea trecea, oceanul

arzător care-i despărțea de locurile lor de baștină, unde soarele nu nimicește tot ce e viu, își închise marginile în jurul lor. Oamenii adormiră liniștiți.

Deodată, Cavi se trezi în gemete ușoare. Ridică nedumerit capul și trase cu urechea. Se auzeau pârâituri puternice și, printre ele, din ce în ce mai tare, gemete prelungi și jalnice, pline de durere. Se mai treziră câțiva și se uitară înspăimântați împrejur, dar între stâncile fierbinți nu se simțea nicio mișcare. Toți fugarii erau în locul unde se culcaseră și dormeau sau ascultau. Cavi îl trezi pe Ahmi, care dormea adânc. Libianul se ridică în capul oaselor, căscă cu gura larg deschisă, apoi îi râse în obraz etruscului nedumerit și speriat.

— Strigă pietrele încinse, îl lămuri el. Asta înseamnă că dogoarea se potolește.

Într-adevăr, trosnetele pietrelor păreau strigăte deznădăjduite și fugarii erau neliniștiți. Libianul se urcă pe o stâncă, își acoperi ochii cu palmele, lăsând între ele o mică deschizătură, și se uită împrejur. Apoi își înștiință oamenii că vor putea să plece curând, să străbată cea din urmă bucată din drumul până la oază. Dar înainte de plecare, să bea apă.

Cu toate că soarele coborâse mult spre apus, munții de nisip își mai trimiteau încă dogoarea fierbinte. Ai fi crezut că oamenilor le va fi cu neputință să părăsească umbra și să se cufunde iarăși în marea de foc și de lumină. Dar ei se înșirară fără să crâcnească, doi câte doi, și plecară în urma libianului. Atât de puternică era în sufletele lor chemarea libertății.

Pandion alături de Chidogo, era acum al treilea după libianul Ahmi. Cu rezistența lui nesecată, cu blânda lui veselie, negrul îl îmbărbăta de multe ori, când se simțea slab și neputincios în fața cumplitei puteri a deșertului.

Și iarăși dogoarea dușmănoasă, iarăși deșert fioros, iarăși capete plecate…

Străbătuseră așa cam cincisprezece mii de coți, când Pandion îl văzu pe libianul-călăuză cuprins de o ușoară îngrijorare. Ahmi opri de două ori coloana, se urcă pe câte o creastă, cufundându-se până la genunchi în nisip, și cercetă zarea. Nu răspunse nimic celor care-l întrebau.

Colinele erau acum mai puțin înalte și Pandion, înviorat, îl întrebă dacă nu cumva marea de nisip era pe sfârșite.

— Mai avem cale lungă, mai este mult nisip! îi răspunse scurt și posomorât libianul, apoi privi spre nord-vest.

Uitându-se și ei într-acolo, Pandion și negrul Chidogo văzură pe cerul de foc un nor de ceață plumburie și mohorâtă, care stăvilea puterea titanică a soarelui și strălucirea văzduhului.

Deodată se auziră sunete limpezi și dulci, subțiri și armonioase, cu timbru fin, metalic. Ai fi zis că dincolo de colinele de nisip răsuna, din trâmbițe de argint, o melodie fermecătoare.

Sunetele se repetau tot mai puternic și tot mai des. Inimile oamenilor începură să bată și ele mai tare, biciuite de frica pe care le-o strecurau în subconștient acele sonorități argintii, venite ca din altă lume.

Libianul se opri; cu un strigăt sfâșietor se prăbuși în genunchi, își ridică brațele spre cer și începu să se închine zeilor, cerându-le ocrotire împotriva groaznicei primejdii. Înspăimântați, fugarii se înghesuiră în spațiul îngust dintre trei dealuri de nisip. Pandion se întoarse întrebător spre Chidogo - și rămase nedumerit: pielea ca de abanos a negrului se făcuse cenușie. Tânărul elin îl vedea pentru întâia oară speriat și nu știa că așa arăta paloarea la negri. Cavi îl apucă pe libian de umăr și, punându-l repede pe picioare, îl întrebă înciudat ce se întâmplase.

Ahmi își întoarse spre el fața îngrozită și acoperită cu broboane mari de sudoare.

— Cântă nisipul pustiului… cheamă vântul, și pe aripile vântului vine și moartea, zise libianul cu glasul stins. Se apropie furtuna de nisip…

Mulțimea se cufundă într-o tăcere apăsătoare. Liniștea nu era întreruptă decât de sunetele pe care le trimitea nisipul cântător.

Cavi tăcea nedumerit, fără să se poată gândi la nimic, iar cei care, știind despre ce era vorba, își dădeau seama de primejdia groaznică, tăceau și ei. Până la urmă, Ahmi își veni în fire:

— Înainte, cât mai repede, înainte! Văd un loc neted, fără nisip. Trebuie să ajungem acolo! Aici nu scăpăm de moarte, ne îngroapă nisipul pe toți, dar acolo… acolo poate să mai scăpăm câțiva…

Și o luă la goană. Speriați, oamenii porniră după el. Ceața plumburie se prefăcea într-o negură de aramă, învăluind cerul; crestele dealurilor de nisip începură să fumege sinistru, vântul arunca în fețele umflate valuri de nisip mărunt. Oamenii își simțeau răsuflarea tăiată, văzduhul parcă era plin de otravă clocotitoare. În cele din urmă, spațiul dintre colinele de nisip se lărgi și fugarii se treziră pe un petic de pământ pietros, negru și neted. Împrejur creștea tunetul și bubuitul vântului care venea năvalnic, din depărtări. Poala norului arămiu se întunecă pe dată, ca și cum ar fi tras cineva, peste cer, o perdea neagră. Iar sus rămase roșu închis; discul palid al soarelui dispăru în norul cumplit. Luându-se după cei mai încercați, fugarii își smulgeau în grabă centurile de pe șolduri și cârpele care le apărau capul și umerii, își înfășurau fața, apoi se lăsau pe piatra aspră și fierbinte, strâns lipiți unii de alții.

Pandion mai întârzie o clipă. Ceea ce vedea îi umplea inima de groază. Totul era acum în zbucium: pe pământ, pietrele cât pumnul se rostogoleau ca frunzele uscate alungate, toamna, de vânt. Din vârful dealurilor porneau spre fugari trâmbe de nisip - tentacule puternice, șerpuitoare. Valurile răscolite se aruncau vijelios și se revărsau împrejur, așa cum se revarsă apa împinsă de furtună pe malul ușor înclinat. Nisipul clocotitor năvăli

peste Pandion: tânărul se prăbuși greu și nu mai văzu nimic. Inima îi zvâcnea puternic, fiecare bătaie îi răspundea în creier; răsufla din ce în ce mai des, dar aerul îi răzbea cu greu în piept: părea că gâtlejul și nările îi erau căptușite cu ceva tare.

Vântul șuiera ascuțit sub larma năbușită pe care o făcea nisipul zburător: deșertul bubuia și urla. Amețit, Pandion lupta totuși să nu cadă în abisul spre care îl împingea uraganul uscat și înecăcios. Tușind cât putea, își libera gâtlejul și iarăși începea să respire, adânc. Dar aceste tresăriri de împotrivire erau tot mai rare și, în cele din urmă, tânărul căzu în nesimțire.

Tunetul furtunii, din ce în ce mai stăpânitor și mai cumplit, huruia pe deasupra deșertului ca un gigantic car de aramă. Pământul pietros se cutremura sub norii zburători de nisip și răspundea prin alte tunete - prelungi vibrații metalice. Firișoare de nisip încărcate cu electricitate se aprindeau în sclipiri albăstrii, și toată masa spulberată se rostogolea învălmășită, scânteind. Bieților oameni, uscați de aerul dogoritor și prăbușiți în nesimțire, li se părea că dintr-o clipă într-alta trebuie să se reverse ploaia, că apa proaspătă venea să-i scape de la moarte. Dar ploaia nu venea, ci urla, urla vijelia. Peste grămada întunecată de trupuri, nisipul se așternea din ce în ce mai gros, acoperind mișcările tot mai slabe, înăbușind gemetele tot mai rare…

Pandion deschise ochii și văzu capul lui Chidogo tăiat în negru pe pânza cerului înstelat. După cum află mai târziu, negrul avusese mare bătaie de cap până să-și aducă în simțiri prietenii, pe Pandion și pe cei doi etrusci.

Oamenii se mișcau în întuneric, dezgropând pe cei împotmoliți, ascultând tremurul plăpând de viață din piepturile celor în nesimțire și dându-i la o parte pe cei morți.

Libianul Ahmi și frații lui de același neam, deprinși cu deșertul, împreună cu câțiva negri, se întoarseră la izvorul dintre stânci. Chidogo rămase lângă Pandion: era prietenul lui și nu putea să-l lase așa, abia răsuflând.

În cele din urmă, cincizeci și cinci de oameni, ținându-se cu greu pe picioare, porniră, cu Chidogo în frunte, pe urmele celor plecați, sprijinindu-se unul de altul și dibuind drumul. Niciunul nu se gândea că în cazul când ar fi urmăriți, se duceau de voia lor în întâmpinarea urmăritorilor. Fiecare nu era stăpânit decât de un singur gând: să ajungă la apă. Gândul acesta le măcina voința de a mai lupta și le stingea orice năzuință. Dar în fierbințeala tulbure a minților încinse, alt gând nu-și mai găsea loc. Apa!... Asta era singura lor țintă!

Pandion pierduse cu desăvârșire noțiunea timpului. Uitase că nu se depărtaseră de izvor decât cu cel mult douăzeci de mii de coți, uitase tot, afară de nevoia de a se ține de umerii omului care mergea înaintea lui și de a călca, silnic, în același ritm cu ceilalți. Cam la jumătatea drumului, auziră înaintea lor glasuri care răsunau puternic: Ahmi și cei douăzeci și șapte de oameni plecați o dată cu el se grăbeau să le iasă în întâmpinare, purtând cu grijă cârpe ude și două vase vechi, pline cu apă, pe care le găsiseră lângă izvor.

Oamenii însă avură puterea să se stăpânească. Nu se repeziră să bea, ci îl trimiseră pe Ahmi la cei rămași pe locul catastrofei.

Drumul îndărăt la izvor era greu. Puterile scădeau cu fiecare pas, și totuși îi trimiseră mai departe pe cei care le aduceau apă și-și urmară în tăcere calea lor anevoioasă.

O ceață deasă și tremurătoare îi împiedica să vadă. Se poticneau, unii cădeau, dar îmbărbătați de ceilalți sprijiniți de cei mai zdraveni, mergeau înainte, fără să se oprească. Din cincizeci și cinci, câți erau, niciunul nu-și mai putea aduce aminte de când mergea așa. Pășeau cu toții aproape în neștire, picioarele li se mișcau încet și șovăitor. Totuși,

ajunseră la țintă. Apa îi aduse în simțiri, le împrospăta trupurile sleite, sângele, până atunci îngroșat, începu să circule ușor prin mușchii deshidratați și, în felul acesta, fugarii se simțiră din nou în putere.

Înviorați, își amintiră de pilda celorlalți, de datoria lor față de tovarăși și plecară fără întârziere îndărăt, ducând în întâmpinarea celor care se târau undeva, prin nisipuri, elixirul dătător de viață - apa - picurând din bucățile de pânză îmbibate. Ajutorul lor neprețuit ajunse tocmai la timp. Soarele răsărea. Acum, și cel din urmă grup din cei rămași în viață era înviorat. Oamenii se opriseră în mijlocul nisipurilor; deși sfătuiți, îndemnați și chiar amenințați, nu aveau putere să meargă mai departe. Dar cârpele ude le prelungiră puterile încă o oră, atât cât le trebuia ca să ajungă la puț.

Astfel se întoarseră la apă și ceilalți treizeci și unu de oameni. În totul, scăpaseră cu viață o sută paisprezece, adică mai puțin de jumătate din câți pătrunseseră în deșert cu două zile în urmă. Cei mai slabi pieriseră chiar de la început: apoi, cumplita catastrofă răpusese alți luptători, mulți din cei mai buni și mai puternici. Viitorul părea acum și mai nelămurit: statul pe loc silit îi făcea să-și piardă curajul. Putere să meargă mai departe nu mai aveau și nu mai aveau nici arme, deoarece le aruncaseră acolo unde îi prinseseră furtuna. Dacă ar fi avut hrană, s-ar fi refăcut, dar ultimele resturi fuseseră împărțite încă din seara trecută.

Cerul era limpede și soarele necruțător. Fără îndoială că toți cei rămași, între viață și moarte, pe locul catastrofei, nu mai trăiau.

Oamenii se adăpostiră tot în văgăuna dintre stânci, unde se adăpostiseră cu o zi înainte, vii și morți laolaltă. Ca și cu o zi înainte așteptau seara, nu numai ca să scadă dogoarea, dar mai ales fiindcă după seară venea noaptea, iar ei nădăjduiau că, pe răcoare, chiar și cei slabi vor fi în

stare să lupte cu deșertul care se întindea în calea lor spre patrie.

Zadarnică nădejde!

Într-adevăr, o dată cu căderea nopții fugarii plecară încet. Dar deodată auziră în depărtare răgete de măgari și lătrat de câini. Câteva clipe, li se trezi nădejdea că era vreo caravană de neguțători, ori ceata care însoțea vreun om de-al vistieriei, venit să strângă birul. Curând însă, văzură pe câmpie, în lumina îndoielnică a înserării, câțiva călăreți. Strigau *„Aatu! Aatu!”* Și strigătul bine cunoscut răsuna în văzduhul deșertului. Cu ce puteau fugarii să susțină lupta? Și la ce le-ar fi folosit să fugă mai departe sau să se ascundă? Câinii cei răi cu urechile ascuțite, deprinși să vâneze oameni, tot i-ar fi ajuns, tot i-ar fi prins! Câțiva se lăsară, istoviți, la pământ: nu mai aveau putere; alții alergau năuci printre bolovani, iar alții își smulgeau părul, deznădăjduiți. Un libian tânăr de tot gemea jalnic și plângea speriat, cu lacrimi mari. Amuii și heriușii rămăseseră cu capetele plecate și scrâșneau din dinți, iar câțiva, fără să-și dea seama ce făceau, o luară la fugă, dar câinii îi ajunseră din urmă.

Cei mai tari stăteau nemișcați, ca încremeniți, încordându-și mintea ca să găsească vreun mijloc de scăpare. Fără îndoială că războinicii Țării Negre avuseseră noroc: dăduseră de fugari tocmai în clipa când erau cu totul istoviți. Dacă ar fi avut măcar jumătate din puterea lor de mai înainte, cei mai mulți ar fi primit lupta, chiar inegală, hotărâți să moară, numai să nu cadă iarăși în robie. Acum însă, răsculații erau sfârșiți. Nu se împotriviră cu nimic războinicilor călări, care se apropiau de ei cu arcurile întinse. Lupta pentru libertate se sfârșise: erau mai fericiți acum cei care-și dormeau somnul de veci între armele împrăștiate…

Cu totul istoviți, fără nădejde că vor mai fi liberi vreodată, robii stăteau umiliți și nepăsători.

Curând, toți cei o sută paisprezece oameni se târau spre răsărit, sub loviturile de bici care cădeau peste ei ca ploaia. Mâinile le erau legate la spate, iar pe gâtul fiecăruia se încolăcea un lanț, care lega om de om în grupuri de câte zece. Câțiva războinici călări se îndreptară spre locul catastrofei, să vadă dacă mai era pe-acolo vreun rob în viață, deoarece fiecare om adus îndărăt intra în socoteală la răsplată.

Numai gândul urmăritorilor că vor fi răsplătiți pentru cei prinși, îi scăpă pe fugari de o moarte năprasnică. Pe drumul înspăimântător al întoarcerii nu pieri niciunul, deși se târau goi, legați, biciuiți și flămânzi. Caravana înainta încet, ocolind nisipurile.

Pandion călca anevoie. Nu îndrăznea să se uite la ceilalți și din tot ce se petrecea în jurul lui nu-l interesa nimic. Nici loviturile de bici nu-l scoteau din amorțeală. Drumul acesta care îl ducea înapoi în robie nu-i lăsă decât o singură amintire: clipa în care ajunseseră în Valea Nilului, nu departe de orașul Abidos. Comandantul grupului oprise caravana și căuta cheiul, lângă care trebuia să-i aștepte un șlep. Prizonierii se înghesuiseră la capătul coborâșului, în vale. Unii se așezaseră jos. Era de dimineață. Vântul aducea miros de apă proaspătă.

Deodată Pandion, care rămăsese în picioare, zări la marginea deșertului câteva floricele vesele, gingaș colorate în azuriu. Se legănau ușor pe tulpini, răspândind în jur mireasmă diafană. Pandion se gândi că libertatea pierdută îi trimitea acum acest din urmă dar.

Încercă să spună ceva, dar nu-i trecură dincolo de buzele crăpate și sângerate decât șoapte slabe și nedeslușite. De câte ori se oprea convoiul, Chidogo, prins în lanț cu alți robi, se uita atent și îngrijorat la prietenul lui. De data asta își încorda auzul, dar nu putu desluși decât un cuvânt:

— Azurii... și Pandion se cufundă iarăși în amorțeala lui.

Fugarii au fost scoși din lanțuri și îngrămădiți într-un șlep care îi duse undeva, aproape de capitală. Acolo, ca niște răsculați foarte primejdioși și foarte dârji, au fost aruncați într-o temniță, unde urmau să-și aștepte deportarea sigură în minele de aur.

Închisoarea era o groapă uriașă, săpată în pământ uscat și tare, căptușită cu cărămizi și acoperită cu un tavan făcut din câteva bolți în semicerc. În loc de ferestre avea, sus, patru deschizături înguste, în loc de ușă un chepeng oblic în tavan: pe acolo li se cobora apa și li se arunca hrana.

Semiîntunericul veșnic din groapă venea ca o binefacere pentru fugari: mulți aveau ochii inflamați de lumina ucigașă a pustiului și ar fi orbit cu toții, dacă ar mai fi rămas la soare.

Dar ce chin le era viața în groapa infectă și întunecoasă, după cele câteva zile de libertate! Captivii erau cu totul izolați. Ce gândeau și ce simțeau, nu interesa pe nimeni.

Dar cu toată starea lor desperată, îndată ce-și veniră în fire, cât de cât, după marșul cel nimicitor, începură din nou să creadă în ceva.

Cavi vorbea iarăși, și iarăși făcea, în felul lui obișnuit, cam brutal, propuneri pe care toți le înțelegeau cu ușurință. Râsul lui Chidogo răsună iarăși, ca mai înainte, laolaltă cu vorba răstită a libianului Ahmi. Numai Pandion, care simțea adânc spulberarea nădejdilor lui, își venea în fire mai încet.

De multe ori pipăia în centură piatra - darul cel neprețuit pe care-l primise de la Iahmos. I se părea însă un sacrilegiu să scoată lucrul acela neasemuit acolo, în groapa hidoasă și obscură. Și apoi, piatra îl trădase, nu-și dovedise puterile magice, nu-l ajutase să-și capete libertatea își să răzbească până la mare.

Totuși, într-o zi, scoase pe furiș cristalul albastru-verzui și-l privi în firul unei raze palide, care pătrundea printr-o crăpătură, dar nu ajungea până la podeaua gropii. Din prima clipă, cu limpezimea ei dătătoare de viață, piatra îi

deșteptă iarăși gândul și dorința de a trăi, de a lupta. Din tot ce avusese, nu mai avea nimic. Nici nu mai îndrăznea să se gândească la Tessa, ori să se mângâie cu vreo altă imagine din patrie. Nu mai avea decât piatra, care îl făcea să viseze la mare, la viața adevărată pe care o trăise cândva. De atunci o privea adeseori cu admirație, găsind în adâncul ei diafan o mângâiere fără care n-ar fi putut trăi.

Pandion și tovarășii lui zăcură în temniță nu mai mult de zece zile. Fără cercetări, fără judecată, soarta răsculaților fusese hotărâtă, acolo sus, de stăpâni.

Într-o zi, pe neașteptate, chepengul se ridică și o scară de lemn căzu prin deschizătură.

Trași sus, unde-i orbea lumina vie a zilei, robii au fost legați își înlănțuiți laolaltă, șase câte șase. După aceea au fost mânați la Nil și îmbarcați imediat pe un șlep mare, care porni pe fluviu împotriva curentului: erau trimiși la hotarul de miazăzi al Țării Negre, spre Porțile Sudului[78], de unde aveau să facă drumul fără întoarcere la sinistrele mine de aur din țara Nub[79].

La două săptămâni după ce fugarii schimbaseră temnița subpământeană cu temnița plutitoare, iată ce se petrecea la cinci sute de mii de coți mai sus, pe fluviu, la sud de capitala Ta-Chemt-ului, în palatul luxos al mai-marelui Porților Sudului de pe insula Neb.

Mai-marele Porților Sudului, Cabnefta, cel crud și autoritar, care era și cârmuitor al provinciei Neb, socotindu-se al doilea după faraon în Țara Neagră, chemă la el pe comandantul trupelor, pe mai-marele vânătorii și pe al conducătorilor de caravane din părțile sudului.

Îi primi pe terasa palatului și-i ospătă din belșug. Era de față și șeful scribilor. Trupeș și bine legat, răsturnat după pilda faraonilor într-un jilț înalt de abanos și fildeș, Cabnefta îi domina, îngâmfat, pe toți și zâmbea în sinea lui

---

78 *Porțile Sudului* - orașele Neb și Sevene, azi Siena și Assuan de pe insulele Elefantina și File. (n.a.)

79 *Nub* (aur, în limba egipteană) - nume comun al tuturor țărilor de la Nil, începând de la primele cataracte. Mai târziu Nubia. (n.a.)

văzând cum demnitarii schimbau între ei priviri nedumerite.

Palatul era zidit pe partea cea mai înaltă a insulei. De pe terasă se vedeau brațele fluviului larg deschise în jurul unui grup de temple de calcar alb și de granit roșu, iar pe maluri se înșirau palmieri înalți, al căror frunziș încingea ca o centură de pene întunecate, poalele malului de stimei prăpăstioase. Dinspre sud înainta zidul drept al platoului de granit, la a cărui margine de răsărit, era cea dintâi cataractă a Nilului. Acolo, valea largă și culturile revărsate se îngustau dintr-o dată și se curmau lângă pustiul întins al țării aurului, Nub. Mormintele strămoșilor celebri - stăpâni al Porților Sudului, exploratori neînfricați ai țării negrilor, începând chiar cu marele Hirhuf[80]- contemplau de pe terasele stâncilor, palatul.

Depărtarea se pierdea în negura cenușie a arșiței, dar pe insulă era răcoare; vântul de la nord se lupta cu căldura care năvălea dinspre sud și o împingea înapoi în stepele arse și pustii.

Mai-marele Porților Sudului privi îndelung în zare, spre mormintele strămoșilor, apoi porunci sclavului de față, cu un semn, să umple cupele. Cu aceasta, masa se termină. Oaspeții se ridicară urmându-l pe amfitrion în apartamentele dinăuntrul palatului. Ajunseră într-o încăpere pătrată, nu prea înaltă, orânduită cu gustul și cu eleganța timpurilor mărețe ale lui Memheperra[81]. Pereții albi și netezii aveau, jos, un chenar lat, albăstrui, împodobit cu ornamente complicate din linii albe, drepte. Spre tavan avea un chenar, însă îngust, din flori de lotus și figuri simbolice, albastre, verzi, negre și albe, pe fond de aur mat. Tavanul era conturat de un chenar din pătrățele negre și aurii, iar de-a curmezișul, era tăiat de patru grinzi paralele de lemn vopsite vișiniu închis, iar spațiile dintre

[80] *Hirhuf* - mai-marele provinciei Neb, a făcut călătorii în adâncul Africii sub dinastia a VI-a (între anii 2500-2400 î.e.n.). (n.a.)

[81] *Menheperra* - numele de rege al lui Tutmes al III-lea (1482 - 1450 î.e.n.), a fost un faraon din dinastia a 18-a a Egiptului antic, faraonul cuceritor. (n.hy.)

ele erau umplute cu desene colorate: pătrate roșii și albăstrii în eșicher, cu aplicații de spirale, aurii și de rozete albe.

Ușorii largi de cedru, netezi și lustruiți, aveau dungi înguste și negre, tăiate transversal de nenumărate liniuțe duble, albăstrii.

Un covor, câteva scaune de fildeș care se strângeau și se desfăceau după voie, cu blăni de leopard aruncate pe spătare, două jilțuri de abanos cu încrustații de aur, câteva cufere cu picioare, care serveau totodată și de măsuțe, alcătuiau toată mobila. Odaia era încăpătoare, luminoasă și bine aerisită.

Cabnefta se așeză încet într-un jilț. Profilul aspru i se contura deslușit pe peretele alb ca zăpada. Demnitarii își traseră scaunele mai aproape, numai șeful scribilor rămase în picioare lângă o măsuță înaltă de abanos, încrustată cu aur și cu fildeș.

Pe măsuță se vedea un sul de papirus, cu pecetea roșie și albă. La un semn dat de cârmuitorul Porților Sudului, scribul desfășură sulul și rămase nemișcat, într-o tăcere respectuoasă.

Comandantul oștilor, un bărbat slab și chel, făcu un semn cu ochiul către unul din conducătorii de caravane, puțintel la trup și scund, dându-i a înțelege că în clipa aceea urma să înceapă sfatul pentru care fuseseră chemați.

Într-adevăr, Calbnefta își plecă ușor capul și începu să vorbească:

— Înălțimea sa, stăpânitorul amânduror părților Țării Negre, viața, sănătatea și puterea noastră, mi-a trimis un răvaș grabnic și mi-a poruncit să facem o ispravă nemaipomenită: să aducem în Oraș o fiară vie cu corn pe nas, monstru, puternic și înfiorător, care trăiește dincolo de țara Vavat[82]. În vremurile de demult se aduceau la Casa Mare multe fiare vii din țările îndepărtate ale Sudului.

[82] *Țara Vavat* - ținut din Nubia de astăzi, pe valea Nilului, între orașele Assuan și Khartum. (n.a.)

Oamenii din Oraș și cei din Ta-meri-heb au văzut maimuțe uriașe, girafe, au văzut fiara lui Seth[83], au văzut și porcii pământului[84], iar pe marele Ușermar-Sotepenra[85] l-au însoțit lei și leoparzi fioroși, care chiar au luptat cu dușmanii Ta-Chemt-ului[86]. Însă nimeni m-a prins vreodată un rinocer.

Încă din vremuri de mult uitate, stăpânitorii Sudului aduceau în Țara Neagră toate cele de trebuință din țara negrilor. Pentru ei, nimic nu era cu neputință. Nici eu nu vreau să se piardă acest glorios obicei. Ta-Chemt-ul trebuie să vadă un rinocer viu. De aceea v-am chemat să ne sfătuim: cum putem aduce mai ușor aici măcar una din aceste fiare cumplite? Ce ai de zis, Nezi, tu care ai văzut atâtea vânători glorioase? îl întrebă el pe mai-marele vânătorilor, un bărbat ursuz și greoi, cu părul creț, cu pielea negricioasă și cu nasul coroiat, semn că se trăgea din hyksoși.

— Fiara stepelor din miazăzi e cumplită cum nu se poate spune; pielea ei, sulițele n-o străpung, iar puternică e ca elefantul, începu Nezi, grav. Nu așteaptă, ci se repede fără veste, răsturnând și strivind tot ce-i iese în cale. În groapă nu poți s-o prinzi, că, hotărât, se schilodește în cădere. Dar dacă pornim o vânătoare mare, și dacă găsim o mamă cu pui, ucidem mama, prindem puiul și-l ducem în Ta-Chemt.

Cabnefta izbi mânios cu palma în brațul jilțului.

— De șapte și încă de șapte ori mă prostern la picioarele Casei Mari și la ale stăpânului meu! Dar pe tine, - și stăpânitorul Sudului, înciudat, îl arătă pe mai-marele vânătorilor uluit, - pe tine, care păcătuiești împotriva înălțimii sale, te scuip. Trebuie să-i aducem o fiară nefer-

---

83 *Fiara lui Seth* (ocapi) - animal ciudat care seamănă cu girafa, din grupul strămoșilor acesteia. Astăzi nu se mai găsește decât în pădurile virgine din Congo, altădată trăia în mai toată Africa și, în număr mare, în delta Nilului. Egiptenii din antichitate au copiat după el chipul cumplitului lor zeu Seth. (n.a.)

84 *Porcii pământului* (în limba egipteană: ta-riri) - ciudate mamifere râmătoare din Africa. (n.a.)

85 *Usermar-Sotepenra* - numele de rege al marelui cuceritor Ramses II (1317-1251 î.e.n.). (n.a.)

86 Lei domesticiți, folosiți de Ramses II în luptele lui cu hitiții. (n.a.)

neferu[87], în plină putere și înspăimântătoare, nu un pui pe jumătate mort! Și nu putem aștepta să crească puiul la noi, în captivitate. Porunca trebuie îndeplinită grabnic și cu râvnă, mai ales că această fiară se găsește departe de Porțile Sudului.

Peheni, un conducător de caravane, îl sfătui să trimită vreo trei sute din cei mai curajoși-războinici, fără arme, dar cu frânghii și cu plase în care să prindă monstrul.

Senofri, comandantul oștilor, se strâmbă nemulțumit. Cabnefta se încruntă și el. Atunci conducătorul de caravane se grăbi să adauge că nu era neapărat nevoie de războinici și că pentru acest lucru se puteau trimite și nubieni.

Cabnefta clătină din cap, încrețindu-și gura într-un zâmbet de dispreț:

— Vremurile lui Menheperra și ale lui Sotepenra au trecut de mult. Ticăloșii de nubieni nu-și mai încovoaie spinările, supuși. Senofri știe cât sunt de lacomi, știe cu câtă trudă și cu câte șiretenii îi ținem în frâu… Nu, nu merge așa: porunca trebuie s-o îndeplinim noi!

— Dar ce ar fi, adică, dacă în loc de războinici am sacrifica niscai robi? întrebă încet Senofri.

Cabnefta, care rămăsese pe gânduri, se învioră:

— Jur pe Maat[88] că drept ai vorbit, înțeleptule conducător de oști! Să scoatem din închisori răzvrătiții și fugarii, că ei sunt cei mai îndrăzneți dintre robi. Ei or să prindă monstrul!

Mai-marele vânătorilor zâmbi cu neîncredere:

— Ești înțelept, o, stăpâme al Sudului, dar îndrăznesc să te întreb: cum ai să-i silești pe acești robi să meargă la moarte sigură? Că doar asta înseamnă lupta cu groaznicul monstru. Amenințările n-or să ajute cu nimic, pentru că, dacă în locul morții pui tot moartea, pentru ei e totuna.

---

87 *Nefer-neferu* - de cel mai bun soi. (n.a.)

88 *Maat* - atotvăzătoarea, zeița Adevărului. (n.a.)

— Vezi, tu te pricepi mai bine la fiare, așa că lasă-i pe oameni în seama mea. Le făgăduiesc libertatea. Cei care au mers o dată la moarte pentru libertate, vor mai merge o dată. Iată de ce vreau să-i trimit pe răsculați.

— Și o să-ți ții făgăduiala? întrebă iarăși Nezi.

Cabnefta își răsfrânse cu îngâmfare buza de jos:

— Măreția stăpânitorilor Sudului nu-mi îngăduie să mă înjosesc mințind pe niște robi. Dar ei nu se vor mai întoarce… Să lăsăm asta; mai bine spune-mi de câți oameni ai nevoie și cât drum e până la locurile unde se află fiara?

— Cel puțin două sute de oameni. Fiara o să strivească jumătate din ei, ceilalți or s-o înconjoare din toate părțile și or s-o lege. Peste două luni în țara Nub încep ploile și revărsările și atunci iarba din savană învie, fiarele se îndreaptă spre miază-noapte să caute pășuni și le putem găsi chiar lângă râu, în ținutul celei de a șasea cataracte. Lucrul cel mai de seamă e ca fiara să nu fie prinsă departe de fluviu: altfel, războinicii n-ar putea-o aduce vie, monstrul fiind greu cât șapte boi. Însă pe apă îl aducem într-o cușcă mare, chiar până în Oraș…

Stăpânitorul Sudului își strânse buzele, chibzuind ceva în gând.

— *Het!*[89] hotărî el în cele din urmă. O sută cincizeci de robi ajung, dacă se bat bine. Să zicem, apoi, o sută de războinici cu douăzeci de vânători și de călăuze. Pe tine, Nezi, te pun mai mare peste toți. Și acum, la lucru! Senofri să aleagă războinici de încredere și negri pașnici[90].

Mai-marele vânătorilor se ploconi până la pământ, iar demnitarii plecară, făcând haz de procopseala care căzuse pe capul lui Nezi.

Cabnefta îi porunci scribului să se, așeze și începu să-i dicteze o scrisoare către conducătorul închisorilor din cele două orașe de la Poartă: Neb și Sevene.

---

89 *Het!* - Fie! (n.a.)

90 *Negrii pașnici* - așa se numeau în Egipt negrii care slujeau în oaste, sau erau însărcinați cu menținerea ordinii în stat. (n.a.)

Capitolul V
SAVANA DE AUR

La poalele treptelor care coborau spre țărmul de sud al insulei Neb aștepta un grup de robi, legați cu lanțuri de inelele mari de aramă înfipte în stâlpii de granit ce se înălțau pe terasă: erau cei o sută paisprezece supraviețuitori și încă patruzeci negri și nubieni, cu fețe fioroase și cu trupuri brăzdate de cicatricile rănilor vindecate. Sufereau din greu în bătaia soarelui fierbinte, așteptând să vadă ce se hotărâse cu ei.

Într-un târziu se ivi pe terasa de sus un bărbat înalt, înveșmântat în alb. Pe frunte, pe piept și pe toiagul negru purta podoabe strălucitoare de aur. Se mișca încet, ocrotit de apărătoarele pe care i le țineau deasupra capului doi războinici nubieni. Odată cu el veneau câțiva însoțitori - mari demnitari după cât îi arăta portul. Era Cabnefta, mai-marele Porților Sudului.

Războinicii îi înconjurară îndată pe sclavi; scribul închisorii, și el de față, păși înainte și făcu o plecăciune până la pământ.

Cabnefta coborî treptele încet, fără să-și schimbe expresia de calm încremenită pe obraz și se opri în dreptul robilor. Îi învălui pe toți într-o privire scurtă și disprețuitoare, apoi șopti ceva, din treacăt, unui slujbaș. După felul cum vorbea, părea mulțumit. Apoi lovi puternic în lespezi cu vârful de aramă al toiagului.

— Uitați-vă la mine și ascultați-mă, voi toți! Cei care nu înțeleg limba Ta-Chemt-ului să treacă la stânga; li se va tălmăci pe urmă.

Războinicii se grăbiră să execute ordinul, despărțind din mulțimea de robi cincisprezece negri.

Cabnefta vorbea răspicat și fără grabă, în limba robilor, alegându-și cuvintele. Se vedea bine că era deprins cu străinii.

Le explică robilor ce aveau de făcut, fără să le ascundă că vor muri mulți din ei și le făgădui celor ce vor scăpa cu viață, că vor fi liberați. Cei mai mulți strigară că erau gata să plece, alții însă tăceau cu încăpățânare, dar niciunul nu se împotrivi.

— Het! urmă Cabnefta, și privirea lui alunecă din nou peste trupurile uscate și murdare. O să poruncesc să vă dea mâncare, ba o să faceți și baie. Drumul peste cele cinci cataracte Hapi e greu, dar în bărci ușoare o să-l puteți străbate cu bine. O să mai dau poruncă să vă scoată lanțurile, dar să jurați că n-o să fugiți…

Strigăte de bucurie îi tăiară vorba. După ce se făcu liniște, Cabnefta urmă:

— Însă, pe lângă jurământ, vă pun în vedere că pentru fiecare fugar, câte zece, cei mai buni din voi, vor fi duși în nisipurile din Nub, legați, jupuiți de vii și presărați cu sare. Cel ce s-o înspăimânta de fiară și va fugi, va fi supus la cele mai cumplite cazne. Le-am dat de știre oamenilor din Nub

și le-am rânduit pedepse aspre dacă nu vor urmări și prinde fugarii.

Aceste din urmă vorbe îi făcură pe robi să tacă, posomorâți. Dar, ca și cum n-ar fi băgat de seamă, Cabnefta începu iarăși să-i cerceteze cu privirea. Deprinderea îl ajuta să-i aleagă fără greș.

— Fă-te încoace, tu, îl arătă el pe Cavi, pe tine te pun mai-mare peste cei care trebuie să prindă fiara, om de legătură între vânătorii mei și prietenii tăi.

Cavi îi făcu demnitarului o plecăciune, fără grabă, zâmbind amar, o clipă, pe sub mustață.

— Ne vinzi scump libertatea, prea înălțate, dar noi o cumpărăm, îi răspunse el, apoi se întoarse către ai săi: Fiara cea îngrozitoare nu e mai înspăimântătoare decât minele de aur, în schimb avem mai mulți sorți de izbândă.

Cabnefta plecă și prizonierii se întoarseră la închisoare. Stăpânul Sudului se ținu de făgăduială: răsculații aveau mâncare destulă, erau sloboziți din lanțuri și din zgărzi și duși de două ori pe zi să se scalde în Nil, într-un golf îngrădit ca să nu dea crocodilii peste ei. După două zile cei o sută cincizeci și patru de robi, împreună cu războinicii și cu ceata de vânători, plecară în susul apei, în treizeci de bărci ușoare făcute din tulpini de trestie împletite.

Drumul era lung. Oamenii Țării Negre numărau, de la Porțile Sudului până la a șasea cataractă a Nilului, patru milioane de coți. Fluviul trecea aproape în linie dreaptă prin țările Vavat și Iertet, apoi făcea două cotituri uriașe mai sus, în țara Cuș[91], deschise una spre miazănoapte și cealaltă spre miazăzi.

Mai-marele vânătorii era grozav de grăbit: drumul ținea două luni, iar peste două săptămâni apele începeau să crească. Atunci curentul va fi năvalnic și lupta împotriva lui le va încetini înaintarea. Apoi barca cea mare, împovărată cu monstrul pe care trebuiau să-l prindă, n-ar fi

[91] *Țara Cuș (Kuș)* - ținut din valea Nilului, între cataractele a doua și a cincea, cuprinzând țările străvechi Iam și Cario. Țara Iertet era așezată mai jos de a doua cataractă, iar țara Vavat se afla între Porțile Sudului și țara Iertet. (n.a.)

putut trece peste cataracte decât în timpul revărsării apelor, așa că îi rămânea puțină vreme pentru întoarcere.

În timpul drumului, robii erau bine hrăniți și se simțeau în putere, cu toate că munceau din greu toată ziua. Vâsleau împotriva curentului, bărcile erau încărcate, iar apa năvălea amețitor de repede.

Deocamdată, vânătoarea apropiată nu-i îngrijora: fiecare era încredințat că el, personal, va scăpa și apoi va fi liber. Era prea mare deosebirea între nemărginirea ținuturilor sălbatice și necunoscute pe care le străbăteau și viața din temniță, unde își așteptau pedeapsa. Așa că oamenii munceau din răsputeri, voioși și puternici atât trupește, cât și sufletește. Mulțumit de ei, mai-marele vânătorii nu se arăta zgârcit cu hrana pe care, de altfel, i-o dădeau, fără plată, satele și orașele așezate în drumul lor.

După ce trecură de orașul Neb, Pandion și tovarășii săi văzură imediat cea dintâi cataractă a Nilului. Curentul repede, sugrumat de stânci, se spărgea în șuvoaie răzlețe și clocotitoare care năvăleau, făcând spume și urlând, printr-un labirint de mici ostroave din stâncă neagră. Cu multe sute de ani în urmă, zece mii de robi, sub supravegherea iscusiților ingineri din Ta-Chemt, tăiaseră acolo canale în granit; prin ele treceau ușor pragurile până și vasele mari de război, așa că bărcile expediției de vânătoare le trecură și ele pe nesimțite, de la cel dintâi până la cel din urmă. Robii se înșirau în apă până la brâu, ca un lanț viu și împingeau bărcile de la un ostrov la altul. Uneori erau siliți să le poarte pe umeri, călcând pe terasele largi tăiate în mal de puterea apelor. Zi după zi, vânătorii înaintau spre sud.

Nu după mult timp lăsară în urmă și templul din peșteri [92] de pe malul stâng al fluviului. Acolo, lui Pandion îi atraseră atenția patru sculpturi uriașe, așezate fiecare în câte o firidă. Erau statuile colosale ale lui Sotepenra,

[92] Templul din peșteri al lui Ramses al II-lea din Ipsambul. (n.a.)

faraonul cuceritor, care, înalte de câte 30 de coți, păreau că păzesc intrarea în templu.

A doua cataractă o trecură într-o singură zi.

Mai sus era insula Uronartu, cu cataracta Semneh; acolo se înălța, pe malul stâncos și drept, o cetate foarte mare, care se numea „Înapoi, sălbatici!” zidită cu nouă secole în urmă, pe vremea faraonului care cucerise țara Nub[93].

Zidurile ei groase, înalte de douăzeci de coți, din cărămidă brută, erau în stare perfectă, deoarece la fiecare treizeci de ani, faraonii puneau să le repare. Pe stânci se vedeau plăci străvechi de piatră, cu inscripții care glăsuiau că intrarea negrilor în Ta-Chemt este oprită.

Fortăreața posomorâtă și cenușie, cu turnuri pătrate la colțuri și cu multe altele privind spre Nil, cu o scară îngustă plecând de la fluviu în sus, pe stânci, se înălța ca o întruchipare a puterii și a trufiei Ta-Chemt-ului. Niciunul din sclavi nu bănuia însă că țara aceea, clădită cu truda mulțimii de robi, era zguduită mereu, până la temelie, de răscoale și amenințată de puterea crescândă a unor popoare noi.

Mai întâlniră în drumul lor încă patru fortărețe, așezate tot pe insule stâncoase sau înălțate pe creste. Bărcile trecură peste apele repezi ale unui cot, în al cărui centru era așezat micul oraș Hem-Aton. Îl construise același faraon blestemat care-și avusese capitala acolo unde descoperise Pandion, între ruine, misterioasa statuie a unei fete. În acest loc trăiau egiptenii izgoniți sau fugiți pe vremuri din Țara Neagră. La adâncitura cotului, fluviul se izbea în stânci prăpăstioase de gresie neagră și-și schimba cursul în unghi drept. Acolo începea a treia cataractă, lungă de aproape o sută de mii de coți, pe care vânătorii abia izbutiră s-o treacă în patru zile.

A patra, mai sus de marele oraș Napata, capitala țării Nub, era și mai lungă; se chinuiră cinci zile până s-o

---

93 Senusert III, legendarul Sezostris (1887-1849 î.e.n.), din dinastia a XII-a (2000-1740 î.e.n.), vestit pentru uriașele lui lucrări de construcții. (n.a.)

treacă, și bărcile mai rămaseră încă alte două zile pe loc, pentru că mai-marele vânătorii intrase în tratative cu stăpânitorii din Cuș. Acolo, la a patra cataractă, expediția a fost întrecută de trei bărci cu nubieni, mânați înainte să dibuiască fiara.

Întâlneau acum mult mai puține așezări omenești decât în Ta-Chemt. Valea se îngusta simțitor. Prin pânza ușoară a arșiței se vedeau bine stâncile platourilor pustii pe care le străbătea fluviul. Sute de crocodili, dintre care unii uriași, stăteau ascunși prin desișurile de trestie sau zăceau nemișcați pe bancurile de nisip, expunându-și în bătaia soarelui arzător spinările lor crestate, negre-verzui. Câțiva sclavi și războinici neatenți, atacați pe furiș de reptilele mute, pieriră chiar sub ochii celorlalți.

Întâlneau și mulți hipopotami. Pandion, etruscii și alți robi de prin țări străine mai avuseseră prilejul să cunoască aceste urâte făpturi de apă, pe care egiptenii le numeau „hte”. Hipopotamii nu fugeau de oameni, dar nici nu-i atacau dacă nu erau provocați, așa că robii se apropiau de ei înot. În depărtare, în fața zidului verde de trestii se zăreau nenumărate pete mari, albastre: erau hipopotami care se odihneau în largul văii, unde fluviul se revărsa în voie ca un lac liniștit și strălucitor. Pielea udă a dihăniilor bătea în albastru. Greoaie și grase, ele urmăreau mișcările bărcilor, ridicându-și deasupra apei capetele lor uriașe și pătrate, cu boturile ca retezate. Adesea se scufundau cu totul și atunci, pe valurile apei galbene, sclipitoare și tulburi, nu se vedeau decât pete negricioase: capetele lor, cu urechile mici și rotunde lăsate înainte. Ochii, așezați în două bulbucături ale craniului - ceea ce le dădea o expresie cu totul fioroasă - se uitau la oameni stăruitor și stupid.

Ici și colo, unde stâncile de granit se ridicau din fundul fluviului în praguri și în trepte, erau gropi adânci cu apă limpede și liniștită. Odată, în timp ce târau o barcă pe marginea unui bloc de granit, sclavii văzură, în fundul unei gropi de acestea, un hipopotam uriaș care se mișca fără

grabă pe picioarele lui scurte. Sub apă, animalul părea de un albastru întunecat. Negrii, care cunoșteau obiceiurile hipopotamului, le explicară celorlalți că „hte” caută adeseori, pe fundul fluviului, rădăcini de plante acvatice.

Acolo, valea făcea cea din urmă cotitură neașteptată. De la un ostrov întins, cu pământ roditor și cu așezări dese, o lua aproape de-a dreptul spre sud; călătorii nu mai aveau de mers decât puțin.

Malurile de stâncă ale văii erau acum mai joase și străbătute de numeroase râpi largi și uscate, în care se adăposteau crânguri mici de copaci cu țepi. Când să treacă peste a cincea cataractă, două bărci se răsturnară și unsprezece oameni, înotători nepricepuți, se înecară.

După ce trecură cea de a cincea cataractă zăriră, în sfârșit, cel dintâi afluent al marelui fluviu, râul Atbara[94], care se vărsa în Nil, pe dreapta, printr-un larg estuar, contopit cu albia principală într-un întins desiș de trestie și de papirus. Zidul verde și nepătruns, înalt pe alocuri de doisprezece coți și tăiat în zig-zag de golfuri ori de afluenți mai mici, stăvilea gura râului. Pe malurile cu grămezi de coline răzlețe se vedeau tot mai multe crânguri de copaci cu trunchiurile ascuțite spre vârf și din ce în ce mai înalte. De la râu porneau în fâșii largi și întunecate, spre adâncul ținutului necunoscut, necălcat de picior de om, desișuri de verdeață, iar pe coaste foșneau încet, în vânt, mănunchiuri de iarbă, aspră ca peria. Se apropia timpul când robii aveau să plătească scump călătoria pe care o făcuseră în libertate, fără lanțuri și fără închisoare. La gândul acesta li se strângea inima de neliniște:

„În curând va veni cumplita încercare: unii vor scăpa, răscumpărați cu sângele și cu chinurile celorilalți, alții vor rămânea pentru totdeauna în pământul acesta necunoscut, ca jertfe ale răscumpărării”. Așa gândea Cavi, uitându-se la oamenii lui și încercând să-și imagineze viitorul care-i aștepta.

94 *Atbara* - râul aromelor, afluent pe dreapta Nilului. (n.a.)

În susul fluviului, câmpia se întindea din ce în ce mai largă. Malurile mlăștinoase tiveau albia sclipitoare cu o linie neagră și dreaptă de ierburi înalte, prelungită cât cuprindea ochiul. Spicele înstelate de papirus se plecau peste apă, întrerupând monotonia malurilor netede. Ostroave pline de iarbă ieșeau deasupra fluviului, alcătuind labirinturi de trecători înguste. Între zidurile înalte de verdeață, apa, fără îndoială adâncă, părea tainică și întunecată. Pe alocuri, pe unde malul era mai tare, călătorii vedeau întinderi mari de argilă uscată și crăpată, cu numeroase urme de dihănii. Păsări care semănau cu berzele, dar înalte aproape cât omul, îi speriau pe călători cu pliscurile lor enorme, la rădăcina cărora ai fi zis că aveau câte un cufăraș greu de os, cu marginea capacului răsfrântă, ceea ce le dădea o înfățișare feroce. De sub marginea de sus a orbitelor, ieșită în afară, acești monștri priveau cu ochi galbeni și răi.

Dincolo de vărsarea în Nil a râului Atbara, spre sfârșitul celei de a doua zile de drum, valea, până atunci dreaptă ca o lance, făcu o cotitură spre răsărit și oamenii văzură, pe o terasă a malului, două ruguri, din care se ridicau în văzduh șuvițe subțiri de fum. Era semnalul: în locul acela îi așteptau cei trimiși înainte, vânătorii și nubienii-călăuze, vestindu-i în felul acesta că fiara fusese descoperită.

După căderea nopții, cei o sută patruzeci de robi, păziți de douăzeci de războinici, plecară pe jos spre apus. O ploaie caldă cădea din belșug pe pământul încins. Umezeala văzduhului îi amețea pe oamenii aceștia care, sub cerul pururea senin al Ta-Chemt-ului, uitaseră ce e aceea ploaie.

Vânătorii mergeau prin iarba aspră, înaltă până mai sus de brâu. Câteodată răsăreau umbre negre de copaci răzleți. Hienele și șacalii urlau și țipau din toate părțile, pisicile sălbatice miorlăiau ascuțit și păsări de noapte necunoscute se chemau cu strigăte metalice, sinistre. Întinderea necunoscută se topea în întuneric, tainică și

nedeslușită. Oamenii aceia din Asia și de pe țărmurile de la miazănoapte aveau în fața lor o țară încă necucerită de om, clocotind de o viață care era a ei, și numai a ei.

Se opriră sub un copac gigantic, care acoperea jumătate din cer. Acolo, în jurul trunchiului mai gros decât cele mai groase obeliscuri din Țara Neagră, trebuia să fie, pentru mulți, cel din urmă popas de noapte.

Mult timp Pandion nu putu să doarmă. Neliniștit, cu gândul la lupta care se apropia, asculta glasurile stepei africane.

Așezat lângă rug, Cavi le explica vânătorilor planul de luptă pentru a doua zi. Suspina greu văzându-și oamenii îngrijorați, unii pe jumătate adormiți, alții culcați fără să doarmă, dar în cele din urmă se culcă și el. Îl mira nepăsarea lui Chidogo care dormea liniștit între Pandion și Remd. Tot drumul, cei patru prieteni fuseseră nedespărțiți. Liniștea negrului îi părea etruscului cea mai înaltă vitejie, la care nici el, luptător încercat, care nu o dată văzuse moartea cu ochii, nu putea ajunge.

La ziuă, sclavii au fost împărțiți în trei grupe, conduse de câte cinci vânători și de câte două călăuze, alese dintre localnici. Fiecare rob primi o frânghie lungă sau o fâșie de curea cu lațuri la capete. Patru oameni din fiecare grupă duceau câte o plasă mare, cu ochiuri largi de un cot, împletită din frânghii groase. Monstrul trebuia încurcat în lațuri, învăluit în plase, doborât la pământ și legat de picioare.

Oamenii mergeau în deplină tăcere, fiecare grupă la oarecare depărtare de celelalte. Războinicii se răspândiră în lanț și, neavând încredere în robi, veneau în urma lor cu arcurile întinse. Înaintea lui Pandion și a prietenilor lui se desfășura savana, cu iarbă înaltă până la brâu. Pe suprafața ei netedă erau risipiți copaci cu coroanele în chip de umbrele[95]. Trunchiurile lor sure se despărțeau, aproape de la rădăcină, în crengi grele și răsfirate, așa fel

95 Salcâmi și mimoze, în formă de umbrelă. (n.a.)

încât fiecare copac părea un con răsturnat, deasupra căruia plutea, sus, verdeața străvezie, abia colorată.

Între copaci se zăreau petele întunecate ale tufelor înalte, cu frunziș mărunt, care se țineau lanț prin albia abia văzută a vreunui torent întâmplător, sau se zăreau în depărtare ca grămezi întunecate și informe. Din când în când ieșeau la iveală copaci cu trunchiurile scunde și monstruos de groase, desfăcute în nenumărate crengi uriașe, strâmbe și noduroase, acoperite cu frunze mici, abia ieșite din muguri și cu mănunchiuri de flori albe[96]. Masivi, cu căciula lor imensă - coroană scundă care arunca fâșii negre de umbre alungite - se înălțau impunător în savană. Scoarța lor fibroasă și cu luciri metalice părea de plumb, crengile lor erau ca de aramă roșie, iar florile răspândeau o mireasmă plăcută, ca de migdal.

Soarele poleia iarba aspră, care se legăna ușor, iar vârfurile copacilor păreau că plutesc deasupra ei în nourași verzi și străvezii.

Sulițe negre și subțiri se iviră din iarbă: câțiva oricși[97] își arătară o clipă coarnele lungi, apoi dispărură după șirurile de tufișuri. Sezonul ploilor abia începuse, așa că iarba era încă rară și între tufele ei răzlețe se mai vedea încă pământul gol și crăpat. La stânga se ivi un crâng mic de copaci cu frunze ca penele. Păreau a fi palmieri, dar trunchiurile lor se desfăceau spre vârf ca două degete răsfirate și, ceva mai sus, trimiteau numeroase ramuri.

Acolo descoperiseră vânătorii rinoceri în ajun. Acum le făcură semn robilor să stea pe loc și se furișară, cu băgare de seamă, până la marginea crângului. Cercetară locul în adânc. După savana luminată atât de puternic, crângul li se păru întunecos. Și, fiindcă nu văzură nici urmă de fiară, îi mânară pe robi spre albia secată a unui pârâu năpădit de

---

96 *Baobab*, copac din genul „Adansonia”, familia „Bombacaceae”, ale cărui ramuri sunt asemănătoare rădăcinilor, de unde și numele de „copac cu capul in jos”. El se mai numește „copacul butoi”. Are un trunchi exagerat de gros, până la 9 m diametru. Trunchiul baobabului este altfel decât trunchiul altor copaci: el este moale, fibros și umed. Pulpa fructelor sale este comestibilă, fiind cunoscută sub numele de „pâinea maimuței”. (n.hy.)

97 *Orix* - specie de antilopă uriașă, care se domesticea în vechiul Egipt. (n.a.)

tufișuri dese. Acolo era un izvor și, lângă el, o groapă plină cu noroi, în care se bălăceau rinocerii ca să scape de arșiță. Vânătorii ieșiră la locul deschis, străjuit la răsărit doar de trei salcâmi singuratici, ca trei umbrele. Până la albia secată nu mai erau decât vreo două mii de coți când, deodată, nubianul care mergea înainte, se opri ca trăsnit, dădu semnalul de oprire, întinzându-și brațele de-a latul. În liniștea care urmă se auzi zumzetul ușor al gâzelor. Chidogo atinse umărul lui Pandion și-i arătă ceva dincolo de drum. Tânărul elin zări, lângă copacii scunzi și plini de țepi, ceva ca două blocuri lustruite de piatră: într-adevăr, ele erau cumplitele fiare ale stepelor din sud! La început, rinocerii nu-i văzură. Stăteau liniștiți, cu spatele spre oameni. Lui Pandion nu-i părură uriași, nici chiar cel mai puternic dintre ei. Robii nu știau că vânătorii, cu gândul la o răsplată cât mai frumoasă, căutaseră și un rinocer cât mai impunător, adică din cei cu pielea albicioasă[98], care se deosebeau de cei negri fiind mai mari, având greabănul mai înalt, botul larg și pătrat. Vânătorii hotărâră să schimbe planul de luptă în așa fel, încât atacul femelei să nu-i împiedice să-și ajungă scopul…

Mai-marele vânătorilor și comandantul războinicilor se urcară, în grabă, într-un copac. Se urcau, blestemând în șoaptă spinii de pe trunchi. Războinicii se ascunseră după tufe, iar robii se adunară grămadă, apoi, laolaltă cu vânătorii, se repeziră împrăștiindu-se, valuri-valuri, în poiană, fluturându-și frânghiile și îmbărbătându-se cu strigăte de luptă. Cele două namile se ridicară neașteptat de repede. Rinocerul cel mare rămase o clipă locului, uitându-se țintă la oamenii care alergau spre el, dar femela sări speriată la o parte. Asta așteptau și vânătorii: săriră și ei după ea, s-o abată într-acolo și, în felul acesta, s-o despartă de mascul.

Din copac, mai-marele vânătorilor vedea trupul uriaș al rinocerului rămas pe loc, căușele negre ale urechilor

[98] În timpurile străvechi se găseau și rinoceri albi, mai ales în Sudanul de nord. (n.a.)

îndreptate înainte și despărțite prin creștetul lat, ca un sul gros. Îndărătul urechilor i se ridica cocoașa greabănului masiv, iar în față îi sclipea vârful ascuțit al cornului. Egipteanul mai văzu că fiara avea ochi mici și că privea în jos, risipit și întărâtat.

După un minut, rinocerul se răsuci pe loc. Egipteanul îi vedea acum capul lung, ridicol de scobit la mijloc, greabănul puternic arcuit, oasele ascuțite care-i umflau pielea de pe crupă, picioarele ca buștenii și coada mică, ridicată bătăios.

Fiara avea deasupra botului un corn uriaș, de cel puțin trei coți[99], lucios, foarte gros la rădăcină și dintr-o dată subțiat la vârf, iar îndărătul lui încă unul, mai scurt și mai ascuțit, cu rădăcina largă și rotundă.

Inimile celor care alergau spre rinocer zvâcneau puternic: de aproape, monstrul era fioros. Trupul lui enorm avea opt coți lungime, iar greabănul cocoșat se ridica la patru coți deasupra pământului. Rinocerul sforăi atât de puternic, încât îl auziră cu toții, apoi se repezi asupra oamenilor. Cu o sprinteneală neașteptată la o matahală atât de mare și de greoaie, ajunse într-o clipă în mijlocul mulțimii de oameni. Niciunul n-avu timp măcar să arunce frânghia. Pandion se pomeni lângă monstrul care ataca vijelios, apucă să-i vadă doar nările larg desfăcute și tivite cu cercuri de piele zbârcită, urechea dreaptă despicată și pielea de pe coaste acoperită cu licheni parcă, apoi mintea i se întunecă. Un țipăt sfâșietor răsună în savană și, o clipă, se văzu zburând în aer un trup omenesc, încovoiat așa cum nimeni nu și-ar fi putut închipui, apoi rinocerul își croi drum prin mulțimea de robi, și se depărtă, lăsând în urma lui nenumărate trupuri întinse la pământ. Dar se întoarse și se repezi din nou asupra nenorociților. De data aceasta, blocul viu în goană amețitoare, se pomeni strâns înconjurat din toate părțile de trupuri omenești. Însă monstrul, numai mușchi și oase puternice, învelite în piele

99 aprox. 2 m. (1 cot = 0,664 m)

tare ca zalele, i-a aruncat cu atâta putere, că oamenii zburară care încotro, apoi rinocerul năvăli asupra celor doborâți, îi călcă în picioare, îi strivi și-i străpunse cu cornul. Pandion, care se repezise și el o dată cu ceilalți, oprit pe loc de o izbitură scurtă și groaznică, căzuse în brânci, amețit.

Gemetele lungi și strigătele de durere se învălmășeau. Peste locul luptei pluteau nori de praf. Mai marele vânătorilor, care până atunci strigase cât îl ținea gura de sus, din copac, îmbărbătându-i pe robi, tăcea acum și privea lupta uluit: nicio frânghie nu se înfășurase în jurul trupului uriaș, și cel puțin treizeci de oameni zăceau morți sau răniți! Cu inimile pierite, războinicii se ascundeau pe după copaci, tremurând și implorând zeii să-i scape... Monstrul se întoarse a treia oară și, cu toate că oamenii se fereau din calea lui, izbuti să-l străpungă cu cornul pe Remd, cel mai tânăr dintre etrusci. Sforăind sălbatic, alerga nebunește printre oameni, călcându-i în picioare și împungându-i. Din nări îi țâșneau clăbuci de spumă și ochii îi ardeau de mânie.

Cavi se repezi urlând sălbatic, dar frânghia lui alunecă pe cornul fiarei, iar el se trezi aruncat cine știe unde, cu trupul însângerat: toată pielea de pe umăr și de pe piept îi fusese jupuită de pielea zgrunțuroasă a rinocerului.

Se ridică cu greu în picioare, plângând de furie neputincioasă. Oamenii se fereau la o parte, înspăimântați, ascunzându-se unii la spatele altora. Ai fi zis că erau gata s-o ia la fugă cu toții, care încotro, îngroziți, uitând și de libertate și de tot...

Când rinocerul năvăli din nou, se porniră din nou și gemetele. Atunci Chidogo îi ieși înainte. Sufla puternic cu nările larg deschise: i se aprinsese în suflet acea flacără care nu izbucnește decât în ceasul primejdiei de moarte, când omul nu mai cunoaște decât un singur îndemn, acela de a lupta ca să-și apere viața. Sări într-o parte, ferindu-se de cornul cumplit care amenința să-l ucidă pe loc, apoi se

repezi după fiara care trecuse vijelios înainte și, fără să-și mai dea seama ce face, i se agăță cu toată puterea de coadă. După ce-și veni în fire, Pandion își ridică plasa de acolo de unde-i căzuse. În clipa aceea înțelese că locul lui era în fruntea tovarășilor care-l acoperiseră cu trupurile lor cât stătuse amețit, la pământ. Învălmășeala din jurul lui îi trezi o amintire nedeslușită: poiană din Creta... jocul primejdios cu taurul... Rinocerul nu prea semăna a taur, totuși Pandion se hotărî să folosească același fel de a lupta pe care-l văzuse atunci. Își aruncă pe umăr plasa împăturită și se repezi. Fiara îl azvârlise pe Chidogo cât colo și acum se oprise locului, stârnind cu picioarele de dinapoi nori de praf. Înțelegând ce voia să facă Pandion, doi libieni căutară să atragă asupra lor atenția rinocerului. Dintr-un salt, tânărul elin ajunse lângă monstru și i se lipi de coaste, dar bestia se răsuci cu iuțeala fulgerului și pielea ei aspră sfâșie pielea îndrăznețului. Pandion simți o durere arzătoare. Dar, uitând de toate, prinse animalul de ureche și, dintr-o săritură, așa cum văzuse în Creta, i se aruncă pe spinare. Rinocerul sărea acum, înnebunit. „Trebuie să mă țin! Trebuie să mă țin!” își zicea Pandion într-una și, silindu-se din răsputeri, se ținu exact atâta timp cât îi trebui ca să arunce capătul plasei peste botul fiarei. Coarnele răzbiră prin ochiuri. O flacără de bucurie se aprinse în inima lui Pandion. Dar în clipa următoare ceva pârâi, o povară cumplită se prăbuși peste el, i se făcu negru înaintea ochilor și căzu în nesimțire...

În focul luptei nu-l văzuse pe Chidogo care, răcnind sălbatic, se agățase iarăși de coada rinocerului; nu văzuse cum zece libienii și șase robi din neamul amu țineau zdravăn plasa trecută peste capul fiarei. Căutând să se scuture de năvala oamenilor, rinocerul se lăsase pe-o coastă, frângându-i lui Pandion, care se izbise greu de pământ, mâna și o claviculă. Oamenii profitară numaidecât de clipa când monstrul zăcea în țărână. Urlând, dădură buzna peste el; îi mai aruncară o plasă pe cap și, cu două

lațuri, îi prinseră un picior dinainte cu un picior dinapoi. Fiara nu mai sforăia, ci răgea înăbușit, din adâncul măruntaielor. Se rostogoli pe cealaltă coastă, apoi pe spate, zdrobind oamenii, și puterile parcă n-aveau de gând să i se mai sfârșească. De șase ori sări în picioare, dar de șase ori se încurcă și mai rău în frânghii. În cele din urmă se prăbuși iarăși pe spate, după ce ucisese peste cincizeci de oameni. Frânghiile și curelele, tot mai multe, îi încurcau acum picioarele, lațurile îl strângeau tot mai puternic. Era prins în trei plase. Câțiva oameni, plini de sânge și de sudoare, i se urcaseră pe trup și-l apăsau cu toată puterea. Pielea lui, udă de sânge omenesc, era lunecoasă, mâinile încleștate nu se puteau prinde de ea, dar frânghiile se strângeau mereu. Până și cei peste care se prăbușise trupul greu al fiarei trăgeau de lațuri, aproape morți, cu cele din urmă sforțări de care mai erau în stare.

Vânătorii se apropiară cu alte curele, îi legară cruciș tuspatru picioarele, groase ca buștenii, iar capul i-l aduseră la cele dinainte, legându-i frânghia de unul din coarne.

Și așa, cumplita luptă se sfârși.

Înnebuniți de sforțările supraomenești pe care le făcuseră, oamenii își veneau încet în fire. Trupurile lor pline de răni tremurau ca scuturate de friguri, iar pe dinaintea ochilor le fluturau pete negre: nu mai vedeau nimic.

În cele din urmă începură să se liniștească, inimile nu le mai zvâcneau deznădăjduite. Ici și colo se auzeau suspine de ușurare: oamenii începeau să înțeleagă că primejdia de moarte trecuse. Plin de noroi și de sânge, Cavi se ridică, clătinându-se. Chidogo se apropie și el, tremurând din tot trupul, dar zâmbind. Însă zâmbetul îi pieri și obrazul i se făcu cenușiu când văzu că prietenul său Pandion nu era printre cei rămași în viață.

Șaptezeci și trei de oameni rămăseseră teferi, ceilalți fuseseră uciși sau răniți de moarte. Etruscul și Chidogo îl

găsiră pe Pandion printre morți, în iarba strivită, și-l traseră la umbră. Cavi îl cercetă și nu-i găsi nicio rană mortală. Remd însă era mort, înflăcăratul conducător al neamului amu pierise și el, iar viteazul libian Ahmi gemea de moarte, cu pieptul zdrobit.

În timp ce robii își socoteau pierderile și-și rânduiau muribunzii la umbră, războinicii aduseră de la fluviu o platformă uriașă de lemn - podeaua cuștii pregătite pentru rinocer - rostogoliră pe ea monstrul legat și-l traseră, pe roți, spre apă.

Cavi se apropie de mai-marele vânătorilor.

— Poruncește-le, - zise, arătând spre războinici, - să ne ajute să cărăm răniții.

— Ce vrei să faci cu ei? întrebă vânătorul.

Îl respecta fără să vrea pe omul acesta puternic, plin de sânge și de praf și cu fața aspră umbrită de tristețe.

— Să-i ducem la vale; poate că unii vor mai ajunge cu viață în Ta-Chemt, la vracii iscusiți de acolo, răspunse Cavi posomorât.

— Cine ți-a spus că vă întoarceți în Ta-Chemt? îi tăie vorba mai-marele vânătorilor.

Etruscul tresări și făcu un pas înapoi.

— Cum, Stăpânul Sudului ne-a mințit? Nu suntem liberi? strigă el.

— Nu, marele stăpân nu v-a mințit, ticălosule: sunteți liberi.

Cu aceste vorbe, mai-marele vânătorilor îi întinse etruscului un sul mic de papirus.

— Iată porunca lui.

Cavi luă cu grijă foaia mică și neprețuită care-i făcea, din sclavi, oameni liberi.

— Dacă e așa, atunci de ce… începu el.

— Taci, - îl întrerupse celălalt, îngâmfat, - taci și ascultă. Sunteți liberi *aci*, - apăsă el pe ultimul cuvânt, - și vă puteți duce unde vreți, - zise arătând cu mâna spre vest, sud și est, - însă nu în Ta-Chemt și nici în țara Nub, de sub

puterea lui. Altminteri, rămâneți tot robi. Eu însă cred, - încheie el, - că după ce v-o veni mintea la cap, o să vă întoarceți toți, de bunăvoie, la picioarele stăpânitorului nostru, ca să se împlinească ceea ce vă este scris: să slujiți poporul ales al Țării Negre.

Ochii lui Cavi se aprinseră. Făcu doi pași înainte, întinse brațul spre un războinic, care se uită uluit la mai-marele vânătorilor și, cu o mișcare îndrăzneață, îi smulse spada de la brâu. O înălță cu vârful în sus, o sărută pe luciu și zise repede în limba lui neînțeleasă:

— Jur pe marele zeu al fulgerului, jur pe zeul morții, al cărui nume îl port, să ajung viu, în ciuda crimelor acestui popor blestemat, pe locurile mele de baștină! Jur ca din această clipă să nu mai am liniște până nu mă voi întoarce, cu o ceată puternică, pe țărmurile Ta-Chemt-ului și nu voi plăti totul cu vârf și îndesat!

Cavi arătă cu mâna poiana acoperită cu trupuri și aruncă spada cu putere lângă picior. Lama se înfipse adânc în pământ. Etruscul se întoarse și se îndreptă spre ai săi, dar deodată se răsuci îndărăt:

— Nu te mai rog nimic altceva, i se adresă el din nou mai-marelui Vânătorilor, care se îndepărta cu cel din urmă grup de războinici. Poruncește numai să ni se lase câteva sulițe, câteva cuțite și câteva arcuri. Trebuie să ne păzim răniții.

Mai-marele vânătorilor încuviință cu capul fără să-i răspundă și dispăru după tufișuri, spre râu, pe urma lată pe care o lăsa prin iarbă platforma cu rinocerul.

Cavi le spuse celorlalți totul. Vorbele lor mânioase, blestemele înăbușite și amenințările neputincioase se amestecau cu gemetele slabe și jalnice ale muribunzilor.

— O să vedem noi pe urmă ce e de făcut! strigă Cavi. Acum trebuie să hotărâm ce facem cu răniții. Până la râu e departe, suntem osteniți și nu-i putem căra. Să ne odihnim puțin, apoi cincizeci dintre noi să se ducă la râu după apă și douăzeci să rămână aici, de pază, deoarece sunt multe

fiare primprejur, zise, arătând departe ici și colo, hienele care, atrase de mirosul de sânge, își ridicau din iarbă spinările cocoșate și pestrițe.

Păsări uriașe, cu gâtul gol, dădeau târcoale pe deasupra poienii, se lăsau până aproape de pământ, apoi își luau iarăși zborul.

Pământul uscat și încins dogorea; petele de soare împleteau o plasă care tremura ușor pe sub copaci. În arșița liniștită răsunau, triste, chemările porumbeilor sălbatici... În sufletele oamenilor focul luptei se stinsese, rănile și jupuiturile îi dureau, îi ardeau și-i usturau.

Moartea lui Remd îl îndurerase adânc pe Cavi. Tânărul era, pentru el, singurul fir care-l mai lega de patria îndepărtată, acum și acest fir subțire se rupsese...

Aplecat asupra lui Pandion, Chidogo își uitase de răni. Se gândea că tânărul elin trebuie să fi fost zdrobit rău de nu-și mai venea în fire. Răsuflarea abia i se strecura, șuierătoare, printre buzele uscate. Negrul se uită de mai multe ori la ceilalți robi care, tăcuți, stăteau culcați la umbră. În cele din urmă, sări în picioare și le porunci să aducă apă pentru răniți.

Oamenii începură să se ridice gemând. Setea arzătoare îi chinuia, înțepându-le gâtlejurile care-i usturau. Dacă cei teferi erau atât de însetați, cât trebuie să sufere răniții, care zăceau istoviți și fără glas! Iar până la fluviu, în linie dreaptă, erau cel puțin două ceasuri de mers voinicesc.

Deodată, de după tufișuri se auziră glasuri: un detașament de războinici, vreo cincizeci la număr, se întorceau cu apă și cu de mâncare. Nu erau egipteni, ci numai nubieni și negri, însoțiți de două călăuze.

Apropiindu-se și văzând locul luptei, războinicii tăcură cu toții. Se îndreptară spre copacul sub care stătea Cavi și, fără să scoată o vorbă, îi așezară la picioare vase de argilă și de lemn, vreo zece sulițe, șase arcuri cu tolbele doldora de săgeți, patru cuțite grele și patru scuturi din piele de hipopotam, bătute în plăci mărunte de aramă. Oamenii se

repeziră lacomi la urcioare. Însă Chidogo apucă un cuțit și, rotindu-și ochii fioros, strigă:

— Care se îmbulzește, îl ucid!

Goliră pe loc două vase, turnând apa în gurile deschise și uscate ale răniților. Veni apoi și rândul celorlalți să-și stingă pojarul. Războinicii plecară așa cum, veniseră, fără să spună măcar o vorbă.

Printre sclavi se găsiră doi care se pricepeau să lecuiască rănile. Împreună cu Cavi, începură să-și oblojească tovarășii. Lui Pandion îi prinseră oasele zdrobite în lopățele de scoarță tare, legate cu fâșii rupte chiar din centura lui. Cu acest prilej, Chidogo descoperi, legată cu grijă în pânză, o piatră sclipitoare, verde-azurie. Negrul o ascunse bine, gândindu-se că e vreo amuletă cu putere magică.

Mai trebui să li se pună lopățele încă la doi răniți: un libian cu mâna frântă și un negru uscățiv, numai mușchi, care zăcea neputincios, cu piciorul rupt mai jos de genunchi. Pe cât se vedea, starea celorlalți era deznădăjduită: unora, cornul cumplit al monstrului le pătrunsese adânc în trup, sfâșiindu-le intestinele, alții fuseseră striviți sub povara trupului uriaș ori a picioarelor lui ca butucii.

Cavi încă nu terminase cu răniții, când prin iarba galbenă se ivi făptura întunecată a unui om care grăbea spre locul luptei: era localnicul care-i călăuzise pe războinici când aduseseră apa și care acum se întorcea la ei.

Gâfâind, nubianul se apropie de Cavi și întinse spre el amândouă mâinile cu palmele în sus. Etruscul înțelese că era un gest de prietenie și-i răspunse la fel. Călăuza se așeză pe vine la umbra copacului, se rezemă în sulița lui lungă și începu să spună ceva repede, arătând spre fluviu și spre sud. Urmă o clipă de nedumerire; nubianul nu știa mai mult de zece cuvinte din limba Ta-Chemt-ului, iar Cavi nu-l înțelegea de loc. Dar se găsiră printre robi câțiva

tălmaci și în felul acesta aflară că omul rămăsese în urma detașamentului de războinici și se întorsese anume ca să-i ajute să-și găsească drumul. Nubianul susținea că sclavii liberați fuseseră izgoniți din ținutul stăpânit de Ta-Chemt și că, prin urmare, ar fi fost primejdios să se întoarcă la fluviu, unde puteau să cadă din nou în robie. Așa că îl sfătui pe Cavi să plece spre apus: vor intra curând într-o vale uscată și largă, vor merge de-a lungul ei, spre sud, patru zile, după care vor ajunge în ținutul unor nomazi pașnici, crescători de vite.

— Să le arăți asta și or să vă primească bine, or să vă dea măgari pentru răniți, zise nubianul, scoțând din bucata de stofă petrecută peste umăr un semn făcut din nuielușe roșii, împletite și îndoite într-un anumit fel. Mai la sud, o să dați de ținuturile unui popor bogat și liniștit, care urăște Ta-Chemt-ul. O să stați acolo, până vi s-or vindeca răniții. Într-acolo, ploile sunt din ce în ce mai dese. În albia uscată a râului, drumul vostru de la început, o să găsiți totdeauna apă, săpând nu mai mult de doi coți…

Nubianul se ridică, grăbit să plece. Cavi ar fi vrut să-i mulțumească, dar deodată unul din robi, un asiatic cu chica zburlită și cu barba lungă, încâlcită și murdară, se repezi la el:

— De ce ne îndemni să plecăm spre apus și spre sud? Țara noastră e într-acolo, - arătă el spre răsărit, - acolo unde e fluviul…

Nubianul se uită cu luare aminte la cel care vorbise și-i răspunse încet, dar lămurit:

— Dincolo de fluviu, la răsărit, e un deșert pietros și fără strop de apă. Dacă poți să-l străbați, și apoi să treci și peste munții înalți de dincolo, ajungi la țărmul mării, unde stăpânește Ta-Chemt-ul. Dacă după aceea izbutești să treci și peste mare, pustiurile care te așteaptă dincolo de ea sunt, pe cât se aude, și mai înspăimântătoare, iar în munți și pe râul Atbara trăiesc neamuri care aduc Ta-Chemt-ului sclavi ca să capete, în schimb, arme. Gândește-te!

— Dar spre miazănoapte, nu este drum? întrebă un libian cu licăriri de nădejde în ochi.

— La miazănoapte, după două zile de mers, se întinde un deșert fără sfârșit: la început pietre uscate și humă, pe urmă nisip cât vezi cu ochii. Unde să te duci și ce să cauți acolo? Or fi, poate, drumuri și izvoare, dar eu nu le știu. Eu vorbesc de calea cea mai ușoară și pe care o cunosc bine…

Și arătând cu mâinile că nu mai avea nimic de adăugat, omul porni la drum.

Cavi îl ajunse din urmă, îl cuprinse pe după umeri, încercând să-i mulțumească, dar se încurcă, amestecând vorbe din limba egipteană cu vorbe din limba, etruscă, până când, văzând că n-o scoate la capăt, chemă un tălmaci.

— N-am ce să-ți dau, că asta e singura mea avere… și etruscul își arătă centura. Dar te voi păstra în inimă…

— Nu aștept plată, fac ce mă îndeamnă inima, îi răspunse nubianul zâmbind. Am fost și noi asupriți de Țara Neagră, oricare dintre nubieni v-ar ajuta bucuros pe voi, vitejii care v-ați dobândit atât de scump libertatea. Dar ia aminte, nu uita sfatul meu și păstrează semnul pe care ți l-am dat. Și să-ți mai spun ceva: la dreapta voastră, la două mii de coți, acolo unde se scăldau rinocerii, e un izvor… Însă mai bine să nu întârziați pe locurile astea, ci să plecați chiar astăzi înainte de căderea nopții. Rămâi cu bine, viteazule străin, și tot norocul pentru vitejii tăi tovarăși! Mă duc. Sunt grăbit.

Nubianul dispăru. Îngândurat, Cavi se uită lung în urma lui.

Nu, nu puteau să plece în ziua aceea, nu puteau să-și lase muribunzii pradă hienelor. Dacă apa e aproape, cu atât mai bine; vor rămâne pe loc…

Cavi se întoarse la tovarăși. Îi găsi punând la cale ce era de făcut. După ce-și potoliră setea și mâncară, oamenii se mai domoliră și începură a cumpăni cu băgare de seamă ce și cum.

Înțelegeau cu toții că spre nord nu puteau pleca și că era necesar să se îndepărteze cât mai curând de fluviu. Părerile însă se împărțeau când era vorba încotro să se îndrepte: spre miazăzi ori spre răsărit?

Asiaticii, adică aproape jumătate din robii rămași teferi, nu voiau să se afunde în țara negrilor și țineau s-o ia spre răsărit. Nubienii susțineau că în trei săptămâni ar fi putut să ajungă la țărmurile mării înguste care desparte Nubia de Asia și se arătau gata să înfrunte încă o dată călătoria prin deșert, numai să se întoarcă mai repede acasă.

Cavi ajunsese rob după ce căzuse prizonier într-un război. Își lăsase familia pe locurile lui de baștină, așa că șovăia. Îl ispitea să încerce: dacă ar fi izbutit, s-ar fi întors mai repede acasă. Lucrul cel mai simplu pentru el ar fi fost să se înapoieze prin Ta-Chemt, coborând cu barca până la mare. Dar ca un luptător încercat și umblat prin lume ce era, își dădea seama că o mână de oameni pierduți într-o țară de dușmani, și, mai ales, în deșerturile fără sfârșit, unde puțurile se numără pe degete, n-aveau sorți să rămână în viață decât printr-o minune. Iar soarta încă nu-i blagoslovise cu minuni, așa că nu prea credea în ele.

Se amestecă în vorbă și Chidogo; își părăsise prietenul numai ca să poată lua și el parte la sfat.

Negrul vorbi - pentru întâia oară despre el însuși. Tovarășii aflară că era fecior de olar și că poporul lui, bogat și numeros, trăia pe malul mării care mărginea țara negrilor spre apus. Acolo, un golf imens, căruia îi spuneau Cornul de Miazăzi[100] pătrundea adânc în uscat. Chidogo nu cunoștea drumul până la ai săi - căzuse prins la hotarul marelui deșert, în timp ce se îndrepta spre Ta-Chernt, mânat de dorința de a vedea minunile artei rafinate a acestei țări - dar își zicea că țara lui trebuie să fie nu tocmai departe, la sud-vest de locul unde prinseseră fiara. Susținea că știe și calea cea bună, dincolo de neamul spre care îi îndrumase nubianul-călăuză, și-și asigura prietenii

---

100 *Cornul de Miazăzi* - numele străvechi al golfului Guineei. (n.a.)

că poporul lui le va da ospitalitate tuturor celor care vor ajunge până acolo. Le mai spunea că, după câte auzise în copilărie, în țara lui veneau, pe marea dinspre miazănoapte, corăbii cu oameni care semănau cu etruscul și cu Pandion.

Cumpănind totul, Cavi își îndemnă prietenii să asculte de sfatul călăuzei și să se îndrepte spre sud. După ce-i ascultase și pe Chidogo, țara necunoscută a negrilor nu-i mai părea dușmănoasă. Marea liberă, nesupusă odiosului Ta-Chemt, le dădea putința să ajungă în patrie. Iar etruscul avea mai multă încredere în mare decât în deșert.

Asiaticii i se împotriveau, libienii îl sprijineau, iar negrii, fără doar și poate, erau gata cu toții să pornească spre sud ori spre apus, deoarece pe acolo trecea drumul către țările lor de baștină.

Asiaticii susțineau că nimeni nu putea ști cum se vor purta nomazii cu ei, mai ales poporul acela numeros și bogat, despre care vorbise nubianul-călăuză, că semnul pe care i-l dăduse etruscului putea să fie o cursă în care, căzând, ar ajunge iarăși în robie.

Atunci, negrul cel care zăcea cu piciorul frânt le atrase atenția asupra lui, prin strigăte și gesturi. Se încurca în vorbă, împroșca salivă și spunea ceva, căutând să zâmbească și bătându-se cu pumnii în piept. Din toată vorbăria lui furtunoasă, din năvala de cuvinte necunoscute, Cavi înțelese că negrul făcea parte chiar din poporul acela, până la care îi sfătuise călăuza să ajungă cu ajutorul nomazilor, și că se jura că toți cei din neamul lui le vor da ospitalitate. În sfârșit, etruscul se hotărî: trecu de partea negrilor și libienilor împotriva asiaticilor, care tot își mai susțineau punctul lor de vedere. Soarele cobora spre asfințit, era timpul să se gândească la apă și la somn. Așa că îi sfătui pe toți să aștepte până a doua zi. Oricât ar fi dorit să plece de pe locul acela înfiorător, acoperit cu cadavre, erau siliți să rămână în poiană ca să nu sporească chinurile muribunzilor mutându-i în altă parte. Zece

oameni plecară la izvorul despre care le vorbise nubianul și se întoarseră cu ulcioarele pline cu apă tulbure și călduță, cu miros de lut. După sfatul negrilor, ridicară între copaci o îngrăditură de crengi cu spini, ca să se apere de hiene. În partea deschisă, îndreptată spre câmpie, aprinseră trei ruguri. Trei oameni rămaseră de veghe lângă răniți, alți zece, înarmați cu sulițe, se așezară lângă unul din ruguri. Pe locurile acelea, noaptea cădea repede. La apus, norii mai erau încă luminați, iar dinspre miazănoapte și răsărit valul negru de întuneric se apropia din ce în ce, înecând creștetele copacilor și aprinzând deasupra lor nenumărate luminițe de stele. Nedeprins cu țările de la miazăzi, Cavi își dădu seama curând de ce îi sfătuise călăuza să plece cât mai repede din locurile acelea. Urletele șacalilor se ridicau, învălmășindu-se spre cer. Hohotele scurte și isterice ale hienelor răsunau de jur-împrejur. Ai fi zis că sute de fiare veneau acolo, alergând, să sfâșie nu numai morții, dar și pe cei rămași în viață. În jurul poienii se auzeau mârâit de fiare, trosnete și clămpănit de fălci care mestecau cu lăcomie. Mirosul dulceag al cadavrelor care se descompuneau repede la căldură plutea în aer și se răspândea pretutindeni.

Oamenii strigau, aruncau cu bulgări și cu pietre, săreau cu tăciuni aprinși, dar în zadar: numărul dihăniilor sporea mereu.

Deodată se auzi în spatele îngrăditurii de spini un hârâit înăbușit, apoi un răget care se rostogoli pe pământ, cutremurându-l ca tunetul. Sălbăticiunile care se băteau între ele în poiană se potoliră, oamenii treziți din somn săriră în picioare. În liniștea care se lăsă deodată, gemetele răniților răsunară mai tare. Răgetul se apropia, adânc și puternic, mai presus de orice închipuire, ca slobozit dintr-o goarnă imensă. O umbră nedeslușită, cu capul mare, se ivi o clipă lângă copacul din margine: un leu cu coama deasă se apropia de oamenii speriați, iar în urma lui se strecura ca o nălucă o leoaică, cu trup subțire și

mlădios. Vârfurile de aramă ale sulițelor întoarse repede spre fiară sclipiră ușor în lumina pe sfârșite a rugurilor. Oamenii strigau și aruncau în lei cu tăciuni, fără să se gândească că ar putea să ia foc iarba. Fiarele se opriră, uluite, apoi se traseră îndărăt și nu mai atacară. Însă oamenii rămaseră încă mult timp cu sulițele gata, cu toate că-i dureau palmele de tare ce le strângeau.

Nu apucară să ațipească, și alt răget, ca tunetul, cutremură văzduhul, apoi al doilea, al treilea… Le dădeau târcoale cel puțin trei lei, cu leoaica de mai înainte patru. Oamenii își dădură seama de greșeala de neiertat pe care o săvârșiseră; îngrăditura era prea mică și făcută de mântuială. Patru lăncieri stăteau cu sulițele pregătite, în cazul când leii ar fi năvălit din spate, iar ceilalți șase se ațineau după ruguri. Nimeni nu dormea. Înarmați fiecare cu ce putea, oamenii sărutau întunericul. Un nou răget zgudui văzduhul și lângă rugul din margine se ivi un leu uriaș, cu coama gălbuie. Flacăra tremurătoare mărea trupul fiarei, ai cărei ochi sfredelitori aruncau lumini verzi.

Unul din asiaticii de la nord, care nu se pricepeau la vânătoare, stătea din păcate aproape de rug, cu arcul în mână. Înspăimântat de răget, trimise o săgeată bine ochită drept în botul fiarei. Răgetul se curmă într-un geamăt prelung, se auzi o hârâială răgușită, apoi încetă.

— Luați seama! strigă un nubian, înnebunit de spaimă.

Leul își făcu vânt, sări în zbor peste linia rugurilor și căzu în mijlocul oamenilor. Însă nu era atât de ușor să-i tulbure pe învingătorii rinocerului: sulițele îl opriră, înfigându-i-se în coaste și în piept, trupul mlădios îi fu străpuns de săgeți. Două din ele, lovite cu laba, se frânseră trosnind uscat, dar în aceeași clipă, trei negri uriași, acoperindu-se cu scuturile, îi împlântară trei cuțite în piept. Leul slobozi un urlet prelung și jalnic. Împroșcați cu sângele lui, oamenii săriră la o parte. Se făcu tăcere. Deodată, un strigăt, asurzitor de biruință izbucni, umplând savana: leul era mort. Oamenii aruncară hoitul dincolo de

ruguri și se grăbiră să lege rănile pe care le căpătaseră doi dintre ei. Răniții erau încă scuturați de fiorii luptei.

Fiarele le tot dădură târcoale până în zori, răgând cumplit din când în când, dar nu mai îndrăzniră să-i atace.

La ziuă, cinci din cei grav răniți muriră. Pe alți șapte îi găsiră morți: noaptea, în focul luptei cu leul, nimeni nu văzuse când și cum își dăduseră sfârșitul. Ahmi respira încă și buzele lui cenușii, fără pic de sânge, îi mai tremurau din când în când.

Pandion stătea culcat, cu ochii deschiși, răsuflând liniștit și egal. Chidogo se aplecă asupră-i, dar înțelese cu groază că rănitul nu-l vedea. Bău însă apa pe care i-o dădu, apoi își strânse încet pleoapele... După ce mâncară cu toții, împărțind ce le mai rămăsese din ajun, Cavi le propuse să pornească la drum. Înțeleși între ei chiar din timpul nopții, asiaticii se răzvrătiră, strigând că în țara aceea bântuită de atâtea fiare înspăimântătoare vor pieri, fără îndoială, cu toții, că trebuie să iasă cu orice preț din savana aceea fatală și că deșertul era mai puțin primejdios, deoarece se deprinseseră oarecum cu el.

În zadar le vorbea Cavi, în zadar stăruiau negrii: asiaticii rămâneau neînduplecați. Însă etruscul se hotărâse.

— Bine, fie, zise el. Eu plec spre miazăzi cu Chidogo: care vreți să mergeți cu noi, treceți la dreapta, iar care vreți să vă duceți spre răsărit, treceți la stânga.

În jurul etruscului se adună îndată un mănunchi de trupuri negre sau bronzate - nubienii și libienii - cu toții, treizeci și șapte de oameni, fără să-i numărăm pe Pandion și pe negrul cel cu piciorul rupt. Culcat pe pământ, sprijinindu-se într-un cot, negrul urmărea tot ce se petrecea.

Ceilalți treizeci și doi de oameni trecură la stânga. Stăteau acolo, neînduplecați, cu capetele plecate.

Armele și vasele pentru apă se împărțiră pe din două, pentru ca asiaticii, dacă n-ar izbândi, să nu poată spune că ar fi fost nedreptățiți.

După aceea conducătorul lor, omul cel bărbos, plecă îndată spre răsărit, ca și cum i-ar fi fost frică să nu li se înmoaie inima și să li se schimbe hotărârea. Cei rămași se uitară îndelung în urma acestor viteji tovarăși, de care se despărțeau în ajunul libertății, apoi, oftând cu părere de rău, își văzură de treburi.

Etruscul și Chidogo îi ridicară pe Pandion și pe negrul rănit, mutându-i lângă alt copac, cu crengile subțiri. Când încercară să-l ridice și pe Ahmi, nenorocitul mai gemu o dată și apoi îndrăznețul luptător pentru libertate își dădu sfârșitul.

Cavi îi sfătui pe libieni să-l urce într-un copac și să-l lege acolo, bine, cu frânghii. Oamenii îi urmară sfatul: știau că trupul o să fie sfâșiat de păsările de pradă, dar soarta aceasta li se părea mai puțin hidoasă decât să-l lase pradă hienelor spurcate.

În tăcere, fără să se fi înțeles între ei, Cavi și Chidogo începură să taie crengi.

— Ce faci? întrebă un negru înalt, apropiindu-se de etrusc.

— O targă, Chidogo și cu mine îl ducem pe el, - și Cavi îl arătă pe Pandion, - iar voi pe celălalt - și-l arătă pe negrul cel cu piciorul strâns în fâșii de pânză. Libianul merge și fără ajutor, nu-i rănit decât la mână.

— O să-l ducem cu toții, pentru că el a sărit cel dintâi pe rinocer, răspunse negrul, întorcându-se spre ai lui. Viteazul ne-a scăpat viața și asta nu se uită. Stai, că noi ne pricepem mai bine să facem tărgi.

Patru negri începură să împletească și, cum erau într-adevăr îndemânatici, făcură imediat două tărgi din nuiele lungi și din frânghiile rămase pe locul luptei. Așezară între nuiele câte două bețe, iar la mijloc, în loc de perne, bucăți rotunde de scoarță tare, învelite în blana leului. Negrul cel cu piciorul rupt se uita la ei cum lucrează și zâmbea: ochii lui mari și întunecați erau plini de recunoștință.

Răniții au fost urcați pe cele două tărgi. Acum, totul era gata. Negrii se rânduiră câte doi de fiecare targă, așezară cu grijă pernele, ridicară tărgile dintr-o singură mișcare, apoi plecară călcând măsurat și ușor.

În felul acesta, fără să-și fi venit în fire, Pandion porni pe drumul cel necunoscut. Doi nubieni și un negru, cei dintâi cu sulițe și celălalt cu arcul, mergeau înainte, călăuze. Ceilalți treizeci veneau în urma lor, iar alți trei încheiau coloana, înarmați și ei tot cu două sulițe și cu un arc. Călătorii o luară prin marginea poienii, spre apus. Se sileau să nu se uite îndărăt, la prietenii căzuți în luptă, și plecau ducând în suflet remușcarea sfâșietoare că-i lăsau pradă hienelor mâncătoare de leșuri.

Curând după odihna de la amiază, oamenii ajunseră la o albie largă și secată. Valea se vedea de departe în savana galbenă, datorită celor două șiruri de tufe care-i tiveau malurile.

O luară pe albie drept spre miazăzi și până la apusul soarelui merseră fără să se oprească. În ziua aceea nu săpară gropi pentru a obține apă, deoarece dădură de un izvor care ieșea la suprafață, dintr-o crăpătură, între două lespezi de gresie zgrunțuroasă. Dar munciră din greu ca să-și împrejmuiască locul unde trebuiau să înnopteze, cu o îngrăditură de crengi țepoase. Noaptea avură parte de somn liniștit: nici nu auziră, venind din depărtări, răcnete înfricoșătoare de lei, nici nu simțiră hiene mișunând în întuneric.

A doua și a treia zi de drum trecură în liniște. Numai o dată văzură, de departe, o namilă neagră: un rinocer care umbla prin iarbă cu capul în jos. Oamenii se opriră neliniștiți (nu puteau să uite cumplita luptă) și se lăsară la pământ. Rinocerul înălță capul. Ca și în ceasul cel groaznic, oamenii îi văzură urechile ciulite, depărtate mult una de alta și, între ele, vârful cornului. Greabănul îi era acoperit cu piele groasă, zbârcită mărunt, până unde începeau picioarele din față, care-i dispăreau, răşchirate,

în iarbă. Namila rămase câtva timp nemișcată, apoi își întoarse capul și-și văzu de drum.

Adeseori se iveau turme de antilope mici, de un cenușiu-gălbui. Oamenii ucideau câteva cu săgețile și în felul acesta aveau hrană bună și îmbelșugată.

În ziua a patra, albia uscată se lărgi, apoi dispăru. În locul lutului galben ieșea acum la iveală un pământ ciudat, de un roșu orbitor[101], întins în strat subțire peste pietrișul de granit. Movile rotunde, tot de granit, apăreau ca niște pete negre pe întinderea dezolantă a șesului roșu. Iarbă nu se mai vedea. În locul ei, ieșeau din pământ mănunchiuri de frunze aspre și înguste, ca niște spade drepte[102], înfipte cu vârfurile spre cer în pământul moale. Călăuzele ocoleau cu băgare de seamă aceste tufe de frunze ciudate, cu marginile ascuțite ca briciul.

Valea roșie se întindea fără sfârșit, praful se ridica în vârtejuri ca stâlpii, întunecând strălucirea soarelui. Oamenii sufereau de căldură, dar își urmau drumul, tulburați de gândul că valea aceea stearpă o să țină cine știe cât. Vâna subpământeană de apă rămăsese în urmă, și cine ar fi putut să spună când aveau să mai găsească apa atât de necesară în țara aceea fierbinte…

Ajungând în vârful unei movile de granit, călătorii zăriră în depărtare o dungă aurie: acolo se termina pesemne pământul roșu și începea iarăși savana acoperită cu iarbă.

Într-adevăr, umbrele după amiezii nu crescuseră decât pe jumătate și ei călcau pe iarba foșnitoare, mai mică decât cea dinainte, dar mai deasă. Ceva mai la o parte se vedea un nor larg verzui, acoperindu-și parcă propria lui umbră albăstrie: era puternicul „copac al oaspeților”, care îmbia călătorii sub ocrotirea lui. Călăuzele se îndreptară într-acolo. Obosiți, oamenii iuțiră pasul și în curând tărgile cu răniții erau așezate la adăpost sub copacul acela cu

---

[101] E vorba de *laterit* - depozit bogat în hidroxizi de aluminiu și de fier, format prin alterarea unor roci din zona tropicală umedă. (n.a.)

[102] *Sanseveria* - Plantă tropicală decorativă din familia liliaceelor, cu frunze lungi, cărnoase, din ale căror fibre rezistente se fac sfori, pânză etc. (n.a.)

trunchiul adânc brăzdat de jgheaburi drepte și cu muchiile rotunjite.

Câțiva negri făcură o scară vie și se urcară pe crengile puternice. De acolo, de sus, începură să strige de bucurie: așa cum bănuiseră, trunchiul gros de cel puțin cincisprezece coți avea o scorbură plină cu apă proaspătă de ploaie. Oamenii își umplură vasele cu apă rece, dar cam negricioasă. Cei de sus aruncară din copacul uriaș câteva fructe lungi și ascuțite la capete. Fiecare din ele, cât un cap de om, avea sub coaja subțire și tare, o pulpă făinoasă, gălbuie și dulce-acrișoară, care răcorea nespus gurile fierbinți și uscate ale călătorilor. Chidogo sparse două din ele, scoase nenumărați sâmburi mici, îi sfărâmă și-i frământă cu puțină apă pentru Pandion.

Spre bucuria lui, tânărul elin mâncă amestecul acela cu multă poftă. Apoi, pentru întâia oară, își ridică ușor capul și încercă să se uite împrejur. În timpul drumului rămăsese culcat pe targă, având fața acoperită cu frunze mari, culese de pe lângă izvoare. Acum, întinse cu greu palmele spre Chidogo și degetele lui slăbite strânseră ușor mâna negrului. Ochii larg deschiși îi erau tulburi și plini de durere.

Mișcat, Chidogo îl întrebă cum se simte, dar Pandion nu-i răspunse și ochii i se închiseră din nou, ca și cum această ușoară năzuință spre viață îl obosise peste măsură. Chidogo îl lăsă și se repezi să-i spună etruscului vestea îmbucurătoare. Mai întunecat decât în ziua înspăimântătoarei lupte, Cavi se apropie de targă și rămase acolo mult, uitându-se cu luare aminte la fața prietenului său. Apoi, cu mâna pe pieptul lui, încercă să-i prindă bătăile inimii.

În clipa aceea se auzi glasul unui nubian: omul se cățărase în vârful unui copac, să cerceteze drumul, și striga acum că departe, în fața lor, spre linia orizontului, vedea împrejmuiri de mărăcini, ca acelea pe care le fac

nomazii crescători de vite pentru a-și adăposti turmele împotriva fiarelor.

Această veste îi hotărî să înnopteze sub copac și să plece abia a doua zi dis-de-dimineață, ca să ajungă devreme la așezarea nomazilor. Nori deși învăluiau cerul la asfințit, noaptea fără stele era nespus de liniștită și de întunecoasă: prin bezna neagră și catifelată nu puteai să-ți vezi nici mâna.

Curând, tocmai când oamenii erau gata să părăsească adăpostul, orizontul se încinse de fulgere șerpuitoare. Tunetele se rostogoleau, prelungindu-se în depărtări, trăsnetele se întețeau, cerul era brăzdat de nenumărate flăcări albastre, orbitoare, în chip de uriașe crengi desfrunzite. Din depărtări se porni un vuiet care curând se umflă și se prefăcu în urlet: se apropia un val năprasnic de ploaie. Copacul se clătină și o mare de apă se revărsă din cer. Cascadele răcoroase se sfărâmau, în cădere, cu vuiet înfiorător și apa creștea repede în jurul copacului, acoperindu-i rădăcinile care ieșeau, groase, din pământ. La lumina scurtă a fulgerelor, ai fi zis că toată savana o să fie inundată, atât de multă apă se prăbușea de sus. Dar fulgerele încetară curând și ploaia se opri. Deasupra stepei sătule de apă, se desfășura acum cerul înstelat. O adiere ușoară de vânt aducea, de departe, mireasmă de ierburi și de flori. Libienii și etruscul rămaseră uluiți de priveliștea acelei ruperi de nori, care li se păruse o adevărată catastrofă. Dar negrii râdeau și-i asigurau că nu fusese decât o ploaie obișnuită de anotimp și nu era deloc grozavă. Cavi, clătina din cap și-și zicea că dacă o asemenea ploaie era socotită acolo ca un lucru obișnuit, atunci fără îndoială că în țara negrilor îi așteptau aventuri extraordinare. Și presimțirea nu-l înșelă.

A doua zi se auzi de undeva, pe neașteptate, un lătrat de câine. Prin aburii care învăluiau zarea ca o perdea, se deslușiră împrejmuiri lungi. Dincolo de ele se tupilau

colibe scunde. În jurul drumeților se adunaseră oameni mulți, nomazi care aveau, drept îmbrăcăminte, șorțuri de piele. Fețele lor cu fălcile late erau aspre, ochii negri și înguști priveau cu răutate la armele egiptene din mâinile foștilor sclavi. Cu toate acestea, semnul de la nubianul-călăuză făcu asupra lor o impresie cât se poate de bună. Când îl văzură, ieșiră din mulțime cinci oameni împodobiți cu pene negre și albe, cu pieptănături înalte, ridicate pe un fel de împletituri rotunde, făcute din crenguțe desfrunzite.

Nubienii înțelegeau limba nomazilor. Curând, noii veniți erau înconjurați de un cerc strâns de ascultători care sorbeau lapte acru. Călătorii începură să povestească aventurile prin care trecuseră, întrerupându-se unii pe alții și sărind, înflăcărați, în picioare, în timp ce ascultătorii își arătau uimirea strigând cu toții într-un glas. Căpeteniile, împodobiți cu pene, nu strigau: se băteau doar peste șolduri.

Ca să le fie drumul mai ușor, nomazii echipară șase oameni, să-i călăuzească până la un sat mare, locuit de un popor stabil, care-și avea așezările la alte șapte zile de drum spre sud-vest, pe malul unui pârâu care nu seca niciodată. Le mai dădură, pentru poveri, și zece măgari, din care patru purtau tărgile reînnoite, iar ceilalți duceau în spate apă, lapte acru și brânză tare, în saci de piele groasă. Ușurați de poveri, oamenii puteau să străbată distanțe mari, făcând nu mai puțin de o sută douăzeci de mii de coți pe zi.

Zilele treceau una după alta. Savana se întindea nemărginită sub soarele aprins și orbitor, când toropită de tăcerea arzătoare, când rostogolindu-și valurile largi ale ierburilor bătute de vânt. Foștii robi se adânceau tot mai mult în șesurile sălbatice ale sudului, cutreierate de nenumărate turme. La început, neavând ochii deprinși, oamenii nu-și dădeau seama ce fel de animale erau acelea care treceau în plină lumină sau pe jumătate ascunse în iarbă. Vedeau doar spinări și coarne - coarne scurte și

încovoiate, lungi și drepte ca sulițele sau răsucite în spirală. Mai târziu, se deprinseră să le recunoască: erau oricși cu coarne lungi, cerbi uriași și blânzi, tauri, antilope gnu, păroase, cu botul urât și coroiat și alte antilope, ciudate, cât viței, care se ridicau în două picioare sub copaci clămpănindu-și urechile mari[103].

Iarba galbenă, cu tulpina aspră și înaltă cât omul, foșnea ca o holdă fără sfârșit. De-a lungul albiilor uscate și pe lângă băltoacele dese acum, întinsul ei, aurit de soare, arăta pete de verdeață proaspătă. În depărtare se vedeau, înfipte în savană, șiruri de creste de munți, albăstrii sau violete.

Copacii se aflau uneori grămadă, adunați în insule înalte și întunecate, deasupra ierbii, alteori împrăștiați, departe unul de altul, ca un stol de păsări speriate. Cei mai mulți erau în chip de umbrelă întoarsă, ca acei care-l uimiseră pe Cavi când văzuse întâia oară savana de aur: trunchiurile lor țepoase se desfășurau de la rădăcină în sus în pâlnii largi - conuri răsturnate cu vârfurile la pământ. Alții aveau trunchiuri mai groase și mai scurte, cu coroane dese și întunecate, alcătuind cupole verzi și largi sau cupe răsturnate. Palmierii se cunoșteau de departe, după ramurile lor în furcă, împodobite cu pene de frunze de culoare închisă și răsfirate la vârf.

Cavi își dădea seama cum, zi după zi, negrii și nubienii atât de neîndemânatici și de greoi la minte în Ta-Chemt, sau lângă marele fluviu, prindeau acum puteri, erau mai hotărâți și mai siguri de ei. În același timp însă, ursuzul etrusc simțea că, deși autoritatea lui de conducător rămânea neclintită - pe pământul acela străin, cu legi de viață proprii, pe care el nu le cunoștea - își pierdea încrederea în sine.

Chiar libienii, care se dovediseră atât de vrednici în deșert, păreau acum neputincioși. Îi înfricoșa savana cu

[103] Gazela girafă (*Litocranius walleri*), cunoscută și sub numele de *gerenuk*, este o specie de antilopă cu gâtul lung, întâlnită în estul Africii, se ridică pe picioarele de dinapoi ca să ajungă la frunziș. (n.hy.)

miile ei de fiare, li se năzăreau din iarbă primejdii nenumărate și simțeau, la fiecare pas, amenințări nevăzute.

E drept că nici drumul nu era ușor. Întâlneau desișuri de iarbă cu capsule[104] din care ieșeau milioane de țepi mărunți ce li se înfigeau în piele și acolo unde se înfigeau, stârneau iritații nesuferite și răni purulente… În ceasurile de arșiță, fiarele se adunau pe sub copaci. Câteodată se ivea, printre mănunchiurile de iarbă puternic luminate, ieșind dintr-o umbră neagră ca o gură de peșteră, trupul mlădios, cu pete, al unui leopard.

Negrii se furișau și vânau cu uimitoare dibăcie antilope roșii, așa că foștii sclavi aveau totdeauna, din belșug, carne proaspătă și hrănitoare, cu care se saturau și prindeau puteri. Când se arătau în depărtare turmele de tauri uriași, negri-cenușii, cu coarne largi și aplecate, negrii dădeau semnalul de alarmă. Atunci toată ceata alerga spre copacii cei mai apropiați, pentru a se feri din calea acestor cumplite vietăți ale stepelor africane.

Dar călăuzele nu știuseră, pesemne, cât de lung era drumul: călătorii mergeau de nouă zile și nu vedeau niciun semn că s-ar afla prin apropierea unor așezări omenești. Mâna libianului se vindecase, negrul cel cu piciorul rupt stătea în sus acum pe targă, nu culcat, iar seara, la popas, șontâcăia vesel și caraghios în jurul focului. Tovarășii erau bucuroși văzându-l că se vindeca. Numai Pandion zăcea, mereu mut și nepăsător, cu toate că acum Chidogo și Cavi îl sileau să mănânce mai mult.

După ploaia care căzuse, viața nestăvilită a stepei renăștea din plin.

Milioane de gâze roiau și bâzâiau pe deasupra ierbii, păsări, variat colorate, treceau în zbor, ca niște vedenii albastre, galbene, verzi și negre, printre crengile cenușii, strâmbe și încurcate. În aerul dogoritor se auzeau, grăbite, strigătele sonore ale dropiilor mici: „mac-har! mac-har!”

104 Iarba *ascanit*, cu capsule țepoase. (n.a.)

Cavi îi văzu de aproape pe giganții Africii: elefanți masivi și cenușii treceau liniștiți, adeseori fără cel mai mic zgomot, de parcă pluteau deasupra ierbii, ciulind spre oameni urechile uriașe, cu pielea groasă. Albul sclipitor al colților se deslușea bine de o parte și de alta a trompelor negre, șerpuitoare. Etruscului îi plăceau animalele acelea puternice, purtarea lor înțeleaptă se deosebea mult de neliniștea antilopelor, de cruzimea rinocerilor și de încordarea mlădioasă a fiarelor de pradă. Oamenii izbuteau să-i vadă uneori odihnindu-se, atunci când turma stătea înghesuită și nemișcată la umbră. Masculii bătrâni, uriași, își țineau capetele plecate, aveau frunți largi și colți grei, încovoiați; femelele aveau frunțile turtite și dormeau ținându-și capetele mai sus. Într-o zi, cei din fruntea coloanei dădură peste un elefant bătrân, un solitar. Uriașul stătea în bătaia soarelui. Părea că adormise la umbră și că, după aceea, îl ajunsese soarele; el însă, adâncit în somn, nu-i simțea dogoarea. Cavi se uită mult și cu admirație la el.

Neclintit ca o statuie, elefantul își ținea picioarele de dinapoi ușor desfăcute, trompa strânsă melc, ochii mici închiși, iar coada, subțire, îi atârna pe crupa rotundă. Colții groși și încovoiați ieșeau amenințători înainte, cu vârfurile mult depărtate unul de altul.

Pe unde copacii erau mai rari, apăreau niște animale cu înfățișarea ciudată: aveau picioarele lungi, trupul scurt, iar spinarea încovoiată. Picioarele din față mult mai lungi decât cele dinapoi. Din umerii puternici și din pieptul lat se ridica un gât neașteptat de lung, înclinat înainte și purtând capul mic, cu cornițe scurte și cu urechi mari în chip de pâlnie. Erau girafe[105]. Ele umblau în turme de la cinci până la o sută de capete. O asemenea turmă, văzută la loc deschis, oferea o priveliște de neuitat, ai fi zis că în lumina

105 Girafa este un mamifer si este cea mai înaltă din toate speciile de animale. Masculii pot avea 4,8 - 5,5 m înălțime și o greutate de 900 kg. Numele ei provine din arabă și înseamnă cea mai înaltă dintre toate. Trăiește în savanele din Africa și aparține familiei *Giraffidae,* care cuprinde doar girafa și ruda ei cea mai apropiată *okapi*. (n.hy.)

vie se mișca o pădure cu copacii îndoiți de vânt, aruncând umbre ciudate. Girafele alergau în trap ori făceau salturi fantastice, îndoindu-și picioarele din față și întinzându-le mult pe cele dindărăt. Blana lor cu dungi gălbui, despărțite prin pete mari, negre și neregulate părea o plasă pestriță și se confunda uimitor cu umbra copacilor, în care girafele rămâneau cu totul ascunse vederii. Rupeau, încet, cu buzele frunze de pe crengile înalte și le mestecau fără lăcomie, mișcându-și în același timp, fără încetare, urechile lor mari, totdeauna atente.

Gâturile girafelor se iveau adeseori deasupra mării de ierburi agitate, înaintând încet și purtând, la zece coți de pământ, capetele mândre, cu ochi negri și sclipitori. Aveau mișcări reținute și elegante, nu făceau rău nimănui și călătorii le întâlneau cu plăcere.

De multe ori oamenii auzeau prin zidul de iarbă sforăituri mânioase de rinocer. Acum însă învățaseră să se ferească din calea acestor monștri fioroși, cu vederea slabă. Dacă totuși i-ar fi întâlnit, foștii sclavi nu s-ar mai fi înspăimântat ca înainte.

Mergeau înșiruiți câte unul, prin coridoare înguste de ierburi înalte. Numai sulițele și capetele înfășurate în cârpe și în frunze se legănau deasupra ierbii aplecate. De o parte și de alta se înălțau aceleași ziduri mișcătoare și fără sfârșit. Ziua, călătorii nu vedeau decât iarba și cerul arzător, iar noaptea visau tot ziduri de iarbă, și li se părea că erau pierduți fără nicio nădejde în imensitatea aceea foșnitoare și înăbușitoare. Abia în a zecea zi ele mers se ivi înaintea lor o fâșie de pământ mai ridicat, învăluită în pâclă albăstrie. După ce trecură peste ea, ajunseră pe un podiș acoperit cu pietre, cu tufișuri și cu arbori fără frunziș, ale căror crengi se ridicau mohorâte spre cer, ca nenumărate brațe larg desfăcute[106]. Trunchiurile scunde și crengile aveau aceeași culoare verde și respingătoare.

[106] *Latex,* din grupul laticiferelor, copac în formă de candelabru, seamănă cu cactușii (plante specifice deșertului african). (n.a.)

Copacii arătau ca niște perii rotunde, tunse cu grijă și înfipte în bețe scurte. Pe locurile unde erau mai mulți, stăruia un miros greu și puternic. Crengile fărâmicioase se rupeau cu ușurință când bătea vântul, iar pe locul acela se ivea seva, închegându-se în picături prelungi, cenușii. Călăuzele se grăbiră să treacă repede prin pădurile acelea ciudate, zicând că dacă se întețește vântul, copacii aceia fărâmicioși pot să se prăbușească și să strivească oamenii.

Mai încolo se întindea iarăși savana cu dealurile ei mărunte și cu iarba verde și proaspătă. De pe o ridicătură, privirile călătorilor descoperiră cu surprindere, lângă o fâșie de pădure deasă și înaltă, lanuri acoperite cu culturi. În adâncul pădurii se vedea un luminiș, iar acolo, pe o colină, o îngrămădire de colibe conice. Colina era împrejmuită de un gard de pari groși. Porțile de bârne grele erau drept în fața călătorilor și aveau deasupra, ca podoabă, un șir de cranii de lei, înălbite de soare.

Războinici înalți, cu înfățișare aspră, ieșiră pe porți în întâmpinarea foștilor robi, care urcau încet la deal. Păreau a fi nubieni, dar aveau pielea ca arama, adică ceva mai deschisă. Țineau strânse în mâini sulițe grele, cu vârfuri uriașe, mai mult ca niște spade înguste și se rezemau pe scuturi mari, cu înflorituri negre și albe. Măciuci de lemn negru, tari și grele, le atârnau de brâiele făcute din piele de girafă.

De pe coasta colinei se deschidea o priveliște neasemuită: pe savana acoperită de iarbă aurie, se zugrăvea, proaspătă și lucitoare ca smaraldul, verdeața de pe malurile care tiveau panglica îngustă și albăstrie a unui râu sclipitor. Tufișurile cu coroane aidoma unor mingi trandafirii și pufoase tremurau ușor, iar din copaci atârnau ciorchini de flori galbene și albe.

Discuțiile lămuritoare ținură mult. Negrul cel cu piciorul rupt pretindea că se trage din acest popor și se oferise să fie tălmaci. Sprijinindu-se în băț, alergă sărind într-un

picior, în întâmpinarea războinicilor, făcându-le totodată semne celor rămași pe loc.

Negrul, Cavi, Chidogo, un nubian și unul din nomazi au fost lăsați să intre pe poartă și duși apoi în coliba căpeteniei.

Cei rămași în fața porții îi așteptau, chinuiți de nerăbdare. Doar Pandion, nemișcat și nepăsător, zăcea pe targa lui, așezată acum pe pământ. Timpul trecea anevoie.

În cele din urmă etruscul ieși, însoțit de o întreagă gloată de bărbați, de femei și de copii. Oamenii din sat zâmbeau, fluturând frunze late și strigând vorbe neînțelese, dar pline de prietenie.

Porțile se deschiseră. Foștii robi mergeau acum printre colibele mari, făcute din argilă și cu acoperișuri conice din tulpini lungi de iarbă aspră.

Într-o poiană, sub doi copaci, era o colibă mai încăpătoare, cu șopron la intrare. Acolo se adunară căpeteniile, să-i vadă pe noii sosiți. În jurul călătorilor se adunau și se înghesuiau aproape toți localnicii, tulburați de un eveniment neobișnuit ca acela. La rugămintea căpeteniei celei mari, negrul cel șchiop mai spuse o dată povestea cumplitei vânători, arătându-l mereu pe Pandion, care zăcea adânc.

Băștinașii își arătau, prin strigăte de admirație, de mirare și de groază, impresia pe care le-o făcea nemaipomenita ispravă săvârșită din porunca ferocelui faraon al Ta-Chemt-ului.

Căpetenia cea mare se ridică și adresă poporului său câteva cuvinte, pe care oaspeții nu le înțeleseră. Drept răspuns, răsunară strigăte de încuviințare. Călătorii așteptau. Căpetenia se apropie de ei, le arătă cu mâna colibele și-și înclină capul.

Cu ajutorul negrului tălmaci, Cavi mulțumi căpeteniei și poporului pentru ospitalitate. Apoi călătorii au fost poftiți să ia parte, seara, la ospățul care se pregătea în cinstea lor.

O mulțime de băștinași înconjură targa pe care zăcea Pandion. Bărbații îl priveau cu respect, femeile cu milă. O fată în mantie albastră ieși cu îndrăzneală din mulțime și se aplecă asupra tânărului elin. Bronzat de soare de atâta timp de când stătea în Țara Neagră și țara Nub, Pandion părea a nu se deosebi de ceilalți locuitori ai stepelor de la miazăzi decât prin umbra aurie, mai deschisă, a pielii. Dar părul lui creț, acum lung și încâlcit, ca și trăsăturile regulate ale feței slăbite, privite mai de aproape, îl trădau că era străin.

Fata se înduioșă de eroul tânăr și frumos care zăcea fără putere pe targă. Întinse mâna încet și, cu o mișcare dezmierdătoare, îi dădu la o parte o șuviță de păr care-i cădea pe obraz.

Pleoapele grele se ridicară cu încetul și ochii cu reflexe aurii se deschiseră, mari. Văzându-le culoarea neașteptată, fata tresări ușor. Dar necunoscutul n-o vedea. Privirea tulbure îi era ațintită cu nepăsare la crengile care se legănau deasupra lui.

— Iruma! o strigară prietenele pe fată.

Chidogo și Cavi se apropiară de targă, îl ridicară pe Pandion și plecară cu el. Fata rămase locului, cu ochii în pământ, tot atât de nemișcată și de nepăsătoare ca și tânărul elin care o tulburase.

Capitolul VI
DRUMURI ÎNTUNECATE

Datorită îngrijirilor atente ale lui Chidogo și ale lui Cavi, oasele sfărâmate ale lui Pandion se vindecaseră, dar tânărul nu mai avea puterea de altădată. Nesimțitor la toate și lipsit de voință, zăcea toată ziua în coliba largă, aproape lipsită de lumină, răspundea la întrebările prietenilor în silă, doar cu câte un cuvânt, abia înghițea câte ceva și nici măcar nu încerca să se ridice. Slăbise mult. Ochii, mereu închiși, îi căzuseră adânc în orbite, iar obrajii i se acoperiseră cu o barbă scurtă și mătăsoasă.

Se apropia timpul când trebuiau să plece la drumul cel lung, care avea să-i ducă la mare și apoi în patrie. Chidogo îi întrebase de mult și cu toate amănuntele pe localnici care și cum era drumul spre Cornul de Aur.

Din cei treizeci și nouă de foști sclavi, care găsiseră adăpost în această așezare, doisprezece plecaseră care încotro: erau oameni de prin partea locului, așa că puteau ajunge repede pe la casele lor, fără multă trudă și fără primejdii.

Cei rămași, îl zoreau pe Chidogo să plece. Acum, când erau liberi și în putere, glasul patriei îndepărtate îi chema tot mai stăruitor și fiecare zi de odihnă li se părea o crimă față de patrie. Și cum întoarcerea era lăsată în seama lui Chidogo, toți năvăleau asupra lui, rugându-l și aducându-i mereu aminte.

Dar cum Chidogo nu voia, să-l părăsească pe Pandion, căuta să scape de ei cu vagi promisiuni.

După ce îi potolea, negrul petrecea ore întregi lângă patul prietenului său, chinuit de îndoieli și punându-și mereu aceeași întrebare: cât o să mai zacă oare?... După sfatul lui Cavi, oamenii scoteau bolnavul din colibă îndată ce căldura începea să scadă și-l culcau în fața ușii. Dar în zadar, căci starea lui rămânea aproape aceeași. Bolnavul nu se simțea mai bine decât dacă ploua: când bubuia tunetul și urlau puhoaiele, se ridica într-un cot și asculta, ca și cum din zgomotele acelea ar fi desprins chemări pe care ceilalți nu le cunoșteau. Cavi i-a adus și doi vraci băștinași, care l-au înăbușit cu fum de buruieni, îngropând apoi o oală cu rădăcini știute numai de ei. Dar starea tânărului elin nu se schimbă.

Într-o zi, în timp ce Pandion zăcea lângă colibă, iar Cavi gonea alene, cu o crenguță, roiurile de muște, se apropie de ei o fată înveșmântată în mantie albastră. Era Iruma, fiica celui mai vestit vânător din sat, fata ale cărei priviri se opriseră asupra lui Pandion chiar în ziua sosirii lor.

În clinchet de brățări își scoase de sub mantie brațul delicat și puse în mâna lui Cavi o punguță împletită. În pungă erau, zicea ea, nuci fermecate din pădurile de la apus, leac fără greș pentru bolnav. Încercă să-i explice etruscului cum să pregătească leacul, însă Cavi, deși prinsese câteva vorbe din limba indigenilor, nu înțelegea mare lucru. Încurcată, Iruma stătea cu capul în piept, dar deodată se învioră și-l rugă să-i aducă piatra cea turtită de fărâmat grăunțe și o cană cu apă. Mormăind nu știu ce pe nas, etruscul intră în colibă. Fata se uită împrejur, apoi se lăsă în genunchi la căpătâiul bolnavului și se uită deaproape la el. Îi atinse ușor fruntea, dar când auzi, după o clipă, pașii grei ai lui Cavi, se grăbi să-și tragă mâna.

Vărsă din punguță câteva nuci care aduceau cu castanele, le sparse, zdrobi miezul lor cu piatra, îl amestecă bine cu laptele pe care i-l adusese în grabă Chidogo și făcu un aluat subțire. Cum văzu nucile, negrul chiui de bucurie și începu să joace în jurul etruscului care rămăsese posomorât și nedumerit, apoi îi explică: în pădurile din apus și în cele din patria lui, crește un copac mic cu tulpina dreaptă. Crengile lui se scurtează pe măsură ce sunt mai sus, așa încât copăcelul pare ascuțit la vârf. Face nuci multe, multe și fermecate, care vindecă pe bolnavi, întăresc pe cei istoviți, înviorează pe cei obosiți, iar celor sănătoși le dă bună dispoziție[107].

Fata îi dădu bolnavului să mănânce din aluatul de nuci vrăjite, apoi se așezară tustrei lângă pat, așteptând cu răbdare. Și iată că, după câteva minute doar, răsuflarea slabă a lui Pandion se făcu puternică și egală, iar fața lui lividă se coloră în trandafiriu! Etruscul, de obicei ursuz, urmărea ca vrăjit efectul leacului misterios. Tânărul elin oftă adânc și se ridică, uitându-se cu ochii larg deschiși și plini de lumină când la etrusc, când la Chidogo. Apoi și-i opri asupra fetei, uimit de fața ei ca bronzul negru, cu

[107] E vorba de un arbore din familia sterculinelor, care face alune cola, cunoscute azi în toată lumea ca un excelent tonic. (n.a.)

pielea surprinzător de netedă și cu expresia nespus de vioaie.

Frumoasa avea pe tâmple, la coada ochilor alungiți, cute subțiri de poznașă viclenie, iar printre pleoapele pe jumătate închise îi sclipeau albul curat al ochilor. Nasul, cam turtit dar regulat, își desfăcea nervos nările, în timp ce buzele pline, foarte roșii, descopereau, într-un zâmbet neprefăcut și sfios, un șirag de dinți albi ca mărgăritarele. Obrazul ei rotund arăta atâta viclenie îndrăzneață, totuși gingașă, și atâta veselie tinerească, încât Pandion zâmbi fără voie. Și ochii lui, doar cu o clipă înainte tulburi și nepăsători, începură a străluci scânteietori. Iruma își plecă ochii, rușinată, apoi se uită în altă parte.

Cei doi prieteni, până atunci uluiți, erau acum nebuni de bucurie: Pandion zâmbise pentru întâia oară din ziua cumplită a luptei cu rinocerul. Efectul miraculos al nucilor era de netăgăduit. Bolnavul își descosea cu lăcomie prietenii despre tot ce se petrecuse din ziua când fusese rănit, îi întrerupea cu întrebări grăbite, spuse parcă de un om amețit de ceva.

Iruma făgădui că va veni pe seară să vadă ce face bolnavul, apoi plecă, grăbită.

Pandion mâncă mult și cu poftă, întrebând, întrebând mereu. Dar spre seară năvala aceea de viață se stinse și bolnavul căzu din nou în toropeală: efectul leacului încetase. Văzându-l așa, etruscul și negrul se gândiră că poate n-ar strica să-i mai dea din aluatul cel fermecat. Dar trebuiau s-o întrebe mai întâi pe Iruma.

Fata veni cu tatăl ei, un luptător înalt, cu cicatrice pe umeri și pe piept - urmele unor gheare de leu. Tatăl și fiica se sfătuiră multă vreme. Vorbind, vânătorul făcea unele mișcări, ca și cum ar fi aruncat ceva, cu dispreț - poate că voia să scape de stăruințele fetei. Clătină înciudat din cap, izbucni în râs zgomotos și o lovi ușor pe spate. Fata ridică mânioasă din umeri și se apropie de cei doi prieteni.

— Tata zice să nu-i dați multe muci, îi spuse ea negrului socotind, pesemne, că el era prietenul cel mai bun al bolnavului. Să nu-i dați decât o dată pe zi, la amiază, ca să poată mânca mult…

Chidogo îi răspunse că știe și el rostul nucilor și că o să facă întocmai așa.

În clipa aceea, vânătorul se uită la bolnav, clătină din cap și-i spuse fetei lui câteva cuvinte pe care nici Cavi, și nici Chidogo nu le înțeleseră. Iruma însă arunca fulgere din ochi, ca o pisică înfuriată. Buza de sus i se ridicase puțin, descoperindu-i ascuțișul dinților. Vânătorul zâmbi blând, dădu din mână și ieși din colibă. Fata se aplecă asupra lui Pandion și se uită mult și de aproape la fața lui. Apoi, ca și cum și-ar fi dat seama de ceva, se îndreptă și ea spre ușă.

— Mâine seară îl lecuiesc eu singură, ca la noi! zise ea cu hotărâre înainte de a ieși. Femeile noastre tămăduiesc de mult așa bolnavii și răniții. Duhul bucuriei a părăsit trupul prietenului vostru, și fără el omul pierde dragostea de viață. Noi o să i-o dăm!

Chidogo se gândi la vorbele acestea și-și zise că fata avea dreptate: după toate chinurile pe care le suferise, Pandion își pierduse, într-adevăr, dragostea de viață. Ceva se frânsese în ființa lui. Dar în privința felului de a-l vindeca de care vorbise Iruma, negrul tot nu se putu lămuri, cu toate că își bătu capul multă vreme. Și se culcă așa, nelămurit.

A doua zi, Chidogo îi dădu iarăși prietenului său câteva nuci amestecate cu lapte. Pandion se ridică din nou, începu să vorbească și, spre bucuria prietenilor săi, mâncă bine și cu poftă, însă tot timpul căuta cu ochii împrejur. La un moment dat, întrebă de fata care fusese la ei în ajun. Chidogo se strâmbă poznaș, îi făcu etruscului cu ochiul și-i răspunse bolnavului că, spre seară, fata aceea o să vină și o să-l vindece, numai ea știe cum. La început, Pandion se arătă curios, dar mai târziu, când efectul nucilor se risipi,

căzu din nou în starea de nepăsare, de mai înainte. Cu toate acestea, atât Cavi, cât și Chidogo erau de părere că în ultimele două zile înfățișarea bolnavului se schimbase în bine: tânărul lor prieten se mișca mai mult pe locul unde zăcea și respira mai adânc.

Spre scăpătatul soarelui satul se umplu, ca de obicei, de miros iute de vreascuri aprinse și de bocănitul adânc și monoton al maiurilor, cu care femeile zdrobeau în pive mari, pentru mâncarea de seară, semințele mărunte ale unei plante necunoscute.

Oamenii se hrăneau cu păsatul negricios pe care-l făceau din aceste semințe și-l amestecau cu lapte[108].

Noaptea căzu repede. Deodată prin așezarea liniștită răsună un răpăit înăbușit de tobă, după care o mulțime zgomotoasă, mai mult tineret, se apropie de coliba celor trei prieteni. În frunte mergeau patru fete cu făclii aprinse și, între ele, două femei bătrâne în mantii largi și negre. Câțiva tineri luară bolnavul în brațe, în timp ce mulțimea striga cât putea - și așa, cu alai, îl duseră în celălalt capăt al așezării, pe loc curat, la marginea pădurii.

Cavi și Chidogo veneau în urma alaiului. Etruscul se uita în jur nemulțumit: se vedea bine că nu se aștepta la nimic bun de pe urma acestei comedii.

Băștinașii îl duseră pe Pandion într-o colibă goală, largă de cel puțin treizeci de coți, și-i culcară lângă stâlpul din mijloc, cu capul spre intrare. Mai multe făclii de lemn moale, îmbibate cu ulei de palmier și prinse de stâlp, luminau cu flacăra lor vie mijlocul colibei. Dar pereții, sub tavanul scund, rămâneau în întuneric. Îndată coliba se umplu de oameni. Fete tinere și femei bătrâne sporovăiau cu însuflețire, înșirate de-a lungul pereților. O bătrânică îi dădu lui Pandion o băutură neagră, și el se învioră numaidecât.

Cineva sună ascuțit și tremurător dintr-un colț găunos de elefant. Bărbații părăsiră în grabă coliba și se făcu

[108] *Eleusină*, un soi de mei care crește în Africa, cu știuleții încărcați cu bobițe mici și negre. (n.a.)

tăcere deplină. Etruscul și Chidogo ar fi vrut să rămână, dar au fost îmbrânciți fără multă vorbă și aruncați afară, în întuneric. Apoi, ca să nu se vadă ce se petrece înăuntru, câteva babe hidoase se îngrămădiră în dreptul intrării.

Cavi rămase lângă colibă, hotărât să aștepte sfârșitul acestei isprăvi misterioase. Lângă el veni și Chidogo, rânjindu-și dinții: negrul credea în mijloacele de vindecare pe care le foloseau popoarele sudului.

Două fete îl ridicară pe bolnav ușor și cu băgare de seamă și-l rezemară de stâlp. Pandion se uita nedumerit împrejur, dar nu vedea decât albul ochilor și dinții femeilor care râdeau lângă pereții rămași în umbră. În colibă atârnau peste tot mănunchiuri de frunze rupte dintr-un arbust aromatic[109], iar pe dinafară, prins pe sub streașină, ca și în jurul stâlpului de care era rezemat Pandion, se încolăcea un lanț de crengi subțiri din același arbust. Mirosul iute și înviorător care stăruia pretutindeni îl irita pe Pandion și-l tulbura, amintindu-i de ceva nespus de drag și de îmbietor, dar uitat și pierdut pentru totdeauna.

În dreptul elinului se adunară, mai multe femei. La lumina făcliilor se deslușeau două trâmbițe lungi, încovoiate și albe, făcute din colți de elefant, iar tobele, scobite în trunchiuri groase de copac, își umflau coastele rotunde și negre.

Goarna își repetă chemarea tremurătoare. Bătrânele așezară înaintea lui Pandion o statuetă de lemn înnegrit, care înfățișa o femeie cu formele scoase la iveală în chip stângaci.

Apoi glasuri subțiri de femei începură un cântec tărăgănat. Înlănțuiri line de note guturale și de suspine adânci, tot mai largi, tot mai puternice, pluteau, risipindu-se înaripate tot mai sus, în avânt nestăpânit. Deodată, un bubuit de tobă, greu ca tunetul, cutremură văzduhul și-i făcu pe Pandion să tresară. Cântecul amuți. La hotarul dintre lumină și umbră apăru, în mantie albastră, fata pe

[109] *Eleleșo,* plantă aromatică din Sudan, înrudită cu tarhonul. (n.a.)

care Pandion o cunoștea. Intră în cercul luminat de făclii și se opri, nehotărâtă parcă. Dar goarna sună din nou și geamătul ei era susținut acum de țipetele deznădăjduite ale câtorva bătrâne. Atunci fata aruncă mantia de pe ea și rămase încinsă numai cu o centură împletită din crenguțe aromate.

Lumina făcliilor tremura în sclipiri mate pe pielea ei lucitoare ca bronzul întunecat. Iruma avea pleoapele grele de vopsea neagră-albăstruie; inele de aramă, lucioase, îi sclipeau pe mâini și la glezne. Părul negru, nu prea lung, răsucit în zulufi, i se revărsa pe umerii rotunzi.

Tobele ropotiră cadențat și înăbușit. În ritmul bătăilor încetinite, călcând ușor cu picioarele goale, fata se apropie de Pandion și, cu o mișcare mlădioasă, de felină, se ploconi înaintea zeiței necunoscute, întinzându-și brațele înainte, într-o poziție de așteptare dureroasă și pătimașă. Pandion îi urmărea mișcările, fermecat. Pe chipul fetei nu mai rămase mici umbră de viclenie. Gravă și aspră, cu sprâncenele încruntate părea că ascultă ce-i spune inima. Își desfăcea larg brațele, când nemișcată, când îndreptându-și trupul și ridicându-se pe vârfurile degetelor, ca și cum întreaga ei făptură s-ar fi avântat, slobodă, spre cer. Tânărul elin nu văzuse în viața lui nimic asemănător: mișcările vii și tainice ale brațelor se îmbinau într-un singur tot cu avântul care însuflețea chipul înălțat al fetei.

Trâmbițele de fildeș sunau nebunește. Un zgomot metalic izbucnit pe neașteptate, îi tăie lui Pandion răsuflarea: talgere de aramă izbite unul de altul ropotiră în clinchet biruitor, cântându-și bucuria și acoperind cu glasul lor bubuitul cadențat al tobelor.

Fata se aplecă mult pe spate, ca un arc sclipitor, apoi picioarele ei mici porniră încet pe podeaua bătătorită: dănțuia în cerc, șovăitoare, tulburată și sfioasă.

Scăldată de lumina vie a făcliilor, părea turnată dintr-un metal negru, iar când trecea în întuneric, se mișca acolo ca o umbră ușoară, aproape nevăzută.

Bubuitul plin de neliniște al tobelor creștea tot mai vijelios, talgerele de aramă ropoteau sălbatic și, urmându-le îndemnul furtunos, dansul, la început domol, era acum grăbit, tot mai grăbit.

În ritmul vibrațiilor de aramă, joase și tremurătoare, picioarele înalte și puternice se avântau repede, se împleteau, rămâneau o clipă nemișcate, apoi alunecau mai departe, abia atingând podeaua.

Umerii dănțuitoarei și pieptul ei mult ridicat nu se clinteau. Numai brațele încordate, înălțate în implorare spre chipul zeiței, unduiau încet și lin.

Bătăile stăruitoare ale tobelor încetară, vibrațiile sonore de aramă se stinseră. Doar, din când în când, țipetele tânguitoare ale trâmbițelor mai sfâșiau tăcerea în care se ciocneau zornăind brățările Irumei.

Mișcările ciudate ale mușchilor sub pielea netedă îl uimeau pe Pandion. Fără să se deslușească lămurit, ei șerpuiau, curgând ca apa pe fața unui pârâiaș. Iar liniile trupului fetei treceau în goană pe dinaintea ochilor tânărului sculptor, într-o alternanță pe care nimeni n-ar fi putut-o imita: aveau în ele ceva din ritmul întinsului mării, sau goneau, nestăvilite și năvalnice, ca vântul când cutreieră savana aurie.

Acum, implorarea care la începutul dansului se oglindea în fiecare mișcare a fetei, făcuse loc unui avânt nestăvilit. Pandion avea impresia că înaintea lui izbucneau înseși flăcările vieții, în reflexele de bronz ale luminii și în răsunetul puternic al muzicii.

Setea de viață se trezi iarăși, poruncitoare, în sufletul tânărului elin, visurile de demult înviară, o lume nouă, largă și tainică, i se deschidea înainte.

Trâmbițele tăcură, ropotul grav și amenințător al tobelor se uni cu țipetele pătrunzătoare ale femeilor, iar talgerele

de aramă bubuiră ca un tunet apropiat. Apoi, fără veste, se făcu liniște deplină. Pandion își auzea bătăile inimii.

Fata se repezi înainte, dar deodată își lăsă brațele de-a lungul trupului, neputincioasă, tremurătoare, sleită de puteri. Genunchii i se îndoiră, strălucirea ochilor i se stinse, țipă sfâșietor și se prăbuși în fața statuii, rămânând acolo, nemișcată. Numai pieptul i se ridica în suspine fără sfârșit.

Pandion tresări, uluit că dansul acela plin de avânt se curmase într-un strigăt de durere.

Un murmur de admirație umplu încăperea.

Patru femei o ridicară pe Iruma și o duseră în fundul colibei, șoptind vorbe neînțelese. Străvechea statuie de lemn a fost scoasă imediat. Femeile se ridicară, agitate și cu ochii aprinși. Vorbeau în gura mare și-l arătau pe străin. Bătrânele de la ușă se dădură la o parte, Chidogo și Cavi intrară și îl copleșiră pe Pandion cu întrebări. Dar tânărul elin nici nu putea și nici nu voia să vorbească. Cei doi prieteni îl duseră acasă și el rămase mult timp nebiruit de somn, sub impresia dansului misterios.

Pandion se înzdrăvenea. Trupul lui tânăr își recăpăta uimitor de repede vigoarea de altădată.

După trei zile ajunse singur, fără ajutorul nimănui, până la coliba vânătorului: dorea s-o vadă pe Iruma. Fata nu era acasă; tatăl ei îl primi cu blândețe și prietenie, îl cinsti cu o băutură plăcută la gust și se sili, mult timp, să-i explice nu știu ce, gesticulând și bătându-l peste umeri și pe piept. Tânărul elin nu pricepu nimic și plecă de la el aproape înciudat.

Dar revenirea lui la viață nu era deplină: acea ciudată amorțire sufletească stăruia încă, deși acum era liber și aproape sănătos.

Își dădea seama că încercările grele prin care trecuse frânseseră ceva în el. Zguduirea pe care o încercase în lupta cu rinocerul fusese mai presus de puterile lui.

Slăbise. Avea încă mult de așteptat până să-și reia viața normală și își dădea seama că trebuie să fie deplin sănătos ca să lupte înainte cu greutățile care-l așteptau în drumul spre patrie. Așa că, făcând un efort de voință, începu iarăși exercițiile fizice, ca să ajungă, ca mai demult, la fel cu tovarășii lui.

Liniștiți acum în privința lui Pandion, Chidogo și Cavi împreună cu ceilalți foști robi și cu cei mai mulți dintre localnici plecară pentru mai mult timp la o mare vânătoare de girafe, în nădejdea că vor putea aduce carne pentru primitoarele lor gazde și că, totodată, vor putea cerceta întrucâtva drumul pe care-l mai aveau de străbătut.

În râsetele și glumele prietenești ale vecinilor, Pandion, cu mușchii tari acum, măcina și el grăunțe pentru bere, cu toate glumele bărbaților, care-l vedeau muncind laolaltă cu femeile. Curând, începu să iasă din așezare înarmat cu o suliță subțire, egipteană. Se ducea în savană unde făcea exerciții, arunca sulița și alerga, bucurându-se că zi după zi mușchii i se întăreau, iar picioarele, din nou neobosite, îi purtau trupul cu ușurință.

Totodată, fiindcă nu putea s-o uite nicio clipă pe Iruma, începu să învețe limba indigenilor. Repeta mereu cuvinte necunoscute, cântătoare. După o săptămână de trudă, datorită memoriei lui bune, era în stare să înțeleagă ce i se spunea.

De paisprezece zile n-o văzuse pe Iruma și tot nu se hotăra să se ducă la ea în lipsa tatălui ei, deoarece nu cunoștea încă obiceiurile locului. Dar într-o zi, în timp ce se întorcea din savană, zări o fată în mantie albastră și inima începu să-i bată mai puternic. Iuți pasul, o ajunse din urmă și se opri în fața ei, zâmbind fericit. Nu se înșelase: era ea, Iruma. Cum o văzu, se și tulbură. Încercă să-i mulțumească dar, cu tot efortul, își găsea greu cuvintele în limba străină. Fata îl asculta, încurcată, ținându-și ochii în pământ. Comoara lui de cuvinte străine se sfârși însă repede și, în patima vorbei, Pandion îi dădu înainte pe

limba lui, apoi, dându-și seama de greșeală, tăcu și rămase cu ochii la legătura înflorată de pe capul fetei. Iruma, al cărei creștet nu trecea de umerii lui Pandion, îi aruncă pe furiș o privire piezișă apoi, deodată, izbucni în râs. Pandion zâmbi și el, întrebând-o cu grijă, deși demult învățase cuvintele pe de rost:

— Pot să vin la tine?

— Vino mâine în marginea pădurii, când o ajunge soarele în dreptul ei, îi răspunse fata, simplu.

Mut de fericire, Pandion întinse brațele către ea. Atunci mantia albastră se desfăcu și două mâini se așezară cu încredere pe palmele lui întinse. Pandion i le strânse puternic, dar cu gingășie. În clipa aceea, gândul lui nu mai era la ce se afla atât de departe, la Tessa. Fata tresări. Nările largi i se umflară mai mult și, cu o mișcare tot atât de gingașă, dar hotărâtă, se desprinse, își acoperi fața cu mantia și o luă repede la vale pe coastă. Pandion înțelese că nu trebuie s-o urmeze și rămase locului, uitându-se în urma ei, până când se făcu nevăzută printre colibe. Apoi, zâmbind fără să știe de ce, plecă și el, cumpănindu-și sulița.

Abia atunci își dădu seama pentru întâia oară de poziția pitorească a așezării. Colibele frumoase erau făcute cu pricepere și frumos, ulițele erau largi.

Fără să caute anume își dădu seama că oamenii de acolo se deosebeau cu totul die cei din țara Nub, pe care avusese prilejul să-i vadă, ca și de nenorociții din Ta-Chemt-ul „cel ales”, unde pecetea tristei nepăsări stăruia pe fețele oamenilor. Trupurile lor, istovite de foame și de munca peste măsură de grea, erau încovoiate de umilință, pe când aici, oamenii călcau ușor și slobod. Până și bătrânii erau arătoși la înfățișare.

Gândurile lui Pandion au fost întrerupte de un tânăr spătos, numai mușchi, care purta pe cap o tichiuță de blană de leopard. Tânărul îl privi dușmănos și, cu un gest autoritar, întinse brațul atingându-i pieptul. Elinul se opri

nedumerit. Tânărul rămase drept în fața lui, cu mâna pe cuțitul lat pe care-l purta la brâu, și-l măsură cu o privire provocătoare.

— Am văzut că alergi bine, zise în cele din urmă tânărul. Vrei să te iei la întrecere cu mine? Mă cheamă Fulbo, ai mei îmi zic Leopardul, adăugă, ca și cum acest nume ar fi fost de ajuns ca să lămurească totul.

Pandion îi răspunse zâmbind prietenos că altădată alerga mai bine, dar că acum nu ajunsese încă să alerge ca pe vremuri. Atunci Fulbo începu să-i arunce vorbe urâte, de batjocură, la auzul cărora sângele începu să clocotească în vinele elinului. Neputând înțelege de ce îl ura tânărul, Pandion îl măsură cu dispreț, îi primi provocarea și amândoi hotărâră să se ia la întrecere chiar în ziua aceea, după ce s-o mai lăsa soarele.

Tinerii din așezare și câțiva oameni mai vârstnici se strânseseră la poalele dealului, să privească întrecerea dintre Fulbo și străin.

Fulbo arătă un copac izolat care se vedea în depărtare, la cel puțin zece mii de coți: care din doi s-o întoarce întâi la linia de plecare aducând o creangă din copac, acela va fi învingător.

Unul din cei de față dădu semnalul, bătând din palme. Pandion și Fulbo o luară la goană. Tremurând din tot trupul de nerăbdare, Fulbo porni îndată în salturi largi. Parcă zbura. Tineretul izbucni în strigăte de bucurie.

Pandion, încă slăbit de boală, își dădu seama că era amenințat să piardă prinsoarea, dar hotărî să nu se lase. Porni așa cum îl învățase bunicul lui, pe când se aflau amândoi pe dunga îngustă de nisip de pe țărmul mării. Alerga legănându-se ușor, fără să facă mișcări de prisos și cântărindu-și respirația.

Fulbo i-o luă mult înainte. Tânărul elin alerga liniștit și vioi, dar nu încerca să-și ajungă rivalul. Încetul cu încetul plămânii i se lărgeau și primeau tot mai mult aer, picioarele i se mișcau tot mai repede, iar privitorii, care la

început îl urmăreau cu compătimire, văzură că distanța dintre cei doi începea să se micșoreze. Africanul se uită îndărăt, strigă ceva, mânios, apoi se avântă mai repede încă. Ajunse în goană la copac, cu patru sute de coți înaintea lui Pandion, sări, rupse o creangă și plecă imediat înapoi. Pandion îl întâlni nu departe de copac și-l văzu că respira greu. Cu toate că și inima lui Pandion bătea destul de tare, tânărul elin conta că va putea învinge pe adversarul prea înfocat, care nu cunoștea regulile alergării, și continuă să fugă, având mereu grijă să nu-și istovească puterile. Când nu mai erau până la privitori decât cel mult trei mii de coți, își luă deodată avânt și-l ajunse pe Fulbo. Dar băiatul, prinzând aerul cu gura larg deschisă, își alungi salturile și-l lăsă iarăși în urmă. Însă nici Pandion nu se dădu bătut. Cu toate că i se făcea negru înaintea ochilor, cu toate că inima îi zvâcnea de parcă stătea să-i sară din piept, îl ajunse iarăși. Fulbo fugea fără să mai vadă nimic înaintea lui, fără să-și mai aleagă drumul. Și deodată se poticni și căzu. Pandion se avântă câțiva pași înainte, dar se opri și se întoarse să-i dea ajutor. Însă Fulbo îl respinse cu mânie, se ridică șovăind și zise cu greu, privindu-l drept în fată:

— M-ai învins tu… dar bagă de seamă!… Iruma…

Din aceste vorbe tânărul elin înțelese tot, și triumful biruinței se îmbină în sufletul lui cu un simțământ nedeslușit, ca și cum intrase într-un loc străin, unde nu-i era îngăduit să intre.

Fulbo își plecă trist capul și înainta încet, cu pași greoi, fără să mai facă vreo încercare de a alerga. Pandion se întoarse și el tot încet la linia de plecare, întâmpinat de strigătele privitorilor care-l salutau. Dar sentimentul acela nedeslușit nu-l părăsise.

De cum intră în colibă îl apăsă pustiul și se simți chinuit de dor. Iruma! Întâlnirea pe care i-o dăduse ea pentru a doua zi îi părea atât de îndepărtată…

În aceeași seară se întoarseră și vânătorii. Tovarășii lui Pandion sosiră obosiți, încărcați cu vânat și cu nenumărate impresii. Etruscul și negrul erau mai mult decât fericiți văzându-l pe Pandion vindecat. Chidogo îi propuse în glumă să se ia amândoi la trântă. După o clipă se și rostogoleau în praf, cuprinzându-se într-o încleștare de fier. Cavi dădea cu picioarele în ei și îi certa, încercând să-i despartă.

După aceea, prietenii luară parte la ospățul dat în cinstea vânătorilor. Amețiți de bere, vânătorii se lăudau care mai de care cu isprăvile lor. Stând mai la o parte, Pandion arunca priviri furișe spre poiana unde dănțuia tineretul, căutând să vadă dacă printre tineri și fete nu era și Iruma.

Una din căpetenii se ridică, clătinându-se ușor, și ținu o cuvântare de mulțumire, însoțind-o cu gesturi frumoase și cumpănite. Pandion nu putu să prindă tot, înțelese doar că cel care vorbea aducea laude străinilor. Îi părea rău, - zicea el, - că vor să plece curând și le propunea să rămână, făgăduindu-le că oamenii lui îi vor primi bucuroși să trăiască laolaltă cu ei.

Ospățul se termină abia noaptea târziu, după ce vânătorii se săturară de carnea fragedă de girafă și dădură gata toată berea. În drum spre colibă, Chidogo vesti pe toți foștii robi, care rămăseseră acum numai douăzeci și șapte, că a doua zi se vor sfătui ce drum să apuce. Negrul izbutise să stea de vorbă cu câțiva vânători nomazi, pe care-i întâlnise în pădure. Nomazii aceia cunoșteau bine ținutul de la apus de așezare și-i arătaseră și calea. De acolo până la mare și până în patria lui Chidogo era drum lung, dar el știa acum că în trei luni, chiar mergând încet, vor putea ajunge.

Ce ar mai fi putut acum să-i oprească, pe ei, oameni încercați în lupte, legați prin puterea prieteniei! Fiecare om din cei douăzeci și șapte, făcea cât cinci războinici!

Negrul își destinse mândru umerii, își ridică spre stele obrazul, strălucitor de fericire, dar și de băutură, îl îmbrățișă pe Pandion și zise, mișcat:

— Acum, că te văd teafăr, mi-a venit inima la loc. La drum! Plecăm chiar mâine!

Pandion tăcea: simțea pentru întâia oară că dorințele lui nu erau aceleași cu ale prietenilor săi, și el nu știa să fie fățarnic.

După întâlnirea din ziua aceea, înțelese că tot dorul care-i sfredelea inima era stârnit de dragostea lui pentru Iruma, fata în floarea frumuseții feciorelnice care-i ieșea în cale acum, în pragul libertății, după viața cea crudă de rob.

Era oare puțin pentru el care, până deunăzi, în adâncul unui mormânt de temniță neagră, se agăța până și de cea mai slabă nădejde că va fi vreodată liber? Și, în sfârșit, ce mai putea să ceară el de la lume și de la viață, de vreme ce iubirea îi poruncea să rămână acolo, în sânul stepei de aur? Dorința de a rămâne pentru totdeauna lângă Iruma, acea dorință tainică, pe care și-o ascundea chiar sieși, începu să prindă rădăcini în sufletul lui Pandion. Se lupta, căuta să-și dea seama dacă într-adevăr o iubește - și nu știa că tinerețea lui încrezătoare îl mâna fără voie în lumea visurilor, lume în care toate par atât de simple și de ușoare.

Mâine o va vedea pe Iruma și-i va spune tot, pentru că și ea… pentru că poate și ea îl iubea…

Foștii robi trebuiau să se întâlnească la celălalt capăt al așezării, unde locuiau cu toții în două colibe mari. Numai Cavi, Chidogo și Pandion aveau, singuri o mică colibă, care le fusese lăsată de la început pentru că elinul era bolnav pe atunci.

Așezat într-un colț al colibei, Pandion își ascuțea sulița când, deodată, se ridică și se îndreptă spre ușă.

— Încotro? îl întrebă etruscul, mirat. Nu rămâi la sfat?

— Mă întorc mai târziu, îi răspunse Pandion privind în altă parte, și ieși grăbit.

Etruscul se uită cu luare aminte după el, schimbă priviri nedumerite cu Chidogo care muncea de zor, lângă intrare, să facă un scut dintr-o bucată mare de piele groasă.

Tânărul elin nu le spusese că în ziua aceea Iruma îl aștepta la marginea pădurii. Și simțind acum că o dată cu plecarea prietenilor se ivea pe neașteptate o amenințare pentru dragostea lui abia înfiripată, ținea cu atât mai mult să nu lipsească de la întâlnire. Își îndreptățea purtarea spunându-și că, oricum, tot o să afle de la ceilalți hotărârea sfatului.

Ajuns aproape de pădure, o căută îndelung cu privirea pe Iruma - când, deodată, fata se desprinse zâmbitoare de lângă trunchiul unui copac și-i ieși înainte. Își pusese mantia de vânătoare a tatălui ei, țesută din fibre de scoarță moale, cenușie, că nimeni n-ar fi putut s-o vadă pe fondul copacilor deși. Îi făcu semn s-o urmeze și porni repede, pe margine, spre locul unde pădurea făcea un ocol în savană, la trei mii de coți de sat. Acolo intră sub copaci. Pandion se uită curios împrejur: nu văzuse niciodată o pădure africană. Și-o închipuia cu totul altfel. Pădurea se așternea ca o panglică lungă, îngustă doar de două mii de coți, de-a lungul văii pârâului din marginea satului.

Era o boltă uriașă de copaci înalți, o galerie întunecoasă deasupra văgăunii adânci și veșnic posomorâtă prin care curgea pârâul.

Mai încolo, copacii erau din ce în ce mai înalți, dar lângă malul care cobora în pantă repede până la apă, se aplecau și atingeau pământul încrucișându-și crengile din vârf. Trunchiurile înalte și drepte, cu scoarța albicioasă, neagră sau cafenie, se ridicau uneori până la o sută de coți și păreau coloanele dese ale unui edificiu înalt. Crengile se împleteau strâns între ele, alcătuind o boltă neîntreruptă, în care soarele nu putea pătrunde. Lumina, cenușie ca de amurg, curgea de sus și se stingea în gropile adânci dintre

nenumăratele rădăcini cu înfățișare ciudată de ziduri pitice. Liniștea întreruptă numai de susurul abia auzit al apei, amurgul, înălțimea colonadei uriașe de copaci - toate acestea îl apăsau pe Pandion. Se simțea ca un venetic nedorit, ca un om care răzbise cu sila în inima închisă și tăinuită a naturii de acolo, străină pentru el.

Deasupra apei, bolta verde era întreruptă de luminișuri înguste, prin care se revărsau din înălțimi, în cascade, flăcări aurii, învăluiau copacii într-o ceață sclipitoare, apoi se răzlețeau printre trunchiuri în fâșii verticale de lumină, care scădea treptat și se stingea în adâncul pădurii.

Pandion își aminti de templele întunecate și misterioase ale Aigyptosului. Între trunchiuri atârnau odgoane de plante agățătoare, în lațuri slobode ori în fire, alcătuind perdele unduitoare. Sub covorul de frunze, pământul plin de fructe și de crengi putrede era moale și afânat. Ici și colo se vedeau risipite, aidoma unor steluțe, flori minunat colorate.

Șuvițe de scoarță cojită atârnau de trunchiuri ca fâșii lungi de piele.

Fluturi mari zburau, fără zgomot, aproape de pământ și aripile lor pâlpâitoare îl uimeau pe tânărul elin prin îmbinările ciudate de culori vii: negre-catifelate, argintii, albastru-metalic, roșii sau aurii.

Iruma coborî spre râu și, călcând fără șovăire printre rădăcini, îl aduse pe Pandion chiar la marginea apei, pe o poiană netedă, acoperită cu un covor de mușchi moale ca puful. Acolo era un copac doborât de trăsnet. În inima lemnului galben, se deslușeau forme săpate grosolan închipuind un om. După cât se vedea, copacul acela era un obiect de adorație: de crengile lui atârnau tot felul de cârpe colorate și dinți de fiare, iar în pământ, alături, erau înfipți trei colți de elefanți, înnegriți de vreme.

Fata își înclină capul cu evlavie, apoi se apropie de copac și-i făcu semn lui Pandion să se apropie și el.

— E străbunul neamului nostru, născut din trăsnet, - zise ea încet. Dăruiește-i ceva, să-i îmbunăm pe cei de demult…

Pandion se căută peste tot și descoperi că nu avea ce să-i dăruiască acelui idol cioplit atât de grosolan, pretins străbun al Irumei. Își desfăcu brațele, zâmbind, dar fata stărui, neînduplecată.

— Dă-i asta!

Și atinse cu mâna cingătoarea pe care Chidogo abia i-o împletise lui Pandion, din cozi de girafă, ca amintire de la vânătoare.

Ascultător, tânărul elin își dezlegă cingătoarea și i-o întinse fetei. Iruma lăsă să-i cadă mantia. Era fără brățări și fără salbă și nu avea pe ea decât o centură largă de piele cenușie, lăsată pieziș pe șoldul stâng.

Se ridică pe vârfurile degetelor, își întinse trupul până la o crestătură de lângă capul idolului și anină acolo darul lui Pandion. Ceva mai jos prinse un petic de blană pestriță de leopard și un șirag de boabe roșii și negre, ca mărgelele, apoi vărsă la picioarele idolului un pumn de mei și se trase la o parte, mulțumită.

Rezemată de trunchiul unui copac scund, între ale cărui frunze străluceau sute de flori roșii, îl privea acum țintă pe Pandion. Ai fi zis că i se revărsa pe creștet lumina din nenumărate candele purpurii și că, pe pielea ei bronzată, jucau raze de soare.

Pandion o admira, mut. Frumusețea ei îi părea sacră în tăcerea codrului uriaș, templu al unor zei necunoscuți, atât de deosebiți de însoriții zei ai cerurilor din timpul copilăriei lui.

Simțea cum îi pătrunde în suflet o adiere de bucurie liniștită și senină. Se simțea din nou artist, și vechile lui năzuințe se trezeau din nou în el.

Deodată însă îi răsări în minte, din adâncuri, o vedenie mai limpede decât cea mai limpede lumină: acolo, în mult îndepărtata lui patrie, în vuietul pinilor și al mării, Tessa stătuse tot așa, rezemată de un copac. Dar zilele acelea

erau pierdute acum, pentru totdeauna, în negura trecutului.

Iruma își ridică mâinile pe cap, își aplecă pe spate mijlocul ei subțire și suspină ușor. Uluit, Pandion făcu un pas îndărăt: era întocmai atitudinea în care voise el s-o înfățișeze pe Tessa.

Trecutul îi învie înaintea ochilor, și dorința de a se întoarce în Oiniada îi izbucni în suflet cu puteri proaspete. La drum, în întâmpinarea luptelor, la drum, departe de Iruma!

Îl chinuia gândul că năzuințele lui nu mai erau hotărâte, ca altădată, descoperea în el o îndoială necunoscută până atunci, care îl înspăimântă.

Aici, îl chema cu o putere nestăvilită viața, arzătoare ca soarele Africii, tânără ca savana înflorită după ploaie, nestăvilită ca un torent vijelios, pe când acolo erau visurile lui cele mai senine, dorul de a înfăptui opere mari. Nu stătea oare în fața lui frumusețea însăși, apropiată și plină de bucurie? Iruma și Tessa nu semănau prea mult una cu alta, și totuși în amândouă trăia aceeași putință de a realiza frumosul.

Tulburată și ea de tulburarea lui Pandion, fata se apropie de el, și vorbele ei cântătoare și străine goniră liniștea pădurii.

— Ești al nostru, tu, cel cu ochii de aur… am dănțuit în cinstea marii zeițe, iar străbunul meu a primit darurile noastre…

Aci, glasul Irumei se stinse, genele i se coborâră, lungi, peste ochi și fata se lipi strâns de Pandion, încolăcindu-și puternic brațele pe după gâtul lui.

Tânărului i se făcu negru înaintea ochilor. Cu o sforțare deznădăjduită se smulse din îmbrățișare. Fata ridică ochii spre el și gura i se deschise ușor, ca a unui copil mirat.

— Nu vrei să rămâi la noi? Vrei să pleci cu prietenii tăi? îl întrebă ea, nedumerită.

Pandion se simți rușinat.

O apropie cu duioșie de el și, alegând vorbele cele mai potrivite din câte le știa, încercă să-i spună, în limba ei, cât de dor îi era de patrie, de Tessa… Iruma se strânse lângă pieptul larg al tânărului, privirile i se adânciră în sclipirea aurie a ochilor lui și un zâmbet ușor îi descoperi dinții. Acum vorbea ea, dar cuvintele cântau aceeași duioșie, aceeași dezmierdare de dragoste ca și cele care, cântate de Tessa, îl îmbătau pe vremuri.

— Da, dacă nu poți trăi cu noi, atunci trebuie să pleci… zise fata, și la aceste cuvinte glasul i se schimbă. Dar dacă poporul meu și cu mine îți suntem dragi, atunci rămâi, Ochi-de-aur. Gândește-te și hotărăște. Eu aștept!

Își îndreptă trupul și-și înălță capul cu mândrie. Era tot atât de gravă și de severă ca în seara când jucase în fața zeiței.

Pandion stătu o clipă în cumpănă, apoi, hotărându-se, întinse brațele spre fată. Dar ea dispăruse printre copaci, mistuindu-se în negura din adâncul pădurii…

Plecarea Irumei îl lovi ca o pierdere grea. Rămase mult în pădurea întunecată, apoi plecă încet, la întâmplare, prin pâcla aurie care plutea peste poiană. Căuta să-și înfrângă dorința de a alerga după fată, de a o ajunge și de a-i spune că o iubește și că rămâne cu ea.

Iruma alergă, sărind cu ușurință peste rădăcini și strecurându-se printre liane, tot mai repede, tot mai repede, până se simți sleită de puteri. Atunci se opri cu răsuflarea tăiată în fața unui ochi mare de apă limpede ca oglinda - un golf pe care îl făcea pârâul în locul acela. După întunericul și răcoarea din pădure, nu se simțea bine în lumina vie și în valul de aer fierbinte în care se afla acum.

Îndurerată, își privi, printre lacrimi, chipul oglindit pe fața netedă a apei, apoi se cercetă, întreagă. Da, era frumoasă! Dar iată că frumusețea nu era de ajuns dacă el, străinul cu ochi de aur, viteaz, bun și blând, voia să plece! Prin urmare îi mai trebuia ceva. Dar ce anume?…

Soarele apunea în zarea stepei deluroase. Chidogo și Cavi așteptau pe pragul colibei, în umbra albăstrie care se întindea pieziș.

Judecând după mișcarea de neliniște pe care o făcură amândoi prietenii văzându-l, Pandion înțelese că etruscul și negrul îl așteptau de mult. Cu ochii în jos, tânărul elin se apropie de ei. Solemn și aspru, Cavi se ridică și-i puse mâna pe umăr,

— Vrem să-ți vorbim amândoi, și eu, și el, arătă etruscul spre Chidogo care stătea alături. N-ai venit la sfat, dar noi ne-am hotărât: mâine plecăm…

Surprins, Pandion făcu un pas înapoi. Într-adevăr, cele din urmă trei zile fuseseră bogate în întâmplări, totuși nu-și închipuise că prietenii lui se vor grăbi atât de mult. S-ar fi grăbit își el dacă… dacă n-ar fi fost Iruma!

Din privirile celor doi prieteni înțelese că ei nu-l încuviințează. Acum era nevoit să înlăture îndoiala care îi rodea de mult sufletul și să ia hotărârea pe care o tot amâna, nesăbuită, în nădejdea naivă că, până la urmă, lucrurile se vor limpezi singure. Avea impresia că un zid îi tăia din nou drumul spre lumea fericită a libertății, a acelei libertăți care, la drept vorbind, nu exista decât în visurile lui.

Într-adevăr, trebuia să se hotărască: ori rămânea acolo, cu Iruma, ori pleca împreună cu ceilalți și o pierdea pentru totdeauna. Iar dacă rămânea, tot pentru totdeauna era, fiindcă fără eforturile laolaltă ale celor douăzeci și șapte de oameni, gata de orice, chiar să moară, dar să nu părăsească gândul întoarcerii în patrie, n-ar putea birui depărtarea care-l ținea captiv pe pământul acela. Prin urmare, dacă rămânea, pierdea pentru totdeauna patria, marea, pe Tessa - tot ce-l sprijinise până atunci.

Dar va putea el oare să trăiască aci, să fie una cu viața aceasta îmbietoare, dar străină, fără credincioșii lui tovarăși încercați în nevoi, pe a căror prietenie se bizuise,

fără să-și dea seama, tot timpul și în toate împrejurările? Chiar fără să se mai gândească mult, Pandion găsi, în adâncul inimii lui, răspunsul cuvenit: nu și-ar trăda el oare prietenii, cărora le datora viața și vindecarea, dacă i-ar părăsi?

Da. Prin urmare trebuia să plece cu ei, lăsându-și aci jumătate din inima lui!

Voința tânărului elin nu era în stare să înfrunte această încercare. Cuprinse mâinile prietenilor săi și, în timp ce ei cătau cu neliniște la zbuciumul sufletesc care i se citea deslușit pe față, îi rugă să nu plece atât de curând. Le spuse că acum, când erau liberi, nu le-ar fi greu să mai rămână o vreme acolo, să se mai odihnească înainte de a pleca la drum și să cerceteze mai bine ținuturile acelea necunoscute…

Chidogo șovăia: îl iubea nespus de mult pe tânărul elin; etruscul însă se încruntă și mai tare.

— Să intrăm. Ne poate auzi cineva…

Și îl împinse pe Pandion în întunericul colibei. Ieși o clipă, apoi se întoarse cu un cărbune și aprinse o făclie mică. I se părea că la lumină i-ar fi mai ușor să-și înduplece prietenul zbuciumat.

— La ce te gândești tu când ne rogi să rămânem? îl întrebă cu asprime etruscul și vorbele lui pătrunseră adânc în sufletul lui Pandion. Tot ai să pleci mai târziu! Sau poate că vrei s-o iei cu tine?

Nu, lui Pandion nici nu-i trecea prin minte s-o ia pe Iruma cu el la un drum atât de lung. Dădu din cap: „Nu!”

— Atunci nu te mai înțeleg, urmă etruscul, tot atât de aspru. Crezi că alți oameni de-ai noștri nu și-au găsit și ei aici fete pe plac? Cu toate astea, la sfat, niciunul n-a șovăit să aleagă între femeie și patrie, niciunul nu s-a gândit să rămână! Tatăl Irumei, vânătorul, crede că nu pleci cu noi. Te-a plăcut. Faima vitejiei tale a pătruns în popor. Mi-a spus că e gata să te primească în casa lui! Cum, poți tu să ne părăsești, să-ți uiți patria de dragul unei fetișcane?!

Pandion își plecă fruntea. N-avea ce să-i răspundă și nu putea să-i explice etruscului de ce n-avea dreptate. Cum să-i spună, că nu se supunea numai și numai dragostei? Cum să-l facă să înțeleagă ce îl fermecase pe el, ca artist, în făptura Irumei? Pe de altă parte îl ustura adevărul necruțător din vorbele etruscului. Uitase că poporul acela străin își avea legile și obiceiurile lui și că, rămânând, ar fi trebuit să se facă și el vânător, să primească soarta oamenilor de acolo. Acesta era prețul cu care, fără îndoială, trebuia să-și cumpere fericirea lui lângă Irurna... Însă, aci, numai ea, numai Iruma îi era aproape de suflet. Întinsul liniștit, și arzător al stepei de aur nu semăna nicidecum cu imensitatea neprețuită a mării, zgomotoasă și vie. Iar fata nu era decât o părticică din această lume, în care el se simțea doar oaspete vremelnic, pe când patria îndepărtată îi lumina, ca un far, tot sufletul. Ar putea el oare să trăiască dacă s-ar stinge acest far?...

Etruscul făcu o pauză, lăsându-i lui Pandion timp să se gândească. Apoi urmă:

— Bine, ai să-i fii soț, apoi ai s-o părăsești și ai să pleci. Crezi tu că poporul ei o să treacă peste această insultă și o să ne mai dea vreun ajutor? Tu le jignești ospitalitatea, dar pedeapsa pe care n-o meriți decât tu, o să cadă pe capul nostru, al tuturor... Și apoi, de unde știi că oamenii noștri vor să mai aștepte? Nu, nu vor nici ei, și nici eu nu vreau!

Etruscul tăcu un timp, apoi, parcă rușinat că vorbise atât de aspru, adăugă cu tristețe:

— Mă doare inima că, atunci când voi ajunge la mare, n-o să mai am drept prieten un corăbier priceput! Remd al meu a murit, toată nădejdea îmi era în tine: doar ai călătorit pe mare, ai învățat meșteșugul de la fenicieni...

Cavi își plecă fruntea și tăcu.

Chidogo sări la Pandion și-i legă la gât o curelușă lungă, de care atârna o pungă.

— Am păstrat-o cât ai fost bolnav, zise el. E a ta, e amuleta care nădăjduiam că o să te ajute pe mare... Ne-a

ajutat să biruim rinocerul, și tot ea o să ne ajute tuturor să ajungem la mare, dacă vii și tu cu noi...

Abia atunci își aduse aminte Pandion de piatra pe care i-o dăruise Iahmos. Uitase cu totul de acel simbol sclipitor al mării, așa cum în zilele acelea, uitase de multe.

Suspină adânc. Tocmai atunci intră în colibă un bărbat înalt, cu o suliță lungă în mână. Era tatăl Irumei. Se așeză fără sfială, îi zâmbi lui Pandion cu prietenie și se întoarse către etrusc:

— Am venit, am treabă cu tine, începu el domol. Spuneai că după un răsărit de soare, plecați spre țara voastră.

Cavi încuviință cu capul: „Așa e”. Apoi așteptă în tăcere să audă ce o să urmeze. Pandion se uita neliniștit la tatăl Irurnei: omul își păstra ținuta demnă, simplă, dar mândră.

— Drumul vostru e lung, în savană și în pădure pândesc multe fiare, urmă vânătorul. Și armele voastre nu sunt bune de nimic! Ține minte, străine: cu fiarele nu te lupți cum te lupți cu oamenii. Spada, săgeata, și cuțitul sunt bune împotriva omului, dar împotriva fiarei cea mai bună armă e sulița. Numai sulița poate să oprească o fiară puternică, s-o țintuiască pe loc și să ajungă de departe până la inima ei. Armele voastre nu sunt bune pentru savana noastră, și vânătorul arătă cu dispreț sulița egipteană, subțire și cu vârf mic de aramă, rezemată de peretele colibei. Iată ce vă trebuie vouă aici!

Și așeză pe genunchii lui Cavi o teacă lungă, de piele, din care trase o suliță.

Sulița avea peste patru coți lungime și era grea. Coada ei, groasă de două degete era din lemn tare, lustruit ca osul și înfășurată la mijloc cu piele aspră și subțire de hienă. În loc de vârf, avea un tăiș lung de un cot și lat de trei degete, făcut din fier - metal lucios și tare, foarte rar și foarte scump[110].

---

110 S-a făcut presupunerea că cele dintâi arme și unelte de fier se lucrau în epoca de bronz, din fier de origine cosmică, din componența meteoriților; de altminteri fierul era socotit, pe atunci, tot atât de scump ca aurul. (n.t.)

Îngândurat, Cavi pipăi tăișul ascuțit, cântări sulița în mână și i-o înapoie vânătorului, suspinând. Străinul zâmbi, căutând să vadă ce impresie făcuse sulița lui asupra etruscului. Apoi zise, alegându-și cuvintele:

— E mare lucru să faci o suliță ca asta. Metalul pentru vârf îl găsim la oamenii dintr-un neam vecin, care ni-l vând scump. În schimb, când te afli într-o încleștare de moarte, sulița te scapă cu siguranță.

Cavi tăcea, fără să priceapă unde voia să ajungă vânătorul.

— Voi ați adus din Ta-Chemt arcuri puternice, urmă celălalt. Noi nu știm cum să le facem și am vrea să ni le dați pe ale voastre, primind în schimb sulițe. Căpeteniile noastre zic să vă dăm două sulițe pentru un arc. Cum v-am spus, o să aveți mai multă nevoie de sulițe decât de arcuri.

Cavi se uită întrebător la Chidogo. Negrul încuviință, înclinând din cap.

— În savană e vânat mult și n-o să avem nevoie de arcuri, zise el. În păduri însă, o să fie mai greu... Dar pădurile sunt departe și șase sulițe în loc de trei arcuri prind mai bine dacă sar asupra noastră cumva niscai fiare.

Cavi se gândi, apoi primi schimbul, dar începu să se tocmească. Vânătorul rămânea neînduplecat, ținând morțiș că arma pe care o dădea el era de mare preț. Nu, niciodată n-ar fi dat două sulițe pentru un arc, dacă n-ar fi avut nevoie să afle cum se fac arcurile în Țara Neagră.

— Bine, zise etruscul. Noi v-am dărui arcurile noastre, fără să ne dați nimic pe ele, că doar ne-ați adăpostit și ne-ați hrănit, dar drumul pe care trebuie să-l străbatem e lung! Primim schimbul și mâine vă dăm arcurile.

Încântat, vânătorul bătu palma cu Cavi, ridică sulița, uitându-se la sclipirea roșie care juca pe tăiș, apoi o vârî în teaca ei de piele, împodobită cu bucățele de blănuri colorate.

Etruscul întinse mâna spre suliță, dar vânătorul nu i-o dădu.

— Mâine ai șase la fel. Pe asta - și tatăl Irumei făcu o pauză - pe asta o dăruiesc prietenului tău cu ochi de aur. Teaca a cusut-o Iruma, cu mâna ei. Uite ce frumoasă-i!

Și vânătorul întinse sulița tânărului elin care, nehotărât, o primi.

— Tu nu pleci cu ei, - urmă tatăl Irumei arătându-i pe etrusc și pe negru, - dar o suliță bună e cea mai de seamă avuție pentru un vânător, și vreau să cinstești neamul nostru primind să-mi fii fecior!

Chidogo și Cavi își țintiră privirile în ochii prietenului lor. Negrul își trosnea degetele. Clipa hotărâtoare sosise pe neașteptate.

Pandion păli și, cu o mișcare bruscă, îi dădu vânătorului sulița înapoi.

— Cum, n-o primești? Ce înseamnă asta? strigă omul uluit.

— Plec cu ei, îngăimă cu greu tânărul elin.

Tatăl Irumei rămase nemișcat, privindu-l în tăcere. Apoi, furios, îi aruncă sulița la picioare.

— Fie, dar să nu mai îndrăznești nici să te uiți la fata mea! Chiar astăzi o trimit de aici!

Pandion își ținea ochii larg deschiși, uitându-se, fără să clipească, la vânător. Fața i se crispase de durere și lucrul acesta mai domoli furia străinului.

— Ai avut bărbăția să te hotărăști înainte de a fi prea târziu. Bine, zise el. Dar dacă pleci, pleacă cel puțin mai repede…

Vânătorul îl mai măsură o dată pe Pandion din cap până-n picioare, mormăind ceva nelămurit. Apoi plecând, se uită înapoi, din prag, la Cavi.

— Rămâne așa cum am spus! strigă el brutal și pieri, în întuneric.

Văzând cum îi sclipeau lui Pandion ochii, negrul nu se simți tocmai la largul lui. Înțelese că în clipa aceea tânărului nu-i ardea de prieteni. Pandion rămase locului, străpungând cu ochii depărtarea, de parcă o întreba ce

trebuie să facă. Apoi se întoarse încet și se prăbuși pe pat, ascunzându-și fața în palme.

Cavi aprinse altă făclie; nu voia să-l lase pe Pandion în întuneric, singur cu gândurile lui. Se trase cu Chidogo la o parte și rămaseră amândoi tăcuți; din când în când se uitau cu neliniște la prietenul lor, dar nu-l puteau ajuta cu nimic.

Timpul trecea greu. Când se făcu întuneric, Pandion se mișcă, sări din pat și, trăgând cu urechea, se repezi să iasă. Dar umerii largi ai etruscului îi închiseră calea. Tânărul se izbi de brațele încrucișate ale prietenului și se opri, încruntat și mânios.

— Lasă-mă! strigă el nerăbdător. Nu mai pot, trebuie să-mi iau rămas bun de la Iruma, dacă n-or fi și trimis-o undeva!

— Vino-ți în fire! îi răspunse Cavi. Îi faci rău și ei, îți faci rău și ție și ne faci rău nouă tuturor! Tatăl fetei e furios.

Pandion nu zicea nimic, încerca doar să-l îmbrâncească pe etrusc, însă omul se ținea bine.

— Ai hotărât, destul! Nu-l supăra mai mult pe tatăl ei, urmă Cavi, silindu-se să-și înduplece prietenul. Gândește-te ce ar putea ieși din asta…

Tânărul elin îl împinse și mai tare, dar primi o lovitură în piept și se trase îndărăt. Văzând că prietenii lui erau gata să se ia la bătaie, negrul sări la ei, încurcat, neștiind ce să facă. Pandion își ținea dinții încleștați, iar în ochi i se aprinsese o lumină care nu prevestea nimic bun. Se repezi la Cavi, cu nările umflate. Etruscul își scoase în grabă cuțitul și, întorcându-l cu mânerul spre Pandion, îi strigă furios:

— Ia-l și lovește-mă!

Pandion se opri uluit. Etruscul își ridică pieptul, își apăsă mâna stângă pe inimă și cu dreapta îi întinse mânerul cuțitului.

— Lovește-mă o dată aici! Cât voi fi eu viu, n-o să te las! Omoară-mă și pe urmă du-te! strigă el.

Pentru întâia oară Pandion îl vedea în starea asta pe ursuzul și înțeleptul său prieten. Se trase îndărăt, gemu înfrânt, se târî încet spre pat, se prăbuși din nou și rămase așa, cu spatele la prietenii lui.

Suflând greu, Cavi își șterse fruntea de sudoare și-și vârî la loc cuțitul, în brâu.

— Trebuie să-l păzim toată noaptea și să plecăm cât mai curând, îi spuse el lui Chidogo, speriat. Vestește-i pe ceilalți să fie gata când s-o lumina de ziuă.

Pandion auzi aceste vorbe și înțelese că nu va putea s-o mai vadă pe Iruma. Se înăbușea, simțind cum îl apăsau, parcă, pereții încăperii strâmte. Lupta cu el însuși, încordându-și toată voința și, încetul cu încetul, în locul deznădejdii lui furtunoase, aproape nebune, îl cuprinse o tristețe liniștită.

Savana africană își desfășura iarăși întinsul ei fierbinte în fața celor douăzeci și șapte de oameni, hotărâți să ajungă cu orice preț în patrie.

Acum, după ploi, iarba aspră cu spice mari ruginii era înaltă de doisprezece coți. Desișul ei întunecat ascundea fără urmă până și trupurile uriașe și cenușii ale elefanților[111]. Chidogo îi explică lui Pandion pentru ce se grăbeau așa: ploile vor înceta curând, arșița va începe iarăși și savana nu va mai fi decât un pustiu fără viață, acoperit cu cenușă, unde le va fi greu să mai găsească hrană.

Pandion asculta supus și mut. Durerea lui era încă foarte proaspătă, totuși, simțea că acolo, între tovarășii cărora le datora atât de mult, legăturile de prietenie și dorința de a merge înainte puneau din nou stăpânire pe el. Simțea că i se aprind în suflet, tot mai arzătoare, setea de luptă și nerăbdarea de a ajunge cât mai curând în Oiniada.

Și cu toate că-i era dor de Iruma, se simțea în sfârșit așa cum fusese înainte, curat și drept, urmându-și netulburat

[111] E vorba de iarba elefanților, plantă uriașă care ajunge până la 6 m înălțime. (n.a.)

calea pe care și-o alesese. I se trezea iarăși, nestăvilit, interesul artistic pentru formele și culorile naturii și dorința de a crea opere de artă îi umplea iarăși sufletul.

Cei douăzeci și șapte de bărbați erau voinici și aveau sulițe, lănci, cuțite și câteva scuturi. Trecuți prin atâtea încercări și lupte, astfel înarmați, foștii robi alcătuiau acum un grup puternic, care ar fi putut să nu se teamă, deși erau multe fiare pe acele locuri.

Dar prin iarba înaltă primejdia era mare. Oamenii nu puteau să meargă decât înșirați unul câte unul, ceasuri și ceasuri la rând, fiecare văzând numai ceafa celui din față. Și primejdia se putea ivi în orice clipă din cele două ziduri foșnitoare: fie din dreapta, fie din stânga, ierburile puteau fi date fără veste la o parte de un leu care s-ar apropia pe furiș, de un rinocer înfuriat, ori de trupul înalt, de colos, al vreunui elefant solitar, totdeauna morocănos. Iarba îi despărțea unii de alții: cei din urmă erau cei mai în primejdie, deoarece asupra lor putea să se arunce oricând vreo fiară furioasă stârnită de înaintași. Dimineața strălucea pe iarbă rouă rece; o pulbere sclipitoare de stropi plutea deasupra trupurilor ude ca de ploaie, dar ziua, pe arșiță, dispăreau fără urmă. Atunci praful uscat, care se scutura din belșug din spicele ierbii, le zgâria gâtlejurile. În coridoarele înguste pe care și le croiau prin iarba înaltă și deasă, oamenii abia mai puteau să respire.

În a treia zi de drum, curajosul libian Tachel, care mergea în urma coloanei, se pomeni atacat de un leopard și numai mulțumită unei întâmplări fericite se alese doar cu ușoare zgârieturi. În ziua următoare, un leu uriaș, cu coama brună, sări asupra lui Pandion și a unui negru care mergea alături de el. Sulița dăruită de tatăl Irumei opri fiara în loc, iar negrul, ridicând scutul pe care Pandion, luat prin surprindere, îl scăpase din mâini, o atacă pe la spate. Fiara se răsuci ca să facă față acestui nou dușman, dar căzu străpunsă de trei sulițe. Chidogo alergă în goană să dea ajutor, dar când ajunse, gâfâind de spaimă, totul se

terminase și luptătorii, răsuflând din greu, își ștergeau sulițele de sângele înnegrit pe loc. Fiara doborâtă mai că nici nu se vedea din iarba călcată în picioare. Oamenii se adunară cu toții în grabă acolo unde fusese lupta. Strigau cât puteau, căutând să le dovedească celor doi negri zdraveni - Dhlorno și Mpafu - care împreună cu Chidogo călăuzeau coloana că, până la urmă, fiarele tot or să ucidă pe vreunul din ei. Prin urmare, trebuiau să ocolească această întindere cu iarbă înaltă. Călăuzele nu se împotriviră. Coloana o luă brusc spre sud și, încă înainte de căderea serii, se apropia de o fâșie lungă de pădure care se întindea chiar spre sud-vest, în direcția dorită. Pandion mai văzuse asemenea păduri - adevărate coridoare verzi, boltite deasupra câte unui pârâu îngust de savană. Asemenea păduri-galerii tăiau savana în toate direcțiile, de-a lungul râurilor și pâraielor.

Călătorii aveau noroc: sub bolta verde nu erau desișuri cu spini, lianele nu se împleteau în perdele prin care să nu se poată trece. Coloana porni așadar voioasă prin fâșia îngustă de pădure, strecurându-se printre rădăcini uriașe. Tăcerea adâncă și umbra răcoroasă înlocuiră foșnetul ierbii și arșița orbitoare. Pădurea se întindea până cine știe unde. În timpul zilei călătorii mergeau prin desiș, ieșind doar din când în când în savană după vânat, sau urcându-se în copacii scunzi de la margine, să-și dea seama dacă țin direcția cea bună.

Cu toate că prin locurile acestea era mai ușor și mai puțin primejdios de mers, Pandion se simțea apăsat de întunecimea și de liniștea plină de taine a pădurii și se lăsa iarăși pradă amintirilor care-i vorbeau numai și numai de Iruma. O pierduse și se temea acum că nu va putea să îndure această pierdere. Durerea lui învăluia totul în ceață adâncă, iar viitorul necunoscut îi părea trist, mut și întunecat ca pădurea prin care treceau.

Drumul, cu monotonia colonadelor lui de trunchiuri uriașe, când prin întuneric, când prin pete de soare, când

prin gropi, când peste mușuroaie, părea că n-o să aibă sfârșit: ducea spre depărtări pline de mister, înfigându-se tot mai adânc în inima acestui ținut străin și ciudat unde totul îi era necunoscut. Și Pandion simțea că, fără prietenii care-l vegheau mereu, ar fi murit.

Marea, spre care năzuia cu atâta patimă și la care, pe vremea când era captiv, i se părea că ar putea să ajungă atât de ușor, se retrăsese acum departe, foarte departe, îngrădită de mii de obstacole, la capătul unui drum greu și peste măsură de lung… Marea i-l răpise Irumei și totuși Pandion nu putea să ajungă la mare…

La capătul pădurii, în fața călătorilor apăru un smârc care tăia drumul dintr-o parte într-alta a zării și se lățea în depărtare, ziua perdeluit de aburi verzui, iar seara acoperit de ceață grea, albicioasă. Stârci albi zburau în stoluri mici pe deasupra mării de stufiș.

Cavi, Pandion și libienii, încurcați de obstacolul care le ieșise în cale, se uitau cu îngrijorare la desișul acela de plante palustre, bogată verdeață vie, cu ochiuri de apă care ardeau în bătaia soarelui. Călăuzele însă schimbau priviri de înțelegere și zâmbeau: drumul fusese bine ales, cele două săptămâni de mers anevoios nu erau pierdute în zadar.

A doua zi, ceata de călători își făcu plute dintr-un fel de trestii foarte ușoare și poroase, ale căror tulpini pline de noduri ajungeau până la zece coți înălțime[112]. Apoi o apucară de-a lungul unor desișuri înalte de papirus cu vârfuri ca măturile, plutind printre grămezi de tulpini uscate și frânte sau printre insule mișcătoare de iarbă. Pe fiecare plută erau câte doi sau trei oameni, înfigând cu mișcări ritmice, în fundul mâlos, prăjini lungi pe care le mânuiau și le cumpăneau cu multă băgare de seamă.

Apa neagră și rău mirositoare era groasă ca uleiul, prăjinile ridicau la suprafață bășicuțe de gaz palustru, iar de-a lungul zidurilor verzi se legăna spuma ruginie ori

112 *Ambag,* trestie foarte ușoară și groasă, ajunge până la 7 m înălțime. (n.a.)

brună de mucegai lipicios. Cât vedeai cu ochii, nu era un petic de pământ uscat. Arșița umedă îi chinuia pe bieții oameni asudați leoarcă, soarele necruțător îi frigea fără milă, iar pe înserat năvăleau asupra lor, în nourași compacți, milioane de musculițe vătămătoare. Era o adevărată fericire când găseau câte un dâmb necotropit de ape: oamenii aprindeau acolo ruguri uriașe care făceau fum. Dar și mai multă ușurare le aducea vântul care gonea aiurea roiurile ele gângănii. Abia atunci puteau oamenii să doarmă cum se cuvine după zile și nopți de chin. Vântul apleca trestiile, stârnind undă după undă pe întinderea oceanului de verdeață.

În apa stătută și în mijlocul plantelor dese în plină putrezire se ascundeau nenumărate reptile. Crocodili uriași se îngrămădeau cu sutele pe movilițe de nisip sau iscodeau din zidurile de verdeață, pe jumătate ascunși de tulpini. Noaptea, dihăniile monstruoase dădeau glas și mugetul lor gros și înăbușit umplea inimile oamenilor de spaimă superstițioasă. În glasul lor nu era nici mânie, nici amenințare: notele scurte și adânci care se rostogoleau în bezna nopții pe apa stătătoare erau lipsite de suflet și de patimă.

Călătorii dădură peste un golf puțin adânc, în care se vedeau nenumărate mușuroaie conice de mâl, cu vârfurile afară și înalte ca de un cot și jumătate. Apa cafenie răspândea o duhoare nesuferită, iar mușuroaiele erau acoperite cu o crustă albă de murdărie de pasăre. Negrii le explicară că pe locurile acelea venea un soi de păsări mari, cu aripile trandafirii, și picioare lungi[113] și că, dacă ar fi fost alt anotimp, nori întregi de asemenea păsări ar fi acoperit toată balta.

Câțiva oameni, mai ales libieni, se îmbolnăviră din pricina apei rele și a aerului nesănătos: zăceau fără simțiri

[113] *Flamingo*, păsări de baltă cu aripile colorate frumos în trandafiriu, cu gâtul lung, cu picioarele lungi și cu pliscul mare și încovoiat. (n.a.)

pe plute, la picioarele celorlalți, istoviți de febra necruțătoare.

În a cincea zi de călătorie începură să se ivească printre plantele dese din baltă, din ce în ce mai multe, ochiuri de apă limpede, din care ieșeau vârfuri de copaci. Mirat, Pandion îl întrebă pe Chidogo ce putea fi asta? Zâmbind, negrul îi răspunse că nu mai era mult și chinurile se vor sfârși.

— Aici, - zise el înfigând prăjina în apa adâncă, - pe vreme de secetă pământul e încins de arșiță. Acum însă s-au revărsat apele, a plouat…

— Ce râu e acesta? îl mai întrebă Pandion.,

— Nu e un singur râu, sunt două[114], legate între ele printr-un șir lung de bălți, îi răspunse negrul. Pe vreme de secetă albia lor e aproape uscată.

Ca întotdeauna în ultimul timp Chidogo avea dreptate: curând plutele începură să dea de fundul mâlos, iar mai încolo pământul se înălță și se desfășură într-o întindere netedă, acoperită de iarbă cu spice albe-argintii care sclipeau în razele soarelui și te făceau să crezi că, după oglinda de apă, va începe iarăși savana. Cu un simțământ de mare ușurare, călătorii trecură prin noroiul care le venea până la brâu și ajunseră pe pământul tare și fierbinte, speriind cu strigătele lor crocodilii. Vântul răcoros și uscat îi primi, gonind pâcla grea a bălții. Călătorii ajunseră pe un loc ridicat, plin de arbuști cu frunze mari verzi-albăstrii și cu multe fructe portocalii, cât oul de mari.

Găsind acolo apă curată, hotărâră să poposească și-și alcătuiră tabere cu îngrădituri de plante spinoase înalte de șase coți. Negrii culeseră fructe portocalii foarte gustoase și delicate și mai aduseră și niște frunze, al căror suc îl dădură celor bolnavi de friguri. Bolnavii dormeau acum cât pofteau, iar plăgile mici, datorită înțepăturilor musculițelor

---

[114] E vorba de cele două râuri: *Bahr-el-Arab* și de *Bahr-el-Gazal*, mai mari în antichitate decât astăzi. (n.a.)

palustre, li se vindecau repede. Câteva zile în șir n-a mai plouat, dimineața însă era foarte răcoare, așa că negrii tremurau și sufereau de frig.

Nu peste mult, călătorii plecară din nou, mergând încă douăzeci și cinci de zile prin savană. Erau acum numai nouăsprezece: dincolo de baltă, opt se despărțiseră, pornind spre miazănoapte către locurile lor de baștină, până la care n-aveau de mers decât vreo zece zile. Cu toate că îi chemaseră stăruitor și pe ei, cei nouăsprezece încăpățânați rămăseseră credincioși hotărârii lor: să răzbească la mare.

O ceață deasă acoperea bolta cerului, din care, totuși, se revărsau sclipiri orbitoare. Adeseori, noaptea se înnora, tunete înspăimântătoare se rostogoleau fără întrerupere pe deasupra stepei, dar nicio săgeată de fulger nu spinteca bezna neagră, de catifea, a nopții și nicio picătură de ploaie nu cădea pe iarba uscată și peste pământul crăpat de arșiță.

Prin savană erau risipite movile mici în chip de conuri ascuțite sau de turnuri cu vârfurile rotunjite, înalte, unele, până la zece coți. Înăuntrul acestor mușuroaie de argilă tare ca piatra, mișunau nenumărate gâze mari, semănând cu furnici albe, dar care erau primejdioase, deoarece aveau mandibule puternice[115]. Pandion se deprinsese acum cu multe din fiarele stepei, cu girafele sau cu turmele mari de elefanți de câte cinci sute de capete. Acum însă întâlnea un fel de animale ciudate, cu dungi albe și negre, care semănau cu caii din Oiniada, dar se deosebeau oarecum de ei: erau mai mici, aveau picioarele mai subțiri, crupa mai lată, spinarea scobită, buza de sus ușor încovoiată, iar cozile și coamele mai scurte[116].

Pandion se uita curios la ele când veneau, în herghelii, să se adape. Se gândea cum să prindă câțiva din caii aceștia vărgați și să-i învețe la călărie. Dar când îi

115 Termite. (n.t.)
116 Zebre. (n.t.)

împărtăși lui Chidogo și altor negri aceste gânduri, oamenii începură să râdă cu hohote, spunându-i că aceste dobitoace vărgate erau puternice și rele, că nu se lăsau domesticite și că, chiar dacă ar pune mâna pe câteva mai blânde, nici în zece ani n-ar putea să adune douăzeci, câte le-ar fi trebuit lor…

A doua dezamăgire a avut-o Pandion atunci când au întâlnit bivoli. Văzând taurii aceia masivi, cu părul cenușiu închis, cu coarnele larg desfăcute și aduse la vârfuri, a dat să se furișeze până la cel mai de aproape și să-l doboare cu sulița. Dar Chidogo, aruncându-se cu toată puterea asupra lui, l-a trântit la pământ și i-a spus, răspicat, că aceste dihănii sunt poate cele mai primejdioase din toată țara sudului, că nu le puteai doborî decât cu arcuri și cu lănci și că, fără acest soi de arme, vânătorul merge la o moarte sigură. Pandion l-a ascultat, s-a ascuns în tufișuri cu ceilalți, însă tot n-a înțeles de ce-i era atât de frică lui Chidogo de bivoli, când rinocerii sau elefanții erau mult mai fioroși.

Adeseori drumul călătoriilor era tăiat de șiruri de stânci, de lanțuri de coline sau de îngrămădiri de piscuri drepte, năruite. În locuri de acestea întâlneau maimuțe hidoase, cu capete de câini[117]. Când vedeau că se apropie oamenii de ele, se înghesuiau pe stânci ori pe sub copaci, se uitau fără frică la venetici și se strâmbau la ei cu nerușinare. Pandion privi cu scârbă la boturile lor întocmai ca ale câinilor, la obrajii lor albaștri, umflați și încadrați cu păr des și aspru și la șezuturile lor neastâmpărate și pleșuve, cu bătături roșii. Maimuțele acestea erau primejdioase. Într-o zi, întâlnind trei care-i tăiau drumul, provocatoare, Cavi s-a înfuriat și a lovit cu sulița pe una din ele. Din asta s-a iscat acolo, la poalele piscurilor, o adevărată luptă. În cele din urmă călătorii au fost bucuroși să scape teferi, retrăgându-se fără pierderi, dar cu multă grabă.

---

117 *Paviani,* maimuțe care știu să lupte cu pietre, aruncându-le cu multă precizie. (n.t.)

În a douăzeci și cincea zi de drum, se ivi la orizont o fâșie întunecată, care se înălța pe nesimțite. Chidogo le-o arătă celorlalți strigând de bucurie: acolo începea o pădure mare, cea din urmă piedică în calea lor. Dincolo de dealurile împădurite se întindea mult așteptata mare, drumul sigur spre casă.

Către amiază, coloana atinse un crâng de palmieri. Pandion rămase mirat de înfățișarea lor ciudată. În savană nu întâlnise copaci ca aceștia, înalți și subțiri, asemenea curmalilor pe care-i văzuse în Aigyptos. Fiecare trunchi se înălța parcă din mijlocul umbrei lui negre-albăstrii, în formă de stea, pe care o proiecta coroana. Pământul uscat dintre aceste stele negre părea de metal încins până la alb. După felul neobișnuit cum cădeau umbrele, Pandion înțelese că soarele îi stătea drept deasupra capului. Spunându-i lucrul acesta lui Cavi, etruscul ridică din umeri, ca un om care nu știe, dar Chidogo îi răspunse că, într-adevăr, așa era: cu cât înaintezi spre sud, cu atât soarele se ridică, însă nimeni nu știe de ce. Bătrânii spun că, după câte auziseră și ei din vechile povești, departe în sud soarele se coboară din nou.

Tânărul elin n-avu când să se gândească prea mult la acest mister, deoarece oamenii, istoviți de căldură, se grăbeau să găsească apă. La popas, Chidogo îi anunță că spre seară vor ajunge la pădure și că drumul lor va străbate desișurile și munții care se întind, departe, până la marginea pământului.

— Acolo, - arătă negrul spre dreapta, - și acolo, - arătă el spre stânga, - sunt râuri mari, dar noi n-o să putem merge pe apă. Cel din dreapta[118], la marginea pustiurilor de la miazănoapte, se îndreaptă spre marea cea întinsă cu apă dulce, iar cel din stânga[119] o ia spre miazăzi și ne-ar duce departe de locul unde vrem noi să ajungem. Afară de asta, de-a lungul râurilor trăiesc neamuri puternice, care

118 *Râul din dreapta*, azi Șari. (n.a.)

119 *Râul din stânga*, azi Ubanghi, afluent principal al fluviului Congo. (n.a.)

mănâncă și carne de om și care ne-ar ucide pe toți. Prin urmare trebuie să mergem spre sud-vest, între cele două râuri, pe o cale dreaptă ca un zbor de săgeată. Pădurile întunecoase sunt pustii și lipsite de primejdii, pentru că în munți nu trăiește nimeni de frica furtunilor mari și a întunericului din desișuri. Animalele sunt rare pe acolo, dar noi suntem puțini acum și o să ne putem hrăni cu vânat mic și cu fructe…

Pandion, Cavi și libienii se uitau cu îndoială la pădurea întunecoasă din fața lor, tulburați de o teamă nelămurită.

Capitolul VII
PUTEREA PĂDURILOR

Călătorii nu mai văzuseră copaci ca aceia. Din tufărișul des se ridicau trunchiuri subțiri și înalte, cu muchii piezișe, care se terminau în evantaie late de crengi scurte, cu foi mari, iar ceva mai sus trimiteau vlăstari lungi și drepți, ca niște uriașe spade verzi, de câte zece coți fiecare[120].

Patru copaci din aceștia stăteau în preajma pădurii, câte doi de fiecare parte, de parcă ar fi fost patru santinele cu spadele ridicate amenințător spre cerul de un albastru

[120] *Lobelii* (n.a.).

șters. Ceata trecu printre ei, răzbind prin tufele cu spini. Un porc buburos, uriaș, cu colții răsuciți și cu capul hâd[121] sări de sub un tufiș, grohăi cu indignare spre oameni și dispăru.

Chiar din prima zi Cavi își pierdu prin pădure bastonașul, cu cele 49 de crestături care arătau numărul zilelor de drum, și călătorii nu mai putură să țină socoteala timpului. Dar pădurea uriașă și monotonă se întipări pentru totdeauna în mintea tânărului elin.

Oamenii mergeau în tăcere. Când vorbea vreunul, glasul i se rostogolea sonor pe sub bolta verde și compactă. Niciodată, cât timp străbătuseră întinderile largi ale stepei de aur, nu se simțiseră atât de mici și de pierduți în ținutul acela străin. Odgoane gigantice de plante agățătoare, uneori groase cât omul, se răsuceau în spirală în jurul trunchiurilor netede, se împleteau, sus, în plase imense și de acolo atârnau în perdele sau în laturi răzlețe. Crengile copacilor se despărțeau la înălțimi amețitoare, trunchiurile lor se topeau în amurgul cenușiu. Băltoace de apă stătută, înverzită, le ieșeau mereu în cale, iar pe alocuri se strecurau, fără zgomot, izvoare mici cu apă întunecată. Prin poienile rare soarele le lua ochii deprinși cu lumina slabă din pădure. Din când în când, desișurile îi sileau să facă ocoluri. Ferigi nemaipomenite, de patru ori mai înalte decât omul, își întindeau foile ca uriașe pene verzui[122]. Frunzișul cenușiu al mimozelor, crestat frumos, înfățișa desene minunate și fine în valurile de lumină ale soarelui. Nenumărate flori, roșii-sângerii, portocalii, violete și albe, se desprindeau clar și cu o mare bogăție de culori pe fondul deschis al frunzelor uriașe, late sau înguste, drepte, despicate sau zimțuite. În haosul sălbatic, lujere agățătoare se împleteau și se încolăceau ca șerpii. Țepi lungi cât degetul sfâșiau fără milă trupurile. Gălăgia

---

121 Porc mistreț buburos, cu colți peste măsură de mari cu care scoate rădăcinile din pământ. (n.a.)

122 Ferigi-arbuști, *ciatea* și *todes*, înalte până la 10 m. (n.a.)

asurzitoare și ciripitul păsărilor răsunau prin poieni, ca și cum toată viața pădurii s-ar fi adunat acolo.

Oamenii își chibzuiau drumul după soare, apoi se adânceau iarăși în amurgul pădurii, călăuzindu-se după direcția șanțurilor săpate de ape, după cursul pâraielor, ori după mănunchiurile de raze pe care le trimitea soarele prin frunziș. Călăuzele se fereau de luminișuri, mai cu seamă din pricină că erau pline de insecte primejdioase: viespi negre amenințătoare și furnici cumplite. Licheni mari, ridicături groase ca de piele cenușie și tot felul de alte umflături acopereau trunchiurile copacilor. Din loc în loc se vedeau creste de rădăcini ieșite afară și acoperite de mușchi verde. Aceste rădăcini netede, înalte uneori de cinci sau șase coți, se desprindeau din coastele copacilor uriași ca niște proptele înclinate. În gropile adânci dintre ele ar fi încăput toată ceata celor nouăsprezece drumeți. Rădăcinile copacilor se încrucișau, îngreuind mersul oamenilor care erau siliți să treacă peste ele sau să le ocolească, strecurându-se prin coridoare înguste. Picioarele li se cufundau în straturi adânci de crengi pe jumătate putrezite, de frunze ori de vlăstare uscate. Pe alocuri, se iveau cuiburi de ciuperci albicioase, cu miros greu de cadavru. Pe unde copacii erau mai puțin înalți, rădăcinile nu mai îngreuiau mersul și drumeții puteau călca pe covor de mușchi moale, dar pe acolo creștea tufiș des și țepos, care-i silea pe oameni ori să-l ocolească, ori să-și taie trecători, irosindu-și astfel puterile și vremea. Din crengi cădeau pe umerii goi ai călătorilor melci pătați, arzându-i cu balele lor veninoase. Din când în când se arăta, o clipă, umbra unei sălbăticiuni, care dispărea apoi fără zgomot, atât de repede, încât de multe ori oamenii nici n-aveau timp să vadă ce fel de animal fusese. În timpul nopții stăpânea aceeași tăcere adâncă, întreruptă doar de urletul jalnic al vreunei sălbăticiuni de noapte, ori de țipetele stridente ale vreunei păsări necunoscute.

Călătorii trecură peste multe dealuri scunde, dar nu dădură niciodată de loc liber, fără copaci. Pădurea dintre înălțimi era și mai deasă, aerul umed și înăbușitor din văi mirosea a pământ amestecat cu putregaiuri și îngreuia respirația.

După ce trecură o vale cu un șuvoi repede de apă rece, călătorii făcură popas.

Începea acum un urcuș greu. Două zile merseră tot la deal. Pădurea era mai compactă, mai nepătrunsă, nu mai întâlneau poieni în care să găsească hrană, și drumul le era tot mai des închis de arbori uriași. Oamenii trebuiau să ocolească liane cu țepi, subțiri și mlădioase, care atârnau ca niște perdele, ori desișuri nepătrunse de tufe și de copaci mărunți. Câteodată se strecurau de-a bușilea prin viroage scobite pe coaste de puhoiul ploilor, și pământul uscat și zgrunțuros le fugea de sub palme și de sub genunchi. Și ei se târau prin acest labirint, călăuzindu-se numai după șanțurile săpate de ape.

Aerul era din ce în ce mai răcoros, de parcă treceau printr-un beci adânc și umed.

Când se termină urcușul, se înnoptase de-a binelea. Călătorii ajunseră pe un podiș, unde nu mai erau șanțuri săpate de ape, și se opriră acolo pentru popasul de noapte, ca să nu piardă direcția. Nicio stea nu străbătea cu sclipirile ei prin bolta întunecată. Un vânt puternic sufla furios undeva, sus. Pandion nu putea să doarmă. Asculta zbuciumul pădurii, care vuia ca marea. Ropotul, foșnetul și vâjâitul crengilor în răbufnirile vântului se amestecau, zguduind puternic văzduhul, ca vuietul valurilor care se loveau, în ritm năvalnic, de țărm.

Se lumină târziu, deoarece razele soarelui nu puteau pătrunde prin ceață. Până la urmă negura deasă se risipi și oamenii avură înaintea ochilor o priveliște tristă, care-i făcu să-și piardă curajul.

Copaci monstruoși, înalți de câte o sută cincizeci de coți, cu scoarța netedă, neagră și albă, dispăreau cu crestele în

ceața lăptoasă și grea, care le ascundea cu totul crengile îmbrăcate în mușchi. Mușchi și licheni, plini de apă, atârnau aidoma unor plete lungi și întunecate, ori ca bărbi cărunte, legănându-se pe alocuri la înălțimi înspăimântătoare. Apa colcăia sub picioarele oamenilor, țâșnind ca dintr-un burete din plasa de rădăcini împletite, de ierburi și de mușchi. Tufișuri cu frunze mari le tăiau drumul. Flori uriașe, palid colorate, în chip de mingi spongioase, se legănau încetișor în ceață, pe tulpinile lor înalte.

Coloanele negre și albe, groase de patru coți, se îngrămădeau fără număr. În jurul lor plutea în rotocoale ceața cenușie, iar pe scoarță se scurgeau șuvițe de apă. Unele trunchiuri erau îmbrăcate într-o pătură groasă de mușchi umed.

În această pădure de spaimă nu era chip să vezi nimic mai departe de treizeci sau patruzeci de coți, iar oamenii nu puteau merge decât tăindu-și drum pe la poalele giganților verzi.

Îngrămădirile de trunchiuri uriașe, prăbușite, îi făceau pe mult încercații călători să-și piardă toată nădejdea. Sufereau, mai ales de faptul că nu se puteau călăuzi, nimic nu le dădea putința să controleze direcția pe care o luau.

Negrii tremurau în ceața rece, înspăimântați. Ei nu cunoșteau puterea cumplită a pădurii, iar libienii erau cu totul abătuți. Tuturor li se părea că se găsesc, fără putință de scăpare, pe însuși tărâmul zeilor junglei, unde oamenii n-au dreptul să pătrundă.

Cavi îi făcu un semn lui Pandion. Amândoi puseră mâna pe cuțite și începură să reteze, cu înverșunare crengile ude. Încet-încet, se înviorară și ceilalți; ca să-și croiască drum printre rădăcinile monstruoase, oamenii munceau cu schimbul, se târau peste mormanele de trunchiuri gigantice, se încurcau, dar nu izbuteau să iasă din vegetația aceea nepătrunsă. Timpul trecea, negura albă plutea mereu deasupra lor, apa picura rar din copaci, iar

văzduhul nu se încălzea. Numai când văzură că ceața se făcea roșie-cenușie, își dădură seama că se însera.

*

*   *

— Nicio potecă, pe nicăieri!

Aducând această veste, Chidogo se așeză pe o rădăcină, strângându-și cu deznădejde capul între palme. Cele două călăuze se întorseseră cu aceeași veste.

De-a curmezișul potecii pe care o tăiaseră oamenii, se întindea un luminiș îngust, lung de o mie de coți. În spate era pădurea imensă și posomorâtă, prin care răzbiseră trei zile cu prețul unor eforturi peste puterile omenești, iar în față se ridica desișul neîntrerupt de bambuși înalți. Trunchiuri lucioase, alcătuite din bucăți articulate între ele, se ridicau la douăzeci de coți înălțime și de acolo își aplecau ușor vârfurile desfăcute în pene subțiri. Bambușii creșteau atât de îngrămădiți, încât ar fi fost cu neputință să răzbească cineva printre ei; cu țevile lor vârâte una în alta și drepte ca sulițele, închipuiau un gard nestrăbătut, care împrejmuia aria pădurii încâlcite. Suprafața lustruită a trunchiurilor rotunde era atât de tare, încât cuțitele de bronz ale călătorilor se știrbeau de la primele lovituri. Ca să înfrunte acest zid le-ar fi trebuit topoare sau spade grele. Nici să-l ocolească nu era cu putință, la amândouă capetele lui, luminișul se închidea, iar bambușii se întindeau ca o centură largă cât vedeai cu ochii, de o parte și de alta, în depărtarea cețoasă a podișului.

Chinuiți de frig, de foame și de lupta cu pădurea cea neînduplecată, oamenii își pierduseră vlaga. Ultima parte a drumului îi costase prea multe și prea grele sforțări. Însă nici cu gândul să renunțe și să se întoarcă înapoi nu se puteau împăca.

Ca să treacă prin pădurile acelea, nu era de ajuns să țină mereu spre sud-vest, să-și croiască singuri drumul și să

răzbească, luptând din răsputeri prin vegetația aceea necruțătoare; mai aveau nevoie să cunoască și ieșirile prin care s-ar putea strecura. Dar locurile de trecere le știau numai oamenii pădurii, și oamenii pădurii nu se arătau! Iar cei care i-ar fi căutat, era foarte probabil că ar fi nimerit de-a dreptul în frigări, deasupra rugurilor de ospăț…

„N-am trecut, n-am răzbit!” era singurul gând care se oglindea în zbârciturile adânci, în crisparea de deznădejde și în măștile înțepenite de resemnare ale tuturor celor nouăsprezece oameni.

Chidogo care își veni cel dintâi în fire, după ce pierduse și el orice nădejde, stătea acum cu capul dat pe spate și cu ochii spre crengile uriașe întinse la o sută de coți deasupra luminișului. Ghicindu-i gândurile, Pandion se grăbi să se apropie de el.

— Oare nu ne-am putea cățăra până acolo? întrebă tânărul elin, uitându-se la trunchiurile cu totul netede și neînchipuit ide înalte.

— Trebuie să putem, chiar dacă ne-am pierde o zi întreagă, îi răspunse Chidogo posomorât. Ori înainte, ori înapoi! Nu mai avem timp de pierdut: am terminat hrana.

— Uite, arătă Pandion în fața lor, în poiană, un copac uriaș cu scoarța albă și cu crengile strâmbe, închipuind o stea pe pânza cerului. Din copacul acela am vedea bine.

Chidogo clătină din cap:

— Nu, cel cu scoarța albă nu-i bun; nu-i bun nici cel cu scoarța neagră[123]. Lemnul lor e tare ca fierul, nu poți înfige în el nici cuțitul, necum o pană de lemn. Dacă găsim unul cu scoarța roșie și cu frunzele mari[124], atunci ne urcăm.

Oamenii plecară să caute, de-a lungul luminișului, un copac cum le trebuia. Curând veniră să spună că găsiseră unul. Copacul nu chiar atât de înalt cât uriașii de fier, era aproape de ei și întrecea desișul dimprejur cu peste cincizeci de coți. Călătorii izbutiră cu greu să taie doi

123 Diferite specii de copaci: *copacul de fier, ficusul, copacul galben, macaranga, poliscias* și multe altele. (n.a.)

124 Copacul *haia*, cu lemnul moale. (n.a.)

bambuși groși și să-i despice în pene de câte un cot, ascuțite la unul din capete. Cu ajutorul unui ciot, Chidogo și Mpafu bătură aceste pene în lemnul moale al copacului și, urcându-se din ce în ce mai sus, ajunseră până la o liană care se răsucea în jurul trunchiului. Se încinseră cu lujere subțiri, apoi sprijinindu-se din răsputeri cu picioarele de trunchi și aplecându-se mult într-o parte, izbutiră să se urce sus de tot. Curând, făpturile lor negre se făcură mici pe fondul norilor grei care acopereau cerul. Deodată, Pandion simți cum îl înțeapă în inimă pizma: cei doi prieteni de-acolo, de sus, vedeau lumea, în timp ce el rămânea jos, în umbră, ca viermii cei mari roșii-albăstrui din șanțurile săpate de ape în pământul pădurii! Și, fără să mai stea la gânduri, se hotărî și se prinse de penele de bambus bătute în copac.

— Bagă de seamă! îi strigă etruscul.

Dar Pandion, în loc de răspuns, îi făcu un semn cu mâna și începu să se cațere, grăbit. Se prinse de aceeași liană, tăie capătul subțire al unei plante agățătoare care atârna lângă el și făcu întocmai așa cum făcuse și Chidogo. Nu-i era ușor de loc, liana aspră îl strângea cumplit. Cum slăbea puțin strânsoarea, cum îi alunecau picioarele, iar scoarța aspră îi zdrelea dureros genunchii. Cu multă greutate izbuti să ajungă până la jumătatea trunchiului. Penele din vârful bambușilor se legănau acum dedesubtul lui, totuși mai avea încă mult până la crengile cele mari. Atunci îl auzi pe Chidogo strigându-l și simți o liană groasă, făcută laț, atingându-i umărul. Pandion își petrecu lațul pe sub subsuori făcându-și astfel un ajutor de neprețuit, și Chidogo îl trase cu băgare de seamă în sus. Cu picioarele zgâriate, obosit, dar bucuros, Pandion ajunse repede la cele dintâi crengi mari. Acolo, între două crengi uriașe, stăteau la largul lor Chidogo și tovarășul lui, Mpafu.

Tânărul elin privi înainte, de la optzeci de coți înălțime, orizontul larg care, după atâtea zile, i se deschidea înaintea ochilor. Desișul de bambuși înconjura pădurea de

pe podișul înalt ca o centură, care se întindea de o parte și de alta, cât puteai cuprinde cu ochiul, dar nu era lată decât cel mult de patru sau cinci mii de coți. Dincolo de ea se ridica un lanț de stânci negre, nu prea înalte, aplecate spre apus într-un lanț de vârfuri rare, înclinate pieziș. Mai departe, pământul cobora din nou, încrețindu-se ca niște nori deși și verzi, în nenumărate dealuri rotunde, acoperite cu păduri dese și despărțite prin brazde înguste de râpi adânci, pline de neguri grele care pluteau în rotocoale. Străbaterea lor presupunea multe zile de drum greu și ucigător, fără hrană îndeajuns, și spre ele se îndreptau acum călătorii. Dar în această masa verde, compactă, deasupra căreia treceau încet trâmbe mari de ceață albă, nu se zărea niciun luminiș, nicio poiană, nicio vale mai largă. Drumeților nu li se părea cu putință să răzbească prin întinderea pe care o cuprindeau ochii lor. Iar mai departe, dincolo de negura nepătrunsă, putea să fie tot așa, - și atunci, fără îndoială, vor muri cu toții.

Chidogo își întoarse ochii de la priveliștea care i se întindea departe în față și-l văzu pe Pandion uitându-se la el. Tânărul elin citi în ochii bulbucați ai prietenului său neliniște și oboseală fără margini: energia nesecată a negrului se stinsese, obrazul i se crispase într-un zâmbet amar.

— Trebuie să ne uităm și îndărăt, zise Chidogo.

Apoi se ridică fără să mai stea la gânduri și porni pe o creangă care se întindea orizontal până cine știe unde, deasupra desișului de bambus.

Lui Pandion îi venea să strige de spaimă, dar negrul pășea cu nepăsare, legănându-se ușor la înălțimea aceea înfiorătoare, spre capătul crengii, unde frunzele mari și ovale tremurau scuturate de greutatea lui. Creanga începu să se îndoaie. Pandion încremeni, dar Chidogo se și așezase călare pe ea, cu picioarele în gol, proptindu-se cu amândouă mâinile în crengile subțiri și privind cu luare aminte dincolo de marginea din dreapta a luminișului.

Pandion nu se încumetă să-l urmeze. Cu respirația oprită și el și Mpafu așteptau să-l audă pe Chidogo spunându-le ceva. Jos, aproape nevăzuți de la înălțimea lor, cei șaisprezece oameni urmăreau ce se petrecea în copac.

Chidogo se legănă mult timp pe creanga care tremura ca o coardă de arc, apoi se întoarse la ceilalți.

— Mare pacoste să nu știi drumul! zise el cu amărăciune. Am fi putut ajunge aci mult mai ușor. Acolo, aproape, - arătă el spre nord-vest, - e savana. Ar fi trebuit s-o luăm mai la dreapta, nu să intrăm în pădure... Poate întâlneam pe cineva. La marginea pădurilor găsești totdeauna mai mulți oameni decât în mijlocul pădurilor sau în savană.

Coborâșul a fost și mai înfricoșător decât urcușul. Fără ajutorul prietenilor Pandion n-ar fi putut ajunge atât de repede jos, ci, aproape sigur, s-ar fi prăbușit și ar fi rămas mort pe loc. Îndată ce calcă pe pământ, picioarele prea încordate până atunci îi slăbiră și el se întinse pe iarbă, în hazul celorlalți. Chidogo le povesti ce văzuse el din copac și le propuse să lase drumul urmat până atunci și s-o apuce spre dreapta. Pandion rămase mirat că nimeni nu se împotrivi, deși își dădeau seama cu toții că suferiseră o înfrângere în lupta cu pădurea și că drumul cel nou putea să fie foarte lung. Până și Cavi, etruscul cel încăpățânat, rămase mut, înțelegând se vede cât se istoviseră oamenii în lupta aceea grea care se dovedise a fi și de prisos.

Pandion își aducea aminte de vorbele pe care i le spusese Chidogo la începutul călătoriei și-și dădea seama că drumul ocolit era lung și primejdios: pe malurile râurilor și la marginea pădurii trăiau neamuri crude și puternice, de care cei nouăsprezece drumeți n-aveau putere să se apere.

Savana cu copaci scunzi, așezați la distanță egală unul de altul, ca într-o livadă, cobora în pantă grăbită spre un pârâu cu ape repezi. Pe malul din față se înălța un morman de pietre negre: pârâul îngrămădise lângă el un val lung -

trunchiuri și crengi, amestecate cu trestii uscate și înălbite de soare.

Ceata de călători trecu printr-un crâng de palmieri, doborât de elefanți, și se așeză sub un copac. Pe trunchiul lui curgea rășină aromată, iar fâșiile lungi de scoarță mătăsoasă, care atârnau din crengi și de pe trunchiuri șuierau domol în adierea ușoară a vântului. Obosiți cum erau, oamenii erau gata să ațipească.

Deodată, Chidogo se ridică în genunchi, iar ceilalți săriră și ei, speriați. Un elefant uriaș venea spre râu. Apropierea lui putea să fie primejdioasă. Oamenii urmăreau cu ochii elefantul care călca fără grabă, cu pași mari, rostogolindu-se parcă în propria lui piele. Se apropia, mișcându-și trompa liniștit; în purtarea lui avea ceva nepotrivit cu prudența de care dau totdeauna dovadă aceste animale simțitoare și sperioase. Curând se auziră glasuri omenești, dar elefantul nici măcar nu-și ridică urechile uriașe, date pe spate. Nedumeriți, călătorii se ridicară, întrebându-se din ochi, dar în clipa următoare, ca la comandă, se trântiră cu toții la pământ: alături de elefant apăruseră câțiva oameni. Abia acum văzură călătorii că pe gâtul lat al elefantului stătea culcat un om, cu mâinile încrucișate pe ceafa lui.

Elefantul se apropie de râu și intră în apa care se tulbură sub picioarele lui, aidoma unor stâlpi. Deodată, urechile enorme i se desfăcură, capul lui părea acum de trei ori mai mare. Ochii unici, cafenii, priveau cu atenție în adâncul pârâului. Omul de pe elefant se ridică și dădu o lovitură în capul bombat al animalului.

— Hei! strigă el, și glasul îi răsună pe întinsul apei.

Elefantul își cumpăni trompa, apucă un trunchi mare din grămada adusă de apă și, ridicându-l deasupra capului, îl aruncă în mijlocul pârâului. Apa plescăi, bușteanul dispăru în adânc, dar după câteva clipe se ivi mai la vale. Elefantul mai zvârli câțiva bușteni, apoi călcând cu luare aminte,

înaintă până la mijlocul pârâului unde se opri, cu capul împotriva șuvoiului.

Atunci oamenii care veniseră o dată cu elefantul - opt negri, băieți și fete - se aruncară în apa rece râzând și țipând. Se bălăceau, se făceau că vor să se înece unii pe alții, iar râsetele lor și palmele pe care și le dădeau pe trupurile goale răsunau până departe. Cel care ședea pe elefant striga și el vesel, dar în același timp lua seama la pârâu și-i poruncea mereu animalului să arunce, din când în când, alți bușteni în apă.

Drumeții se uitau uimiți. Prietenia dintre om și elefant li se părea ceva de necrezut, o adevărată minune. Și totuși, doar la trei sute de coți, vedeau un monstru cenușiu supus omului! Cum se făcea că un animal atât de mare și fără seamăn de puternic care, netăgăduit, stăpânea pădurile și stepele, se pleca în fața omului atât de plăpând, de slab și de neînsemnat pe lângă blocul acela de stâncă, ce număra șase coți de la pământ până la umăr? Ce fel de oameni erau acei care supuseseră giganții Africii?

Cu ochii aprinși, Cavi îl atinse în coastă pe Chidogo. Negrul își întoarse, privirile de la vesela petrecere și-i șopti etruscului la ureche:

— Am auzit încă din copilărie că undeva, la limita dintre păduri și stepe, trăiesc oameni despre care se vorbește că i-ar stăpâni pe elefanți. Văd acum că nu e poveste. Iată: un elefant păzește de crocodili pe oamenii care se scaldă! Am mai auzit că oamenii aceștia se trag dintr-un popor înrudit cu al nostru și că limba lor seamănă cu a noastră…

— Vrei să te duci să vorbești cu ei? întrebă etruscul, fără să-și ia ochii de la omul de pe elefant.

— Aș vrea, nu zic, dar nu știu cum e mai bine… răspunse Chidogo în doi peri. Dacă limba mea e limba lor, or să mă înțeleagă și or să ne arate drumul, dar dacă limba lor e altfel, atunci e prost, ne sucesc gâtul ca la puii de găină!

— Cum, aceștia mănâncă oameni? întrebă Cavi după o clipă de tăcere.

— După cât am auzit, nu. E un popor bogat și puternic, răspunse negrul încurcat, morfolind un fir de iarbă.

— Eu zic să încercăm a le afla limba chiar acum, înainte de a intra în satul lor, propuse etruscul. Tinerii aceștia nu sunt înarmați, iar dacă cel de pe elefant ne atacă, ne putem ascunde în iarbă și prin tufișuri. Pe când în sat, dacă nu ne înțelegem cu stăpânii elefanților, ne ucid pe toți!

Lui Chidogo îi plăcu sfatul etruscului. Se îndreptă cât era de înalt și o luă încet spre pârâu. Cel de pe elefant strigă ceva, ascuțit, jocul celor care se scăldau încetă și tinerii rămaseră nemișcați în apă până la brâu, privind spre malul opus.

Elefantul se întoarse amenințător spre Chidogo, care se apropia de el. Trompa i se ridică șuierând deasupra colților lungi și albi, iar urechile i se întinseră iarăși ca două mari aripi aplecate. Omul de pe elefant se uita cu luare aminte la cel care se apropia.

În mâna dreaptă cumpănea ușor, gata pentru orice întâmplare, un cuțit lat, cu cârlig la vârf.

Chidogo veni în tăcere până aproape de apă, își puse sulița sub picior și-și desfăcu larg brațele, ca să le arate că nu avea alte arme.

— Să trăiești, prietene, începu el, vorbind încet și cu grijă. Prietenii mei și cu mine suntem fugari, rătăciți în singurătățile astea. Căutăm să ne întoarcem în patrie și vrem să cerem ajutor, de la poporul tău…

Ascunși sub copac, călătorii așteptau cu răsuflarea oprită să vadă dacă omul îl înțelegea ori nu pe Chidogo. Dar omul de care atârna soarta lor tăcea.

Elefantul bătea din picioare pe loc: apa clipocea în jurul lui, iar trompa îi atârna între colți. În sfârșit indigenul încetă de a-și cumpăni cuțitul și Pandion oftă ușurat, iar Chidogo, care stătea încordat, se înveseli și el: vorba conducătorului de elefanți avea accente aspre și sunete

șuierătoare care lipseau din graiul cântător al lui Chidogo, totuși până și Pandion înțelese câteva cuvinte.

— De unde ești, veneticule? întrebă omul din înălțimea elefantului, cu oarecare îngâmfare. Unde ți-s tovarășii?

Chigodo îi spuse că împreună cu tovarășii lui fuseseră prizonieri în Ta-Chemt, că acum încercau să-și găsească drumul spre patrie și că de aceea căutau să ajungă la țărmul mării. După ce vorbi, negrul își chemă prietenii și cei nouăsprezece oameni, slăbiți și posomorâți, se iviră pe mal.

— Ta-Chemt... silabisi conducătorul de elefanți. Ce e Ta-Chemt-ul și unde se află?

Chidogo îi vorbi despre puternica țară de la nord-est, așezată de-a lungul unui fluviu uriaș, și conducătorul de elefanți dădu din cap în semn că știe despre ce e vorba.

— Am auzit eu de ea, e foarte, foarte departe... Și cum ați putut răzbi de acolo? întrebă el cu neîncredere.

— E poveste lungă, îi răspunse Chidogo obosit. Uită-te la ei, adăugă, arătându-i pe Cavi, pe Pandion și pe libieni. Ai mai văzut vreodată asemenea oameni?

Conducătorul se uită atent la chipurile lor ciudate. Încetul cu încetul neîncrederea din privirea lui se risipea. Până la urmă, lovi elefantul cu palma peste ceafă.

— Sunt prea tânăr și n-am dreptul să hotărăsc nimic fără cei bătrâni. Treceți pe malul nostru și așteptați. Uite, elefantul e în apă. Ce să le spun căpeteniilor din partea voastră?

— Spune-le că niște călători osteniți cer îngăduirea să se odihnească în satul vostru și vor să afle drumul spre mare. De altceva n-am nevoie, îi răspunse Chidogo lămurit.

— Nemaipomenită întâmplare și nemaipomeniți oameni! încheie cu mirare conducătorul de elefanți, apoi se întoarse spre ai săi și le strigă: Luați-o înainte, că vă ajung și eu!

Tinerii care se uitaseră nedumeriți la venetici, fără să spună un cuvânt, ieșiră îndată pe mal. Mergând, priveau

mereu înapoi, vorbind între ei. Conducătorul întoarse elefantul de-a curmezișul curentului. Călătorii se apropiară și ei de mal, trecând apoi prin apă până la piept. Atunci conducătorul porunci elefantului să grăbească pasul, dispărând printre copacii rari în urma celor care se scăldaseră. Foștii sclavi se așezară pe pietre, așteptând cu îngrijorare, libienii erau cei mai neliniștiți, dar Chidogo îi asigură că stăpânii elefanților n-or să le facă niciun rău.

Curând apărură pe câmpie patru elefanți. Purtau pe spinări, legate cu chingi, platforme largi din crengi împletite. Pe fiecare platformă stăteau câte șase războinici înarmați cu arcuri și cu sulițe foarte lungi. Sub această escortă, foștii robi ajunseră până la satul care, spre surprinderea lor, se afla aproape de locul unde-i întâlniseră pe localnici, la o cotitură a aceluiași râu, patru mii de coți spre sud-est. În depărtare, între ierburile înalte, pe un loc deluros, se vedeau vreo trei sute de colibe.

La stânga se întindea o pădure rară, iar la dreapta, mai la o parte, era o împrejmuire înaltă de stâlpi mari și ascuțiți, sprijiniți pe dinafară cu bârne înclinate.

În jurul ei se vedea un șanț adânc, înconjurat cu gard de pari cu țepușe. Pandion se miră de mărimea împrejmuirii, iar Chidogo își dădu părerea că trebuie să fie țarcul elefanților.

Așa cum făcuseră și de data cealaltă, cu multe zile înainte, „veneticii” se înfățișară și aci mai-marilor și bătrânilor satului, spunându-le iarăși nemaipomenita poveste - răscoala robilor - la care se adăuga acum noua lor ispravă, călătoria lungă prin ținuturi necunoscute. Căpeteniile le puneau întrebări amănunțite, le cercetau armele, semnele roșii cu care-i înfierase faraonul pe spinări și-i îndemnau pe Pandion, și pe Cavi să le povestească despre țările lor din nordul mării îndepărtate. Pandion rămase uimit de câte știau acești oameni: nu numai că auziseră de țara Nub, de unde veneau ei, dar

cunoșteau și o mulțime de alte ținuturi din Africa, de la răsărit, miazănoapte, miazăzi și apus.

Chidogo era fericit: localnicii le vor arăta acum drumul, iar călătorii vor ajunge curând și sigur, fiecare în patria lui.

Sfatul scurt al bătrânilor hotărî: veneticilor li se îngăduia să se odihnească în sat câteva zile, în timpul cărora vor căpăta adăpost și hrană, după sfânta datină a ospeției.

Foștii robi au fost duși într-o colibă mare de la marginea satului, unde se puteau odihni în liniște. Aflând că stăpânii elefanților le vor arăta drumul și că sfârșitul rătăcirilor lor nu mai era departe, prinseră și mai mult curaj.

Pandion, Chidogo și Cavi umblau prin sat, uitându-se cu respect la poporul acela care ținea în puterea lui animalele cele uriașe. Pandion se minuna de țarcurile mari făcute din colți de elefant[125]. Aceste întocmiri, tânărul elin le socotea ca pe o vădită manifestare de dispreț față de monștrii cei cumpliți. Și câți colți trebuie să fi avut poporul, dacă putea folosi prețiosul fildeș la asemenea lucrări mărunte? Când Pandion îl întrebă pe unul din localnici, omul îl sfătui, grav, să ceară voie conducătorilor să vadă depozitul cel mare de colți, aflat în mijlocul satului.

— Acolo sunt adunați uite atâția colți! zise omul arătând locul dintre două șiruri de colibe, lung de vreo sută cincizeci de coți, apoi, ridică deasupra capului un ciomag, arătând înălțimea grămezilor de colți.

— Dar cum le porunciți elefanților? îl întrebă Pandion, neputându-și stăpâni curiozitatea.

Cel întrebat se încruntă și se uită bănuitor la elin.

— Eu n-am voie să-ți spun, ești străin. Dar dacă vrei, întreabă-i pe conducătorii de elefanți. Cei care poartă la gât un lanț de aur cu piatră roșie sunt cei mai de seamă îmblânzitori de elefanți.

Pandion își aduse aminte că n-aveau voie să se apropie de împrejmuirea cu șanț și tăcu, înciudat de greșeala pe

[125] Până la mijlocul secolului al XIX-lea oamenii din tribul *silluc,* de la izvoarele Nilului, mai făceau încă țarcuri din colți de elefant. (n.a.)

care o făcuse. Tocmai atunci îl strigă Chidogo. Negrul stătea sub un șopron lung, unde lucrau mai mulți oameni. Pandion descoperi acolo un atelier de olărie, unde meșterii îmblânzitorilor făceau oale mari de lut pentru grâne și pentru bere.

Pe Chidogo nu-l rabdă inima. Luând un bulgăre mare de argilă umedă, bine frământată, se așeză pe vine, își ridică ochii spre tavanul de trestie, se gândi, apoi începu să modeleze ceva, cu mișcările sigure ale mâinilor lui mari, doritoare de munca iubită. Pandion îl urmărea. Râzând între ei, meșterii nu-și întrerupeau lucrul. Mâinile negre tăiau încet, netezeau și apăsau argila: din bulgărele inform începură să se ivească liniile unei spinări late, cu greabănul larg, cu pielea zbârcită atârnând de pe umeri ca niște saci, până când din boțul de argilă ieși forma caracteristică a unui elefant. Olarii încetară vorba, își lăsară lucrul și se adunară în jurul lui Chidogo, dar negrul, absorbit de lucrul lui, nu se uita la nimeni.

Picioarele puternice stăteau sigure pe pământ, elefantul își înălța capul cu tromba întinsă. Chidogo căută câteva bețișoare și, înfigându-le în argilă ca pe niște spițe de evantai, clădi pe ele urechile largi, date pe spate. Olarii admirară toți, zgomotos, apoi rămaseră iarăși tăcuți. Unul din ei se strecură tiptil de sub șopron și dispăru.

Chidogo lucra acum la picioarele de dinapoi de elefantului, fără să-și dea seama că în cercul de privitori pătrunsese una din căpetenii, un bătrân uscățiv, cu gâtul lung, cu nasul gros și coroiat și cu barba căruntă. Pandion văzu pe pieptul lui o piatră roșie prinsă cu un lanț de aur: era, prin urmare, unul din marii îmblânzitori de elefanți.

Bătrânul îl urmărea pe Chidogo, în tăcere, cum își termina lucrul. Negrul se trase la o parte, își frecă palmele pline de argilă, zâmbi și se uită în chip critic la elefantul cel de un cot. Olarii își arătară încântarea, gălăgioși. Bătrânul conducător își ridică sprâncenele stufoase și

gălăgia încetă. Atinse argila udă, ca și cum s-ar fi priceput la sculptură, apoi îi făcu semn lui Chidogo să se apropie.

— După cum văd, ești un adevărat meșter, - zise el cu înțeles, - ai fost în stare să faci așa de ușor și așa de bine ceea ce nu poate face niciun om de-al nostru. Spune: poți să faci și altceva, afară de elefant, un chip de om?

Zicând acestea, se arătă pe sine.

Chidogo dădu din cap: „Nu”. Fața conducătorului se întunecă.

— Dar este printre noi un meșter mai bun decât mine, dintr-o țară îndepărtată de la miazănoapte, - zise Chidogo. El poate.

Și negrul îl arătă pe Pandion care se afla lângă el.

Bătrânul se întoarse spre tânărul elin și repetă întrebarea. Pandion văzu privirea rugătoare a prietenului său și nu se împotrivi.

— Dar să știi, conducătorule, zise el, că în patria mea chipurile se cioplesc în piatră moale ori în lemn. Aici n-am nici scule, nici piatră, așa că nu te pot face decât tot din argilă, uite așa, până aici, și tânărul elin își trecu muchea palmei peste piept. Dar argila o să se usuce curând și chipul tău n-o să țină decât câteva zile…

Bătrânul zâmbi.

— Vrem să vedem, și eu și meșterii noștri, ce poate face un meșter dintr-o țară străină, zise el.

— Bine, o să încerc, - îi răspunse Pandion, - dar trebuie să te am în față când lucrez.

— Pentru ce? se miră bătrânul și, arătându-l pe Chidogo, adăugă: Tu nu poți să lucrezi ca el?

Încurcat, Pandion nu găsea ce să răspundă.

— Eu am făcut un elefant oarecare, - se amestecă în vorbă Chidogo, - dar tu, îmblânzitorul lor, nu știi că elefanții nu seamănă unul cu altul? Numai unui om care nu-i cunoaște i se pare că toți sunt la fel.

— Da, ai dreptate, încuviință bătrânul. Eu văd limpede în sufletul fiecărui elefant și pot să spun dinainte cum o să se poarte fiecare.

— Ei, vezi? întări Chidogo. Ca să pot face un anume elefant, trebuie să-l am înaintea ochilor. Tot așa și prietenul meu: el nu are de făcut un om oarecare, ci un anumit om, așa că trebuie să se uite la tine în timp ce lucrează.

— Am priceput, zise bătrânul. Fie. Să vină la mine în timpul odihnei, ziua, și o să stau cum vrea el.

Bătrânul plecă. Olarii așezară elefantul de argilă pe o bancă de lemn. Curioși, localnicii veneau buluc să-l vadă.

— Uite ce e, prietene, îi zise Chidogo lui Pandion. În mâinile tale stă soarta noastră: dacă bustul tău o să fie pe placul căpeteniei, stăpânii elefanților or să ne ajute…

Tânărul elin făcu semn cu capul că și el era de aceeași părere și plecară amândoi spre casă, petrecuți de o droaie de copii care se țineau pe urmele ciudaților străini.

— Cunoști limba noastră? întrebă bătrânul, lăsându-se pe spate pe banca înaltă și incomodă, în timp ce Pandion așeza grăbit, pe un butuc gros, argila pe care i-o adusese un olar. Și poți să lucrezi vorbind?

— Pot, numai că nu cunosc bine limba, îi răspunse Pandion. N-o să pricep tot ce o să-mi spui, așa că o să-ți răspund cu puține vorbe.

— Atunci cheamă pe prietenul tău care locuiește în pădurile de lângă mare, să stea și el cu noi. Nu-mi place să stau așa, ca o maimuță, fără glas!

Chidogo veni și se așeză, cu picioarele strânse sub el, între bătrân își Pandion. Cu ajutorul negrului, căpetenia și elinul puteau să se înțeleagă destul de bine. Bătrânul îl întreba pe Pandion despre țara lui, iar Pandion, impresionat de privirea pătrunzătoare a bătrânului, simțea că putea să aibă deplină încredere în acel inteligent îmblânzitor de elefanți, care văzuse multe în viață.

Îi povesti despre traiul lui în patrie, despre Tessa, despre călătoria în Creta, despre robia în Ta-Chemt, adăugând că dorea să se întoarcă acasă. În timp ce vorbea, degetele lui modelau argila, iar Chidogo tălmăcea. Sculptorul lucra însuflețit și stăruitor. I se părea că bustul căpeteniei era stâlpul care arăta intrarea în portul patriei. Amintirile îi scormoneau nerăbdarea; popasul la îmblânzitorii de elefanți era, pentru el, un nou chin.

Bătrânul oftă și făcu o mișcare. Era, pesemne, obosit.

— Spune ceva în limba ta! îi ceru el lui Pandion pe neașteptate.

— To ellenicon elefteron! zise tare Pandion

Ce răsunet ciudat căpătau aci, în adâncul Africii, aceste cuvinte pe care bunicului său îi plăcea atât de mult să le repete, când îi povestea lui Pandion, copil, despre gloria poporului său și despre eroii lui!

— Ce înseamnă asta? întrebă căpetenia.

Pandion îi spuse că aceste cuvinte cuprindeau visul fiecărui om din țara lui: *„Orice elin e liber*”.

Bătrânul rămase pe gânduri. Chidogo îi șopti lui Pandion:

— E obosit; ajunge pentru astăzi.

— *Da,* ajunge! înălță capul îmblânzitorul de elefanți. Vino mâine. Câte zile îți mai trebuie?

— Trei! îi răspunse hotărât Pandion, cu toate că Chidogo îi făcea nu știu ce semne.

— Trei zile? Fie, o să mai stau, primi bătrânul ridicându-se.

Pandion și Chidogo înveliră lutul cu o bucată de pânză udă și-l duseră într-o cameră întunecoasă de lângă casa căpeteniei.

A doua zi îi povestiră amândoi despre Ta-Chemt, despre puterea acelei țări și despre edificiile colosale de acolo. Bătrânului nu-i prea făceau plăcere aceste povestiri despre poporul Aigyptosului; se încrunta, dar le asculta cu interes.

Când Pandion începu să-i vorbească despre felul de viață monoton al egiptenilor, bătrânul se învioră:

— Acum a sosit clipa să aflați și voi câte ceva și despre poporul meu, zise el cu demnitate. Să povestiți despre el, acolo, departe, în țările voastre.

Și le spuse celor doi prieteni că îmblânzitorii, folosind puterea elefanților, fac dese călătorii prin îndepărtate ținuturi. Singura primejdie care îi poate ajunge în timp ce călătoresc, e să întâlnească turme de elefanți sălbatici, deoarece un elefant îmblânzit se poate hotărî, pe neașteptate, să se întoarcă la neamurile lui slobode. Dar oamenii au mijloace să preîntâmpine aceste neplăceri.

Le mai spuse că departe, la răsărit și la miazăzi de locurile unde se aflau acum foștii robi, găzduiți de poporul său primitor, se întind mări cu apă dulce[126]. Și sunt atât de întinse, încât nu poți pluti pe apa lor decât cu bărci făcute anume, iar ca să treci peste ele, trebuie să plutești mult timp. Se înșiră ca un lanț, una după alta, spre miazăzi și sunt înconjurate de munți care aruncă fum, flăcări și râuri de foc. Dar dincolo de ele se întinde iarăși uscatul, cu podișuri înalte pe care trăiesc nenumărate animale. Hotarul cel adevărat al pământului, țărmul mării celei fără sfârșit, se află însă la răsărit, dincolo de un ținut mlăștinos.

Deasupra podișurilor se înalță doi munți[127], uriași, orbitor de albi, destul de aproape unul de celălalt. Cine nu i-a văzut, nu poate să-și închipuie măcar frumusețea lor.

Păduri nestrăbătute de picior de om încing acești munți. Acolo trăiesc oameni sălbatici și fiare străvechi, despre care nimeni nu poate să spună cum arată. Îmblânzitorii de elefanți au văzut în munți strâmtori pline de oase uriașe amestecate cu schelete de oameni și cu rămășițe de arme cioplite în piatră. Aproape de muntele alb de la

[126] Mările cu apă dulce sunt lanțul de lacuri mari din Africa de răsărit (Turkana, Tana, Victoria, Tanganyika, Nyasa, Natron). (n.a.)

[127] *Kenya* și *Kilimanjaro,* cele mai înalte culmi din Africa de est (*Kenya*), sau britanică (*Tanzania* de azi). Cel dintâi are 5242 m, iar al doilea are două vârfuri, unul de 6010 m, celălalt de 5355 m, toate încununate cu zăpezi veșnice și ghețari. (n.t.)

miazănoapte se întâlnesc prin desișuri porci mistreți colosali și, odată, a fost văzut acolo un animal cât un elefant de mare, dar și mai greoi decât el, cu două coarne, unul după altul, așezate pe bot.

Pe lângă mările cu ape dulci, oamenii trăiesc în așezări plutitoare. Nimeni nu-i poate birui, iar ei nu cruță pe nimeni.

Pandion îl întrebă pe căpetenie cât de departe se întinde la miazăzi pământul Africii și dacă e adevărat că în părțile acelea soarele coboară iarăși pe cer.

Bătrânul se însufleți. Cei doi ascultători aflară că pe vremuri, pe când nu avea nici patruzeci de ani, condusese o mare expediție la miazăzi.

Călătoreau cu douăzeci de elefanți într-ales. Căutau aur și o iarbă neprețuită, care crește în stepele ținutului și care dă puteri bătrânilor, iar pe bolnavi îi lecuiește.

Dincolo de marele fluviu[128] care curge de la apus spre răsărit în uriașe căderi tunătoare de apă, dedesubtul veșnicului curcubeu ce stăruie în coloanele de stropi, se întinde, cât nu poate cuprinde ochiul, o savană cu ierburi albăstrui[129]. La marginile dinspre apus și răsărit ale stepei, de-a lungul mării, cresc copaci uriași, ale căror frunze ca de metal lucitor strălucesc în soare aidoma unor milioane de oglinzi.[130]

Ierburile și frunzele copacilor nu sunt verzi, ci albăstrui, cenușii sau albicioase, dând priveliștii o înfățișare neprietenoasă și rece. Și cu cât înaintezi spre miazăzi, cu atât se face mai frig. Sezonul ploilor, care începe acolo când începe la noi seceta, e rece. Oamenii de la miazănoapte nu-l pot suporta, zicea bătrânul.

Îi povesti apoi lui Pandion despre ciudatul copac de argint care se găsește departe în sud, prin văile înguste ale

128 *Zambezi* este fluviul al patrulea ca lungime din Africa și cel mai mare fluviu care se varsă în Oceanul Indian. În dreptul orașului Livingstone formează cea mai mare cădere de apă din Africa, *Cascada Victoria* (110 m) alimentând lacurile de acumulare Kariba și Cabora-Bassa. (n.hy.)

129 Savana sud-africană. Africa de sud se deosebește prin vegetația ei specifică, în care predomină culoarea cenușie cu nuanțe albăstrui și albastre-verzui. (n.a.)

130 Copaci cu frunziș sclipitor ca oglinda, caracteristici pădurilor Africii de sud. (n.a.)

munților. Poate să aibă cam treizeci de coți înălțime, scoarța lui subțire e încrețită pieziș, crengile dese și pline de frunze sclipitoare ca argintul și moi ca puful, așa că e neînchipuit de frumos.

Munți pleșuvi de piatră se înalță în uriașe turnuri violete sau în ziduri drepte, iar la poalele lor se adăpostesc copaci strâmbi, împodobiți de mănunchiuri mari de flori colorate în roșu aprins.

În părțile sterpe ale stepei și pe unele stânci cu petice de pământ pe ele cresc tufe urâte la vedere și copăcei mărunți[131]. La unele, frunzele cărnoase, pline cu sevă otrăvitoare, stau pe vârfurile crengilor ca niște degete răsfirate în chip de furci și înălțate drept spre cer. La altele, frunzele acestea roșiatice se apleacă și alcătuiesc căciuli grele pe capetele unor trunchiuri strâmbe, fără crengi, înalte de patru coți.

Pe lângă râuri și la marginea pădurilor se văd ruinele unor vechi clădiri, înălțate pe vremuri din uriașe lespezi cioplite, de un popor fără îndoială puternic și destoinic. Dar acum în preajma acestor ruine nu mai trăiește nimeni. Doar fioroșii câini sălbatici urlă printre dărâmături la lumina lunii. Prin savană rătăcesc nomazi, crescători de vite sau vânători săraci. Mai încolo, mai la sud, trăiesc popoare cu pielea cenușie, mai deschisă[132] la culoare, care stăpânesc turme nenumărate de tauri. Dar oamenii îmblânzitorului de elefanți n-au ajuns până acolo.

Pandion și Chidogo ascultau cu lăcomie ce le spunea căpetenia. Descrierea stepei albastre de la sud le părea mai mult poveste decât adevăr, dar glasul bătrânului era convingător, omul se uita drept înainte cu ochi sclipitori de emoție, și lui Pandion i se părea că povestitorul vedea, aievea, ceea ce descria.

Deodată, bătrânul se opri.

---

131 Diferite specii de *aloes* din familia liliaceelor, precum și dracene. (n.a.)

132 În timpurile străvechi, popoarele de tipul hotentoților aveau mult mai mare răspândire decât astăzi. Se presupune că ele erau înrudite cu egiptenii din antichitate. (n.a.)

— Ce, nu mai lucrezi? zâmbi el. Te pomenești că mă mai ții cine știe câte zile să te uiți la mine!

Pandion începu să se grăbească, deși nu părea a fi nevoie, bustul bătrânului era mai reușit decât tot ce făcuse el până atunci. Măiestria sculptorului creștea, treptat și pe nesimțite, cu toate încercările prin care trecuse. Experiența uriașă adunată din tot ce văzuse în Egipt nu se pierduse în zadar.

A treia zi, Pandion compară de mai multe ori chipul viu al bătrânului cu imaginea făcută din argilă.

— Gata! strigă el, răsuflând adânc.

— Ai terminat? întrebă căpetenia și, văzând că sculptorul încuviințează, se ridică și veni să-și vadă chipul.

Chidogo privea cu admirație opera lui Pandion, abia stăpânindu-se să nu-l ridice în înaltul cerului.

Argila, de o singură culoare primise toate trăsăturile modelului autoritar, inteligent și aspru, cu maxilare puternice, cu frunte înaltă, cu buze cărnoase, cu nasul coroiat și cu nările largi.

Bătrânul își întoarse fața spre casă și strigă cu glas scăzut.

La această chemare veni una din nevestele lui, femeie tânără, cu nenumărate cosițe subțiri, tăiate în semicerc deasupra sprâncenelor, și-i întinse bătrânului o oglindă rotundă de argint șlefuit, fără îndoială lucrată în nord și ajunsă, cine știe cum, în fundul Africii.

Căpetenia ridică în dreptul obrazului mâna în care ținea oglinda și începu să-și confrunte, foarte atent, imaginea cu bustul făcut de Pandion.

Elinul și Chidogo așteptau sentința bătrânului, dar el tăcu mult timp. În cele din urmă lăsă oglinda și zise, încet:

— Mare minune e priceperea omului! Tu, străine, ești mai priceput decât oricare om din țara noastră. M-ai înfățișat mai bine decât sunt; asta înseamnă că gândurile tale cu privire la mine sunt bune. Am să te răsplătesc după cuviință. Ce dorești să-ți dau?

Chidogo îl ghionti cu cotul, dar Pandion răspunse cu vorbe care păreau că-i izvorăsc de-a dreptul din inimă:

— Sunt așa cum mă vezi. N-am decât o suliță, pe care am primit-o în dar…

Aci limba i se împiedică, dar el termină cu avânt:

— Și n-am nevoie de nimic în această țară, străină pentru mine… Eu n-am decât patria. E foarte departe, dar e tot ce am eu mai bogat. Ajută-mă să mă întorc în patrie!

Îmblânzitorul de elefanți puse mâna părintește pe umărul tânărului:

— Bine, mai vorbim noi. Vino la mine mâine, cu prietenul tău. Acum să terminăm cu chipul. Uite, le dau poruncă meșterilor mei să-l usuce bine, că altfel crapă argila, și eu aș vrea să-l păstrez. Oamenii or să scoată dinăuntru lutul de prisos și or să acopere fața cu un fel de smoală, cum știu eu… Numai că ochii nu-mi plac așa orbi. Îți dau două pietre să le pui în locul lor. Poți?

Pandion îi răspunse că poate. Bătrânul își chemă iarăși soția, care veni aducând de data aceasta o lădiță învelită în blană de leopard.

Căpetenia scoase de acolo o punguță groasă și își vărsă din ea, în palmă, o grămăjoară de pietre ovale, șlefuite, mari și străvezii ca apa. Sclipirea lor minunată atrase atenția lui Pandion: fiecare piatră scânteia ca și cum adunase în ea toată lumina soarelui, rămânând totuși rece, străvezie și pură[133].

— Totdeauna am dorit, - zise bătrânul, - să am ochi ca pietrele acestea, care adună lumină vie fără să se schimbe. Alege pe cele mai potrivite și pune-le.

Pandion se supuse. Bustul bătrânului căpătă, ca prin farmec, altă înfățișare. Cele două pietre, pline de lumină, străluceau în argila cenușie și umedă, iar sclipirea lor minunată dădea viață chipului. Contrastul care, la început îi păruse lui Pandion nefiresc, îl uimi mai târziu. Cu cât se uita mai cu luare aminte, cu atât mai multă armonie

133 Diamante. (n.a.)

descoperea în îmbinarea acestor ochi străvezii cu argila cenușie a sculpturii.

Îmblânzitorul de elefanți era nespus de mulțumit.

— Ia și tu câteva ca amintire, meștere străin! zise el și-i puse lui Pandion în palmă mai multe pietre, dintre care unele erau mai mari decât sâmburele de prună. Sunt tot din stepele sudului, se găsesc acolo în râuri. Nimic pe lume nu e mai tare și mai curat. Arată în patria ta îndepărtată aceste minuni ale sudului pe care le stăpânesc îmblânzitorii de elefanți.

Pandion îi mulțumi bătrânului și plecă. Darurile primite le puse în punguța în care păstra și piatra de la Iahmos.

— Nu uita să vii mâine! îi strigă bătrânul îmblânzitor.

În colibă, foștii robi discutau cu aprindere, întrebându-se la ce puteau să se aștepte în urma succesului lui Pandion. Nădejdea că vor putea să plece în curând sporea. Li se părea cu neputință ca îmblânzitorii de elefanți să nu-i lase să se ducă unde vor și să nu le arate drumul.

După cum se învoiseră, a doua zi Pandion și Chidogo se îndreptară spre casa căpeteniei. Bătrânul le făcu semn să intre. Cei doi prieteni se așezară la picioarele lui, căutând să-și ascundă tulburarea.

Bătrânul rămase câteva clipe fără să zică nimic, apoi le vorbi:

— M-am sfătuit cu celelalte căpetenii. Nimeni n-are nimic împotrivă. Peste o jumătate de lună, după vânătoarea cea mare, trimitem spre apus o ceată de oameni să caute aur și nuci de leac. Șase elefanți or să străbată mai departe prin pădure, spre izvoarele râului celui mare, la șapte zile de drum de aici. Dă-mi un bețișor - îi porunci lui Pandion, apoi desenă pe pământ marginea unui golf care intra din mare în uscat în chip de unghi ascuțit.

Chidogo își înăbuși un strigăt. Bătrânul trase apoi o linie șerpuită - apă curgătoare - cu ramificații la capăt și făcu o cruciuliță la jumătatea ei.

— Elefanții merg până aici; călcând pe urma lor, o să străbateți ușor pădurea. Mai departe vă duceți singuri, dar n-aveți mult de mers; după cinci zile de drum, sunteți la mare.

— Stăpâne și tată, ne mântuiești! strigă Chidogo ca scos din minți. Râul acesta curge chiar pe pământul țării mele! Cunosc și podișul cu aur…

Negrul sări în picioare și începu să se plimbe agitat încoace și încolo prin fața bătrânului.

— Știu, zise acesta liniștit, zâmbind cu bunăvoință… Cunosc poporul tău, cunosc țara ta. Am întâlnit acolo, pe vremuri, un puternic conducător, Iorumefu…

— Iorumefu!

O clipă Chidogo simți că-și pierde glasul.

— Iorumefu e unchiul meu după mamă…

— Așa? îl întrerupse conducătorul. Atunci să-i spui urări de bine din partea mea… Ai înțeles?

Și fără să-i mai aștepte răspunsul, încheie:

— Acum vreau să vorbesc cu prietenul tău…

Apoi, întorcându-se spre Pandion:

— Cred că dacă izbutești să te întorci în țara ta, ai să ajungi om mare acolo. Întreabă-mă tot ce vrei și eu am să-ți răspund.

— De mult doresc să aflu cum îmblânzești elefanții. Ori poate că e o taină? întrebă Pandion, neîndrăznind să stăruie,

— Cum îi îmblânzim pe elefanți, asta nu e o taină decât pentru proști, zâmbi bătrânul. Orice om deștept poate s-o dezlege ușor. Dar pe lângă taină, mai este și o muncă grea și plină de primejdii, care cere răbdare fără margini. Priceperea nu e de ajuns; se cere și stăruință. Pe locurile astea, puține neamuri au la un loc, toate cele trei însușiri ale poporului meu: minte ageră, dragoste de muncă și vitejie fără seamăn. Află, străine, că e cu neputință să domesticești un elefant în toată firea. Îi prindem tineri de tot și-i ținem la învățătură câte zece ani. Da, zece ani de

muncă neobosită până ce animalul începe să înțeleagă poruncile omului și să facă ce i se cere!

— Zece ani! strigă Pandion, uimit.

— Da, nu mai puțin, dacă ai înțeles firea elefantului; dar dacă te-ai înșelat, atunci nu izbutești nici în cincisprezece. Printre elefanți sunt și încăpățânați, leneși ori tari de cap. Și nu uita că e foarte primejdios să prinzi elefanți tineri. Trebuie să-i prindem noi, oamenii, cu mâinile noastre, fără să ne slujim de elefanți îmblânziți, pentru că se întâmplă ca aceștia, deși domesticiți, să plece după turmă. Ei ne ajută numai după ce am ajuns să alungăm turma și să prindem puii. La fiecare vânătoare pier câțiva viteji de-ai noștri, zise trist bătrânul, apoi urmă: Spune, ai văzut cum învață războinicii noștri? E și asta o măiestrie, de care au mare nevoie când prind elefanți…

Pandion avusese de mai multe ori prilejul să vadă jocurile ciudate ale îmblânzitorilor de elefanți. Pe o poiană dreaptă, războinicii înfigeau adânc două prăjini înalte și legau între ele, la cinci coți înălțime, altă prăjină de bambus. Apoi, din fugă, săreau în aer într-un fel al lor anumit și treceau pieziș peste bară. Trupul jucătorului se îndoia aproape, zburând cu partea dreaptă înainte în direcția saltului. Pandion nu mai văzuse asemenea sărituri. Unii, mai iscusiți, ajungeau chiar la o înălțime de șase coți. Tânărul elin, mirat de arta îmblânzitorilor de elefanți, nu înțelegea bine la ce le foloseau aceste jocuri, dar vorbele severului bătrân îl lămuriră întrucâtva.

Căpetenia tăcu puțin, apoi urmă, cu glas mai ridicat:

— Înțelegi acum cât de grea e această îndeletnicire. Alte neamuri vânează și ele elefanți; oamenii urcă în copaci și, de acolo, aruncă în ei cu sulițe grele, sau sapă gropi în care elefanții cad din goană, sau se furișează prin pădure până aproape de ei ca să-i surprindă în timp ce dorm… Uite ce - și bătrânul se bătu cu palma peste genunchi -, o să le spun celorlalți să te ia și pe tine la vânătoare. Nu mai

e mult, o facem înainte de plecarea voastră în pădurea de la apus. Vrei să vezi mândria și suferința poporului meu?

— Vreau să-ți mulțumesc, cârmuitorule! Dar tovarășilor mei le este îngăduit să meargă și ei?

— Nu, sunteți prea mulți. Ia cu tine unul sau doi, altfel i-ați încurca pe vânători.

— Atunci să meargă cei doi prieteni ai mei: el, - Pandion îl arătă pe Chidogo, - și... încă unul...

— Care? Ursuzul cela cu barba neagră? întrebă îmblânzitorul de elefanți, gândindu-se la Cavi.

Pandion îi întări dreapta presupunere.

— Aș dori să stau de vorbă și cu el. Să vină la mine, zise bătrânul. Și acum, cred că ții să dai de veste tovarășilor tăi, cât mai curând, că suntem gata să-i ajutăm. O să-ți trimitem vorbă ce zi hotărâm pentru vânătoare.

Bătrânul le făcu celor doi prieteni un semn cu mâna: puteau să plece.

Vânătorii plecară la drum, în răpăit sinistru de tobe. O parte erau urcați pe elefanți cu încărcătura de frânghii, de hrană și apă; ceilalți mergeau pe jos. Cavi, Chidogo și Pandion, înarmați cu sulițele lor puternice, se alăturară celor de pe jos. Două sute de vânători trecură pârâul și o luară prin savană către nord, spre un podiș de stânci pleșuve, care abia se zăreau în ceața sinilie de deasupra orizontului. Mergeau atât de repede, încât celor trei prieteni, deși țineau la drum, nu le era tocmai ușor să meargă în pas cu ei.

De la poalele podișului, spre miazăzi și spre răsărit, savana era cu desăvârșire netedă. Ici și colo se vedeau petice mari de pământ ars. Vântul stârnea peste câmpia galbenă nourași de praf, care învăluiau frunzișul spălăcit al copacilor și al tufelor. Râpile malurilor mai apropiate se deslușeau bine, dar stâncile de departe rămâneau ascunse în ceața albastră-cenușie. Vârfurile lor rotunjite și drepte se ridicau ca uriașe cranii de elefanți fantastici, în timp ce

altele, mai scunde, se încrețeau ca niște spinări de crocodili.

După popasul de noapte de lângă capătul de miazăzi al lanțului de stânci, îmblânzitorii de elefanți porniră în zori de-a lungul coastei de răsărit. În fața lor, deasupra câmpiei se clătina o mare de aer încins, în care tremurau și se topeau umbre de copaci. La miazăzi se vedea o baltă întinsă. Din ceata de vânători se desprinse un tânăr, le porunci celor trei străini să-l urmeze, apoi o luă în sus, spre culmea lanțului de munți.

Cavi, Pandion și Chidogo urcau acum pe culmea aceea, la două sute de coți înălțime. Deasupra lor se ridica o coastă de piatră încinsă, iar pe stâncile colorate viu în galben șerpuiau crăpături negre. Vânătorul îi duse pe podișul din fața bălții, îi sfătui să se ascundă în tufele de iarbă aspră sau pe după pietre, le făcu semn să tacă și dispăru.

Etruscul, negrul și elinul rămaseră mult timp culcați sub razele soarelui arzător, neîndrăznind să sufle măcar o vorbă. Niciun zgomot nu venea din valea care se întindea dedesubtul lor.

Dar de la o vreme parcă se auzi ceva, ca un ropot greu, din ce în ce mai aproape și din ce în ce mai lămurit. De după piatra lui, Pandion se uită cu băgare de seamă prin iarba ușor legănată de vânt, și rămase încremenit.

Un nor cenușiu întunecat de mii de elefanți acoperise balta. Uriașii o luau, de-a curmezișul, pe sub terasa de stânci și, trecând hotarul dintre savană și baltă, se îndreptau spre miazăzi și răsărit.

Trupurile lor se deslușeau limpede în iarba galbenă-cenușie. Înaintau în turme de o sută până la cinci sute de capete, închipuind grupuri înșirate, unul după altul, într-un lanț întrerupt de intervale mici. Animalele se lipeau unul de altul în mase compacte și, privite de sus, toate laolaltă, alcătuiau o pată mișcătoare, cenușie și neîntreruptă, pe

fața căreia unduiau sutele de spinări și colții ca niște linioare albe.

În locurile mlăștinoase, turma se subția în coloană îngustă. Câțiva elefanți săreau la o parte, ciulind urechile și desfăcându-și caraghios picioarele de dinapoi, drepte, apoi intrau din nou în puhoiul viu.

Unii, în cea mai mare parte masculi uriași, își mișcau picioarele fără grabă, cu capetele și cu urechile plecate. Alții mergeau mândri, încrucișându-și picioarele de dinapoi; ceilalți se întorceau mereu pieziș, dându-și într-o parte codița subțire. Colții, de cele mai felurite mărimi și forme - și scurți, și lungi până aproape de pământ, și încovoiați, și drepți - sclipeau albi în grămada cenușie-întunecată de trupuri masive.

Chidogo își apropie buzele de urechea lui Pandion.

— Elefanții vin la bălți și la râuri, prin urmare, savana e uscată, șopti el.

— Dar unde-s vânătorii? întrebă tânărul elin.

— S-au ascuns; așteaptă turma de pui; aceea trece în urma tuturor. Vezi, aici sunt numai de cei mari.

— Dar de ce unii au colții scurți, iar alții lungi?

— Cei scurți sunt rupți.

— Se luptă între ei?

— Am auzit că elefanții se bat foarte rar între ei. Colții și-i rup mai ales când scurmă sub copaci, ca să-i răstoarne și să le roadă fructele, frunzele și crengile fragede. Elefanții de pădure au colții mai tari decât cei de savană. De asta, pentru negoț, colții tari se aduc de la elefanții de pădure, iar cei moi de la cei de savană.

— Și aceștia sunt de savană, sau de pădure?

— De savană, uită-te și tu, îi arătă Chidogo un elefant bătrân, rămas aproape de stânca pe care ședeau cei trei.

Uriașul cenușiu, în iarbă până la genunchi, se întoarse drept spre cei care-l priveau. Urechile lui, desfăcute larg, se ridicau, drepte, pielea lor se întindea ca o pânză de corabie, iar marginile de jos atârnau în încrețituri mărunte.

Elefantul înclină capul și această mișcare îi scoase înainte fruntea bombată. Între ochi și creștet avea gropi adânci și tot capul părea acum o coloană groasă care, subțiindu-se din ce în ce, se transforma pe nesimțite în trompa lăsată drept în jos și brăzdată, la intervale egale, de zbârcituri adânci și piezișe, ca niște inele negre. La rădăcina ei, de o parte, de alta și în jos, ieșeau două suluri de piele din care porneau colții, larg despărțiți, scurți, dar foarte groși.

— Nu înțeleg de unde știi că acesta e elefant de savană, șopti Pandion, după ce se uită cu luare aminte la uriașul bătrân, care stătea liniștit.

— Îi vezi colții? Nu sunt rupți, ci numai tociți. La un elefant bătrân ei nu cresc la loc, ca la unul tânăr, și sunt tociți, pentru că sunt moi. La elefanții de pădure nu vezi asemenea colți, cei mai mulți sunt lungi și subțiri…

Prietenii stăteau de vorbă în șoaptă. Timpul trecea. Elefanții din frunte dispăruseră în zare și turma arăta acum ca o fâșie neagră.

Din stânga se arătă încă o turmă mare. În fruntea ei mergeau patru masculi uriași, având, fiecare, aproape opt coți înălțime. Mergeau clătinând din cap, iar colții lor lungi, ușor încovoiați, când se ridicau, când atingeau iarba cu vârfurile ascuțite.

În această turmă erau numeroase femele. Spinările lor erau mai subțiri, iar pe coaste aveau zbârcituri mari. În urma lor, lipiți de picioarele de dinapoi, călcau cu pași nesiguri puii cei mici, iar mai la o parte tropăiau veseli cei mai răsăriți. Colții și urechile mai mici, capetele lunguiețe și nu atât de mari, burțile umflate și picioarele de dinainte și de dinapoi, de aceeași lungime câteșipatru, îi deosebeau pe acești elefanți tineri de cei maturi.

Prietenii își dădură seama că se apropia clipa hotărâtoare a vânătorii. Elefanții cei mici mergeau greu prin baltă, și turma se abătu la dreapta, ieșind pe locul uscat dintre tufele și copacii rari. Pandion întrebă:

— De ce elefantul, așa greu cum este, nu se cufundă în baltă?

— Pentru că picioarele elefantului nu sunt ca ale altor animale… începu Chidogo. Ele…

Dar n-apucă să termine, că tunete asurzitoare de talgere și de tobe, țipete omenești cumplite răsunară deodată în savană. Înspăimântați, cei trei prieteni simțiră cum li se taie răsuflarea. Uitându-se în vale, văzură că turma de elefanți, cuprinsă de panică, se repezea spre baltă. Dar acolo o întâmpină din iarbă un șir de oameni, cu tobe și cu trâmbițe. Urletele sfâșietoare, ca de goarnă, ale elefanților speriați, bubuitul talgerelor și trosnetul crengilor, călcate în picioare, zguduiau văzduhul, iar prin această larmă de iad se auzeau, din când în când, țipetele subțiri și jalnice ale puilor. Elefanții săreau acum în toate părțile, când îngrămădindu-se, când risipindu-se. În norii de praf, în amestecul haotic de uriași învălmășiți, se zăreau din când în când făpturi omenești. Nu se apropiau de turmă, alergau din loc în loc, se înșirau și băteau într-una din talgere. În cele din urmă prietenii înțeleseră ce urmăreau vânătorii: să despartă elefanții tineri de cei bătrâni, să-i împingă la dreapta, în gura largă a unei văi uscate care, înconjurată de copaci, pătrundea adânc într-un șir de stânci. Uriașii cenușii se repezeau la oameni, să-i calce în picioare și să-i strivească pe măsură ce ieșeau ca din pământ; dar oamenii făceau salturi mari, ascunzându-se pe sub tufe și pe după copaci și, în timp ce animalele înfuriate își agitau trompele și-și căutau dușmanii care se ascundeau, din cealaltă parte se iveau alte șiruri de războinici, urlând nebunește și zăngănind din talgere. Elefanții se repezeau și asupra acestora, însă oamenii repetau aceeași manevră, căutând mereu să mâne într-o parte puii tineri.

Turma se cufunda în savană tot mai departe, trupurile cenușii dispăreau pe după copaci și numai gălăgia asurzitoare și norii de praf mai arătau locul pe care se desfășura vânătoarea.

Uimiți de tot ce vedeau, uluiți de vitejia și de îndemânarea oamenilor care se fereau când monștrii furioși săreau asupra lor și apoi, netulburați, își căutau înainte de greaua și primejdioasa lor sarcină, cei trei priveau tăcuți savana pustie acum, cu tufe călcate și cu copaci frânți.

Chidogo se încrunta îngrijorat, trăgea cu urechea și, în cele din urmă, zise:

— Nu-i tocmai bine... Vânătoarea n-a mers cum ar fi trebuit!

— De unde știi? se miră Cavi.

— Dacă ne-au adus aici, înseamnă că, după socotelile lor, turma trebuia să treacă spre răsărit, pornind de la locul unde ne aflăm noi. Și, vezi, turma a luat-o la dreapta. Nu, cred că nu e bine...

— Hai să ne întoarcem pe treapta pe care ne-am așezat la început, propuse Pandion.

Fără să stea mult pe gânduri, Chidogo primi. În vâltoarea luptei, îi era totuna dacă se înapoiau, ori nu, pe treaptă.

Ascunzându-se în iarbă ori pe după pietre și mergând aplecați, etruscul, elinul și negrul se mutară cu o mie de coți îndărăt, de-a lungul lanțului de stânci, până ajunseră iarăși deasupra locului deschis al câmpiei. De acolo văzură o râpă îngustă, în care vânătorii izbutiseră să îngrămădească vreo zece elefanți tineri. Oamenii alergau printre copaci, aruncau cu îndemânare lațuri asupra puilor, îi prindeau, apoi îi legau de copaci.

Un lanț de vânători înarmați cu sulițe late închidea ieșirea râpii. Bubuiturile și strigătele răsunau la două mii de coți mai în față și la dreapta - acolo unde era, pesemne, cea mai mare parte din turmă.

Deodată veniră din față și din stânga glasuri aspre de trâmbițe. Chidogo tresări.

— Elefanții năvălesc asupra oamenilor! șopti el.

Un om gemu prelung. Altul strigă ceva, ca o comandă.

La capătul îndepărtat al poienii deschise, unde doi copaci cu coroane bogate aruncau pete mari de umbră, prietenii văzură mare forfotă. Încă o clipă și de acolo țâșni un elefant uriaș, cu urechile desfăcute și cu trompa întinsă ca o bârnă. Lângă el se iviră alți doi, tot atât de uriași. Pandion înțelese că aceștia erau conducătorii cei mari ai turmei. Un al patrulea venea în goană din urmă, însoțit de alți câțiva. Din tufele de la dreapta se iviră vânătorii și le tăiară calea, intrând ca o pană între ei și aruncând sulițe, din mers, în elefantul care apăruse cel din urmă. Acesta înălță trompa, răcni desperat și se repezi la oamenii care fugeau repede spre baltă.

Ceilalți se luară după el. Trei conducători ai turmei, fără să observe că oamenii, cu viclenia lor, îi despărțeau de tovarăși, goneau mereu spre valea dintre stânci, atrași, fără îndoială, de țipetele puilor.

— E rău, e rău! S-au întors conducătorii, șopti Chidogo, tulburat, strângându-l întruna pe Pandion.

— Ia uitați-vă... uitați-vă strigă Cavi, uitând unde se afla.

Războinicii care îngrădeau înainte, nu șovăiră și nu se feriră din fața monștrilor porniră înainte, în lanț desfășurat. Iarba nu le putea ascunde mișcările.

Elefantul din frunte se repezi de-a dreptul în mijlocul lor. Doi vânători rămaseră pe loc, iar vecinii lor din amândouă părțile săriră pe neașteptate în întâmpinarea monstrului care năvălea acum asupra lor. Animalul își încetini goana, își ridică trompa grea și, șuierând mânios, se repezi tropăind spre oameni. Între viteji și elefant nu mai rămăseseră decât vreo zece coți, când ei săriră, ca fulgerul, la o parte. În aceeași clipă, lângă picioarele de dinapoi ale monstrului, răsăriră de amândouă părțile câte doi oameni. Doi înfipseră sulițele lungi în pântecul animalului, iar ceilalți doi, aplecându-se ușor pe spate, îl izbiră peste picioarele de dinapoi.

Conducătorul turmei scoase un sunet ascuțit și șuierător, cu trompa ridicată, apoi și-o coborî și-și întoarse

capul spre omul din dreapta, care se găsea foarte aproape de el. Omul n-avu când, sau nu putu, să se ferească. Sângele țâșni, și cei trei prieteni văzură deslușit cum din umărul și din coastele nenorocitului nu rămaseră decât oase goale. Rănitul căzu fără să scoată un strigăt, dar și elefantul se lăsă greu pe picioarele de dinapoi lovite și porni încet, șoldiș. Părăsindu-l, vânătorii veniră alături de tovarășii care luptau cu alți doi conducători ai turmei. Aceștia, fie că erau mai iscusiți, fie că știau de mai înainte cum să se lupte cu omul, săreau dintr-o parte într-alta, strivind astfel trei vânători, și nu lăsau pe nimeni să li se furișeze pe la spate.

Praful, roșu în lumina soarelui ce apunea, învăluia locul pe care se desfășura lupta. Elefanții păreau turnuri negre și uriașe la poalele cărora se învălmășeau îndrăzneți oamenii, sărind pentru a se feri de colții lungi, înfigând sulițele în pământ ca să întâmpine loviturile de trompă; atrăgând asupra lor, prin strigăte mânioase, ca să-și salveze tovarășii atacați.

Turbați elefanții trâmbițau într-una. Când se întoarseră spre stânca unde ședeau cei trei prieteni, părură peste măsură de înalți. Urechile desfăcute se clătinau, ca niște pete uriașe deasupra vânătorilor. Priviți dintr-o parte, cum stăteau cu capetele plecate, scurmând pământul cu colții, gata în orice clipă să ia omul ca în furcă, arătau mult mai mici. Pandion, Chidogo și Cavi își dădeau seama că nu văd decât o parte din arenă: lupta continua și dincolo de copaci, unde se afla grosul turmei, și la stânga, în baltă, unde vânătorii alergaseră ca să abată spre ei pe al patrulea conducător al turmei și pe ceilalți elefanți, care răzbiseră o dată cu el. Dar ce se petrecea acolo, cei trei prieteni nu puteau să știe. De altfel nici nu se mai puteau gândi la altceva, lupta crâncenă de sub ochii lor le ținea încordată toată atenția.

Tobele începură a răpăi dincolo de perdeaua copacilor; apropiindu-se tot mai mult, câteva zeci de războinici

veneau în ajutorul celor care luptau. Conducătorii turmei sălbatice se opriră, șovăind parcă. Atunci oamenii izbucniră în strigăte înfricoșătoare, amenințându-i cu sulițele. Monștrii se retraseră, alergând spre cel de al treilea elefant, care zăcea rănit la pământ. Îngenunchind de amândouă părțile, își vârâră colții pe sub el, îl ridicară pe picioare, apoi, strângându-l între trupurile lor, îl târâră spre perdeaua de copaci. În mers, îl mai scăpau, apoi îl ridicau, așa până dispărură cu toții. Câțiva vânători săriră să-i urmărească, dar omul care conducea expediția îi opri:

— Nu, nu, pleacă… Or să-l părăsească îndată… că acuși se înfurie iarăși… tălmăci Chidogo vorbele lui.

Larma din dreapta se îndepărta și se potolea. Părea că bătălia fusese câștigată. De la miazănoapte, dinspre baltă, se iviră câțiva vânători, purtând două trupuri nemișcate. Nimeni nu se mai gândea la cei trei prieteni. Atunci ei coborâră încet în savană să vadă câmpul de luptă, îndreptându-se spre locul unde se găsea grosul turmei. Dar cum își făcea loc printre tufișuri, Chidogo sări speriat înapoi: un elefant muribund zăcea culcat peste un copac pe care, căzând, îl frânsese sub greutatea trupului. Vârful trompei i se mișca încă, ușor. Mai încolo, copacii se răreau, iar între ei se deslușea altă grămadă cenușie: un elefant zăcea pe pântece, cu picioarele strânse sub el și cu spinarea încovoiată. Simțind că se apropie oamenii, înălță capul. În jurul ochilor tulburi și adânciți în orbite avea zbârcituri adânci, care-i dădeau un aer îmbătrânit și sfârșit de oboseală. Gigantul își plecă fruntea, își sprijini capul pe colții lungi, apoi se prăbuși pe o coastă, cu zgomot surd.

Vânătorii se strigau unii pe alții. Văzând că o nouă turmă de elefanți se ivea dinspre sud, Chidogo făcu un semn cu mâna și o luă înapoi. Cei trei prieteni alergau cât puteau spre stânci, dar spaima lor n-avea temei: erau elefanții dresați ai îmblânzitorilor.

Elefanții cei tineri, legați de copaci, își încordau cozile și se repezeau furioși la oameni, căutând să-i ajungă cu

trompa. Îmblânzitorii așezau câte un elefant dresat de amândouă părțile fiecărui pui. Cei doi îl strângeau între trupurile lor și-l duceau așa spre așezare. Pentru orice întâmplare, oamenii aveau grijă să lege de gâtul și de picioarele dinapoi ale fiecărui pui câte o frânghie, de care țineau câte cincisprezece vânători, jumătate înainte și jumătate în urmă.

Fețele oamenilor, ostenite și trase de cumplită încordare, erau posomorâte. Unsprezece trupuri, întinse fără mișcare pe platforme împletite, fuseseră așezate pe spinările elefanților. Dar mai lipseau doi oameni și ceilalți îi căutau prin tufișuri.

Elefanții plecaseră, ducând cu ei puii prinși. Vânătorii se opriseră, odihnindu-se după luptă. Cei trei prieteni se apropiară de mai-marele vânătorii și Chidogo îl întrebă dacă puteau să le fie de vreun ajutor. Omul se uită urât la ei și le răspunse răstit:

— Să ne ajutați? Cu ce puteți să ne ajutați voi, străinii? Vânătoarea a fost grea, am pierdut mulți viteji… Așteptați, acolo unde vi s-a poruncit, și nu ne mai încurcați degeaba!

Prietenii se întoarseră spre stânci și se așezară mai la o parte, de frică să nu se iște vreo ceartă cu acești oameni de care atârna acum viitorul lor.

Cavi, Pandion și Chidogo stăteau întinși, așteptând să fie chemați. Vorbeau încet între ei. Soarele apunea, iar umbrele negre ale stâncilor zimțuite se așterneau pe savană.

— Eu tot nu înțeleg cum de nu i-au ucis elefanții cei uriași pe toți vânătorii, zise Cavi îngândurat. Dacă s-ar lupta mai cu nădejde, i-ar face praf pe oameni…

— Ai dreptate, îi răspunse Chidogo. Dar au noroc oamenii că elefantul își pierde repede curajul.

— Cum asta? se miră etruscul.

— Da, elefantul nu-i deprins să lupte, e așa de mare și de puternic, încât niciun animal nu-l atacă, nicio primejdie nu-l pândește. Numai omul îndrăznește să-l vâneze. De aceea

uriașul cenușiu nu ține la luptă, voința i se frânge ușor și nu poate duce o bătălie lungă. El trebuie să-și strivească îndată dușmanul. Cu bivolul e altceva: dacă ar fi deștept și mare ca elefantul, ar ucide toți vânătorii…

Cavi mormăi ceva nelămurit, stând la îndoială dacă trebuia să-l creadă pe Chidogo. Dar își aduse aminte de nehotărârea pe care o observase astăzi la elefanți în clipele cele mai grele ale luptei și înțelese că era mai bine să tacă.

— Îmblânzitorii de elefanți au altfel de sulițe decât ale noastre. Ale lor au vârful lat de opt degete, se amestecă în vorbă Pandion. Cât de puternic trebuie să fii ca să poți mânui o suliță ca asta.

Deodată, Chidogo se ridică în picioare și ascultă. Niciun zgomot nu venea din partea unde se odihneau vânătorii. Cerul, aurit de soarele ce apunea, se întuneca văzând cu ochii.

— Au plecat și ne-au uitat! strigă negrul sărind repede de după colțul stâncii.

În jurul lor totul era pustiu, doar în depărtare se mai auzeau glasuri abia deslușite: vânătorii plecaseră spre sat, părăsindu-i pe cei trei prieteni.

— Să ne luăm după ei, drumul e lung! zise Pandion, dar negrul îl opri:

— E târziu, peste puțin se întunecă de tot. Ne-am rătăci. Mai bine să așteptăm; acuși trebuie să răsară luna.

Cavi și Pandion se învoiră. Și se culcară toți să se odihnească.

Capitolul VIII
FIII VÂNTULUI

Era întuneric. Hienele urlau, șacalii țipau jalnic. Îngrijorat, Chidogo se uita mereu spre răsărit, acolo unde luminișul cenușiu de deasupra copacilor prevestea răsăritul lunii.

— Nu știu dacă or fi pe-aici câini sălbatici, - șopti el, - dar dacă sunt, e vai de noi! Sunt îndrăzneți în haită, de-i atacă chiar pe bivoli…

De la o vreme, cerul începu să se lumineze și, până la urmă, piscurile negre și posomorâte se făcură argintii, iar copacii din savană se deslușiră ca pete negre de umbră. Răsări luna.

Strângându-și bine sulițele în mâini, uitându-se mereu în urmă și trăgând cu urechea, etruscul, negrul și elinul o luară spre miazăzi, de-a lungul lanțului de stânci. Se grăbeau să părăsească locul sinistru al bătăliei unde, printre tufe și copaci, zăceau elefanții morți, iar fiarele care se hrănesc cu hoituri făceau praznic. Acum, urletele din urma celor trei drumeți se potoliseră și savana era cufundată în tăcere. Părea că tot ce fusese viu murise, și numai zgomotul pașilor grăbiți ai celor trei prieteni răsuna în liniștea nopții.

Chidogo ocolea cu grijă pâlcurile dese de copaci și tufele încâlcite care se iveau ici și colo în savană, asemenea unor coline negre și pline de mister. Alegea drumul tot prin mijlocul poienilor descoperite care se vedeau, albe, ca niște lacuri într-un labirint de insule negre.

Lanțul de stânci se încovoia spre apus. Un crâng îngust îi sili pe drumeți să meargă chiar pe sub piscuri. Chidogo făcu la dreapta și o luă pe o platformă de pământ lungă și pietroasă, care cobora spre miazăzi. După câțiva pași se opri și, răsucindu-se scurt, întinse urechea. Pandion și Cavi ascultară și ei cu încordare, dar nu auziră nimic, aceeași tăcere adâncă stăruia peste tot.

Chidogo porni mai departe cu băgare de seamă, iuțind pasul, fără să răspundă la întrebările pe care i le puneau, în șoaptă, etruscul și elinul. După ce mai parcurseră încă vreo mie de coți, negrul se opri din nou. În lumina lunii, se vedea cum îi sclipeau ochii de neliniște.

— Vine cineva în urma noastră, zise el încet, apoi se culcă lipindu-și urechea de pământ.

Pandion făcu la fel, punând și ei urechea la pământ, dar etruscul rămase în picioare: își făcea ochii mici, silindu-se să deslușească ceva prin perdeaua de lumină argintie care le ascundea depărtările.

La început, Pandion nu-și auzea decât propria lui respirație. Tăcerea misterioasă și amenințătoare îl tulbura. Apoi, i se păru că aude zgomote ușoare, abia perceptibile,

care veneau de departe, străbătând prin pământul fierbinte și pietros. Zgomotele se repetau din ce în ce mai dese. Erau lovituri limpezi, egale și surde clic, clic! Pandion înălță capul; așa nu mai auzea nimic. Chidogo mai rămase puțin la pământ, ascultând când cu o ureche când cu cealaltă, apoi sări în picioare ca aruncat de un arc.

— Pe urmele noastre e o fiară mare, dar nu știu ce fel. Are ghearele scoase ca la câini ori ca la hiene, prin urmare nu e nici leu, nici leopard…

— O fi bivol, ori rinocer? presupuse Cavi.

Chidogo clătină din cap.

— Nu, e fiară de pradă, răspunse el scurt și hotărât. Trebuie să încercăm să ne salvăm. Păcat că n-avem niciun copac prin apropiere, șopti, uitându-se cu neliniște împrejur.

Dar cum pământul i se întindea în față aproape neted și acoperit cu pietriș, ori presărat cu mănunchiuri de iarbă rară și cu tufe mici, își zori prietenii:

— Înainte, mai repede!

Și o luară tustrei la fugă, călcând cu băgare de seamă ca să se ferească de spinii mari și de crăpăturile adânci care se căscau în pământul peste măsură de uscat.

În spatele lor, pe piatră, se auzea, limpede acum, țăcănitul ghearelor grele. Era atât de des și de ritmic, încât cei trei prieteni înțeleseră că și fiara o luase la goană și că-i ajungea. Clic, clic, clic! se auzea tot mai aproape tropotul surd.

Pandion se uită îndărăt și văzu o umbră înaltă, care se legăna, alergând în urma lor ca o fantomă cenușie.

Chidogo își întorcea capul în toate părțile, căutând să descopere vreun copac, ori măcar să-și dea seama la ce distanță era fiara și cât de repede alerga. Înțelegând că nici ceilalți, nici el n-aveau timp să ajungă la adăpost, negrul se opri.

— Fiara se apropie și trebuie să-i facem față. Altfel, vom pieri! strigă el tulburat.

— Să luptăm, mormăi Cavi posomorât.

Cei trei prieteni se așezară umăr lângă umăr, cu fața spre fantoma cenușie care se apropia, amenințătoare, în tăcerea nopții. Cât ținuse urmărirea, fiara rămăsese mută și această curiozitate, pe care n-o au celelalte fiare din savană, îi înspăimânta nespus.

Umbra cenușie și nelămurită se făcea tot mai neagră, contururile ei erau tot mai deslușite. Când ajunse cam la trei sute de coți, își încetini goana și își urmă drumul cu pași rari, încredințată că victimele nu-i mai puteau scăpa.

Cei trei prieteni nu mai văzuseră niciodată până atunci o asemenea fiară. Picioarele din față, mari, erau mai lungi decât cele de dinapoi, așa că jumătatea dinainte a trupului i se ridica mult deasupra mijlocului, iar spinarea i se înclina îndărăt. Gâtul scurt și gros îi lega de-a dreptul de trup capul greoi, cu fălci uriașe și cu fruntea boltită. Blana cu părul scurt, deschis la culoare, era împestrițată cu pete mai întunecate. Pe greabăn și pe ceafă părul îi stătea țepos, lung și aspru. Fiara aducea cu o hienă bălțată, dar de proporții monstruoase, nemaiîntâlnite: capul i se ridica la cinci coți deasupra pământului; pieptul lat, umerii și greabănul erau impresionant de masive, mușchii puternici i se umflau, încordați, iar ghearele mari și strâmbe loveau sinistru pământul. Cei trei erau îngroziți.

Fiara înainta cu mișcări ciudate, inegale, unduindu-și crupa joasă și plecându-și mereu capul greoi. Botul îi era atât de căzut, încât falca de jos aproape că-i atingea pieptul.

— Ce-o mai fi și asta? întrebă Pandion, umezindu-și cu limba buzele uscate.

— Nu știu, îi răspunse Chidogo, uluit. N-am auzit niciodată despre asemenea fiară.

Deodată sălbăticiunea se repezi. În ochii ei mari ațintiți asupra drumeților se aprinse o lumină pâlpâitoare. Făcu un ocol scurt pe la dreapta lor, apoi își întoarse iarăși botul

spre ei și se opri: urechile rotunde și ieșite în afară îi atârnau de amândouă părțile capului.

— Știe ea ce face: s-a așezat așa fel, ca să ne poată vedea la lumina lunii… șopti Chidogo răsuflând des.

Pandion tremura nervos, ca totdeauna înaintea unei lupte primejdioase.

Fiara răsuflă adânc, apoi se urni, apropiindu-se încet. În mișcările, în tăcerea ei sinistră, în privirea stăruitoare a ochilor mari sub fruntea boltită era ceva care o făcea să nu semene cu niciuna din fiarele cunoscute de cei trei prieteni, care instinctiv își dădură seama că animalul acesta era supraviețuitorul unei lumi străvechi, cu alte legi de viață. Și, cot la cot, cu sulițele întinse, porniră în întâmpinarea acelui monstru al nopții. Animalul se opri o clipă nedumerit, apoi se repezi hârâind asupra lor. Botul uriaș i se deschise și colții groși îi sclipiră în lumina lunii. Trei ascuțișuri lungi de sulițe i se înfipseră în pieptul lat și în gât, fără să-i stăvilească avântul; fiara era neînchipuit de puternică. Întâlnind oase masive, sulițele scăpară din mâinile oamenilor care căzură toți trei pe spate. Chidogo și Pandion izbutiră să sară în picioare și să-și ridice sulițele, dar Cavi rămase prins sub fiară. Prietenii îi săriră în ajutor. Monstrul se așeză atunci pe coadă și începu să-i lovească scurt, cu labele dinainte. Ghearele lui tocite îl izbiră pe Pandion peste șold cu atâta putere, încât el se prăbuși aproape în nesimțire. Călcându-l cu laba ei enormă pe picior, fiara îi pricinui o durere cumplită, articulațiile trosniră, iar ghearele îi sfâșiară și pielea, și mușchii.

Fără să-și lase sulița, Pandion se sprijini cu amândouă mâinile în pământ, încercând să se ridice. În clipa aceea auzi cum se frângea, trosnind, sulița lui Chidogo. Reușind să se ridice în genunchi, îl zări pe negru ghemuit la pământ sub gura larg căscată a fiarei. Cu ochii ieșiți din cap de spaimă, Chidogo îi împingea cu mâinile falca, încercând zadarnic să se ferească de colții monstruoși. Murea, sub ochii lui, credinciosul său prieten! Fără să mai

țină seama de nimic, fără să mai simtă vreo durere, tânărul elin sări în picioare și înfipse sulița în ceafa bestiei. Fiara clănțăni din dinți, se întoarse spre Pandion și, dintr-o singură mișcare, îl doborî. Dar tânărul elin nu-și scăpă sulița, ci o propti în pământ, oprind astfel fiara în loc pentru câteva clipe, în timpul cărora Chidogo izbuti să-și scoată cuțitul. Nici negrul și nici elinul nu văzuseră că, de cealaltă parte a fiarei, se ridicase prietenul lor Cavi. Rânjind, etruscul potrivi cu sânge rece sulița în coasta monstrului și i-o înfipse cu amândouă mâinile sub spată. Tăișul pătrunse adânc. Din gura căscată izbucni un zbierăt, fiara se cutremură într-un spasm scurt și se rostogoli pe partea stângă, spre etrusc. Cu capul între umerii mult ridicați, omul se clătină, dar nu căzu. Un țipăt ascuțit, și Chidogo vârî cuțitul în gâtlejul fiarei, în timp ce sulița etruscului îi pătrundea în inimă. Trupul greu, zguduit de spasme, răspândea o duhoare groaznică. Pandion își smulse sulița din pământ și o mai înfipse o dată în ceafa bestiei. Dar această ultimă lovitură era de prisos: cu gâtul întins, cu botul la picioarele etruscului, monstrul zvâcnea din labele dinapoi, zgâriind pământul. Mușchii i se contractau încă sub piele, dar coama, până atunci zburlită, îi căzuse, moale.

După ce își veniră în fire, cei trei prieteni începură să-și cerceteze rănile. Etruscul avea carnea de pe umăr smulsă și spatele sfâșiat de zgârieturi adânci. Piciorul lui Pandion nu era rupt, avea doar o rană adâncă mai jos de genunchi. În schimb, laba piciorului avea, pe cât se pare, ligamentele răsucite sau chiar rupte, așa că elinul nu mai putea s-o pună în pământ, iar pieptul i se umflase și i se înnegrise din pricina loviturii de labă pe care o primise. Coastele însă îi erau întregi. Mai rău decât toți o pățise Chidogo, care pe lângă că avea mai multe răni, mai fusese și călcat în picioare de fiară.

Cei trei prieteni își legară rănile cu fâșii din îmbrăcămintea lor, bucuroși că scăpaseră de monstrul cel

cumplit care zăcea acum întins sub lumina puternică a lunii. Pandion părea abătut, nu mai era în stare să meargă din pricina piciorului.

Chidogo îl liniști, asigurându-l că nu mai era acum nicio primejdie; hoitul fiarei îi punea la adăpost de toate celelalte animale de pradă. Iar îmblânzitorii de elefanți nu se putea să nu-și dea seama de lipsa lor, îi vor căuta și, când s-o lumina, sigur îi vor găsi.

Așteptând și înfruntând cu răbdare durerea arzătoare a rănilor, prietenii se întinseră pe pietrișul colțuros. Dar din pricina emoțiilor prin care trecuseră, nu puteau adormi.

Zorile se aprinseră neașteptat de repede și soarele goni umbra misterioasă și sinistră a nopții. Auzindu-l pe Chidogo vorbind, Pandion, pe care-l chinuia rău durerea din picior, deschise ochii osteniți. Negrul cerceta pe urmăritorul lor nocturn, biruit acum, și-i spunea etruscului că el văzuse imaginea acestei fiare în Ta-Chemt, printre ornamentele care împodobeau cu chipuri de animale un mormânt de lângă Cetatea Zidurilor Albe. Scoțându-și înainte buza de jos, Cavi arăta că nu crede, dar Chidogo se jura, asigurându-și prietenul că în vremurile de demult, fără îndoială, oamenii din Ta-Chemt întâlniseră asemenea fiare. Soarele se ridica. Setea și frigurile cu care se aleseseră de pe urma rănilor îi chinuiau pe tustrei. Chidogo și Cavi se hotărâră să plece după apă, dar tocmai atunci se auziră glasuri omenești. Urcați pe trei elefanți, câțiva războinici treceau prin savană pe sub coasta pietroasă, pe unde cei trei prieteni întâmpinaseră monstrul nocturn. Auzind strigătele negrului, îmblânzitorii de elefanți întoarseră animalele, îndemnându-le să iuțească pasul. Elefanții se apropiau de străini, dar deodată, începură să trâmbițeze neliniștiți și să se tragă înapoi, ridicându-și trompele și ciulind urechile. Războinicii săriră de pe platformele lor împletite și se apropiară în goană de leșul monstrului, strigând: „Ghișu! ghișu!”

Mai-marele vânătorii din ajun se uită aprobator la cei trei prieteni și le spuse cu glas răgușit și dogit:

— Strașnici războinici trebuie să fiți, dacă ați ținut piept, numai voi trei, spaimei nopților, mâncătorului de negri!

Și îmblânzitorii de elefanți le povestiră străinilor că *ghișu* e o fiară foarte rară și foarte primejdioasă. Ziua se ascunde prin locuri neștiute de nimeni, iar noaptea umblă tăcută, atacă elefanți tineri, rinoceri și puii altor animale mari. Ghișu e grozav de puternic și de îndârjit în luptă: colții lui teribili taie într-o clipă piciorul unui elefant, iar labele dinainte, uriașe, ucid victima, zdrobindu-i oasele.

Cavi îi rugă prin semne pe vânători să-i dea ajutor ca să jupoaie fiara. Patru războinici se apropiară, fără să țină seama de duhoarea grea pe care o răspândea hoitul.

Pielea și capul retezat au fost puse pe un elefant, războinicii îi urcară și pe cei trei străini răniți, apoi elefanții porniră, supuși, în trap grăbit pe întinderea stepei, în timp ce îmblânzitorii îi îndemnau cu ușoare lovituri, folosind pentru asta cuțitele lor încovoiate.

Către amiază, cei trei ajunseră în sat. Războinicii care îi însoțeau strigau în gura mare, de pe înălțimea platformelor, povestind ce faptă săvârșiseră ei, iar mulțimea le răspundea cu vorbe de bun sosit.

Radios, Chidogo ședea lângă Pandion pe platforma largă ce se legăna la cinci coți deasupra pământului. Mereu începea să cânte, dar îmblânzitorii de elefanți îl întrerupeam, făcându-l atent că acestor animale nu le place zgomotul și că nu merg liniștite decât dacă e tăcere.

Patru zile de drum îi despărțeau deja pe cei trei prieteni de așezarea îmblânzitorilor de elefanți. Făgăduielile căpeteniei se împliniseră și ceata foștilor robi primise încuviințarea să plece spre apus împreună cu expediția tribului. Cavi, Chidogo și Pandion, cu rănile încă nevindecate, fuseseră așezați pe unul din cei șase elefanți, iar ceilalți șaisprezece veneau pe jos în urma convoiului.

Elefanții mergeau câte o jumătate de zi, uneori și mai puțin, restul timpului mâncau și se odihneau. Cei care mergeau pe jos izbuteau să ajungă elefanții abia cu puțin înainte de căderea nopții.

Îmblânzitorii mânau elefanții pe alte drumuri decât acelea pe care le-ar fi ales foștii robi. Ocoleau pădurile înalte, dar tăiau de-a dreptul poienile și desișurile prin care oamenii ar fi fost nevoiți să-și deschidă singuri cărări. Uriașii cenușii croiau ei drumul, liniștiți. Din când în când, elefantul din frunte era înlocuit cu cel din coada convoiului și trimis să se odihnească în locul lui. În urma elefanților rămâneau poteci printre desișuri, și tovarășii lui Pandion puteau să înainteze fără să aibă nevoie să se folosească de cuțite, fericiți să vadă cât de ușoară le era biruința asupra pădurilor nepătrunse. Cei trei prieteni se simțeau și mai bine încă pe spatele elefantului. Platforma se legăna ușor plutind deasupra pământului, așa că nu-i supărau nici spinii, nici gângăniile, nici șerpii veninoși, nici noroiul mlaștinilor cu apă stătută, nici pietrișul ascuțit al coastelor de stâncă, nici iarba tăioasă și nici crăpăturile adânci și larg căscate ale pământului. Abia acum își dădu seama Pandion cât de atent trebuie să fie omul la primejdiile care-l pândesc când umblă pe jos prin desișurile pădurilor africane și prin stepe; numai așa poate să scape teafăr, păstrându-și neatinse puterile și voința de luptă de care are nevoie ca să-și urmeze drumul. La lucrul acesta se gândeau cu toții. Așezat pe elefantul care înainta cu puterea nestăvilită a unei stânci, tânărul elin sorbea acum lacom, cu toată făptura lui, culorile, formele și miresmele acestui pământ străin, cu variată viață animală și vegetală. În lumina orbitoare a soarelui, culorile curate ale florilor erau atât de puternice, încât el, omul nordului, simțea o nelămurită emoție. Dar când cerul era acoperit de nori grei, sau când convoiul intra în lumina de amurg a pădurilor pline de umbră, culorile vii se stingeau, iar tonurile, totdeauna aceleași, care făceau trecerea de la o

culoare la alta, păreau posomorâte și aspre în comparație cu acelea, delicate și armonioase ca un vis frumos din țara lui.

Convoiul străbătu o limbă de pădure și ajunse iarăși în savana cu dealuri de pământ roșu, în care creșteau copaci fără frunze, cu trunchiuri din care curgea un lichid lăptos. Crengile lor verzi sinilii se înălțau mohorât spre cerul orbitor, iar coroanele, ca potrivite cu foarfeca, ajungeau până la treizeci de coți deasupra pământului. În desișurile acestor copaci drepți și nemișcați nu trăiau nici păsări, nici fiare; liniștea dogorâtă și moartă stăpânea văzduhul deasupra colinelor roșii. Trunchiurile și crengile uriașe păreau sfeșnice turnate din metal verde, iar în vârfurile crengilor ardeau flori nenumărate, mari și roșii, cum ard candelele triste în cimitire. Mai departe, pământul era brăzdat de șanțuri adânci, săpate de ape. Malurile surpate arătau, sub pământul roșu ca focul, straturi de nisip orbitor de alb. Convoiul pătrunse într-un labirint de văi înguste și prăvălite. Pereții lor sfărâmicioși și purpurii se înălțau la o sută de coți de amândouă părțile. Elefanții se strecurau cu băgare de seamă prin această învălmășeală haotică de maluri surpate, de piramide, de turnuri și de stâlpi subțiri. Pe alocuri, în văgăunele adânci și rotunde ca niște cupe, se întâlneau creste care se risipeau apoi în raze de-a curmezișul fundurilor netede, sau se ridicau în ziduri drepte și ascuțite de pământ fărâmicios. Uneori, când trecea convoiul pe lângă ele, se prăbușeau, și elefanții săreau speriați la o parte. Pământul moale, spălat de ape, își schimba mereu culoarea. După un zid roșu-aprins, se înălța altul galben-ruginiu, apăreau apoi piramide colorate în galben-viu ca soarele, alternând cu straturi ori cu trepte de un alb orbitor. Lui Pandion i se părea că se află într-o țară din basme. În văile acelea adânci, uscate și lipsite de viață, se ascundea, izvorând din natura moartă[134], o lume de culori variate și strălucitoare.

[134] Regiunea de sedimente puternice de laterit din Africa apuseană. (n.a.)

Urmară alte șiruri de creste, acoperite cu păduri, apoi ziduri verzi încercuiră iarăși convoiul, așa fel încât platforma de pe spinarea elefantului părea un ostrov plutind încet pe un ocean de crengi și de frunziș.

Pandion își dădea seama de prudența cu care călăuzele își mânau elefanții. La popasuri le cercetau cu băgate de seamă pielea. „De ce?” îl întrebă tânărul elin pe un băștinaș. Omul cu pielea neagră îi arătă, la cingătoare, un vas făcut dintr-un fruct de copac.

— Nu-i bine, - îi răspunse el, - când elefantului îi crapă pielea sau capătă vreo rană; îndată i se strică sângele și moare. Trebuie să-l ungem îndată cu rășină de leac, din asta pe care o purtăm totdeauna la noi.

Tânărului elin i se păru ciudat că giganții aceia nebiruiți și rezistenți erau, totuși, atât de gingași, dar înțelese rostul prudenței cu care umblau aceste animale inteligente.

Îngrijirea lor era anevoioasă. Locul pentru dormit și pentru odihnă era ales cu grijă, după îndelungate cercetări și sfaturi; elefanții erau legați își înconjurați de un lanț de paznici, care vegheau toată noaptea. Alți oameni plecau înainte, până departe, să vadă dacă nu cumva sunt pe acolo elefanți sălbatici, iar animalele pe care le întâlneau erau speriate și gonite cu strigăte puternice.

La popasuri cei trei amici stăteau de vorbă cu tovarășii lor de drum. Îmblânzitorii de elefanți, oameni cu înfățișare aspră, le dădeau lămuriri îndeplinindu-le dorința.

Într-o zi, Pandion îl întrebă pe omul cel scund și în vârstă care conducea expediția, de ce se duceau bucuroși să prindă elefanți, când știau ce primejdie cumplită îi paște.

Brazdele adânci din jurul gurii omului se înăspriră și el îi răspunse în silă:

— Vorbești ca un fricos, nu cum arăți a fi. Elefanții sunt puterea poporului nostru: folosindu-i, trăim bine și în belșug, dar asta o plătim cu viețile noastre. Dacă ne-ar fi frică, am duce-o și noi ca triburile care se hrănesc cu

șopârle și cu rădăcini. Cei ce se tem de moarte trăiesc flămânzi și rău. Dacă știi că moartea ta înseamnă bunăstarea poporului tău, atunci elefanții sunt puterea poporului nostru: folosindu-i, trăim viteaz în floarea puterilor, a pieri la o vânătoare de elefanți…

Omul care conducea expediția își îngustă posomorât ochii ațintiți asupra lui Pandion.

— Oare voi, străinii, gândiți altfel? Atunci, de ce ați mai străbătut atâtea țări, de ce ați luptat cu oamenii și cu fiarele și n-ați rămas în robie?

Rușinat, Pandion nu-l mai întrebă nimic. Chidogo care era în apropiere, lângă rug, se ridică și se târî șchiopătând, spre un crâng, la vreo două sute de coți de locul unde poposeau. Soarele, în asfințit, poleia frunzele mari și ovale, crengile subțiri tremurau ușor. Chidogo cercetă cu atenție scoarța aspră, plină de umflături, a trunchiurilor subțiri, apoi chiui de bucurie și-și trase cuțitul din teacă. Puțin mai târziu se întoarse la rug, aducând două legături mari de scoarță de un cenușiu-roșcat. Pe una i-o întinse conducătorului expediției.

— Du-i-o mai-marelui vostru, ca dar de despărțire din partea lui Chidogo, îi zise el. E un leac tot atât de bun ca și iarba fermecată din savana albastră. Dacă o fi cumva bolnav, sau istovit, sau o avea necazuri, să piseze scoarța, s-o fiarbă în apă și să bea. Dar nu mult. Că dacă bea mult, nu mai e leac, ci otravă. Scoarța dă puteri bătrânilor, îi înveselește pe cei întristați și îi înzdrăvenește pe cei slabi[135]. Ține minte copacul și ai să-mi fii recunoscător.

Omul se arătă bucuros de dar și îndată porunci să i se adune cât mai multă scoarță. Chidogo ascunse a doua legătură în pielea ghișului, pe care Cavi o ducea cu el.

A doua zi, elefanții urcară până la un podiș de piatră netedă, unde pâlcuri de tufe înalte și dese, culcate la

135 Scoarța arborelui *iohimbe,* din familia chenopodeaceelor, din care mai fac parte arborele de chinină și cel de cafea. (n.a.)

pământ de vânturi, alcătuiau cocoașe verzi, risipite în iarba cenușie și uscată.

Vântul bătea din față, răcorind plăcut aerul. Pandion tresări: simțea că, o dată cu amestecul de arome care se ridica din frunzișul încălzit al pădurii din vale, adierea aducea o mireasmă nespus de dragă și de mult uitată. Pante pleșuve, mari și ușor înclinate se întindeau până departe. Fâșii negre și pâlcuri de păduri dese tăiau fața lor albăstrie. În zare se ridica un lanț de munți înalți, sinilii.

— Asta e Tengrela, țara mea! strigă Chidogo ca scos din minți.

Toată lumea se întoarse spre el.

Negrul dădea din mâini, plângea în hohote, strâmbându-se cumplit, iar umerii puternici i se zguduiau. Pandion își dădea seama prin ce momente trece prietenul, și totuși un sentiment de invidie parcă îl înțepă dureros; Chidogo se apropia de patrie, pe când el mai avea atâtea de înfruntat până în ceasul fericit când va putea să strige, ca prietenul lui: „Iată patria mea!”

Își lăsă capul în jos și își întoarse, stânjenit, privirea. În clipa aceea n-avea putere să se bucure de bucuria prietenului său.

Elefanții coborau acum o coastă pustie de pământ negru, vulcanic. În lava pietrificată nu creștea niciun fel de vegetație. O terasă netedă, cu nenumărate lacuri mici, le tăie drumul. Între malurile negre se deslușeau bine ochiuri sclipitoare de apă albastră, limpede și adâncă. Pandion tresări: își aminti deodată și foarte clar de Tessa, de ochii ei albaștri, de părul ei negru și des. Și aci, aceste lacuri mici și albastre îl priveau mustrându-l parcă în tăcere, ca și cum însăși Tessa l-ar fi surprins descurajat. Zbură cu gândul în Oiniada. O nerăbdare tulbure și puternică îi ridică pieptul. Se apropie de prieten și-l cuprinse puternic în brațe. Atunci și Cavi își puse mâna lui vânjoasă și bronzată pe mâna neagră a lui Chidogo - și cei trei prieteni își uniră mâinile într-o strângere de fericire deplină.

Elefanții coborau mereu. O vale largă își ridica clinurile de amândouă părțile. Curând se deschise alta, în dreapta. Câteva pâraie, unindu-și apele, alcătuiau un râu repede, tot mai larg pe măsură ce înainta. Elefanții merseră câtva timp pe malul stâng, pe sub poalele unor piscuri surpate. Stâncile din față se trăgeau de o parte și de alta, apa curată a râului curgea acum și mai repede, cu susur vesel, pe sub o boltă de copaci înalți care se ridicau, arcade verzi, de amândouă părțile albiei, largă de cincisprezece coți. Înainte de a ajunge la copaci, elefanții se opriră.

— Aici! porunci omul care conducea expediția. Noi nu mergem mai departe.

Cei trei prieteni coborâră de pe elefanți și se despărțiră de însoțitorii lor. Convoiul trecu râul. Prietenii se uitară îndelung în urma uriașilor cenușii care urcau acum coasta podișului neted, la miazănoapte de râu. Când elefanții se făcură nevăzuți în depărtare, cei trei prieteni suspinară adânc, cuprinși de păreri de rău. Ca să dea de știre tovarășilor rămași undeva, în urmă, aprinseră un rug.

— Să căutăm trestie și copaci pentru plute, îi propuse Chidogo etruscului. Drumul pe care-l mai avem, îl facem mai repede pe apă. Tu, care ești șchiop, așteaptă-ne la foc și cruță-ți piciorul, încheie negrul, zâmbind cu duioșie stângace către tânărul elin.

Pandion și Cavi îl lăsară pe Chidogo la neamurile lui, pe malul fluviului.

Mireasma mării apropiate îi îmbăta pe cei doi prieteni, crescuți la țărmul ei. Își desprinseră pluta și porniră pe brațul stâng al gurii fluviului, dar după câtva timp se opriră: brațul era înfundat cu nisip. Ieșiră atunci pe malul povârnit. Strecurându-se prin iarba înaltă și încâlcită, trecură peste un șir de coline, apoi, înecându-se de emoție, urcară grăbiți valul de pământ care se ridica de-a lungul malului și rămaseră încremeniți, fără glas, fără suflare.

Întinsul fără sfârșit al oceanului îi amețea, clipocitul domol al valurilor îi zguduia ca tunetul. Iarba plină de spini le venea până la piept. Sus, peste capetele lor, se legănau ca niște pene vârfuri de palmieri. De-a lungul fâșiei de nisip, care acoperea malul încins de razele soarelui, dunga poalei verzi a lanțului de coline părea aproape neagră. Nisipul auriu era tivit cu argint de panglica mișcătoare a spumei, în urma căreia se legănau valurile de un verde străveziu. Mai încolo, o linie dreaptă, orbitor de albă pe fondul adânc, albastru, al oceanului larg, arăta hotarul recifelor de la țărm. Pe cer pluteau încet, ici și colo, pale ușoare și înfoiate de nori. Lângă apă se înălțau deasupra nisipului cinci palmieri. Frunzele lor lungi ori se desfășurau larg în aer, ori se îndoiau în bătaia vântului ca aripile unor păsări cu pene aurii care ar fi plutit, zburlite, deasupra malului. Frunzele palmierilor, ca turnate din bronz, ascundeau întinsul strălucitor al oceanului. Marginile lor ascuțite păreau tivuri de flăcări vii - atât de mare era puterea soarelui care răzbătea năvalnic prin ele. Vântul umed aducea miros sărat de mare. Adierile calde se scurgeau pe fața și pe pieptul gol al lui Pandion, de parcă i se aruncau în brațe după o lungă despărțire.

Etruscul și elinul se lăsară încet pe nisipul malului răcoros, tare și neted ca podeaua casei părintești.

După ce se odihniră, se aruncară în leagănul mângâietor al valurilor. Marea îi primi salutându-i cu plesnituri ușoare. Se desfătară de mirosul stropilor sărați și despicară, înotând, crestele sclipitoare, până ce rănile lor încă nevindecate, arse de apa mării, începură să-i usture. Ieșiră atunci pe nisip și priviră cu sete depărtarea oceanului, care se desfășura în fața lor ca un pod albastru, unit undeva cu apele mării lor dragi. Aceleași valuri băteau acum și stâncile albe de pe țărmurile Eladei, și malurile galbene ale patriei lui Cavi.

Tânărul elin avea ochii plini de lacrimi, lacrimi de bucurie însă; în clipa aceea nu se mai gândea la

depărtarea nesfârșită care-l despărțea încă de patrie. Marea era aci, și dincolo de mare îl aștepta Tessa, îl așteptau toate cele neasemuit de dragi, părăsite și învăluite în vălul negru al anilor de crude încercări și de nenumăratele suferințe, îndurate pe drumuri grele.

Etruscul și elinul stăteau unul lângă altul pe o limbă îngustă de pământ. La spatele lor se înălțau munții masivi, acoperiți de păduri înspăimântătoare - hotarul pământului străin care îi ținuse atâta timp robi ai pustiurilor arzătoare, ai stepelor, ai podișurilor, ai desișurilor umede și întunecoase, prizonieri ai acestui pământ care le luase ani de viață și tot ce ar fi putut da în vremea asta celor dragi lor. Acești ani, în care luptaseră eroic, în care făcuseră nemaipomenite eforturi ca să-și recapete libertatea, le-ar fi adus onoruri și glorie, dacă luptele și străduințele lor ar fi fost pentru patrie.

Cavi își lăsă mâinile-i grele pe umerii lui Pandion.

— Acum, Pandion, suntem singuri stăpâni pe soarta noastră! strigă el.

În ochii negri, de obicei întunecați, i se aprinsese acum o flacără pătimașă.

— Suntem doi; nu se poate, după ce am răzbit până la țărmul Marelui Arc, să nu ajungem la Marea Verde! Da, o să ne întoarcem. O să-i ajutăm și pe tovarășii noștri libieni, care nu sunt corăbieri tocmai iscusiți...

Tăcut, Pandion încuviință cu capul. Acolo, în fața mării, se simțea cu totul stăpân pe puterile lui.

Glasul lui Chidogo răsună deasupra malului. Însoțit de câțiva oameni din neamul lui, îngrijorați și ei, însoțit și de tovarășii de călătorie, negrul își căuta, speriat, prietenii dispăruți. Se întoarseră cu toții la râu și trecură pe malul celălalt, unde așteptau câțiva boi pentru răniți, poveri și arme.

Călătorii nu mai aveau mult de mers. Chidogo își îndeplinea făgăduiala făcută pe malul Nilului, lângă tovarășii care erau pe moarte după lupta cumplită cu

rinocerul: cei nouăsprezece foști robi găsiră cu toții ocrotire duioasă și odihnă în așezarea întinsă din apropierea oceanului, pe malul unui fluviu mare, paralel cu cel pe care plutiseră ei după ce se despărțiseră de îmblânzitorii de elefanți.

Însă pentru Pandion și pentru Cavi a fost deosebit de îmbucurătoare vestea că, acum un an, *Fiii vântului* fuseseră pe acolo după o lipsă de douăzeci de ani. Cei din neamul lui Chidogo numeau Fii ai vântului pe oamenii mării, care încă din vremurile vechi veneau de la miazănoapte la țărmurile Cornului de Miazăzi să cumpere fildeș, aur, buruieni de leac și piei de animale. Localnicii spuneau că Fiii vântului arătau la față ca etruscul și ca elinul, numai că aveau pielea mai negricioasă și părul mai creț. Cu un an înainte veniseră patru corăbii negre, urmând vechile căi pe care plutiseră și părinții lor. Fiii vântul îi făgăduiseră să vină iarăși îndată ce se vor stâmpăra furtunile pe Marea Cețoasă. După socotelile oamenilor pricepuți, mai rămăseseră vreo trei luni până la sosirea corăbiilor. Pandion și Cavi s-ar fi gândit să-și facă singuri o corabie, dar ar fi pierdut cu lucrul prea mult timp, și apoi drumul pe care aveau să-l urmeze le era cu totul necunoscut. Îi îngrijora pe amândoi gândul că oamenii mării nu-i vor primi pe corăbii, pe ei și pe cei zece tovarăși. Dar Chidogo, făcând cu ochiul și zâmbind misterios, le spunea că avusese el grijă și de asta.

Nu le rămânea decât să aștepte, speriați de necunoscut. Fiii vântului puteau să nu se arate încă douăzeci de ani de aci încolo. Etruscul și elinul se linișteau doar la gândul că, dacă navele nu veneau la sorocul fixat, or să-și înjghebe ei singuri o corabie.

Întoarcerea lui Chidogo a fost un mare eveniment, prilej de multe serbări. Pandion se săturase de-atâtea ospățuri și se plictisise să tot audă laudele fără sfârșit care i se aduceau pentru vitejia lui. Obosise vorbind mereu despre

țările dragi sufletului său și despre întâmplările pe care le trăise.

Bineînțeles că Chidogo, mereu înconjurat de rude și de oameni din tribul lui și încântat de admirația femeilor, nu mai era tot timpul cu Pandion și cu Cavi. Cei trei prieteni începură să se întâlnească mai rar decât în șenă sau în drumul lor nesfârșit prin Africa. Acum, Chidogo avea de străbătut drumul propriei sale vieți, altul decât al prietenilor săi. Parte din tovarășii de drum ai lui Chidogo, oameni din triburi înrudite cu al lui, se împrăștiaseră repede care încotro. Nu mai rămăseseră decât etruscul, elinul și cei zece libieni, care-și puseseră nădejdea, pentru întoarcerea lor în patrie, în Pandion și în Cavi.

Stăteau toți doisprezece într-o colibă încăpătoare, de argilă uscată la soare, de un verde cenușiu, dar Chidogo le dădu, lui Cavi și lui Pandion, o frumoasă colibă cu acoperișul ca o cupolă, aproape de casa lui. După atâția ani de rătăciri, Pandion putea să se odihnească iarăși pe un pat. Oamenii de acolo n-aveau obicei să doarmă pe jos, pe blănuri sau pe grămezi de iarbă, ci făceau rame de lemn cărora le adăugau picioare, iar în rame așezau plase împletite din mlădițe, care răsfățau trupul și pe care Pandion își odihnea minunat piciorul bolnav.

Elinul avea acum mult timp liber și făcea plimbări lungi pe malul mării, singur sau cu Cavi, ascultând ropotul ritmic al valurilor. Trăia într-o stare de permanentă neliniște. Sănătatea lui, deplină și viguroasă, slăbise în urma drumurilor făcute în clima aceea prea caldă, cu care nu era obișnuit. Se schimbase mult, și-și dădea seama de această schimbare. Pe vremuri, înaripat de tinerețe și de dragoste, avusese tăria să-și părăsească iubita, casa și țara în care se născuse, din dorința de a învăța arta celor vechi, de a vedea alte locuri, de a cunoaște viața.

Acum știa cât de amară e durerea, cunoștea trista captivitate, apăsarea deznădejdii, munca dobitocească de rob și se întreba, cu îngrijorare, dacă nu cumva inspirația

creatoare i se risipise și dacă mai avea puterea să ajungă un mare artist. Simțea însă că din tot ce îndurase și din tot ce văzuse adunase multă experiență și amintiri de neuitat.

Se uita cu drag la darul primit de la tatăl Irumei, la sulița pe care o purtase cu el prin păduri și prin stepe și care nu numai o dată îl scăpase din primejdii de moarte - dar îl durea gândul că o pierduse pe Iruma. Arma aceea îi părea un simbol al vredniciei, al curajului bărbătesc în lupta cu natura, singură stăpânitoare peste întinsurile fierbinți ale Africii. Mângâia ușor tăișul lung, înainte de a-l vârî în teaca cusută de Iruma. Bucățica aceea de piele împodobită cu blană pestriță era tot ce-i mai rămăsese de la fata gingașă și dragă, pe care o întâlnise la o răscruce a drumului anevoios spre patrie. Gândindu-se așa, Pandion își întorcea privirile spre munții întunecați - hotarul țărilor pe care le străbătuse până la ocean. Șirul zilelor de drum fără sfârșit i se ivea, plutind nedeslușit înaintea ochilor…

Mai presus de toate stătea însă chipul Irumei, viu ca o ispită pe care nu putea s-o înfrunte, așa cum îl văzuse pentru cea din urmă oară, lângă trunchiul copacului cu flori roșii ca făcliile… Și Pandion simțea că inima îi bate mai repede. Și-o închipuia limpede pe fată, cu pielea ei lucie, neagră și fragedă, cu ochii ei puși pe glumă, în care jucau flăcări tremurătoare… Parcă era acolo și îi vorbea duios, lipindu-și obrăjorul ei rotund de obrazul lui…

Încetul cu încetul începu să vadă cum trăia poporul vesel și curajos al lui Chidogo. Înalți, cu pielea neagră bătând în arămiu, toți bine făcuți, oamenii din neamul lui Chidogo se îndeletniceau mai ales cu agricultura. Cultivau palmieri pitici, cu fructe pline de ulei și uriașe plante cu foi gigantice care ieșeau în chip de evantai din mănunchiurile tulpinilor moi. Aceste plante făceau ciorchini grei de fructe lungi, galbene și îndoite ca secera, cu miez cărnos, dulce și parfumat[136]. Poporul se hrănea mai ales cu ele, de aceea culegea cantități uriașe. Lui Pandion îi plăceau nespus.

136 Banane. (n.a.)

Oamenii le mâncau crude, fierte ori prăjite în ulei. Localnicii se mai îndeletniceau și cu vânătoarea, căutau fildeș și blănuri, culegeau nuci vrăjite, mari cât castanele, din acelea cu care se vindecase Pandion de boala lui ciudată - și creșteau vite cornute și păsări.

Printre ei erau mulți meșteri iscusiți - constructori, fierari și olari. Pandion admira lucrările numeroșilor artiști care, prin măiestria lor, nu erau mai prejos de Chidogo.

Casele mari, făcute din blocuri de piatră cioplită, din cărămidă nearsă, ori pe de-a-ntregul din argilă tare, erau împodobite cu ornamente complicate și frumoase, bine scoase în relief pe fața zidurilor. Uneori casele erau zugrăvite cu fresce în culori, care-i aminteau lui Pandion picturile din ruinele antice pe care le admirase în Creta. Pe vasele de lut, cu forme alese, descoperea desene minunate, executate cu mult gust. Nenumărate statui de lemn zugrăvit se găseau în clădirile adunărilor obștești și prin casele căpeteniilor. Unele statuete de oameni și de animale îl încântau pe Pandion prin adevărul expresiei și prin trăsăturile caracteristice bine prinse, dar, după părerea lui, aceste sculpturi dovedeau că maeștrii nu pătrunseseră încă tainicele frumuseți ale formei cum nu le pătrunseseră nici cei din Aigyptos. Sculpturile din Ta-Chemt erau înghețate, înfățișau atitudini moarte și lipsite de mișcare, cu toate că lucrările de amănunt dovedeau o execuție fină și elegantă, o măiestrie dobândită prin secole de muncă. Sculptorii din neamul lui Chidogo, dimpotrivă, dădeau o impresie ascuțită de viață, dar numai în unele amănunte răzlețe, pe care le subliniau înadins. Gândindu-se la operele executate de localnici, tânărul elin începu să-și dea seama, încă nedeslușit, că mijlocul de a sculpta desăvârșit trebuie să fie cu totul altul decât dorința oarbă de a copia natura, sau decât încercările de a oglindi impresii răzlețe.

Poporul lui Chidogo era iubitor de muzică și cânta din instrumente complicate, făcute din șiruri lungi de

scândurele legate între ele prin bostănei lunguieți, uscați[137]. Unele cântece, triste, cu sunete largi și calde, îl tulburau adânc pe Pandion și-i aduceau aminte de cântecele din patrie.

Etruscul ședea în fața colibei, lângă vatra stinsă și mesteca niște foi înviorătoare[138], răsfirând îngândurat spuza încă fierbinte în care copsese câteva fructe galbene: învățase să scoată din ele făină pentru turte.

Pandion ieși din colibă, se așeză lângă el și începu să se uite, fără vreun gând anumit, când la șirurile de colibe înalte, când la trecători.

Lumina blândă a înserării se așternea pe potecile prăfuite ori se stingea printre crengile încremenite ale copacilor plini de umbră.

Cum se uita așa, îi atrase atenția o femeie care trecea prin fața lor. O văzuse încă din primele zile după sosirea în cetatea lui Chidogo, dar de atunci nu mai avusese prilejul s-o întâlnească. După cât aflase Pandion, era soția unei rude a lui Chidogo și o chema Nyora. Frumoasă chiar între frumoasele aceluiași trib, Nyora trecea încet, mândră ca orice femeie care-și dă seama de farmecul ei. Tânărul elin o privea cu încântare și dorința fierbinte de a crea opere de artă se aprinse fără veste în el cu vechea ei putere.

Cu trupul înfășurat într-un veșmânt de pânză de un albastru-verzui strâns în jurul mijlocului, Nyora se împodobise cu un șirag de mărgele azurii, cu cercei masivi în chip de inimă și cu o brățară îngustă de aur la mâna stângă. Ochii ei mari priveau liniștit pe sub genele dese. Părul scurt, strâns pe creștet într-o împletitură meșteșugită, îi alungea capul. Umerii obrajilor i se rotunjeau, ușor proeminenți dedesubtul ochilor, ca la copiii sănătoși și bine hrăniți din neamul elinilor.

---

137 Un fel de țambal-xilofon, la care bostănelul gol și uscat servește drept cameră de rezonanță. Foarte răspândit și azi în toate regiunile locuite de negri. (n.t.)

138 *Foi înviorătoare* - frunze de plante din familia sterculinelor, de tutun sau de alte plante care conțin substanțe excitante. (n.a.)

Pielea neagră și netedă, atât de netedă încât trupul femeii părea de metal, sclipea în bătaia soarelui, iar luciul ei de aramă căpăta nuanțe aurii. Gâtul înalt, ușor înclinat înainte, sprijinea portul mândru al capului.

Pandion admira trupul înalt și mlădios al Nyorei, ușurința și ritmul stăpânit al mișcărilor ei: femeia înfățișa, parcă, pe una din cele trei Harite[139], zeițe care, după credința lui, dădeau viața frumuseții și o înzestrau cu un farmec nebiruit.

Etruscul îl atinse ușor pe Pandion cu bastonașul pe cap.

— De ce nu dai fuga după ea? întrebă el, prefăcându-se supărat. Voi, elinii, umblați cu ochii după orice femeie…

Pandion se uită senin la prietenul lui ca și cum atunci l-ar fi văzut pentru întâia oară; apoi îl cuprinse cu avânt pe după umeri.

— Ascultă, Cavi, știu că nu-ți place să vorbești despre tine… dar te întreb: nu te impresionează de loc femeile? Nu vezi ce minunate sunt? Nu simți că și ele fac parte din tot ce vedem în jurul nostru, - și arătă cu mâna împrejur, - din mare, din soare, din lumea cea neasemuită?

— Da' de unde! Eu, când văd un lucru frumos, îmi vine să-l mănânc! râse etruscul, apoi urmă, serios: Glumesc. Nu uita că sunt de două ori mai bătrân decât tine și că văd mai bine, dincolo de partea luminoasă a lumii, cealaltă parte, întunecată, urâtă. Tu ai și uitat de Ta-Chemt, - și Cavi arătă semnul roșu de pe umărul lui Pandion, - dar eu nu uit nimic. Și mi-e necaz pe tine: tu ai să săvârșești lucruri frumoase, pe când eu, în luptă cu puterile întunericului, nu pot decât să distrug…

Tăcu o clipă, apoi încheie, mișcat:

— Tu nu te gândești cât se cuvine la ai tăi, la cei din patrie… Eu nu mi-am văzut de atâția ani copiii, nu știu

139 În mitologia greacă, *Grațiile* (sau Cele trei Grații) sau *Haritele* (în greacă: Χάριτες, Harites) erau personificări ale grației și frumuseții feminine. Romanii le numeau Gratiae. Erau fiicele lui Zeus și ale Eurynomei, trei la număr: *Aglaea* (zeița greacă a frumuseții, splendorii, gloriei și a măreției), *Euphrosyne* (zeiță a bucuriei sau veseliei, precum și întruparea grației și a frumuseții) și *Thalia* (zeița festivităților și a banchetelor îmbelșugate) (n.a.)

măcar dacă mai trăiesc, nu știu dacă mai trăiește măcar unul din tot neamul meu… Iar dacă n-au pierit, cine știe cum o duc acolo, înconjurați de triburi vrăjmașe…

Durerea din glasul acelui om, de obicei liniștit, umplu sufletul lui Pandion de milă. Se gândea cum ar putea să-și mângâie prietenul? Dar în același timp vorbele etruscului îl înțepaseră dureros: *„Nu te gândești cât se cuvine la ai tăi, la cei din patrie*”… Cum a putut Cavi să vorbească așa?… Credea oare că pentru el, pentru Pandion, Tessa, bunicul și Agenor nu însemnau inimic? Sau, dacă știa cât prețuiesc, credea că ar trebui să fie și el veșnic posomorât, să nu se pătrundă de neasemuita varietate a aspectelor vieții, să nu caute a înțelege frumusețea? Pandion se încurca în gânduri contradictorii și nu putea să-și dea seama ce se petrece în sufletul lui. Sări în picioare și-l rugă pe Cavi să meargă cu el la scăldat. Porniră amândoi peste dealurile dincolo de care, la cinci mii de coți departe de sat, clipoceau apele mării.

Cu câteva zile mai înainte, Chidogo chemase bărbații și tinerii tribului și le spusese că tovarășii lui care așteptau corăbiile n-aveau nimic, doar câte o suliță și câte o bucată de stofă în jurul șoldurilor, atât. Iar Fiii vântului n-or să-i ia așa, fără plată, pe corăbiile lor.

— Dacă fiecare din noi, - încheiase Chidogo, - ar da câte ceva, prietenii mei străini s-ar putea întoarce acasă. Ei mi-au ajutat să scap din robie. Fără ei, nu v-aș mai fi văzut.

Oamenii făgăduiseră cu toții. Atunci Chidogo, prinzând curaj, le propusese să meargă cu el pe podișul aurifer. Iar cei care nu vor putea merge, să dea fiecare ce o vrea: fildeș, nuci vrăjite, câte o piele de fiară sau câte o bucată de lemn scump.

A doua zi Chidogo își vestise prietenii că pleacă la vânătoare, dar nu-i luase cu el, îndemnându-i să-și cruțe puterile pentru drumul pe care aveau să-l facă.

În felul acesta, tovarășii lui de drum nu puteau să-i cunoască adevăratele planuri. Cu toate că se gândeau

mereu, cu îngrijorare la plata călătoriei, cei doi nădăjduiau totuși că Fiii vântului îi vor lua ca vâslași. Pandion plănuia, într-ascuns de Chidogo, să folosească pietrele sudului pe care i le dăruise bătrânul cârmuitor. La rândul lui, Cavi, tot fără să-i spună nimic lui Chidogo, adună libienii, la două zile după plecarea lui, și o luă în susul fluviului, cu gândul să găsească prin apropiere lemn negru[140], să despice câțiva copaci și să aducă despicăturile până în sat pe plute de lemn ușor, ca să nu se cufunde.

Pandion șchiopăta încă, de aceea Cavi îl lăsă acasă, cu toate că tânărul protesta și se arăta indignat că prietenii îl părăseau a doua oară, ca și atunci când plecaseră să vâneze girafe. Semeț, scoțându-și barba înainte, Cavi îi spuse că nici atunci nu-și pierduse vremea în zadar și că n-avea decât să facă și acum același lucru. Pierzându-și glasul de mânie, elinul fugi, dar etruscul îl ajunse și, bătându-l pe spate, îi ceru iertare, apoi căută să-l convingă că înainte de toate trebuie să se facă pe deplin sănătos.

Până la urmă Pandion se supuse și, la gândul că nu mai era decât un biet infirm, se grăbi să se ascundă în colibă, ca să nu fie de față la plecarea prietenilor lui teferi.

Rămas singur, simți și mai mult încă nevoia să-și mai încerce odată puterile, după încercarea fericită cu bustul îmblânzitorului de elefanți. În anii din urmă ochii lui văzuseră atâtea nenorociri și atâtea distrugeri, încât nu mai voia să întrebuințeze argila prea puțin trainică, ci visa să sculpteze o operă din material solid. Dar acest material îi lipsea și, chiar dacă l-ar fi avut la îndemână, îi lipseau sculele necesare.

Pandion admira adeseori piatra lui Iahmos, amuleta care până la urmă îl scosese la mare, cum pretindea naivul Chidogo, înclinat să creadă în puterea magică a unor obiecte.

140 În Africa sunt câteva soiuri de copaci care dau lemn de cea mai bună calitate, în primul rând copacul cu lemn negru, din familia abanosului și *dalberghia,* din familia leguminoaselor. (n.a.)

Limpezimea și tăria pietrei îi dădură ideea să taie o gemă, dar gândindu-se bine, înțelese că nu se putea, piatra lui Iahmos era mai dură decât toate cele care se foloseau în acest scop în Elada. Acolo erau tăiate cu un fel de corindon, piatră și mai tare, adusă din insula Naxos[141]. Dar deodată își aduse aminte că avea - dacă era adevărat ce-i spusese căpetenia îmblânzitorilor de elefanți - câteva pietre mai tari decât toate pietrele din lume.

O scoase pe cea mai mică, îi trecu ușor muchea ascuțită pe marginea cristalului verde-albăstrui și văzu că pe fața netedă și tare rămânea o dungă albă. Atunci apăsă mai cu nădejde - și piatra tăie o brazdă adâncă, așa cum taie un cuțit de bronz negru într-o bucată de marmură moale. Într-adevăr, pietrele sudului erau mai tari decât toate pietrele pe care le cunoscuse Pandion până atunci. Prin urmare găsise material pentru cuțitul magic care îi va ușura sarcina!

Zdrobi o piatră din cele mici, adună cu grijă toate cioburile ascuțite și le lipi, cu rășină tare, la capetele câtorva bețișoare de lemn. Își făcu, așa, zece cuțite de diferite grosimi, atât pentru lucrul în adâncime cât și pentru liniile cele mai subțiri. Dar ce avea să reprezinte el în neasemuitul cristal verde-albăstriu, găsit de Iahmos printre ruinele unui templu vechi de mii de ani, adus apoi întreg până la marea al cărei simbol fusese, atât de mult timp, în captivitatea din țara înăbușitoare a Ta-Chemt-ului? Prin mintea lui Pandion treceau imagini nedeslușite.

Ieși din sat și rătăci singur până ajunse la mare. Rămase mult pe o piatră când privind în depărtări, când urmărind jocul valurilor care se rostogoleau, ușoare, până la picioarele lui. Se însera, amurgul grăbit șterse sclipirile mării, mișcările valurilor nu se mai vedeau și întunericul adânc al nopții părea de nepătruns. Dar mai târziu, când pe cer se aprinse puzderie de stele strălucitoare,

141 *Insula Naxos,* insulă grecească, cea mai mare insulă (429 km^2), din grupul de insule Ciclade din Marea Egee. Acesta a fost centrul Civilizației Cicladice arhaice. (n.a.)

luminițele mici și vii legănate de valuri treziră iarăși la viață marea, până atunci nemișcată. Cu capul dat pe spate, cu fața spre cer, tânărul elin căuta să prindă liniile constelațiilor necunoscute. Ca și în patrie, Calea Laptelui trecea, arc, peste tot firmamentul, ca un pod de argint. Aci însă era mai îngustă. Un capăt al ei era adânc despicat și împrăștiat în pete luminoase printre fâșiile largi de întuneric. Mai la o parte și mai jos ardeau, cu lumină albă-albăstrie, două îngrămădiri de stele[142]. Lângă ele se deslușea bine o pată mare, cu totul obscură. În chip de pară, ca un bulgăre de cărbune ce s-ar fi așezat acolo între ochi și stele[143]. Pandion nu văzuse niciodată o priveliște ca aceea pe cerul iubit al nordului. Contrastul dintre pata aceea neagră și norii cei albi îl uimi, și i se păru că vede în ei deosebirea esențială dintre patria lui și ținuturile de la miazăzi - negrul și albul - în cea mai categorică și mai limpede expresie a acestei îmbinări. Era însuși sufletul Africii, imaginea ei, așa cum le simțea Pandion în clipa aceea: dungile negre și albe ale unor cai neobișnuiți, pielea neagră a indigenilor care ieșeau în evidență, dinții albi și albul ochilor, obiecte făcute din lemn negru îmbinat cu lemn alb ca perla, coloane negre și coloane albe de copaci în păduri, lumina orbitoare a savanei și întunericul din adâncul pădurilor, stânci negre cu dungi albe de cuarț - și multe alte imagini la fel trecură amețitor de repede prin mintea lui Pandion.

În patrie, pe țărmurile sărace și sterpe ale Mării Verzi, era cu totul altfel. Acolo fluviul vieții nu năvălea ca un torent sălbatic, iar albul și negrul nu se ciocneau atât de brutal.

Pandion se ridică. Oceanul necuprins, dincolo de care se afla Oiniada lui, îl despărțea de Africa. În spatele lui, țara

142 Norii lui Magellan, cel Mare (NMM = galaxie-satelit, cea mai apropiată a treia galaxie de Calea Lactee. Este vizibil doar din emisfera sudică, situat între constelațiile Peștele de Aur și Platoul, în apropierea polului sud ceresc) și cel Mic (NmM = o galaxie pitică, poate fi observată numai din emisfera sudică și la latitudini mai joase din emisferă nordică și este situată în constelația Tucanul), mari îngrămădiri de stele și de nebulozități de pe cerul emisferei de sud. (n.hy.)

143 Lacul cu cărbuni, îngrămădire neagră, de materie opacă de pe cerul emisferei de sud. (n.a.)

la care nu se mai gândea rămăsese mohorâtă, după umbrele adânc întunecate ale munților. În fața lui se legănau alergând pe valuri lumini - stelele oglindite în apă - și marea se contopea, acolo, la miazănoapte, cu Elada lui iubită... Iar la țărmul ei, era Tessa. Ca să se întoarcă în patrie, cu dragostea pentru Tessa în suflet, luptase și trecuse el prin sânge, prin nisipuri, prin arșiță și prin beznă, prin nenumăratele primejdii cu care îl amenințaseră și fiarele și oamenii.

Tessa cea dragă, dar care e atât de departe! Tessa la care nu putea ajunge i se părea acum asemenea stelelor tulburi de deasupra mării, din locul unde Căușul nordic își scaldă marginea în apă, dincolo de zare.

Și se hotărî să taie în piatră un simbol al mării: Tessa stând pe mal.

Pandion strânse cu atâta furie cuțitul între degetele lui puternice, încât bețișorul de lemn tare se rupse. De câteva zile stătea aplecat asupra pietrei lui Iahmos, cu inima zvâcnindu-i puternic și înfrânându-și cu toată tăria voinței nerăbdarea de creator, când tăind ferm linii lungi, când șlefuind cu nespusă băgare de seamă cele mai ușoare asperități. Imaginea se limpezea, artistul izbutise să înfățișeze bine figura; o avea înaintea lui pe Tessa, înaltă și mândră, așa cum fusese în ceasul despărțirii lor la capul Achelon. O săpase adânc în piatra străvezie și acum se putea desluși plastic, în albastrul mat pe fața netedă ca oglinda, șuvițele de păr ce se lăsau în linii subțiri, ușoare și nesilite, pe umărul rotund, dulce, arcuit. Pandion avu o clipă de șovăire, ca și cum și-ar fi pierdut pe neașteptate avântul creator, dar își veni în fire și, mai sigur de sine ca oricând, tăie îndată, adânc, conturul delicat al trupului. Eleganța precisă a liniilor îl liniști: izbutise. Dar după ce șlefui fața pietrei și imaginea apăru clară, își dădu seama surprins că n-o sculptase pe Tessa: în linia șoldurilor, în liniile genunchilor și ale bustului ieșea la iveală, viu, trupul

Irumei, iar unele trăsături dovedeau, fără doar și poate, că îl mai inspirase și frumoasa Nyora… Nu, imaginea n-o înfățișa pe Tessa, nu înfățișa o fată elină, ci un chip abstract. Dar Pandion voise altceva: s-o reprezinte pe Tessa, pe Tessa cea vie și iubită… Încordându-și mintea, încercă să purifice imaginea ei de impresiile adunate în anii din urmă, până își dădu seama că cele mai noi erau cele mai limpezi.

Lucrurile merseră și mai rău atunci când înțelese că nu izbutise să înfățișeze natura vie. Atâta timp cât liniile erau abia schițate, imaginea trăia. Dar îndată ce încerca s-o transpună în imagine plastică, trupul viu încremenea, înghețat și amorțit. Nu, nu pătrunsese încă tainele artei și nici această operă nu era vie, deoarece nu izbutise să-și realizeze ideea!

Înciudat, Pandion își rupse cuțitul, apoi luă piatra și începu s-o cerceteze de la depărtarea brațului întins: nu, nu putea s-o înfățișeze pe Tessa, nu putea desăvârși minunata gemă!

Prin piatra străvezie treceau razele de soare, împrumutându-i reflexe aurii, ca ale mării lui iubite… Lăsă neatins câmpul neted de pe fațeta cea mare a cristalului și săpă imaginea fetei în dreapta, chiar lângă margine. În piatră, ca pe malul mării, se ivi o fată… Dar nici asta nu era Tessa. Avântul cu care Pandion muncise zilnic din zori și până seara, așteptând apoi nerăbdător ziua următoare, îl părăsi din nou. Așeză piatra la loc, își strânse cuțitele și-și destinse spatele obosit. Durerea înfrângerii îi era oarecum ușurată de conștiința că putea realiza frumosul… numai că acest frumos era searbăd în comparație cu chipul viu! Prins cu totul de munca lui, Pandion nu-și mai aștepta prietenii, când un băiat veni în goană și-i risipi gândurile apăsătoare.

— S-a întors omul cu barba deasă și te cheamă la râu! îl vesti, mândru de însărcinarea primită, trimisul lui Cavi.

Faptul că etruscul rămăsese lângă fluviu și-l chema acolo, îl neliniști pe Pandion. Porni deci grăbit spre mal, pe poteca șerpuitoare dintre tufele cu spini. De departe văzu pe coasta de nisip un grup de oameni adunați în jurul unui snop de trestii. Un om zăcea întins acolo. Pandion o luă la goană, căutând să nu calce prea tare pe piciorul încă șubred, și intră în cercul tăcut al tovarășilor de drum. Văzu atunci că omul care zăcea era tânărul libian Tachel, unul din grupul celor evadați prin deșert, și se lăsă în genunchi lângă trupul neînsuflețit. Pe dinaintea ochilor îi trecu valea îngustă și înăbușitoare dintre coastele munților și întinderile de nisip, pe unde se târâse și el aproape mort de sete. Tachel era printre cei care, în frunte cu Ahmi, mort apoi, îi ieșiseră în întâmpinare aducându-i apă de la izvor. Abia acum când îl vedea pe Tachel mort, își dădea seama cât de scump și cât de apropiat îi era fiecare din tovarășii lui de răscoală și de rătăciri. Ajunsese să se simtă una cu ei și nu-și închipuia cum ar mai putea să trăiască singur. Cât îi știa aproape, în pace și în siguranță, prinși de treburile lor, putea să nu-i vadă săptămâni întregi, dar acum, greutatea acestei pierderi îl uluia. Și cum stătea așa, în genunchi, îi aruncă etruscului o privire întrebătoare.

— L-a mușcat un șarpe în desiș, îl lămuri Cavi, trist, acolo unde căutam lemn negru. Nu cunoșteam leacul… oftă din greu etruscul. Am lăsat tot la pământ și ne-am întors cu plutele. Când l-am scos pe mal, Tachel trăgea să moară. Te chemasem să-ți iei rămas bun de la el cât mai trăiește. Acum e prea târziu…

Cavi nu sfârși vorba, își lăsă capul în jos și începu să-și frângă mâinile.

Pandion se ridică. Moartea lui Tachel îi părea cu totul nedreaptă și absurdă. Nu murise în vreo luptă glorioasă, în vreo încleștare cu fiarele - ci acolo, în satul liniștit, lângă marea care le făgăduia tuturor întoarcerea după ce săvârșiseră atâtea fapte de vitejie, după ce dăduseră dovadă de atâta statornică bărbăție cu prilejul drumului lor

îndelungat! Asta îl durea mai mult pe tânărul elin. Simțea că-i vin lacrimi în ochi. Ca să se stăpânească, își îndreptă privirea spre fluviu. De amândouă părțile malului nisipos, se înălțau zăvoaie dese, adevărate ziduri verzi, îngrădind întinsul apei. O colină de nisip alb se ridica acolo ca în mijlocul unei porți deschise. La marginea zăvoiului, se vedeau copaci albi, noduroși și strâmbi, cu frunziș mărunt. Toate crengile erau îmbrăcate în panglici înfoiate de flori colorate în roșu aprins[144], ale căror mănunchiuri, late ca penele, păreau fâșii alcătuite din linii scurte, așezate de-a curmezișul pe lujerele subțiri, dintre care unele se îndoiau, altele se ridicau drept spre cer. Florile ardeau purpurii, iar copacii albi se înălțau în mijlocul porților verzi, ca făcliile funerare de la poarta Aidului[145], spre care plecase acum sufletul lui Tachel. Apa fluviului, tulbure și presărată cu bancuri de nisip galben, curgea încet spre mare. Sute de crocodili zăceau tolăniți pe mal. Pe o limbă de pământ, aproape de Pandion, reptilele uriașe stăteau, nenumărate și somnoroase, cu gurile larg căscate. În lumina soarelui, gurile lor păreau găuri negre, pe care colții cumpliți le tiveau cu pene albe. Trupurile crocodililor se lățeau, ca turtite sub propria lor greutate. Pe pielea acoperită cu solzi treceau zbârcituri lungi, urmând linia spinărilor late, pe care se vedeau șiruri de plăci cărnoase pline de țepi mai deschiși la culoare decât intervalele dintre ele, de un verde aproape negru. Labele, ciudat articulate, se răsuceau în afară. Din când în când, câte una din dihăniile târâtoare mișca din coada ei lungă și crestată, lovind-o pe cea de alături. Tulburată din somn, aceasta își închidea gura și atunci clănțănitul dinților ei se auzea până departe pe fluviu,

Tovarășii ridicară mortul și, tăcuți, se îndreptară spre sat, sub privirile îngrijorate ale localnicilor care se adunau din toate părțile. Pandion rămăsese în urmă, departe de

---

144 Copacul *combret.* (n.a.)

145 *Aid* (Hades), lumea subpământeană unde, după concepția elinilor, se duceau sufletele morților. (n.a.)

Cavi. Etruscul se simțea vinovat: el avusese ideea să ducă oamenii pe locurile acelea, după lemn negru. Mergea alături de tristul convoi, mușcându-și buzele și ciupindu-și barba.

Și pe Pandion îl chinuiau remușcările, și el se simțea vinovat; nu era bine că se lăsase tulburat de chipul unei fete iubite. Datoria lui era să înfăptuiască o operă în amintirea prieteniei, în amintirea luptei acestor oameni care trecuseră, strâns legați, prin toate încercările, solidari în fața morții, a foamei și a setei în zilele dureroase de grea pribegie. „Cum de nu mi-a venit în minte acest lucru?” Cum putuse să uite prietenia ce se născuse în lupta lor pentru libertate? Neizbânda de acum nu fusese o simplă întâmplare: îl pedepsiseră zeii pentru nerecunoștința lui… Iar suferința de astăzi să-i fie de învățătură și altă dată să deschidă ochii mai bine…

Norii ca cenușa, cu nuanțe violete, plutiră câtva timp jos, apoi se urcară greoi pe cer în masă compactă, ca o turmă de bivoli înghesuiți. Din depărtare se auzea tunând. Venea o ploaie torențială și oamenii se grăbeau să adune prin colibe lucrurile împrăștiate pe afară.

Cavi și Pandion abia avură timp să se adăpostească în coliba lor și cupa necuprinsă a cerului se și răsturnă. Urletul apei acoperi bubuiturile tunetului. Dar, ca totdeauna, ruperea de nori trecu repede. Plantele răspândeau acum mireasmă iute în aerul proaspăt și umed, nenumărate pârâiașe susurau ușor, scurgându-se spre fluviu și spre mare, copacii plini de apă fremătau înăbușit în bătaia vântului, dar freamătul lor era trist, greoi și nu avea nimic din foșnetul ușor care dădea viață frunzișului în zilele cu vreme bună. Cavi ascultă câtva timp freamătul copacilor, apoi izbucni:

— Eu sunt vinovat, vinovat fără iertare, de moartea lui Tachel. Eu, fiindcă am plecat fără călăuză încercată în țara asta străină pentru noi, unde neatenția înseamnă moarte. Lemn negru tot n-am găsit, iar unul din cei mai buni

tovarăși zace acum pe mal, sub un morman de pietre… Am plătit prea scump prostia mea. Nu mai am curaj să plec! N-avem ce le da Fiilor vântului!

Fără să-i răspundă, Pandion scoase din punga lui un pumn de pietre sclipitoare și i le întinse etruscului. La început Cavi încuviință cu capul, apoi o îndoială îi umbri fața:

— Dacă Fiii vântului nu cunosc prețul acestor pietre, s-ar putea să nu le primească. Cine-a mai auzit, în țările noastre, de asemenea pietre? Cine-o să le cumpere ca nestemate? Cu toate astea…

Etruscul rămase pe gânduri.

Pandion se înspăimântă: această presupunere a lui Cavi nu-i venise în minte, nu se gândise că pietrele lui ar fi putut să treacă în ochii neguțătorilor drept lucruri fără niciun preț. Tulburarea și frica de viitor îl făcură să-și tragă, tresărind, mâna în care ținea pietrele. Văzând îngrijorarea de pe fața prietenului său, etruscul urmă:

— Cu toate astea am auzit, pe vremuri, că uneori se aduceau în Cipru și în Caria din răsăritul îndepărtat pietre străvezii, foarte tari, care erau mult prețuite. S-ar putea ca Fiii vântului să le cunoască…

A doua zi după ce vorbise cu Cavi, Pandion o luă pe cărare către poalele munților, pe unde creșteau copacii cei cu fructe galbene. Se apropia timpul când trebuia să se întoarcă și Chidogo. Cei doi prieteni îl așteptau cu nerăbdare. Etruscul și elinul se hotărâseră să se sfătuiască și cu el și să-l întrebe cum ar putea găsi obiecte de preț pentru Fiii vântului. Îndoielile lui Cavi doborâseră convingerea lui Pandion că pietrele sudului ar avea vreo valoare și acum tânărul elin era îngrijorat. Se îndrepta spre munți în nădejdea nelămurită că va întâlni ceata prietenului negru. Dar mai ales voia să fie singur și să se gândească la noua lui operă, pe care o vedea tot mai deslușit în minte. Mergea ușor pe pământul tare și bătătorit al cărării. Nu mai șchiopăta acum, ci pășea

sprinten ca înainte. Se încrucișa pe drum cu localnici încărcați cu ciorchini de fructe galbene. Oamenii își arătau dinții albi, zâmbindu-i prietenește, ori fluturau frunze în chip de salut. Cărarea făcea o cotitură spre dreapta. Pandion mergea acum între două ziduri neîntrerupte de verdeață vie, poleită cu aurul pe care-l revărsa soarele strălucitor. În lumina aceea fierbinte văzu deodată o femeie. Pandion o recunoscu: era Nyora care, mișcându-se domol, alegea fructele cele mai verzi din ciorchinii la care putea să ajungă și le punea într-un paner înalt. Pandion se trase în umbra frunzelor uriașe. Simțul lui de artist îi alungă din minte orice alt gând. Femeia trecea de la un ciorchine la altul, se mlădia, aplecându-se spre paner, apoi se ridica din nou în vârfurile picioarelor, cu tot trupul întins și cu brațele înălțate spre fructe. Soarele trimitea reflexe aurii pe pielea ei, neagră și netedă; pe pânza vie de verdeață. Nyora se săltă ușor și, aplecându-și mult trupul pe spate, întinse mâinile spre desișul de foi catifelate. Impresionat, Pandion nu luă seama și se agăță de o tulpină care foșni ușor tulburând liniștea. Nyora se întoarse repede, rămase o clipă nemișcată, apoi îl recunoscu pe Pandion. Trupul încordat ca o strună se destinse, femeia respiră liniștit și-i zâmbi tânărului artist. Dar Pandion nu mai vedea nimic; un strigăt de încântare îi izbucni din piept și ochii lui cu reflexe aurii, larg deschiși, o priveau pe Nyora fără s-o vadă. Doar gura i se deschise într-un zâmbet ușor. Femeia se trase un pas îndărăt, rușinată. Deodată străinul se întoarse și o luă la fugă, strigând ceva într-o limbă pe care ea n-o pricepea.

Dintr-o dată, Pandion făcuse o mare și neașteptată descoperire. Fără voie și fără odihnă, toată atenția lui se îndrepta stăruitor spre ea, toate gândurile lui se învârteau neîntrerupt în jurul ei. Acea descoperire el n-ar fi făcut-o dacă n-ar fi văzut atât de multe în viață, dacă n-ar fi comparat între ele toate câte le văzuse și dacă nu și-ar fi căutat pe dibuite o cale nouă, numai a lui. Ce e viu nu

poate fi cuprins în nemișcare! În trupul viu și neasemuit în frumusețea lui, nu poate să zacă niciodată nemișcarea moartă: nemișcarea nu e decât o stare de odihnă, adică o clipă de oprire a unei mișcări sfârșite, înainte de a începe alta, în sens contrar. Dacă surprinzi această clipă, ea va trăi chiar dacă e reflectată în piatră.

Iată ce văzuse Pandion la Nyora atunci când femeia, încremenită de spaimă, rămăsese nemișcată ca o statuie de metal negru. Tânărul elin se furișă într-o poiană mică, sub un copac. Dacă și-ar fi aruncat cineva ochii spre el, ar fi rămas încredințat că, nici vorbă, înnebunise: făcea mișcări repezite, când îndoindu-și brațul sau piciorul, când dezdoindu-le, își urmărea atent mișcările, își răsucea gâtul și se chinuia să se uite pieziș. Se întoarse acasă abia pe înserate, tremurând de emoție, cu ochii aprinși ca de friguri și îl rugă pe Cavi să stea în fața lui, apoi să umble și să se oprească la poruncă. La început, deși foarte mirat, etruscul se supuse cu răbdare acestor ciudățenii, însă până la urmă, se sătură, se plesni cu palma peste frunte și, hotărât, se culcă la pământ. Dar nici în această poziție Pandion nu-l lăsa în pace, se uita atent la el când din dreapta, când din stânga, până ce etruscul începu să-l certe și să-i spună că are friguri. În sfârșit, îl amenință că-l leagă și-l culcă.

— Bată-te norocul! strigă Pandion cu veselie. Nu mi-e frică mie de tine: te răsucesc, te fac șurub, te fac corn de antilopă albă!

Cavi nu avusese încă prilej să-și vadă prietenul atât de copilărește fericit și era bucuros, deoarece de mult simțea că tânărul avea ceva greu pe suflet. Bombănindu-l că parcă e un băiețandru care își bate joc de tată-său, etruscul îl bătu în glumă, iar Pandion, potolindu-se pe loc, declară că e flămând ca un lup. Se așezară să mănânce. Pandion încercă să-i spună ce mare descoperire făcuse și rămase plăcut surprins văzând că prietenul Cavi se interesează mult de descoperirea lui și-l întreabă mereu, silindu-se să

înțeleagă greutățile pe care le întâmpina sculptorul în încercările sale de a reda natura vie.

Vorbiră așa până târziu și nu-și terminară vorba până nu se făcu întuneric.

Deodată, o umbră întunecă sclipirile pe care stelele le trimiteau până la ușa colibei, și glasul lui Chidogo îi făcu să tresară de bucurie: negrul se întorsese pe neașteptate și ținea să-și vadă îndată prietenii. La întrebarea lor, dacă vânătoarea îi fusese norocoasă, Chidogo le răspunse cam în doi peri, sub pretext că e obosit și le promise că le va arăta trofeele a doua zi. La rândul lor, prietenii îi vorbiră despre moartea lui Tachel și despre expediția lui Cavi după lemn negru. Chidogo se înfurie peste măsură, îi certă cumplit, strigă că-i necinstiseră ospitalitatea și chiar îl făcu pe etrusc *„hienă bătrână”*. În cele din urmă se potoli: durerea că pierduse un tovarăș îi stinsese mânia. Atunci cei doi prieteni îi mărturisiră cât îi chinuia grija că nu vor avea cu ce-i plăti pe Fiii vântului și-i cerură sfat. Dar Chidogo rămase cu totul nepăsător și plecă fără să le fi dat niciun răspuns.

Descurajați, cei doi prieteni își închipuiră că Chidogo se purtase așa de ciudat din pricina durerii pe care o simțea din cauza morții libianului. Se frământară amândoi mult timp în paturile lor, tăcuți și îngrijorați.

A doua zi, spre sfârșitul dimineții, Chidogo veni la ei. Chipul lui, totdeauna blajin, îl arăta acum ca un om viclean și pus pe glume. Adusese cu el pe toți libienii și împreună cu ei mulți localnici tineri. Cei din neamul lui Chidogo le făceau semne străinilor nedumeriți, râdeau cu gurile până la urechi, șușoteau între ei, apoi strigau frânturi de fraze neînțelese. Le vorbeau despre vrăjitorii care ei ziceau că numai în mijlocul poporului lor se află și susțineau că Chidogo putea să prefacă niște bețe ca toate bețele în lemn negru sau în fildeș, iar nisipul de râu în aur.

Îndreptându-se spre casa prietenului lor negru, străinii ascultau în tăcere toate aceste povești stupide. Chidogo îi

duse în fața unei magazii care se deosebea de colibele obișnuite pentru că era mai mică și avea ușa proptită cu un pietroi uriaș. Cu ajutorul câtorva oameni, Chidogo dădu pietroiul la o parte, apoi tineretul se rândui de amândouă părțile ușii larg deschise. Chidogo se aplecă, intră în magazie și le făcu semn prietenilor să-l urmeze. Cavi, Pandion și libienii, care tot nu pricepeau nimic, intrară și rămaseră tăcuți în întunericul colibei, până când ochii li se obișnuiră cu lumina firavă ce pătrundea prin cercul de crăpături dintre acoperișul conic și marginea de sus a zidului de lut. Văzură atunci o grămadă de bârne negre, alta de colți de elefant și cinci coșuri mari, descoperite, pline până sus cu nuci de leac. Urmărind atent expresia fețelor prietenilor, Chidogo zise tare:

— Toate acestea, ale voastre sunt! Poporul meu le-a adunat pentru voi, ca să vă fie calea ușoară și plină de noroc. Cu prețul lor Fiii vântului ar putea să ia douăzeci de oameni, nu zece…

— Poporul tău ne dăruiește atâtea… dar pentru ce? strigă Cavi uimit.

— Pentru că sunteți oameni buni și viteji, pentru că ați săvârșit atâtea fapte de seamă, pentru că îmi sunteți prieteni și m-ați ajutat să mă-ntorc, îi răspunse răspicat Chidogo, silindu-se să nu pară tulburat. Dar stați că încă n-am sfârșit!

Negrul făcu un pas la o parte, își vârî mâna între coșuri și scoase de acolo o pungă de piele, mare cel puțin cât un cap de om.

— Ia-o!

Și Chidogo i-o întinse lui Cavi.

Etruscul întinse palmele, dar se aplecă din pricina greutății neașteptate și era cât pe ce să scape punga jos. Negrul râdea în hohote, juca de bucurie. Râsetele zgomotoase și pline de veselie ale tineretului îi țineau isonul dincolo de zidurile colibei.

— Dar ce-i asta? întrebă Cavi, strângând punga în mâini.

— Mai întrebi, războinic bătrân și încercat? râse Chidogo. Parcă n-ai ști că un singur lucru poate fi atât de greu pe lume!

— Aur! strigă etruscul în limba lui, dar negrul înțelese.

— Da, aur, întări el.

— Dar unde ai găsit așa de mult? se amestecă în vorbă Pandion, pipăind săculețul bine îndesat.

— În loc să ne ducem la vânătoare, ne-am dus pe podișul cu aur. Opt zile am scormonit acolo nisipul și l-am spălat.

Negrul tăcu o clipă, apoi își termină vorba:

— Fiii Vântului n-or să vă ducă pe toți chiar până în patrie. Pe marea voastră o să-și ia fiecare drumul lui ca să ajungă acasă. Împărțiți aurul între voi și ascundeți-l bine, să nu vi-l descopere Fiii vântului.

— Cine a mai fost cu tine la „vânătoarea” asta? întrebă repede etruscul.

— Uite, toți câți îi vezi aici! îi arătă negrul pe tinerii îngrămădiți la ușă.

Fericiți și adânc mișcați, cei doi prieteni se îndreptară spre negri cu vorbe de recunoștință. Încurcați, tinerii stătură ce stătură călcând pe loc, apoi se făcură nevăzuți unul câte unul în spatele colibei.

Cei trei tovarăși ieșiră din magazie și puseră din nou pietroiul la ușă. Acum Chidogo tăcea, veselia îi pierise. Pandion îl trase spre el, dar negrul se feri de îmbrățișare, își lăsă mâinile pe umerii elinului și-l privi îndelung în ochii lui cu reflexe aurii.

— Cum să mă despart de tine, Chidogo!

Vorbele țâșniră din pieptul lui Pandion aproape fără voia lui.

Degetele negrului i se încleștară pe umeri.

— Zeul trăsnetului, - strigă cu glas înăbușit, - știe că aș da bucuros tot aurul de pe podiș, că aș da tot ce am, până la cea din urmă suliță, dacă ai primi să rămâi pentru totdeauna la mine…

Fața negrului se strâmbă dureros și omul își acoperi ochii cu palmele…

— Dar nici măcar nu te rog, urmă el cu glas tremurat, pentru că și eu știu, din robie, ce înseamnă patria… Te înțeleg: nu poți să rămâi și uite, chiar eu fac totul, numai ca să poți pleca…

Negrul îl lăsă pe Pandion și, fără veste, plecă în fugă spre casă.

Tânărul elin se uită în urma lui și lacrimile îi încețoșară vederea; etruscul era și el acolo, suspinând greu.

— Va veni vremea să ne despărțim și noi, zise el încet și trist.

— Noi nu suntem atât de departe unul de altul, și corăbiile trec adeseori pe la așezările noastre, îi răspunse Pandion, întorcându-se. Dar Chidogo… el o să rămână aci, la hotarul Oicumenei…

Etruscul nu răspunse.

Liniștit acum în privința viitorului, Pandion se dedică cu totul operei lui. Era grăbit. Măreția prieteniei ce se legase în lupta pentru libertate îl însuflețea și-l făcea să se grăbească. Avea în minte gema cu toate amănuntele ei: cei trei oameni vor sta îmbrățișați, iar fondul va fi marea spre care năzuiau, marea care îi va duce în patrie.

Hotărî să înfățișeze pe fațeta cea mare și turtită a pietrei, pe cei trei prieteni: Chidogo, Cavi și el însuși, în lumina vie și diafană a depărtărilor mării, întruchipată cum nu se putea mai bine în cristalul verde-albăstrui.

Tânărul sculptor încercă mai multe schițe pe plăci mici și subțiri de fildeș, din cele pe care femeile de acolo frecau amestecuri pentru felurite alifii. Descoperirea pe care o făcuse îi cerea să aibă mereu înaintea ochilor trupuri vii. Dar lucrul acesta nu era greu: etruscul stătea tot timpul lângă el, iar Chidogo, presimțind apropiata sosire a Fiilor vântului, își lăsase toate treburile și era nedespărțit acum de prietenii săi.

Adeseori Pandion îi silea, pe etrusc și pe negru, să stea îmbrățișați în fața lui. Și ei, râzând blajin, îi făceau pe plac.

Vorbeau mult împreună, împărtășindu-și toate gândurile pe care și le ascunseseră până atunci, toate grijile și toate planurile lor, dar fiecare simțea cum îl sfredelește în adâncul inimii, un cui, durerea despărțirii apropiate.

Vorbind, Pandion nu-și pierdea vremea, ci tăia cu stăruință în piatra tare. Din când în când rămânea tăcut, iar privirea i se făcea ascuțită și pătrunzătoare; în clipa aceea prindea câte un amănunt, de mare însemnătate pentru el, din trăsăturile celor doi prieteni.

Imaginile celor trei bărbați îmbrățișați apăreau tot mai deslușite și mai vii. La mijloc uriașul Chidogo, la dreapta lui, ușor întors spre partea rămasă netedă el, Pandion, iar la stânga etruscul, amândoi cu sulițele în mână. Cavi și Chidogo găseau că ei seamănă, însă Pandion nu. Sculptorul le răspundea, zâmbind, că lucrul acesta nu avea importanță.

Cu toate că erau așa de mici, imaginile celor trei prieteni păreau neînchipuit de vii. Măiestria artistului se vădea în toate amănuntele. Fiecare trup era prins în mișcarea lui, și fiecare mișcare avea expresia de viață, de putere, și, totodată, de măsură și de eleganță, pe care o dorise artistul. Pandion izbutise ca mișcarea brațelor lui Chidogo, care cuprindeau umerii celorlalți doi, să exprime intenția de ocrotire și sentimentul de dragoste frățească. Pandion și Cavi erau reprezentați ținându-și capetele înclinate într-o atitudine încordată, aproape amenințătoare. Mișcarea aceasta oglindea atenția lor pururi trează de luptători puternici, gata oricând să-și apere libertatea și să respingă, siguri de sine, orice dușman. În întregul ei, compoziția dădea tocmai această impresie de putere și de încredere în sine; Pandion voise și izbutise să exprime tot ce era mai bun în oamenii pe care-i îndrăgise de-a lungul drumului spre patrie, și vedea acum că, în sfârșit, creasе o adevărată operă de artă. Chidogo și Cavi urmăreau acum

ceasuri întregi, cu răsuflarea oprită, mișcările cuțitului fermecat. Nu mai glumeau pe seama lui Pandion, aveau față de el, fără să vrea, un sentiment de adorație. Tânărul lor prieten, îndrăzneț, vesel, uneori copilăros și chiar comic când își arăta admirația lui pentru femei, dovedise că era un mare artist. Lucrul acesta îi bucura, dar în același timp îi și mira.

Zilele treceau repede, ca în zbor. Abia după șase săptămâni își dădu seama Pandion că ziua în care erau așteptați Fiii vântului trecuse. Era și îngrijorat, și mulțumit: îngrijorat la gândul că poate Fiii vântului n-or să mai vină de loc, și mulțumit la gândul că despărțirea de Chidogo fusese amânată. Zbuciumat așa între două simțăminte, Pandion își părăsea uneori lucrul, deși mai avea puțin până să-l desăvârșească. Începu iarăși să se ducă mereu la mare, dar căuta să se întoarcă repede, ca să nu stea prea mult departe de prieteni.

Într-o zi se pregătea, ca de obicei, să se ducă la scăldat. Înainte de a pleca își chemă și prietenii, dar ei îl refuzară, deoarece discutau cu aprindere cum se pregătesc mai bine foile de mestecat. Atunci se porni din depărtare larmă de glasuri, strigăte și țipete ascuțite, semn că poporul înflăcărat al lui Chidogo întâmpina o veste neobișnuită. Chidogo sări în picioare. Obrazul îi păli, devenind cenușiu, o clipă se clătină ușor, apoi o luă la fugă spre casa lui, strigând peste umăr către prietenii care-l priveau îngrijorați:

— Să știți că au sosit Fiii vântului!

Sângele năvăli în obrajii etruscului și elinului; începură și ei să alerge pe cărarea îngustă cunoscută de Pandion, care ducea de-a dreptul spre mare. În vârful dealului, Pandion și Cavi se opriră.

— Are dreptate, sunt Fiii vântului, strigă Cavi.

Umbra violetă a muntelui uriaș se așternea până departe pe țărm stingând sclipirile mării. Apa avea acum culoarea întunecată a desișurilor verzi. Pe nisipul cenușiu trăseseră

cinci corăbii, asemănătoare cu ale elinilor. Cu prova rotunjită ca pieptul de lebădă, așa cum stăteau cu catargele coborâte, păreau cinci rațe mari și negre adormite pe nisip.

Pe dinaintea lor umblau grăbiți încoace și încolo războinici bărboși, îmbrăcați în grele mantii sure. Scuturile lor rotunde, bătute în aramă, sclipeau, iar în mâini cumpăneau topoare late, cu cozi lungi. Mai marii lor, neguțătorii și toți cei care nu aveau sarcina să păzească corăbiile, se duseseră, pesemne, în satul lui Chidogo. Etruscul și elinul se întoarseră înapoi.

Chidogo îi aștepta cu nerăbdare lângă colibă.

— Fiii vântului sunt la căpeteniile noastre, le dădu el de veste. L-am rugat pe unchiu-meu să se ducă la mai-marele nostru, iar mai-marele nostru o să vorbească el însuși cu Fiii vântului pentru voi. E mai bine așa. Fiii vântului au interes să rămână prieteni cu el, așa că o să vă ducă pe toți, vii și teferi.

Negrul zâmbi, reținut: nu era vesel.

Sute de oameni se adunaseră pe mal să vadă cum plecau corăbiile. Fiii vântului se grăbeau. Soarele cobora spre asfințit și ei, știind bine ce fac, voiau să pornească îndată. Încărcate gata, corăbiile se legănau încet la marginea recifurilor de piatră. Între mărfuri erau și cele dăruite de poporul lui Chidogo, drept plată pentru călătoria foștilor robi. Ca să ajungă la corăbii, oamenii treceau, cu apa până la piept, peste bancul de nisip de lângă țărm. Căpeteniile Fiilor vântului mai zăboviră: îi rugau pe mai marii băștinașilor să pregătească din timp cât mai multe mărfuri pentru anul viitor, și se jurau că vor veni, cu orice preț, la sorocul hotărât.

Cavi stătea lângă Chidogo, ținând într-o mână, strânse sul, pielea și capul cumplitului ghișu. La despărțire, negrul le dăruise lui Pandion și lui Cavi, câte un cuțit mare și ciudat. Arma aceea, născocită de poporul din Tengrela,

avea forma unei plăci late de bronz, despicată adânc în cinci limbi: patru erau îndoite ca secera, iar a cincea, în chip de deget, avea un mâner scurt de corn. Aruncat de un om care se pricepea să-l mânuiască, cuțitul acela zbura învârtindu-se și șuierând prin aer și-l răpunea pe cel atacat de la douăzeci de coți depărtare.

Cu inima strânsă, Pandion se uita împrejur la noii lui tovarăși de drum și la stăpânii corăbiilor. Oamenii aveau fețe aspre, de un roșu întunecat, arse de vânt și bărbi țepoase și netunse. Nici mersul lor greoi și legănat, nici brazdele adânci din jurul gurii și de pe frunte nu-i arătau a fi blajini și simpli ca oamenii din neamul lui Chidogo. Cu toate acestea, fără să știe de ce, Pandion avea încredere în ei: poate pentru că Fiii vântului iubeau marea, trăiau lângă ea și o înțelegeau, sau poate pentru că Pandion și Cavi înțelegeau unele cuvinte din limba lor.

Fiii vântului nu se tocmiră mult și se învoiră să-i primească pe foștii robi. Iorumefu, unchiul lui Chidogo, izbuti chiar să rupă din plată șase colți de elefant și două coșuri cu nuci de leac. Prisosul acesta se încărcă pe o navă ca avut al lui Cavi, al libienilor și al lui Pandion. Foștii robi n-ar fi vrut să se despartă, dar Fiii vântului urcară într-o corabie șase libieni, iar în alta pe Cavi, pe Pandion și pe ceilalți trei libieni.

Portul Fiilor vântului era tocmai lângă Porțile Cețurilor, la mari depărtări de patria lui Chidogo - cel puțin două luni de navigare pe timp prielnic. Cavi și Pandion rămaseră uluiți, nu știau că drumul va fi atât de lung - și-și dădură seama că Fiii vântului luptau cu marea tot atât de înverșunat cum luptau îmblânzitorii de elefanți cu puterea oarbă a stepelor africane. De la portul Fiilor vântului până la țărmul patriei, Pandion mai avea de străbătut aproape toată Marea Verde. Dar drumul acesta era de două ori și jumătate mai scurt decât acela dintre satul lui Chidogo și portul Fiilor vântului. Străinii îi liniștiră, pe Pandion și pe Cavi, asigurându-i că în portul lor veneau adesea corăbii

cu fenicieni din Tir, ca și corăbii din Creta, din Cipru sau din marele golf al Libiei[146].

Stând acum pe țărm, Pandion nu se gândea la toate acestea. Se uita tulburat când la mare, de parcă voia să măsoare cu gândul nesfârșita cale pe care-o avea de străbătut, când la Chidogo. Stăpânul corăbiilor, împodobit cu un cerc de aur peste părul creț, strigă o poruncă: toată lumea să intre în corăbii.

Plângând, Chidogo prinse mâinile lui Pandion și ale lui Cavi.

— Plecați cu bine, Pandion și tu, Cavi! le șopti el. Acolo departe, în patria voastră, să vă aduceți aminte de credinciosul Chidogo care vă iubește. Nu uitați zilele petrecute în robie, în Ta-Chemt, când numai prietenia ne-a fost sprijin. Nu uitați zilele răscoalei, ale fugii, ale drumului lung până la mare. Eu o să mă gândesc mereu la voi. Plecați pentru totdeauna, voi, cei pe care i-am iubit mai mult decât mi-am iubit viața…

Dar glasu-i deveni deodată hotărât:

— Am credința că, odată și odată, oamenii n-or să se mai înfricoșeze de întinderile care îi despart. Mările or să-i unească… Dar eu n-o să vă mai văd niciodată! Și mult mă doare!…

Și trupul uriaș al lui Chidogo se zgudui de plâns.

Mâinile celor trei prieteni se strânseră, pentru cea din urmă oară. Fiii vântului îi strigau de pe corabie…

Degetele lui Pandion se desfăcură, Cavi se trase și el la o parte, etruscul și elinul intrară în apa caldă și, călcând pe pietrele lunecoase, se grăbiră să ajungă la corăbii.

Pentru întâia oară după atâția ani călca Pandion pe puntea unei corăbii. Își amintea de călătoriile fericite, pe care le făcuse odinioară, în zilele de mult dispărute în negura uitării, dar amintirea îi fulgeră prin minte doar o clipă, apoi dispăru. Toate gândurile lui se îndreptau spre omul negru care stătea mai la o parte de ceilalți, pe țărmul

[146] Marele golf al Libei - golful *Sirta Mare* de pe litoralul Africii de Nord, la vest de Egipt. (n.a.)

mării. Vâslele începură să se mişte, la început abia clipocind, apoi lovind apa des. Când navele depăşiră linia recifelor, corăbierii desfăşurară pânzele cele mari; corăbiile erau acum duse de vânt.

Oamenii de pe mal se vedeau din ce în ce mai mici. Curând numai un punct mic şi negru îl arăta pe Chidogo, pierdut pentru totdeauna pentru prietenii lui. Amurgul se întindea învăluind ţărmul. Se mai vedea doar muntele, înălţându-se negru, masiv şi posomorât, în urma pupei. Cavi plângea cu lacrimi grele. Un liliac uriaş veni în zbor dinspre ţărm şi atinse uşor cu aripa obrazul lui Pandion. Şi această atingere mătăsoasă i se păru cel din urmă salut al ţării pe care o părăsea. Ce-l aştepta în patrie după o lipsă atât de îndelungată? Cum va trăi printre cei din neamul lui după întoarcere? Pe cine va mai găsi acolo? Oare Tessa mai trăia? Îl mai iubea ca altădată, sau...?

Cu prova spre apus, corăbiile tăiau, mute, valurile. Abia după o lună de plutire aveau să se îndrepte spre miazănoapte, spuneau Fiii vântului. Răsuflarea puternică a mării făcea să-i fluture părul lui Pandion. Pe lângă el treceau încoace şi încolo fără grabă, căutându-şi de treburile lor, năieri[147] tăcuţi. Fiii vântului, urmaşi ai străvechilor navigatori cretani, îi păreau mai străini decât negrii băştinaşi ai Africii. Strânse în mână punga de la piept, cu piatra care păstra imaginea lui Chidogo, apoi se îndreptă spre tovarăşii care stăteau îngrămădiţi şi trişti într-un colţ al navei străine...

Roata arămie a lunii răsări de dincolo de munţi. În lumina ei, oceanul - Marele Arc, care cuprindea toate ţările, din lume - se arătă brăzdat de gropi negre, deasupra cărora pluteau domol creste albe de valuri. Corăbii mici pluteau cu îndrăzneală, când săltându-şi prova spre cerul înstelat şi împroşcând stropi de argint, când prăbuşindu-se în bezna care vuia adânc. Lui Pandion i se părea că această privelişte seamănă cu drumul propriei sale vieţi. Înainte,

[147] Năieri - Luntraş, corăbier.

departe, crestele sclipitoare ale valurilor se topeau laolaltă într-o linie luminoasă, iar stelele coborau și se legănau pe valuri, ca în vremurile de demult, lângă țărmurile patriei. Oceanul primea pe oamenii aceia îndrăzneți și-i ducea în depărtările fără sfârșit - acasă…

— Ai văzut, Eupalin, gema de pe piatra cea verde ca marea? E cea mai desăvârșită operă din Oiniada sau, mai exact, din toată Elada.

Eupalin nu răspunse numaidecât; trase mai întâi cu urechea la nechezatul puternic al calului său favorit pe care-l ținea un rob voinic, apoi își strânse bine pe trup mantia dintr-o țesătură subțire. Adierea vântului de primăvară era rece și pătrunzătoare, deși pe coastele cenușii ale munților de piatră înfloriseră copacii. Jos se întindeau, ca nourași ușor colorați în trandafiriu, crângurile de migdali, iar ceva mai sus câteva pete mai închise, aproape liliachii, arătau locul tufișurilor. Vântul rece care venea din munți aducea parfumul migdalilor și trecea grăbit pe deasupra văilor Oiniadei, vestind primăvara. Eupalin respiră adânc, ciocăni cu degetul în coloana de lemn și răspunse încet:

— Am auzit numai. A făcut-o fiul adoptiv al lui Agenor, tânărul acela care a rătăcit mult pe uscat și pe ape. Oamenii îl credeau pierdut, dar el s-a întors de curând dintr-o țară nespus de îndepărtată.

— Dar fiica lui Agenor, prea frumoasa Tessa… Ai auzit și de ea, nu?

— Am auzit. Șase ani n-a vrut să se mărite, tot așteptând să i se întoarcă iubitul. Tatăl ei, sculptorul, n-a silit-o…

— Știu… Nu numai că n-a silit-o, dar a așteptat și el tot timpul întoarcerea fiului adoptiv.

— Câteodată, rareori, așteptările nu sunt zadarnice. Într-adevăr, tânărul s-a întors, s-a căsătorit cu Tessa și e un artist de seamă. Îmi pare rău că n-ai avut prilej să vezi

gema. Cum te pricepi bine la astfel de lucruri, ți-ar fi plăcut…

— O să te ascult. Mă duc la Agenor. Stă lângă capul Achelon și până acolo nu sunt decât douăzeci de stadii.

— O nu, Eupalin, e prea târziu. Artistul care a tăiat gema i-a dăruit-o - închipuiește-ți! - unui vagabond etrusc cu care era prieten și care se îmbolnăvise pe drum. L-a adus în casa lui Agenor, l-a îngrijit și, la plecare, i-a dăruit gema aceea, care ar fi putut să facă faima Oiniadei! În schimb, etruscul i-a dat o piele de fiară groaznică, de fiară nemaivăzută până acum…

— Sărac a plecat, sărac s-a întors. Cum de n-a învățat nimic în rătăcirile lui? Cum să dăruiască el, așa, la întâmplare, ceva atât de neprețuit?

— Noi nu putem înțelege ușor ce se petrece în sufletul unui om care a rătăcit atâta timp departe de ai săi… Nu, eu nu-l judec, totuși îmi pare rău că am pierdut gema!

versiune eBook [1.0]
sept 2018